Biblioteca poporală a Asociațiunii „Astra".

Anul al 26-lea. **Nr. 229-233** 1936.

Boli, Leacuri
și
Plante de leac
cunoscute de Țărănimea Română

BCU Cluj / Central University Library Cluj

de

Dr. George Bujorean.

Publicație periodică a „Asociațiunii".

Editura Asociațiunii „Astra", Sibiiu, Strada Șaguna 6.
Tiparul Institutului de arte grafice „Dacia Traiană". s. a., Sibiiu.

Prețul 25 Lei.

„Asociaţiunea pentru literatura Română şi cultura poporului român", „ASTRA".

Intemeiată în 1861.

PREŞEDINTE DE ONOARE:

M. S. Regele CAROL II.

Preşedinte activ:

Dr. Iuliu Moldovan.

Vice-preşedinte:
Dr. Gh. Moga.

Vice-preşedinte:
Dr. Gh. Preda.

Comitetul central al „Asociaţiunii" numără 50 de fruntaşi din toate păturile societăţii româneşti.

E datoria fiecărui bun român să sprijinească „Asociaţiunea", cetind publicaţiile ei şi inscriindu-se de membru.

Taxele de membru sunt următoarele:

Membru fondator al Casei Naţionale, odată pentru totdeauna	Lei	5000·—
Membru fondator al „Asociaţiunei", odată pentru totdeauna	„	1000·—
Membru pe viaţă al „Asociaţiunei", odată pentru totdeauna	„	500·—
Membru activ al „Asociaţiunei", anual	„	30·—
Membru ajut. al „Asociaţiunei", anual	„	10·

Biblioteca poporală a Asociațiunii „Astra".

Anul al 26-lea. Nr. 229-233 1936.

Boli, Leacuri

și

Plante de leac

cunoscute de Țărănimea Română

BCU Cluj / Central University Library Cluj

de

Dr. George Bujorean.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201504410

Publicație periodică a „Asociațiunii".

Editura Asociațiunii „Astra", Sibiiu, Strada Șaguna 6.
Tiparul Institutului de arte grafice „Dacia Traiană", s. a., Sibiiu.

Prețul 25 Lei.

Prefață.

In literatura noastră științifică și etnografică s'a scris destul de mult asupra medicinii primitive a țăranului român. Majoritatea acestor scrieri sunt culegeri de obiceri în legătură cu vindecarea boalelor. Ele sunt departe de a cuprinde întreg folklorul nostru medical care abia prin cercetări sistematice și unitar conduse va putea fi pus la punct.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Până ce se va putea însă împlini acest desiderat ar trebui studiat din punct de vedere științific materialul destul de bogat, care a fost strâns până acuma. Etnografia medicală poate fi cercetată din mai multe puncte de vedere. Cel dintâi ar fi cel pur etnografic. Studiul medicinei populare, considerată ca o ramură a etnografiei, întregește cunoștințele noastre asupra obiceiurilor și psihologiei

ţăranului şi ciobanului român. Un progres din punct de vedere ştiinţific îl prezintă studiul etnologic al medicinii populare. Prin comparaţie se pot găsi influenţele din medicina populară a altor popoare, se poate fixa ceeace este primordial, tipic în gândirea medicală a omului primitiv şi în sfârşit se poate aplica şi criteriul istoric. In medicina poporului nostru se găsesc idei străvechi care ne pot conduce la cunoaşterea unui fond ancestral. Studiarea lor ne poate aduce uneori lămuriri asupra unor chestiuni de protoistorie românească, ne poate duce chiar până în vremurile închegării noastre ca popor. Obiceiuri de medicină primitivă românească pe cari le putem găsi la Romani, la Traci ori la Sciţi pot fi adeseaori revelatoare.

Pentru medic studiul etnografiei medicale româneşti mai prezintă importanţă şi din punct de vedere al Istoriei Medicinii. Medicina poporului este extrem de conservatoare. Ea păstrează elemente din medicina ştiinţifică de odinioară, peste cari ştiinţa medicală modernă a trecut de mult. Studiul acestor elemente e preţios pentru medico-istoric, de oarece cu ajutorul lor el poate să

reconstitue uneori capitole uitate din ştiinţa medicală de odinioară. Mai interesant este însă pentru medic să verifice cu metode ştiinţifice părţile juste şi de reală valoare din medicina populară şi să le reîntroducă în medicina savantă. Omul primitiv nu este numai un superstiţios, ci în cele mai multe cazuri călăuzit de o experienţă milenară şi de un fin simţ de observare al naturii; el ştie să găsească elemente terapeutice din natura care îl înconjoară şi cari nu trebuesc disprefuite. Medicina ştiinţifică nu mai desconsideră astăzi aportul pe care experienţa poporului i-o poate aduce. Dimpotrivă ea recunoaşte bucuros că o mulţime de leacuri şi procedee pe cari le foloseşte azi şi le-a împrumutat dela popor. Mai mult, ea caută prin cercetătorii ei să studieze şi pe acelea pe cari nu le-a verificat încă, pentru ca, dacă ele se dovedesc bune, să le primească în arsenalul terapeutic modern.

Dl Dr. George Bujorean a strâns cu o sârguinţe vrednică de admirat toate informaţiile privitoare la arsenalul terapeutic al poporului român. Nu s'a mulţumit de a despuia aproape tot ce s'a tipărit până acuma în di-

recția aceasta, ci a cules el însuși nenumărate leacuri băbești din toate părțile României întregite. Ceeace a făcut dl Bujorean este un fel de inventar general al medicinii populare românești cunoscute până acuma. Munca aceasta ne pare deosebit de utilă și necesară. Cu ajutorul cărții d-lui Bujorean ne putem da seama despre ceea ce s'a strâns până acuma și putem să ne facem bine socoteala pentru viitor în ce direcție să mai apucăm pentru ca să putem începe studiul definitiv al etnografiei medicale românești. De aceea cred că aceasta lucrare va deveni o operă de informație fundamentală pentru orice etnograf și medico-istoric român.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dar cartea d-lui Bujorean se adresează înainte de toate intelectualului și omului cu carte dela sat. Ea nu vrea să fie cum se va părea poate, pentru un cititor superficial, un fel de doctor de casă al țăranului. Chiar autorul accentuiază acest lucru în mai multe rânduri. El sfătuiește pe țăran să se adreseze la caz de nevoe medicului. Altceva vrea dl Bujorean : să-i arate cărturarului dela sat și țăranului mai răsărit că medicina populară trebue făcută cât mai bine cunoscută

celor cari o cercetează, că ei sunt în primul rând chemaţi să informeze asupra ei pe învăţaţii, cari vreau să o studieze. Din acest îndemn, dacă el va fi urmat de cât mai mulţi, poate să rezulte în viitor acea studiere temeinică a medicinii poporului român, pe care am amintit-o mai sus.

Se poate în sfârşit prevedea încă un folos care va urma din această lucrare. Starea sanitară a ţăranului nostru lasă încă mult de dorit. De aceea se impune şi se şi pregăteşte din partea celor chemaţi o ridicare a stării sanitare a poporului nostru. Cel care este chemat în primul rând să desăvârşească această operă este medicul sătesc. Din păcate însă ţăranul nu are încă totdeauna încredere desăvârşită în el. O apropiere sufletească între medic şi ţăran se va putea înfăptui abia atunci când medicul dela sat va şti să pătrundă mai bine în gândirea medicală a ţăranului, va şti să-i vorbească şi din punct de vedere medical în limba lui. O sinteză între medicina ştiinţifică şi ceeace e bun în medicina populară poate deveni un preţios factor în marea operă de popularizare a igienei şi medicinei la sat. Când odată

BCU Cluj / Central University Library Cluj

vom ajunge acolo, ca valorile real-terapeutice din leacurile băbești să fie bine puse la punct de știință și să fie aplicate de medicii noștri, atunci nu vom face numai enorme economii în aprovizionarea noastră cu medicamente, ci vom ajunge acolo ca țăranul să primească cu mai multă încredere prescrierile medicului.

De încheiere să-mi fie permis să insist asupra unui capitol deosebit de important din lucrarea d-lui Bujorean. In culegerile noastre de medicină populară se vorbește mult despre plantele de leac ale românului. Cei mai mulți culegători folkloriști nu sunt însă botaniști. Așa se întâmplă că informațiile etnobotanice din literatura noastră abundă de erori. In ultimul timp vreo câțiva botaniști de seamă în frunte cu regretatul Panțu, au încercat să facă ordine în acest haos. La această operă a adus un aport important institutul de Botanică sistematică din Cluj. Dl Prof. Al. Borza și colaboratorii săi au contribuit foarte mult la această operă de precizare și rectificare. Inspirat de Domnia sa, dl Bujorean ne dă la sfârșitul cărții sale o listă a denumirilor de plante românești, controlate

BCUCluj / Central University Library Cluj

pe cât s'a putut și identificate cu nomenclatura științifică. Lista aceasta reprezintă o contribuție științifică de mare valoare nu numai pentru botanist ci și pentru etnograf, medic și filolog. Pentru ea trebue să fim deosebit de recunoscători autorului, inspiratorului său și Institutului în care ea a fost lucrată.

Institutul de Istoria Medicinii și Farmaciei și de Folklor Medical.

Cluj, la 4 Iunie 1935.

Profesor *Dr. Valeriu L. Bologa.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Intâmpinare.

Vechea noastră societate „Astra“ în grija ei de a cunoaşte poporul şi faptele lui pe de-o-parte şi pe de altă parte de a-i veni în ajutor cu vorba şi fapta în orice împrejurare cât şi de a face legătura sufletească cât mai strânsă dintre ţărani, muncitori şi cărturari, s'a gândit că va face o faptă bună, tipărind o carte despre bolile şi leacurile străvechi ale poporului. Iată de unde vine îndemnul şi sprijinul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rostul acestei lucrări nu e tocmai uşor de găcit. Unii vor vedea în ea un îndemn îndreptat către popor, de a-şi păstra vechile lui datini şi a-şi alina şi mai departe durerile şi năcazurile cu descântecele, farmecele bozgoanele şi leacurile băbeşti, găsind-o de un fapt bun. Alţii vor vedea în acest îndemn o primejdie de a ţine poporul la credinţele şi obiceiurile lui străvechi şi primi-

tive, îndepărtându-l astfel dela ştiinţa foarte înaintată a medicilor şi dela ajutorul spitalelor noastre de azi. În sfârşit vor fi şi de aceia, cari vor zice că nu are nici un rost, să scrii o astfel de carte căci şi aşa poporul n'o citeşte şi chiar dacă o citeşte ori nu, el rămâne tot la ceea ce ştie din moşi-strămoşi.

Fiindcă aceasta e cea dintâi carte de leacuri ţărăneşti scrisă pentru popor ca şi pentru cărturari deopotrivă, să ne fie îngăduit a ne arăta şi părerea noastră cum vedem rostul ei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mai întâi de toate această carte nu vrea să fie un îndemn ca poporul să-şi păstreze ce are şi să fugă de medici, de spitale şi de tot ce este ştiinţă şi noutate. Poporul singur poate şti ce este bun şi ce nu-i bun şi când vede că nu-i merge bine cu toate leacurile încercate, vine el singur la doctor, având încredere deplină că medicul îl va ajuta cu tot ce ştie.

Aceste leacuri sunt dela popor adunate şi la popor date. Dacă ele vor fi bune norocul celuia ce le va folosi, iar de vor fi rele poate să fie greşala celuia, ce ne-a

spus-o, poate greşala celui, ce-a folosit-o greşit, neştiind bine boala şi deci greşind şi leacul. De bună seamă că greşeli poate face oricine şi doctorii cei mai învăţaţi. Din greşeli şi din încercări făcute de mii de ani şi cu preţul a mii de vieţi s'au descoperit sutele de leacuri, de plante de leac, ca şi cele veninoase. Deci a trebuit mult curaj până s'a ajuns la noianul de leacuri şi la comoara nesfârşită a cunoştinţelor poporului nostru.

Prin această carte, popor şi cărturari vor cunoaşte cel puţin o parte din şcoala poporului de pe tot cuprinsul ţării, din Oltenia, Muntenia, Moldova, Basarabia, Bucovina, Ardeal şi Banat. In felul acesta se îmbogăţeşte cunoştinţa fiecăruia, putând face mai multe feluri de încercări.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Medicii la rândul lor aflând de această mulţime mare de leacuri vor putea încerca şi ei multe din ele, controlând astfel, *dacă sunt bune sau nu,* deoarece ei s'au convins şi până acuma că unele leacuri ciudate s'au adeverit a fi foarte bune, iar altele stricăcioase. Prin aceasta credem că medicii vor arăta din ce în ce mai mult interes medicinei poporului. In acest scop s'a înfiinţat

la Cluj şi un Institut de Istoria medicinei, care are frumoasa menire de a descoperi leacurile ţărăneşti şi pe cât se poate, de a le încerca. Lucrarea de faţă poate fi deci şi un bun îndemn pentru oricine de a aduna cât mai multe leacuri ţărăneşti, de a le încerca chiar şi de a le comunica d-lui Profesor Dr. V. Bologa, directorul acestui Institut.

In felul acesta se va putea alcătui o listă cât mai completă asupra leacurilor bune şi rele ca şi asupra plantelor de leac şi veninoase. In această comunicare ce ni s'ar face rugăm să se descrie boala însoţită de leacuri, iar cât priveşte plantele, să se trimită un vârf de plantă uscat, cu floare şi frunză, într'un plic şi cu numele ei alături. Din lista plantelor dela sfârşitul cărţii se poate vedea la multe un semn de întrebare. Asta înseamnă că s'a aflat de numele plantei în graiul poporului, dar nu se ştie ce plantă este aceia, deoarece acela, care a aflat numele nu a văzut planta. De aceea rugăm pe oricine să ne ajute la lucrarea noastră şi să ne trimită plantele însemnate cu semnul întrebării, ca să ştim ce este şi să se poată astfel şi încerca însuşirile lor.

Când ne vom gândi la leacul contra vărsatului negru bunăoară la vite şi oameni că el era cunoscut de popor cu mult înainte de a fi descoperit de medici sau la descoperirea plantei de chinină de către Indieni în contra friguriloг ca şi a multor alte plante de leac descoperite cele mai multe întâi de popor, atunci nu va fi nici o mirare, că noi căutăm să aflăm mai întâi de toate, cât mai multe din cunoştinţele tăinuite ale poporului, să le cercetăm ca să ne putem da seama apoi de ce e bun şi ce e rău. Ar fi păcat să lăsăm să se piardă atâtea cunoştinţe ale poporului nostru şi să nu le adunăm şi să le păstrăm în scris. Ca o dovadă pentru aceasta amintesc doar pe vestitul botanist german Pax, care după ce a cercetat pământul şi plantele din cuprinsul României, cunoscând astfel şi poporul român, scrie între altele că el nu cunoaşte un alt popor din Europa, care să ştie aşa multe plante, ca Românii. Aceasta este o dovadă mai mult de bogăţia de cunoştinţe moştenite pe aceste plaiuri din neam şi de multe mii de ani.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Odată cu adunarea acestui material se vor descoperi de sigur multe leacuri nouă.

Totodată făcând legătura cu alte popoare se va afla de unde au venit aceste cunoştinţe şi pe ce cale s'a ajuns la ele, stabilindu-se astfel şi contribuţia originală a poporului nostru.

In privinţa adunării materialului să nu se creadă că s'a făcut prea mult. Nu s'a adunat încă nici a suta parte din ceeace este. In deosebi din Ardeal şi din Basarabia se cunoaşte foarte puţin, deşi bănuiesc că aici este materialul cel mai bogat şi mai vechi. Cam aşa înţelegem rostul acestei lucrări.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prin urmare noi nu dăm aici o listă de boli şi de leacuri sigure şi controlate, nici un îndemn de a le folosi, căci noi ştim că aceia, cari le-au folosit şi ştiu cum să le folosească le vor mai folosi, ci prin aceasta vrem să atragem atenţia tuturora asupra bogăţiei variate de cunoştinţe ale poporului în ce priveşte medicina pe de-oparte, iar pe de alta dorim ca prin colaborarea, ce s'ar stabili astfel între popor şi cărturari, să fasă un îndemn la adunarea şi controlarea leacurilor ca şi la elaborarea altor lucrări cu adevărat medicale, unde să nu se scrie decât

leacurile cele mai practice şi mai sigure pentru folosul tuturor pe de-oparte, iar pe de alta, cunoscând pe cele rele să se sfătuiască poporul de a se feri de ele.

In această carte n'am luat decât leacurile ce am crezut că pot fi leacuri şi am lăsat la o parte mulţimea de bozgoane şi descântece, despre puterea cărora noi nu ştim, deocamdată, aproape nimica şi despre care nu putem spune nici rău nici bine, cu toate că babele vrăjitoare vorbesc adeseori aşa de convinse de minunile, ce pot face descântecele lor; şi aici este o lume întreagă de cercetat.

BCUCluj / Central University Library Cluj

Tot aşa am lăsat la o parte leacurile pentru pomi, despre care de altfel nici nu găsim prea multe prin cărţi. Se pare că aici nici poporul nu ştie prea multe şi aici ar trebui să-i vie şcoala în ajutor, dându-i o carte pe înţelesul lui.

Pentru restrângerea lucrării m'am mărginit numai la lista bolilor şi a leacurilor la oameni şi la vite, adăugând şi lista plantelor de leac. De altfel gândul meu dela început a fost să public o lucrare numai despre

plantele de leac, ca botanist, ce sunt. Iudată ce m'am convins însă că pe popor ca şi pe oricine nu-l interesează atâta lista plantelor de leac, ci mai mult bolile şi mai ales leacurile, atunci am crezut c'ar fi mai bine ca lucrarea să cuprindă mai întâi de toate o listă a bolilor, însoţită de tot felul de leacuri printre cari bineînţeles că vom găsi şi plante de leac. Ba ceva mai mult, luând această cale vom putea descoperi plante de leac şi leacuri încă necunoscute.

O listă a leacurilor numai ori a plantelor de leac ar fi de altfel o listă seacă, deoarece omul bolnav, căutând în grabă un leac, nu poate cerceta întreg şiragul de leacuri până să afle pe cel potrivit. Unde mai punem că pentru acelaş boală se folosesc mai multe feluri de plante şi apoi alte leacuri în afară de plante. Iată de ce o carte, ce vrea să slujească ca un prim ajutor pentru bolnav trebue să pornească dela boală şi nu dela leacuri. Dacă pe viitor lucrarea aceasta va trezi şi interesul medicilor, atunci pornind dela ceeace cunoaşte poporul se va putea alcătui o bună călăuză a sănătăţii, întregită şi cu sfaturile medicilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deocamdată ar fi bine dacă lucrarea de faţă ar trezi un interes cât mai mare în popor şi între cărturari pentru a ne întregi cunoştinţele, a ne cunoaşte şi a ne ajutora întreolaltă.

Îndrumare pentru folosirea cărţii.

Numele bolilor fiind cele luate din popor, oricine trebue să ştie că la aceeaşi boală i se zice în felurite părţi ale ţării altfel. Aşa la oftică, tuberculoză, i se zice în Bucovina năduşală, în Oltenia oftigă în Ardeal tusă seacă, oftică, heftică şi totaşa la alte boli. Am căutat să dau lista cât mai deplină a acestor boli, dar neputând repeta şi leacurile de atâtea ori câte numiri sunt le-am dat numai la acele numiri, unde am aflat şi leacul, iar la alte numiri alte leacuri, dar adăugând la sfârşit să ceteaască şi leacurile dela cutare boală, înţelegând prin aceasta că boala este aceiaş, leacurile se potrivesc, numai trebue să le cauţi la felurite nume (boli). Aşa la oftică care se numeşte şi tuberculoză şi năduşală şi tusă seacă şi heptică va trebui căutat în 4—5 locuri ca şi la alte boli. Tot aşa acelaş leac şi aceiaş plantă are mai

BCU Cluj / Central University Library Cluj

multe nume, de aceea atâta cât mi-au îngăduit cunoştinţele am căutat să dau întâi numele sau numirea leacului sau a plantei după provincia (locul) de unde a fost auzit şi în paranteză alte numiri după celelalte provincii, ca să înţeleagă pe cât se poate orice român. Aici trebue să mărturisesc că în unele locuri nu am ştiut nici eu despre ce este vorba şi atunci am lăsat aşa cum este, rămânând să se lămurească cu timpul şi să înţeleagă doar aceia din partea locului de unde boala şi leacul au fost descrise.

Bolile oamenilor de-oparte şi a vitelor de altă parte, sunt rânduite după alfabet aşa că uşor se poate afla orice boală. De bună seamă că aici trebue spus că bolile cunoscute de medici, sunt mult mai multe de cum crede şi cunoaşte poporul şi atunci oricine ştie că fiecare boală are alt leac. Aşa boale de ochi, de urechi ori de dinţi sunt de multe feluri şi dacă cineva nu află care-i boala nu va afla nici leacul, iar dacă crede că toate bolile de ochi bunăoară se vindecă cu un singur leac, atunci se înşală. In caz de nereuşită a leacului să nu se creadă deci că acela, ce-a spus leacul, e mincinos, căci

BCU Cluj / Central University Library Cluj

toate aceste leacuri sunt luate din popor, ci mai degrabă că n'a nimerit boala şi atunci nu-i rămâne decât să meargă la medic. De altfel acest sfat îl dăm noi peste tot. Multe din aceste leacuri socotim că vor fi de folos la o boală grabnică, când nu poate avea omul medicul la îndemână, cum e cazul unei tăieturi, lovituri ş. a. ori mai cu seamă atunci când leacul a fost încercat de mulţi şi adeverit că-i bun.

Cât priveşte plantele de leac am dat lista numai a acelora, cari se întâlnesc în această carte, împreună cu câteva îndrumări. (Vezi Plantele de leac!)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mai jos dau o listă a semnelor şi a literaturii şi în text numerele în paranteză cari privesc literatura. Aceasta am făcut-o mai mult pentru cărturarii, cari s'ar interesa de izvorul şi literatura de unde au fost scoase datele. Am ţinut s'o dau şi aceasta întrucât se dau şi unele date nouă, necunoscute în literatură şi cari au fost scoase din manuscrisele înşirate la numerele 6 e, 7—16, 25 şi 32.

Spre încheiere ţin să mulţumesc tuturora acelora, cari mi-au dat sprijinul lor preţios

la alcătuirea acestei lucrări şi îndeosebi conducerii „Astrei“ şi d-lui profesor Dr. V. Bologa, care cu cea mai mare bunăvoinţă mi-a pus la îndemână literatura trebuincioasă. Cu deosebită recunoştinţă mai aduc viile mele mulţumiri d-lui profesor Borza, sub a cărui direcţiune, îndrumare şi directă inspiraţie lucrez de peste 15 ani. In Domnia Sa poate afla oricine nu numai un îndemn viu pentru culegerea şi cunoaşterea tuturor comorilor băştinaşe româneşti, dar şi un îndrumător şi sprijinitor real al acestor străduinţi. Tot aşa mulţumesc d-lui profesor Pater, d-lui profesor Giurca ca şi d-lui Inginer Agronom Potlog pentru datele, informaţiile şi sprijinul dat.

Cluj, la 26 Mai 1935.

Autorul.

Nou!

Ca să vin în ajutorul acelora, cari s'ar interesa, dacă lucrarea prezintă şi ceva nou din anumite puncte de vedere, dau mai jos şi câteva date, ce-ar putea fi de oarecare interes pentru botanişti, etnografi, sociologi, medici, linguişti ş. a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1. Mai întâi de toate lucrarea a căutat să cuprindă pe cât a fost cu putinţă tot ce se cunoaşte în literatură privitor la bolile şi eacurile cunoscute de popor (ţărani şi ţărance). Cu acest prilej manuscrisele de sub numerele 6 e, 7—16, 25 şi 32 au adus o contribuţie de vreo 150 de termeni de boli necunoscuţi încă în literatură. In felul acesta lista numelor de boli cunoscute de popor ajunsă la peste 900, poate servi de-o bună călăuză pentru viitoarele studii sociologice, de medicină poporală ş. a.;

2. Tot din manuscrisele amintite a rezultat şi o contribuţie privitoare la leacuri. (Vezi după numerele respective, la literatură!)

3. In ce priveşte plantele de leac, lista lor socotită după numirile latine corespunzătoare celor româneşti s'ar ridica la un număr de vreo 700. Acesta e un număr cu totul neaşteptat. Dintre acestea, peste 60 de plante sunt necunoscute ca plante de leac, luând în seamă marea lucrare a lui Dragendorff (22), care cuprinde toate plantele medicinale cunoscute pe pământ. Chiar şi atunci dacă scădem aceste plante şi tot mai rămâne încă un număr de peste 600 de plante de leac, pe când lucrările noastre cele mai cuprinzătoare de până acuma nu au dat nici jumătate din numărul lor;

BCU Cluj / Central University Library Cluj

4. O altă contribuţie este în ce priveşte numele româneşti ale plantelor, cari se îmbogăţesc cu vreo 95 de numiri nouă, necunoscute în dicţionarul lui Panţu (36).

Dacă studiile viitoare ar arăta că cele 60 de plante necunoscute de Dragendorff ar fi în adevăr şi plante de leac, aceasta ar fi de sigur o nouă contribuţie a poporului român la ştiinţa universală pentru cunoaşterea şi folosirea naturii. *Autorul.*

Semne.

(†) = Semnul crucii s'a alăturat la plantele cunoscute ca otrăvicioase sau veninoase.

(*) = Steluţa de lângă numele româneşti de plante însemnează că numirea nu e cunoscută după dicţionarul lui Panţu (36).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(*) = Steluţa de lângă numirile latineşti însemnează că planta e încă necunoscută ca plantă de leac, luând în seamă marea lucrare a lui Dragendorff (22), care cuprinde toate plantele de leac de pe pământ, cunoscute până în anul 1898.

(*) = Steluţa adusă la titluri de boli înseamnă că e un nume de boală necunoscut în literatura românească cercetată (vezi Literatura); deci nu e nou ca boală nici ca nume, ci numai pentru literatură.

(?) = Semnul de întrebare alăturat la numirile românești spune că nu se știe ce plantă este, fiindcă acela care a auzit de numele plantei n'a văzut-o și n'a putut spune nimic despre ea și deci nici numele latinesc nu s'a putut da. Oricine vrea să ne ajute ne poate trimite câte-o floare și frunză din acele plante uscate în plic, ca să aflăm ce fel de plante sunt.

(1) — (61) = Numerele din paranteză însemnează numărul lucrării arătat la Literatură.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(N. N.) = Numele latinești ale plantelor puse în paranteze s'au adăugat la cele românești, ca să se poată ști despre ce plantă este vorba, fiindcă în românește la aceiaș plantă îi zice în mai multe feluri, iar pe de altă parte cu un singur nume românesc s'au botezat în felurite sate alte și alte plante.

Bolile şi leacurile omului.

Abubă.

(Abces alveolar). Umflarea gingiilor şi a obrazului din pricina unui dinte stricat. Se descântă (1). Vezi Dureri de măsele.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Adăpare.

Adăpat. Dat. Otrăvire. Se descântă. Se bea untdelemn cu apă şi cu lapte dulce. (35). Vezi Otrăviri.

Adusu laptelui.

Pentru ca să aibă femeia lapte. *Păsat* cu *sămânţă* de *mărar* să-i dai să bea, *mazăre* cu rădăcini de *pătrunjel* şi *rosmarin* şi floare de *nucşoară*, să se facă ciorbă şi în toată vremea să mânânce nelipsit, pe lângă altele ce va avea gust. (30).

Adusu laptelui la femei.

Când piere țâța femeii sau când naște pentru prima oară și nu poate suferi copilul la piept sau când nu-s răsărite și formate bine gurguile țâței sau are dureri și nu-i vine lapte în primele zile după naștere, baba care face și pe moașa la țară, rostește de pe undeva vreo doi cățel mici și-i pune la pieptul femeii bolnave să sugă. Cățeii sug la sfârcuri până se pornește laptele. Dacă femeii îi coace țâța, baba îi unge gurguiul și pieptul cu untură de iepure sau cu osânză (grăsime) proaspătă de porc. Ca să-i vie laptele să se puie pe piept *varză* acră.

Femeia cu copil mic de țâță trebue să mânânce *ceapă* multă pentru a-i veni laptele. (27).

Adusu pe sus. *

Când o fată e frântă de dragoste și nu mai poate de doru iubitului ei flăcău (fecior), atunci îi face să-l aducă pe sus. Babele fac bozgoanele ce știu și fecioru vine pe sus ori de unde ar fi și într'o bună noapte fata se trezește cu el acasă. Când el sboară pe sus se zice că nu se aude altceva decât strigând „apă, apă!“ (8).

Aer stricat.

Aerul stricat s'au închis din casă se curăţă şi se primeneşte prin deschiderea cât mai deasă a uşii şi a ferestilor. Asta o fac oamenii cari înţeleg că aerul curat dă sănătate şi lungeşte vieaţa. (1).

Afumarea casei.

Pentru afumatu 'n casă, să strângi vara rădăcină de *iarbă mare*, s'o înşiri pe o sfoară ca să se usuce şi s'o ţii de afumat având un miros foarte plăcut. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aiureală.

Aiurare. (Delir). Când omul bolnav vede ce nu este în jurul lui. (1).

Ajun.

Sec. Post. (Abstinenţă). Postul este bun să-l ţie oricine, dar cu măsură şi mai ales oamenii îmbuibaţi (ghiftuiţi) pot folosi mult. (1).

Albeaţă.

Bolnavul de albeaţă vede greu ca printr'un painjeniş. O pată albicioasă-i cuprinde lumina ochiului şi întunecă vederea tot mai mult.

Se caută ou de cocostârc se pisează mărunt coaja de ou ca o făină de grâu şi după aceea printr'o trestie se suflă acest praf în ochiul bolnavului.

Cu o para de argint se taie albeaţa de pe lumina ochiului ori se freacă cu degetul muiat în zahăr praf.

La durerea de ochi se pune în ochi câteva picături de *apă* de *viţă* ori se picură în ochiul bolnav câteva picături de lapte de femeie, care are un copil băiat şi nu fată. Bolnavul de ochi să-şi radă unghiile să le puie într'o lingură şi amestecate cu ţâţă să le bage în ochi. Chiag de ied să-l bei şi cu zeama de *ţilidonie* să te ungi pe lângă gât. Să pisezi *ceapă*, să amesteci cu miere şi să pici în ochi. Chiag de ied să-l pui pe foc şi să şezi cu ochii, să te abureşti. Să pisezi *pelin* să faci blastor (cataplasmă) şi noaptea să pui la ochi. Coajă de *pepene galben* să pisezi şi să pui la tâmple şi la ochi. Sau gălbenuş de ou amestecat cu praf de zahăr şi frecat până se face ca o alifie. Cu această alifie se unge dimineaţa bolnavul la ochi. (27).

Albeaţa de pe ochi se vindecă cu oloi de păstrăvi picurat în ochi. (15).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se unge ochiul cu untură de şarpe. (35).

Albeaţa se rade cu un bricl. Se mai rade cu foi de *morcov* uscate, cu o para de argint. Se mulge în ochi ţâţă dela o femeie şi se pune praf de zahăr. Se pune praf de mărgean gogonat sau unt din *boabe de grâu.* Se suflă sare în ochi. Se mai aplică în ochi o alifie din albuş de ou, care se bate cu un bob de piatră vânătă până ce albuşul se întăreşte. Pe de-asupra se leagă cu o bucată de mătasă neagră. (29).

Albestreli. *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vânătăi. Lovituri. Pălituri. (15).

Albirea dinţilor.

Pentru albirea dinţilor sau întărirea gingiilor. Se ia 2 dramuri de coajă de *chină roşie,* două dramuri praf de spumă de mare, două dramuri coajă de *rodie,* două dramuri praf de rădăcină de *micşunea,* un dram de praf de *cuişoare* şi un dram clei de misă. Acestea toate, făcute praf subţire, se pun într'o cutioară şi apoi să se frece des dinţii şi gingiile că totdeauna vor fi curaţi şi sănătoşi. (30).

Vezi întărirea gingiilor. Curăţirea dinţilor.

Alean *

Scârbă. Lâncezeală. Dor de ducă. Dor de dragoste. (8).

Alungarea ţânţarilor din casă.

Să afumi cu *iarbă mare* şi îndată se vor curăţi din casă sau în lipsa acesteia să faci un fum de tărâţe. (30).

Amărăciune *

Vezi Scârbă. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ameţeli.

Se afumă şi se spală pe cap cu fiertură de *cătuşnică* ori de *smeuiţă* ori de amândouă împreună. (17).

Amorţeală.

Vezi Dambla. (1).

Amorţeala capului.

Boala se capătă uneori dacă mergi la înmormântare alături cu preotul ori înainte şi stai până se sfârşeşte îngropăciunea. Boala n'are leac.

Amorţeala mânii.

Să se frece cu oţet şi după aceea să se lege mâna cu o coardă de ceteră (vioară).

Amorţire.

Vezi Înţepenire. (1).

Apă la cap.

(Idrocefal). Este o boală mai ales la copii, cari se nasc cu capu mare şi cari rămân proşti. (1).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Apă la inimă.

(Idropericard). (1). Se descântă.
Vezi Dureri de inimă.

Apă la plămâni.

(Idrotorax). (1).
Vezi Boli de inimă. Boli de piept. Oftică ş a.

Aplecate.

(Indigestii). Bolnavul de aplecate simte o greutate la stomac, îl doare capul, în vine mereu să se întindă, căscă, îl dor vinele

gâtului şi-l trage la somn nevoie mare. Omului i se mai apleacă şi din lăcomie. Baba cum ghiceşte că bolnavului i s'a aplecat îl întinde, îl trage, îl freacă cu unt de lemn pe trup.

Se trage cu mujdei *(usturoi pisat)* ori cu mujdei cu oţet. Ori se sdrobeşte o *ceapă albă*, se presară bine cu cenuşă, sare, oţet şi *piper negru*, se face o oblojeală şi se leagă la buric. (27).

Se freacă mânile, nasul, tâmplele, andrelele gâtului şi trupul dela glezne în sus cu stupit, clăbuci de săpun şi se descântă. (35).

Vezi Greaţă. Ciumurluială.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aprindere din rachiu.

Când cineva leşină şi se aprinde din prea multă băutură, să i se stoarcă în grabă în gură zeamă de balegă proaspătă de cal. (35).

Să bea lapte cu salcie. (32).

Apucat.

Apucatul dă mai cu seamă peste copiii mici. La început copilul bolnav doarme adânc, ori sare din somn şi ţipă, se chirceşte, i se încleştează fălcile, se svârcoleşte şi din ce în ce începe să gâfâie obosit.

In Muntenia se unge copilul bolnav pe corp cu tămâie pisată amestecată cu unt de lemn. Se dă tămâie pisată să bea cu apă. Se descântă. (27).

Vezi Strâns.

Armurar.

(Pustula malignă). (1).

Vezi Boală de Armurari.

Ars de soare. *

Pârleală. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Arsură.

La arsură proaspătă se pune lapte acru ori baligă de capră neagră pisată şi cernută, când arsura e veche. (34).

Arsuri.

(Combustiuni.) Se spală partea arsă cu o fiertură de *coajă de ulm* apoi se presară praf de balegă de vacă sau praf de cărbune din os de porc. Se unge cu albuş de ou singur sau cu unt proaspăt, lapte dulce închegat, străgheaţă, apă de var cu unt de lemn, alifie făcută cu unt şi o ciupercă zisă *„pufulete“* sau *„beşina porcului, calului“*. Se

mai face un fel de praf din boabe de *fasole pestriță și boabe de porumb* care se prisează pe arsură după ce a fost spălată cu zeamă de *porumb roșu*. Se mai leagă cu untură rece, *mălai* cu apă rece ori o felie de mălai copt. Se spală locul ars cu lapte din țâța unei femei, după care se leagă balegă de vacă sau se unge cu o alifie făcută cu unt de lemn, ceară, sacâz și săpun, ce nu are sodă (săpun moale). In alte părți se face o alifie din săpun și său, sau unt cu gălbenuș de ou. Arsurile se acopăr iarna cu foi de *varză*, vara cu *brusturi de varză*, păliți la foc sau foi de *hrean* pălite. (29).

Se amestecă zamă de var cu balegă de cal și se unge rana cu acest must cu o pană de găină. (15).

Se pune *frunză de lilie* ținută în gaist (spirt). (15).

Se stinge varul și după ce se așează se moaie o cârpă curată în apă și cu aceasta se leagă arsura. Se mai leagă și cu cârpă mutată în lapte prins. (16).

Se unge cu oloi de *floarea soarelui*, curat, sau se pune pe o cârpă curată ulei fript cu ceară de albine și se pune pe rană. (25).

Se pune sare ori chişleac (lapte covălsit), să nu se beşice. Ca legătura cu drojdia de bere mai mare leac nu este. Copilului opărit între picioare i se pune humă curată pisată. (8).

Se fac legături cu mămăligă, vin şi sare, apoi cu lut dela rădăcina *plopului*, cu lut galben cu frunze de *tei* muiate în lapte, cu gălbenuş de ou şi unt ori pământ ud, să scoată focul. (35).

Vezi Friptură. Opăreală.

Arşiţă.

Ferbinţeală. Bolnavul are călduri la inimă şi răsuflă greu. Dacă boala se învecheşte omul dă în năduf, care n'are leac. Se descântă şi se bea apă în care s'au stins fiere înroşite ori cărbuni. Se bea apa chiar şi cu cărbunii pisaţi. Se face scăldătoare cu fiertură de *dârmozie, frunze de nuc şi năjiţă* ori numai cu frunze de *nuc*. (35).

Astmă.

Bolnavul simte greutate în piept şi suflă greu. (1).

Asudatul picioarelor.

Vezi Miros de picioare.

Atăc.

Atac. (Apoplexie sau Tuberculoză). Când omul moare pe neașteptate moare de atăc. (1).

Vezi Oftică.

Atacat.

Este omul bolnav de oftică. (1).

Vezi Oftică ș. a.

Babițe.

Boala prinde mai mult pe copiii mici. Bolnavul are arsuri, îl dor gingiile, frământări prin stomac și slăbește văzând cu ochii. Unele babe descântă în untură de porc, cu un fus și un cuțit. Cu untura descântată să unge cel bolnav. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Baghițe.

Când omul varsă și treapădă. Boala trece singură. Se descântă. (35).

Băi.

Este adevărat că țăranul face mai mult băi de sudoare în munca lui grea, iar la râu ori la feredeu de aburi se duce doar din

an în an şi nici atunci. El face fel de fel de scăldători când se îmbolnăveşte. Bine-ar fi să le facă şi de sănătos, ca să alunge boala. (1).

Bălai. *

Bălai ori lăi e părul omului la bătrâneţe. (8).

Bălos. *

Este omul la care îi curg balele (saliva) fără măsură. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bărbătoi. *

Este femeia cu fire de bărbat şi care fuge de bărbaţi precum fătărăii fug de femei. Vezi Fătărău. Feteleu. Sugaci.

Bârdan (1).

Vezi Pânticărie, Treapăd ş. a.

Bârfeală. *

Scorneală. Minciună este slăbiciunea babelor mai ales. Câte una este deochiată de tot. Lumea îi zice poşta satului sau toaca satului şi se fereşte de ea ca de ciumă. Este o boală

urâtă ce n'o vindecă nici dracu. Când se găsesc şi între bărbaţi babe de soiu ăsta este şi mai urât.

Vezi Scorneală. (8).

Bârtă.

Vezi Pânticărie. Treapăd. Inimă. Dureri de stomac ş. a.

Bătaie de inimă.

Se mânâncă încă caldă şi presărată cu zahăr inima unui porumbel spintecat de viu. Femeia bolnavă ia inimă de porumbiţă. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bătături.

Pentru bătături la picioare să se facă leşie tare de *ciocălăi* şi să vâre picioarele într'ânsa fiind fierbinte cât se va putea suferi şi să le ţii până ce se va răci leşia; atunci ele vor ieşi afară din picior după care să le tai binişor cu briciul. In urmă să legi locul cu *usturoi* pisat şi să-l ţii necontenit până se vor usca de tot. La cele de printre degete se poate pune şi lână de oaie cu usuc. După scoaterea picioarelor din leşie

şi tăerea bătăturilor se pot arde şi cu piatra iadului, care iarăş le va secătui. Această operaţie cu leşia şi arderea lor să se facă mai de multe ori până vor seca. (30).

Se leagă *ceapă* coaptă cu oţet. (35).

Bătutu femeii.

Femeia când va vedea pe bărbat mântos şi că are gând rău s'o bată, îndată să umple gura cu apă şi să-şi vadă de treabă, ţinând apă 'n gură, căci bărbatul nu o va bate. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Belea.

Vezi Rânduri ş. a.

Belitură.

(Excoriaţiune). Pielea se jupoaie la oamenii, cari mănâncă mămăligă goală. Se pun legători la pântece cu rădăcină de *steghie* pisată şi plămădită cu miere. (35).

Vezi Jupoială.

Betegos. *

Vezi Bolnăvicios. (8).

Beşică.

Beşică, beşica cea rea sau struna e tot un fel de abubă, ce se face în orice parte a corpului. De strună se descântă şi se petrece prin ea un fir de mătase roşie, ori se ia o *(strafidă) (stafidă)* se presară cu puţin praf de ţipirig şi se pune la strună. Când beşica cea rea e în cap face dureri nemai pomenite. Se ia borş proaspăt, făină de *grâu* şi gândaci de turbă, pisate toate se face un aluat (cocă) şi se lipeşte pe locul unde sigur va ieşi beşica. A doua zi dimineaţa se deslipeşte aluatul arătând bolnavului o beşică plină cu apă şi-i explică, că aceea e răutatea făcută în cap de beşica cea rea. Beşica se sparge. Apa din ea curge şi după 2—3 zile, bolnavul scapă de chin. Beşica cea rea de obicei se trage la mână când e în cap. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Beşica cea rea.

(Pustula malignă). Beşica cea rea se cunoaşte îndată când se face, fiindcă ese numai la încheieturi. Deodată o bubuţă mică cât un fir de mac, se înroşeşte şi face o durere

foarte mare. Pentru a o lecui să cauți o bucățică de *burete pucios*, să-l moi în apă caldă, apoi să-l ungi cu miere și să l pui pe beșică, după care vor înceta durerile și se va usca. Se descântă. (30).

Beșici la picioare.

Ca să nu faci beșici la picioare. Oamenii cari au de umblat mult pe jos îi bine să aibă picioarele curate iar obielele să fie de pânză de cânepă pe care, când se încalță cu ele, să le ungă cu seu de lumânare și în felul acesta va putea face călătorii de luni de zile fără a face bătături sau beșici la tălpi. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Beșicuțe.

(Vezicule). Beșici mici. (1).

Beteșug.

Beteșug este orice boală.

Beteșug uscat.

Vezi Oftica ș. a.

Beţie.

Se sfarmă ca fărina un ou sfinţit anume în ziua de paşti şi se pune fărina în mâncare. Sau se usucă limbricei care-i varsă pe gură se sfarmă ca fărina şi se pun în vinars şi se dă să-i bee şi atunci se spune că omul n'are să mai bea altu. (15).

Când omul se sbate cu moartea, îi iese spume la gură, se scurge zamă de balegă de cal în gură. (8).

Când e prea ameţit de băutură să bea lapte fiert mestecat cu oloi de lemn şi un pic de zamă de var. (9).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Aprindere din rachiu.

Blânde.

Blânde. (Urticare). Sunt beşicuţe late, albe ce se fac mai ales pe vreme de zăpuşală ori dintr'o mâncare nepotrivită. Ele te mânâncă mai rău ca râia uneori. Se freacă cu o cârpă. Când e din pricina mâncării credem că e mai bine să se bea un ceai de curăţenie. (35).

Vezi Bube albe.

Blânde de ploaie.

Să se spele cu fiertură de *iarba faptului.* (32).

Bleg. *

Toflăgos. Târâie brâu. Lasămă să te las. E omul de care nu se prinde nici-un lucru şi în care nu poţi avea nici o nădejde. (8).

Boală.

Beteşug. Morb. Patimă. Pe la Tecuci boala te ţine la pat şi te ia cu ferbinţeli (e febră tifoidă). Omul trebuie să se ferească de mâncare că atunci scapă uşor, să nu bea decât apă cu zeamă de *lămâie* ori ceai de *leuştean.* Dacă-l întoarce boala din mâncare, atunci cu greu scapă. (35).

Vezi Lungoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Boala apei.

Se bea fiertură de *ceapă de mare.* (34).

Boală bărbătească.

Seulament. (Blenoragie). Tripăl. Se bea o fiertură de lapte de vacă neagră cu bu-

ruiană zisă *oiască Rostopască* ori cu *pătrânjel de câmp* ori lapte fiert cu *iarbă de tripăl.* (17.)

Boală cânească.

(Atrepsie). Boala dă mai ales în copii. Ei tânjesc, slăbesc şi nu cresc. Cu greu se dă de leac. Se fac scăldători cu *pălămidă grasă* ori cu *pălămidă seacă* ori cu zeamă de *mesteacăn tinăr.* (34, 35).

Vezi Zilizit. Seulament.

Boală de inimă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se dă bolnavului să bea „praf de pe blana patului" şi „cărbune din vatră" ori „sabur". Se dă să mânânce inimi dela 7 porumbei crude şi calde. (29).

Boală de încheieturi.

Se pune sărătura de carne de porc ce se adună pe fundul vasului. (34).

Boală de mare.

Rău de mare. Sufere omul când călătoreşte pe ape şi mări fioroase, adecă ameţeşte, varsă şi i-i greaţă. (1).

Boala copiilor.

Această boală e cunoscută în toate părţile sub feliurite numiri. (Epilepsie). Ceasul cel rău, ducă-se pe pustii, poceala, sghihueala, fulgerătură, stropşitura, ducă-se în pietre, alte-alea şi e cu putinţă să mai aibă şi alte numiri. La această boală sunt multe descântece şi leacuri băbeşti, dar fără mult folos. Cel mai bine este ca bolnavul să meargă la doftor. (27).

Se zice că ceaiul de *talpa gâştei* este foarte bun.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se bea buruiana „*muma pădurii*“ fiartă în vin sau rachiu. (29).

Vezi Boala rea. Neputinţa ş. a.

Boală de apă.

Anazarcă. (Idropizie). Se umple pântecele cu apă. (1).

Boală de grăsime.

(Obezitate). Îngrăşarea omului peste tot trupul. (1).

Boală de matcă.

Când iese steagu la femei ori matu curului se face legătoare cu fiertură de *scoarță de goron.*

Boală de minte.

Celui bolnav i se ia sânge sau se pun până la 10 lipitori pe vinele dela cap. (25).

Când se strică omu din pricină că nu și-a făcut pofta cu o femeie, bea fiertură de *pătrunjel de câmp,* terpentin, oloi de lemn și vinars de drojdie. (9).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Boală de mitră.

Când femeia nu și-a putut face pofta cu bărbatu, bea 3—4 săptămâni zamă de *vâsc* cu *coada calului.* (9).

Boală de plămâni.

Se bea ceai de *ovăs* 7 săptămâni, în loc de apă totdeauna.

Când este apă la plămâni, cu tusă, se fierbe deosebit o oală de *morcovi,* alta de *sfeclă* și se amestecă cu unt și miere și se mânâncă. (8).

Vezi Înăduşală. Oftică.

Boală de şale.

Se bea fiertură de *rădăcină de cicoare* câte un păhărel mic dimineaţa şi seara. (9).

Se pune lespede fierbinte pe şale. Se pun lipitori pe şale. (25.)

Boală de scârbă.

Se bea pălincuţă cu *paprică* sau cu flori de *potrocea.* (25).

Se bea ceai de *barba ursului.* (8).

Boală grabnică.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se tămăduieşte cu scăldătoare de *Palma Maicii Domnului.* (35).

Boală grea.

E orice boală, ce nu-şi află leac. Se dă *mătrăgună,* după care bolnavul întâi înebuneşte şi când îşi vine în fire se trezeşte sănătos. Dacă nici mătrăguna nu-i vine de hac, bolnavul moare şi scapă de trudă. (35).

Boală lumească.

Sculament. (Şancăr. Sifilis). Se fac scăldători cu balegă de cal şi se mâncă boaşe (coate) de cal. (35).

Boală mare.

Tifos. (Febră tifoidă). Lungoare ş. a. (1).

Boală rea.

Vezi Boala copiilor. Stropşală ş. a.

Boala seacă.

Oftică (Tuberculoză). (1).

Bolânzenie. *

Nebunie. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bolesniță.

Troană. Se ia dela unul la altul. O capeți, dacă cerni făină în pat. Ți-i nasu roşu, înfundat şi te doare capu. Se afumă cu făină de *popuşoi*, presărată pe cărbuni şi fumul tras pe nas. (35).

Bolfă.

Umflătură (Tumoare). Se face mai ales sub fălci. (1).

Boli de pântece.

Rânză, Căderea rânzei (Dispepsii), Ojig, Jegărai, Ojigueală, Jeguială (Pirosis).

Leacuri de rânză sunt multe. Aşa un bun mijloc de a aduce rânza la loc este de a se da de 3 ori peste cap, se înghit câteva boabe de *fasole* crudă, se bea cenuşă sburată de pe cărbuni stinşi în apă, se pune pe burtă o tiugă sau două cu apă fiartă, se dă bolnavului să înghită întreg un răruncheu de iepure aşa cum l-a scos ori *usturoi* cu tuică tare. Leacul cel mai bun este „trasul de rânză". Bolnavul se aşează în pat, întins pe spate şi o femeie sau un om meşter într'ale rânzei îl apasă cu degetele pe burtă să simtă dacă rânza bate sau nu la locul ei firesc. Dacă după părerea lui nu bate unde trebue atunci rânza e căzută. Se apucă atunci să-l „tragă de rânză". Unge burta bolnavului cu unt de lemn sau în lipsă cu apă săpunată şi-l freacă apăsând dinspre margini până la locul unde trebue adusă rânza. Alţii pun pe locul unde trebue adusă rânza o sită şi freacă în jurul ei, căutând s'o aducă sub sită. După ce a socotit că rânza a venit la loc, face un oblanic adică o cârpă mototolită în jurul ei de mai multe ori, o pune deasupra buricului şi leagă bolnavul strâns cu un brâu sau cu o cârpă de celea ce poartă

femeile pe cap. „Oala de rânză“ se pune atunci când celelalte mijloace n'au dat rezultat dorit. Pe pântecele bolnavului culcat pe pat, se pune o scândurică pe care se lipese 2 lumânările de ceară încrucişate la mijloc iar capetile ridicate în sus se aprind toate patru. Peste ele se aşează o oală nouă de pământ. Oala se lipeşte tare de burtă. Meşterul freacă apoi pe margini cu dunga palmei ca şi cum ar aduna totul înspre oală. Când a crezut că e destul ridică oala încet drept în sus fără însă a apăsa la margine ca să nu între aerul. Câte odată oala nu se poate scoate şi atunci se sparge. (29).

O boală învechită de stomac se vindecă ori cel puţin se uşurează cu ceai de *păstârnac sălbatic* băut vreme mai îndelungată de 3 ori pe zi. (44).

Se bea ceai de *coada şoricelului* amestecat cu *romoniţă, săcărea (chimin), mintă, iarba marinului* (o iarbă înaltă ca scaiu şi cu floarea roşie) şi *potroacă*. Se mai face vinars cu *mintă, potoroacă* şi tot cu vinars se bea *rădăcina de ghinţură*.

Pe copii când îi doare pântecele li se pune pe pântece *cătuşnică* friptă în unsoare.

Biblioteca Cluj

Pentru cei cari au apă la pântece îi bună zama de *coajă de soc* ori ceai de *iarba ursului.* (15).

Vezi Dureri de pântece.

Boli de piept.

Bolnavii pregătesc şi mânâncă *urzici mortăreţe* ori fac clătitură cu *forostău.* (17).

Vezi Boală de plămâni. Oftică. Heftică ş. a.

Boldit. *

Este omul cu ochii prea scoşi afară; apoi se zice şi la cei cu ochii deosebit de mari. (8.)

Babeş-Bolyai Cluj-Napoca (Romania)

Bolnăvicios. *

Betegos e omul care se plânge veşnic că are câte-o boală ori una care-l ţine ori că se leagă tot felul de boale de el. (8).

Borît. *

Borîtură. Vezi Vărsături. (8).

Borţos. *

Vezi Burduhănos. (8).

Boşorogeală.

(Ernie şi Mitră). Căderea sau scoborârea mitrei (1).

Vezi Vătămătură.

Botos. *

E omul ce are un bot ca de porc ori omul ce-şi vâră botu în toate ori unde nu-i fterbe oala (8).

Brânca.

(Erisipel). Bolnavul de brâncă (erisipel) are dureri straşnice, cu arsuri la falcă. Îl dor măselele, gâtut, capul şi să mântue cu o umflătură la obraz.

Se afumă bolnavul cu colivă dela hramul bisericii, cu vată muiată în unt de lemn şi făină dela vreun maslu. Se face o oblojeală din miere şi *mălai*, ori din *mălai* şi sare şi se leagă bolnavului la falcă, ori se afumă cu cârpă, câlţi aprinşi ş. a.

Se leagă bolnavului la falcă o buruiană numită *bubernic* ori se fac tot din buruiana aceasta scăldători bolnavului. Se ia săpun şi inimă de *ridiche* şi să frecі locul cel

bolnav. Să ia sânge de iepure şi rachiu să ungi locul cel bolnav. (27).

Se fierbe în apă *morcovi porceşti* şi *muşchi de lemn*. Cu apa se spală pe cap şi pe faţă, iar cu morcovii se oblojeşte partea bolnavă sau se leagă cu *mâzgă de soc*, stropită cu rachiu sau se fac oblojeli cu *frunză de anin*. (29).

Se spală cu vin roşu ori cu zeamă de săpunul porcului şi se unge cu ghileală şi spirt. Se mănâncă *brânduşi* multe. (35).

Brihănos.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cine mănâncă mult şi are burta mare.

Broască.

Modâlcă. Pumn. Umflătură. Bolfă. (1).

Bubă.

Se pune la bubă o *prună* afumată cu ţipirig şi se lasă acolo până coace sau se pune *stafide* cu ţipirig. Sau se dă bolnavului o buruiană numită *dovlecel (ciuperca bubei, burete pucios)* s'o puie la bubă. Se pune şi *cicoare* sau prună uscată. De bubă, de

buba cea rea se fierb înfundat într'o ulcică acoperită c'un porciș (capac de pământ) câteva *roșcove* cu *smochine* la un loc; zeama o bea bolnavul, iar *smochinele* le pune la bubă. Se aprinde o cârpă găsită în gunoi și se afumă bolnavul la bubă.

Se fierbe *fasole* fără sare, se bate bine cu lingura, apoi pusă între cârpe de *in* se dă bolnavului s'o pue la bubă ca oblojală. De bubă rea dacă-i umflat obrazul sau partea unde-i buba rea se prinde un pisoi (motan) îl taie îi scoate coițele, face un fel de oblojeală din ele și le pune pe partea umflată. De bubă vânătă să iei postav roș și să-l arzi, să-l faci scrum, să pui miere și albuș de ou și amestecate la un loc se leagă la buba vânătă. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se pune oloi de *floarea soarelui* fript cu *ceapă* și cu ceară de albine. (25).

Se trage un ac cu ață albastră prin bubă când îi coaptă și se lasă ața acolo până se sparge. (15. 16).

Fiertura de *slăbănog* ori de *pătrunjel* în lapte dulce alină durerea de orice bubă. Se mai leagă pâne amestecată în gură. După ce sparge se pune frunză de *calapăr*. (34).

Bubă din faţă.

Se leculeşte cu sucul ce iese din beţigaşe de *alun* ce ard pe încetul în foc. (34).

Bubă din cap.

Se descântă. (34).

Buba inimii.

Se descântă şi se pune pe buric o legătură făcută din *piper negru* pisat şi amestecat cu tărâţe şi cu făină de *grâu*. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Buba mare.

Vezi Buboaie. Udme ş. a. (1).

Buba mânzului.

Această bubă se face în cap şi când buba coace şi se scurge, îi curge bolnavului toată ziua nasul. Buba mânzului e un fel de răpciugă la om. Bolnavul are dureri straşnice de cap, îi curg ochii, are înţepături în nas, strănută, îl dor picioarele, şalele şi i se umflă gâtul. De buba mânzului se afumă cu cărbuni aprinşi, punându-i pe vatră, deasupra făină, iar bolnavului îi pune în cap o pătură, aşa fel încât fumul să-l bată în nas. (27).

Buba neagră.

Bubă vânătă. (Pustula malignă). Se rupe un pui negru şi se pune cald cu maţe cu tot. Se mai pune *frunzele* ori *cireaşa* dela buruienile de *dalac*. (8).

Se spală cu fiertură de *brustur* ori *brustur* pisat. (34).

Bubă rea.

(Pustula malignă). Este roşie şi are în vârf o sămânţă albă.

Se pune *burete de bubă rea* uscat. Ca să spargă iute se leagă mămăligă caldă cu zahăr, iar ca să dea înapoi se leagă o *smochină* mare şi galbenă pisată ori *usturoi* pisat cu sare ori beşică de crap uscată ori *perjă* (prună) (prună bistriţă) uscată. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se spală cu fiertură de *iarba bubelor* şi de *scai*. (32).

Buba trânjilor.

(Pelagră). (1).

Vezi Jupuială.

Buba vânătă.

Vezi bubă neagră. (1).

Bubat.

Vărsat. (Variolă). (1).

Bubatu ăl mic.

Pojar. (Rugeola). Pentru a uşura ieştrea petelor se dă bolnavului vin fiert cu cârmâz, ori vin cu zamă de *varză*, ori ceai de *muşeţel*, ceai de *paparoane*. Când căldura e mare se pune la pântec balegă proaspătă de cal. Cât timp ţine boala nu se schimbă cămaşa. Copiii se „îmbârburează" adică se ung cu miere în frunte şi pe obraji dându-li-se să mânânce turtiţe înflorate cu ţava şi unse cu miere. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bube.

Când un om este împresurat de bube peste tot trupul să facă baie de două ori pe zi să se usuce bine cu o prostire şi să se ungă cu alifie dulce ori cu său de capră curat. (30).

Se spală cu fiertură de *iarbă neagră* şi se leagă cu frunzele ei. (8).

Ca să aperi copilul de bube se pune în scăldătoare *iarba faptului*. (17).

Se leagă buba cu iarba zisă *mărul lupului.*

Vezi Obrinteală.

Bube albe.

Bubele se fac pe tot corpul şi te mânâncă, se freacă cu cenuşă. (8).

Vezi şi Blânde.

Bube dulci.

(Eczemă). Bubele dulci (rohiile) se ivesc la copii ca nişte pete roşiatice de mărimea unui bob de mei sau gămălia unui ac. Se ridică nişte beşicuţe, crapă, curge un puroi amestecat cu sânge, apoi în urmă prind o coajă galbenă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aluatul făcut din *fasole* arsă, cu care unge bubele, ţină ieşită din frecarea a două oale la spate şi unsorile făcute din piatră vânătă arsă în foc şi amestecată, după ce se face praf cu groştior (caimacul, smântâna laptelui dulce nefiert). La unii bubele dulci se tămăduesc şi cu drojdie de cafea. Ori se unge cu spuză de pe cărbune. Se spurcă bubele dulci cu balegă de vită trăgătoare. Bubele dulci se spală cu *floare de mu-*

şefel sau se spurcă, bubele dulci, cu *usturoi* pisat amestecat cu pişat (ud). (27).

Se unge cu ghindă de *gârneaţă* arsă şi cu apă ori cu *nucă* pisată şi amestecată cu unt de lemn ori cu unt nesărat ori cu balegă de cal mestecată cu funingine. (35).

Se lecuiesc cu alifie făcută din funingine de pe coş, din cafea prăjită, din cenuşă, din coadă de *dovleac* ars, din cărbune de cocean de *porumb*, sau de *scăeţi* amestecate de obicei cu unt dulce sau cu untură. In Romanaţi se face o alifie compusă din unt alb, ceară albă şi tămâie albă, toate amestecate la o căldură potrivită. In alte părţi se „spurcă" bubele dulci cu balegă de vacă şi cu restul balegei se mânjeşte coşul sobei. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să se ieie *fasole albă* câteva boabe, să se ardă în foc, tot pe atâta *sămânţă de cânepă* şi *frunză de mintă* bine uscată, pisându-se toate bine la un loc se face un praf, apoi îl plămădeşti cu smântână şi cu această alifie ungi bubele până se vindecă. (30).

Se spală bubele dulci cu fiertură de *scai albastru* sau cu fiertură de *nalbă*. Se ung cu oloi de *sâmburi de bostan*. (15).

Se unge cu piatră vânătă arsă 'n foc sfărâmată şi amestecată cu spumă de pe lapte. Cei cari au pe cap se ung cu unsoare galbenă de cismă 'n fiecare dimineaţă după ce s'au spălat pe cap cu apă şi cu săpun. (16).

Bubele dulci de pe faţa copiilor se ung cu smântână dulce ori cu spumă de pe lapte. (8).

Se pune *jalbă albă* ori suc de *rostopaxă*. (34).

Bube mici. *

Bubele ies pe faţă pe la nas şi pe cap la copii mai ales când mănâncă *nuci* şi brânză iute. Se unge cu chiclaz pisat (bulgăraş ca piatra vânătă) amestecat cu spumă dulce şi se unge până bubuliţele se usucă. Se mai spală şi cu zamă de *peliniţă*. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Cel pierit. Sifilis ş. a.

Bube pe faţă. *

Sgrăbunţe. Se spală şi se leagă cu frunze de *buruieni de orbalţ* fierte în lapte. (9).

Bube pe trup. *

Se spală cu fiertură de *frunze de nuc* şi *coada calului*. (9).

Bube rele *

Bube rele roşă mânânţele şi mici.
Se spală cu zamă de *foceşor*. (8).

Bube vechi.

(Ulcere cronice). Se pune pe rană sânge şi păr de pisică neagră. Unii se mulţumesc să pue cărămizi calde; cei mai meşteri însă pun pe „bube" un coi de câne, tăiat în două sau un pui mic de găină tăiat proaspăt. Alţii pun o broască spintecată de vie. Broasca vie fiind, după spusa bolnavilor, prea rece se leagă mai bine cu o pisică. Se taie un pisoiu se scot maţele şi încă calde fiind se leagă pe bubă. Dacă până a doua zi nu scade buba se toarnă apă fierbinte peste pisoi şi se leagă din nou pentru alte 12 ore. Se mai face acelaş lucru cu porumbei sau coţofane vinete spintecate de vii. In Săcui buba rea este spurcată cu şoriciul unei femei tinere. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Buboaie.

Se pune pe ele *frunză de ciumăfaie* pălită pe foc. Se mai pune şi *ceapă friptă* în unsoare. (15).

Se face o alifie din cât zahăr galben, cât sopon şi stuchit (scuipat) şi se pune pe buboi. (8).

Se pun frunze de *brustur* încălzite. Se leagă cu aluat făcut din stuchit (scuipat), zahăr galben şi sopon. (9).

Să-l spurci buboiu cu pişat (ud) de al tău ori să-l ungi cu scuipat ori să legi o felie de caş proaspăt. (35).

Vezi Udme. Uime ş. a.

Buboaie oarbe.

Iei o *ceapă albă*, scoţi inima ei din mijloc, pui în locul ei său de lumânare şi apoi o pui pe foc de o coci, după care o legi la buboaie, ţinând-o până va sparge, punând pe urmă alifie făcută cu ceară şi unt proaspăt, întinsă pe o peticuţă ca să scoată materia cea rea, să se vindece rana. (30).

Vezi Buboaie ş. a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Buboane.

(Adenită). Scurtă. (1).

Buboi.

Vezi Scurtă. Furnicel. (1).

Bubulițe. *

Se fac la copii pe cur și pe cap, se vindecă cu unsoarea făcută din gălbenușul de ou fript până se înegrește. Este leac sigur. (8).

Buboi gogonat. *

E un buboi mare, ce se face de obicei pe cap de formă țuguiată ca o pară. Se pare că de aici vine și vorba de minciună gogonată. (8).

Buduhală.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tusă măgărească. (Tusa convulsivă). (1).

Buhăială.

Buhav ori puhav este omul umflat la față de somn, de lene ori de boală. (1).

Buiguială.

(Delir.) Când omul vorbește singur prin somn, în vis ori la boală. (1).

Buimăceală. *

Zăluzeală. Tumăceală. Zăpăceală. Năuceală. O capătă omul din scârbă, dintr'o boală,

din dragoste ori din născare. Omul uită uşor, le încurcă toate şi nu ştie de ce să se apuce. Se descântă. (8).

Burduhănos. *

Borţos. Burtos. Pântecos. Este omul, care abea îşi duce pântecele adică i-a crescut burduhanu din cale afară. Se zice şi de femei îngreunate (împovărate) că le-o crescut burduhanu la gură. (8).

Bureţi pe obraz. *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se spală obrazul cu fiertură de *gura leului* sălbatecă sau cu o amestecătură de *hrean* şi oţet. (15).

Burtos. *

Borţos. Burduhănos. Pântecos. (8)

Buzat. *

Omul cu buze prea mari. (8).

Buzăreţ.

Vezi Jupuială. Pelagră. (1).

Căderea muşchilor.

(Dumbago). (1). Se bea fiertură de flori de *soc.* (34).

Vezi Dureri de şale.

Căderea părului.

Contra căderii părului şl pentru a ținea părul curat, uns şi a stârpi mirosul rău sunt spălăturile pe cap eu leşie de eenuşe de *viță de vie,* eu leşie de „lăiet", eu *„iarbă mare", „popasiună" şi „breiul părului".* Casă ereaseă frumos se unge eu alifie făcută din unt sau untură în eare s'au fiert *muguri* de *plută* sau de *plopi* eu măduuă de bou. In contra căderii părului se întrebuințează eu unt sau untură nesărată în eare se pune sărăeieă şi „argint uiu" omorît. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru creşterea părului se face spălătură eu fiertură de *netoată* (o buruiană de munte ee seamănă eu laba ursului) timp de un an şi părul ua creşte. Sau să te speli pe eap eu zamă de aluat mestecată eu apă călduță. (15).

Se freacă, mai multă ureme, pe eap eu zamă de *ceapă* rasă crudă (16).

Se spală capul cu fiertură de *răchită supărată* şi de *corn.* (25).

Vezi Mâncărimi de cap.

Căderea rânzei.

Vezi Boli de pântece. (1).

Călcătură.

Se mânâncă inima ce bate încă scoasă dintr'un sobol (cârtiţă) şi învălită în pâne. Boala trebue să treacă în aceiaş zi. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cânească.

Boală cânească. (Atrepsie). (1).

Căpos. *

E omul cu cap prea mare ori cu minte prea multă. (8).

Cârcei.

(Crampe). Se pune apă sărată sau cârpă muiată în spirt. Ca să nu se beşice pielea de spirt se unge cu oloi sau cu unsoare. (16).

Cârn. *

E omul strâmb de nas. (8).

Cârtiță.

Sunt niște umflături lățite și roși-vinete la gât.

Se unge cu alifie făcută din: *ceapă*, săpun, ceară și unsoare de porc peste care se pune puțină făină albă, bine amestecat și încălzite puțin. (25).

Se freacă cu unsoare. (15).

Se pune pe el *ceapă* friptă. (16).

Se spală cu labă de cârtiță sau cu țărnă de mușânoi. (8).

Te ungi cu coptură de cârtiță. (35).

Vezi Răpciugă.

Babeș-Bolyai Central University Library Cluj

Cărunțeală.

Cărunt, balai, lăi ori sur pe cap este omul cu părul aproape alb de bătrânețe ori de griji și năcazuri. (1).

Căscare. (1).

Căscat. Omul din nesomn, oboseală ori cine știe din care pricină. Odihna alungă căscatu de obicei. Gură cască este altul, care stă mai mult cu gura căscată privind lumea ori uită să închidă gura.

Căţeii de turbă.

Căţeii de turbă sunt nişte beşicuţe mici, ca spuzeala, sub limbă. Cine are căţei de turbă, îl doare capul de-i vine să turbeze. Babele îi frig cu un ac înfierbântat în lumânare. (27).

Căzătură.

Vezi Sdrobeală.

Ceacâr. (1).

(Strabism). Încrucişat. Omul ce se uită în cruciş adică cu'n ochi la făină şi cu unul la slănină.

— Se vindecă prin operaţie.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ceas rău.

(Epilepsie) Bolnavul e spărios şi tresare în somn.

La ceas rău se foloseşte *iarba lui ceas rău* (cum? nu se ştie). Se face o legătoare dintr'un amestec de *alămâie*, miere, rachiu, untdelemn, tămâie, *piper negru*, făină de *grâu*, *sfeclă* şi *rădiche* şi se leagă la inimă. Se fac şi descântece. (35).

Cei răi.

Când omul ori vita se umflă în coș are cei-răi.

Se descântă în borș și apoi i se dă de băut. (35).

Cele albe.

(Blenoragie). Omul înșterbântat, care bea apă rece poate căpăta boală de se pișă alb ori roșu. Se bea fiertură de *trifoi alb* cu *tătăișă albă* ori de *tătăișă cu scânteuță* ori de *scânteuță cu drob.* (32).

Vezi Sculament.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cel pierit.

Sunt multe leacuri bășești dar cel mai bun e ca bolnavul să meargă la doctor. Nu e bine să-l zădărești cu mâncări iuți, prea sărate, cu acrituri cu ardei mic iute, crap vechiu sărat. Cel pierit se arată mai ales la nas; el se tămăduește cu greu. Zamă de *măr dulce*, de *șovârf* și *cimbrișor de câmp* e bună când boala e ușoară. Bolnavilor de cel pierit, când boala e grea, li se dă salce, ba uneori chiar fumuri. (27).

Se leagă şi se spală cel pierit cu frunze ori zamă de *arin*, de *cel pierit* ori de *spânz (spânţ, sprenţ, sprenţur)*. **(35).**

Vezi Freanţ. Sfreanţ. Sifilis.

Chelbe.

Pleşuvie. (Tinea). Chelbea este locul de pe cap de unde a căzut părul. Să ia o linguriţă de argint viu să-l pui într'un talger sau strachină verde şi cu stupit să-l freci până-l vei omorî bine, după care să pui în el o lingură de unt proaspăt nesărat ales din acea zi şi amestecându-se bine la un loc se va forma o alifie cu care să se ungă bolnavul regulat în fiecare zi până se va vindeca cu desăvârşire. **(30).**

Vezi Căderea părului. Chelie.

Chelie.

Vezi Chelbe. Căderea părului. **(1).**

Chelie căpreasсă.

(Favus). **(1).**

Chelie fără bube.

(Peladă) **(1).**

Chestrui.

Pistrui (Efelide). (1).

Chișarea în pat.

Mama copilului iasă într'o Duminecă în fața bisericii și toarce, când lumea se miră atunci ea zice: „nu vă miraţi de mine, da de copilu ăsta, care se pișă în pat". Așa copilu se vindecă. (34).

Chișatu cu sânge.

Se dă în mâncare scoarță de *fag* amestecată cu tărâțe. (34).

CNUniversitatea Babeș-Bolyai University Library Cluj

Ciacanău. *

Prostalău. Prostănac. (8).

Ciacâr.

Vezi Ceacâr. (1).

Ciotoros. *

Omului cu îmflături la degete i se zice cu degete ciotoroase (8).

Ciumă.

La ciumă se mânâncă cât mai mult *usturoi.* (35).

Ciurmuluială.

(Indigestie). E o moleşală, slăbire în tot trupul. Se bea mujdei şi se freacă cu mujdei şi cu oţet. (8).

Când se ciurmuleşte se freacă cu murătoare de sare şi cu oţet. Se bea zamă de *pelin*. (9).

Vezi Greaţă. Aplecate ş. a.

Cocături.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se unge cu alifie făcută din: *ceapă*, săpun, ceară şi unsoare de porc, peste care se pune puţină făină albă amestecate bine şi încălzite puţin. Se mai pune *scai muced* sau *brusturi* sau *potbeal* sau zârnă sau smoală (25).

Se mai pune şi frunze de *călăpăr*. (15).

Se leagă *ceapă* friptă cu ceară de stup. Se ia o felie dintr'o *ceapă* friptă se soponeşte şi se leagă pe cocătură. Se leagă slănină de lângă şoric, unsoare, aluat cu smântână, aluat cu lapte de muiere. Aceste toate se pun înainte de a sparge. După ce o spart se pune *frunză de mur*, de *minciună*, de *nalbă*, *fasole* frecată dar nesărată. (10).

Vezi Buboaie.

Cocoașă. (1).

Gheb. Ghibă. Omul ghibos par'că are o pită în spate.

Coios. *

Boșorog. Omul coios are coaie mari, este umflat între picioare din pricina unei boli. De obicei se capătă din rădicătură. (8).

Vezi Vătămătură. Boșorogeală. Surpătură.

Coleți.

Bolnavul de coleți are svârcoleli prin burtă și-l taie pântecăria, ireapădul de nu poate sta o clipă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se dă bolnavului de coleți să bea ceai de *mintă (izmă) creață* sau în lipsa acestei plante se dă bolnavului și ceai de *mintă broaștei*. Cu foloștina (rămășița) ceaiului se face o oblojeală și se dă bolnavului s'o pue la pântece. Se dă bolnavului ca să bea dimineața și seara *mușlar* fiert în vin. Se mai dă bolnavului să mânânce și brânză de oi.

Se roade *hrean*, pisează *usturoi* și le amestecă în oțet de vin. Amestecul acesta întins pe cârpe subțiri îl pune celui bolnav

în creştetul capului. Dacă bolnavul are coleţi cu sânge atunci se fierb într'o ulcică următoarele buruieni: *Fluturi de arţar* sau *spetejioară* (simsă, ţipirig) cu rădăcină cu tot, iar zeama o dă bolnavului să bea. Din ce rămâne se face o oblojeală şi se pune la buric. (27).

Colţ de lup.

Sânt nişte buboaie ce se fac la omul care a mâncat carne dela o vită muşcată de lup. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Copilul căzut în boală.

Să iei burduhan de vacă proaspăt cum iese din vacă şi să pui copilu într'ânsul. Făcându-se aşa de câteva ori copilul se va îndrepta. (30).

Cordea.

Cordică. Limbric cordelat. (Tenia). Leacuri vezi la Limbricl. (1.)

Cordică.

Vezi Cordea. (1).

Cori.

(Pojar). Se spală faguri de miere, se storc şi mustul acela se dă la copii ca să iasă corii. Li se dă holircă verde (vinars neflert) se spală cu oţet şi se învelesc bine ca să le fie cald. (15).

Se bea borş sau vin şi se învelesc în haine roşii şi să stea la căldură ca să iasă mai repede corii. (16).

La cori se păzeşte copilul de mâncări acre, sărate şi chipărate. Se bea rachiu şi se freacă pe frunte şi la buric. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Coşi pe faţă.

Vezi Coşuri pe obraz. (1).

Coşuri pe obraz.

(Acnee). Pentru curăţirea coşilor şi negeilor.

Să se ia cinci dramuri praf de piatră acră, să se puie într'un vas cu un pahar de oţet tare de vin, punându-se din vreme în vreme făină de *orz* să se amestece cu o lingură până se va îngroşa şi să se puie pe locul unde vor fi coşurile ori negeii în toată

seara şi a doua zi să se spele cu apă pe obraz. (30).

Se freacă coşurile de pe faţă cu *rădăcină de petrinjel* dospit 3 zile în apă de ploaie. (16).

Vezi Negei ş. a.

Cotârcă.

Vezi Holeră. (1).

Crăcănat. *

Omul ce merge cu picioarele împrăştiate şi strâmb din pricină că e slab de picioare ori că a început a îmbla în picioare când era copil prea crud. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Crăpături.

Crepături. Plesnituri. Pentru vindecarea crăpăturilor de pe mâni şi de pe faţă să te speli cu vin rece, apoi să ungi crepăturile cu felie de *lămâie* de 2—3 ori pe zi şi dacă nu se va vindeca să iei unt de migdale, unt de naft şi unt de ceară din toate câte 3 ori şase grame şi amestecându-le bine într'o sticlă să te ungi seara şi să înfăşuri mânile cu o cârpă până a doua zi. (30).

Se ung crăpăturile cu său de oaie, de vită, cu ceară ori cu smântână plămădită cu rădăcini de *ştieghie* ori cu *strigoaică* ori se face baie cu fiertură de balegă de cal ori de frunze de *scumpie*. (35).

Se ung cu unsoare de pe maţele porcului, cu smântână ori cu ceară de albine. (32).

Crepături la şezut.

(Fisuri). (1).

Creşterea părului.

Pentru creşterea părului fetele fac lăutoare cu câte o bucăţică de *iarbă mare (omag-homeag, toae)* uscată în casă, sau cu scuturătură (stroh) de fân. Unele babe învaţă pe fete, pentru ca să le crească părul pe tâmple, la gene şi sprâncene, să se ungă dimineaţa, înainte de a se spăla pe obraz, cu scuipat. Sau să fiarbă 'n apă o *ceapă* crestată, cu sare şi oţet, apoi cu lăutoarea făcută din toate acestea, să se frece pielea capului.

Se mai spală pe cap cu lăutoare de *areu (omag-homeag, toae)*, ori se ung pe cap cu alifie făcută din *coajă de plop*, coajă

de *nucă* şi untură de urs. Coaja de *nucă* şi de *plop* trebue să fie arsă, făcută sgură şi cernută printr'o sită părăsită. Se mai întrebuinţează alifie făcută din măduvă şi fiere de vacă, fierte cu 3 *mere creţeşti* şi o mână de *cuişoare* la un loc. Se ung pe păr fetele în fiecare Sâmbătă seara.

Inainte de a se clăti părul, după lăutoare să se ungă pe cap cu untură proaspătă de porc, apoi să şteargă părul cu un prosop aspru şi să-l limpezească cu apă călduţă. Inainte de limpezire, să se ungă părul cu 2 gălbinuşe de ou. Se mai spală pe cap cu lăutoare de *cânepă verde* ori cu lăutoare din rădăcină de *oman*. Se fierbe borş cu foi de *salcie verde*, apoi se spală părul şi se unge cu unt prospăt. Sau se face o alifie dintr'un kg. de coajă de *nucă* verde cu un sfert de chilo de untdelemn până se terciueşte şi se trec prin sită. Se mestecă bine şi cu alifia aceasta se unge părul capului. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru creşterea părului după lungoare. Totdeauna unui bolnav de lungoare, după ce se îndreaptă îi cade tot părul şi pentru a face părul să crească să întrebuinţează următoarele: Se ia vârfuri de *muguri de plop*

uscaţi, *frunză de dafin, frunză de izmă de grădină, frunză de rosmarin nemţesc, grăunţe de inuper,* sămânţă de *molotru,* flori de *livant,* din toate câte 20 dramuri şi *alune prăjite* 100 dramuri. Acestea toate pisându-se bine câte una deosebit până ce se vor face praf să se puie într'o tingire (tava, laboş, cratiţă) nouă spoită, cu jumătate oca unt proaspăt nesărat, un litru de vin vechi şi să se puie pe jeratic să fiarbă bine şi lin, mestecându-se mereu cu o lingură de lemn, spre a nu se arde, până va scădea vinul, îndată să se ia tingirea de pe foc şi mestecându-se până se va răci pe jumătate să se strecoare alifia într'o farfurie curată printr'o petică şi să se pice în alifie un dram de unt de *cuişoare* sau de pergament ori de mii de flori şi amestecându-se mereu până se va slei, apoi să se puie într'un gavanos (borcan) şi să se ţie la răcoare. Din aceasta să se ungă pielea capului de 2—3 ori pe săptămână, spălându-se totdeauna capul cu vin cald, ferindu-se de a se spăla cu leşie şi păzindu-se de răceală, în curând părul va creşte mai frumos de cum a fost. Iar dacă vrea ca părul să fie creţ în loc de căciu-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

liţă, să ţie în cap o beşică de vită, până ce-i va creşte părul şi va avea un păr creţ pentru totdeauna. (30).

Se spală cu zeamă de *brustur* ori flori de *coada vacii*. (9).

Vezi Căderea părului. Chelbu ş. a.

Cruşală. (1).

Vezi Inimă. Treapăd. Rast. Pânticărie ş. a.

Cufureală.

Se bea amestec de ţiglă bine arsă, măcinată şi amestecată cu oţet. Sau unghii de porc bine uscate sdrobite în oţet. Sau cafea neagră tare. (25).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Treapăd. Pânticărie. Urdinare.

Cucui.

Este o umflătură mare în cap, ce se capătă din pălitură (lovitură). (1).

Cufureală.

Vezi Treapăd. Pânticărie. (Diaree). (1).

Cui.

Prin unele părţi din Oltenia junghiul se mai numeşte cui. Bolnavul are dureri în piept,

între coaste şi în locul unde-l doare, parcă-i înfipt un cui.

Tot în Oltenia junghiul mai are denumirea de ţeapă. (27).

Vezi Junghiuri, Ţeapă, Săgetătură, Cuţit.

Cui de stricăciune.

(Hernie). Boşorogeală. Dătămătură. (29).

Cuie.

De cuie se descântă. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cur de găină.

Pecingine. Cur de găinaţ. Se face pe faţă mai ales la tineret. Se pune mămăligă fierbinte. (32).

Vezi Pecingine.

Cur de găinaţ. *

Vezi Cur de găină. Pecingine ş. a. (10).

Curăţenie. (1).

Curăţenie se ţine în casă şi pe trup, dar se face curăţenie şi pe din lăuntru cu feluri te ceaiuri şi doftorii atunci când omul este bolnav.

Aşa băutura de spirt de pe *priboi* curăţă bine. (6 e).

Vezi Încuiere. Treapăd ş. a.

Curăţirea dinţilor.

Pentru a avea totdeauna dinţii curaţi să faci serum de coajă de pâine arsă să-l amesteci cu praf de piatră de vin, puind de amândouă felurile deopotrivă. Cu acest praf să freci dinţii totdeauna că vor fi curaţi şi albi. (30).

Vezi Albirea dinţilor. Întărirea gingiilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Curgere albă.

(Leucoree). Vezi Poală albă. (1).

Curgere de sânge din nas.

(Epistaxis). Se vâră pe nara nasului cârpe mici înmuiate în oţet cu ţiperig, se trage pe nas rachiu tare ori apă cu oţet şi ţiperig, se pune bolnavul, să-şi ridice mâna 'n sus şi-i toarnă 3 căldări cu apă rece pe cap, se pune la ceafă o cheie rece ori o peatră. (29).

Bolnavul stă culcat şi să rădice mâna stângă în sus.

Curvărie. *

Curvăsărie. Aduce mult năcaz pe capul omului şi-l paşte cu multe boli. Omul de ce are de ce-ar mai avea. Ferice de omul cumpătat la toate. (8).

Cuşderiţă. *

Vezi Gujderiţă. (10).

Cute. *

Vezi Scurtă. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cuţit. (1).

Vezi Junghiuri. Săgetături ş. a.

Dalac.

Bubă rea. (Pustulă malignă). Dalacul e un fel de bubă neagră, rea, periculoasă. El este la om ceeace-i cărbunele la animale. Omul se umple de dalac dela vitele bolnave de această boală, atingându-se de bale, muci şi chiar de perii lor. Sau se poate ca o muscă să fi supt sângele unei vite bolnave de dalac şi pe urmă punându-se pe mâini, pe faţă să se umple şi omul.

Pentru lecuire se fierbe rădăcină de *dalac (aişor, bobiţă, bobiţa lupului, mărul lupului, poama vulpii, răsfug)* în lapte dulce şi se pune la dalac. Se amestecă la un loc *usturoi*, iarbă de puşcă şi pucioasă şi apoi se pune pe o *foae de viţă* sau de *alun* şi se pune la dalac. Unele babe învaţă pe cei bolnavi de dalac, dacă cumva dalacul le-a ieşit la deget, să bage degetul bolnav repede, de 3 ori, într'o oală cu apă clocotită ori să-l bage repede în curul unei vaci, după ce s'a băligat. (27).

Se fac păliturі cu un burete numit „burete de bubă" cu untură de epure, săpun cu ceară sau cataplasme cu *ceapă* coaptă, cu balegă de vacă, cu rădăcină de *bozi* sfărâmată, sau „*floare de gălbinare*" amestecate cu praf de puşcă şi *usturoi*. Se piseazâ şi se leagă pe rană *urzici* cu nouă boabe de *grâu, o prună* neagră şi câteva pânze de paianjen. Se leagă pânză de paianjen amestecată cu miere, sare şi „*burete puturos*" ori se piseazâ buruiana numită „*Dălac*" şi zeama jumătate se pune pe bubă, jumătate se bea de bolnav. In zeama care se pune pe bubă se adaugă uneori fiere de porc,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

se fac păliuri cu lapte fiert cu *pelin* şi cârpe înmuiate în moare de sare, se fierbe în apă *cicoare, pir* şi *părul porcului* şi după ce se spală rana cu zeamă se leagă buruienile pe ea. (29).

La dalac e bună *dălăciţa.* (35).

Vezi Bubă rea. Bubă neagră.

Dambla.

(Emiglegie şi Paralizie). De dambla se trezeşte omul într'o bună zi cu o mână sau cu un picior luat; ori mâna dreaptă şi piciorul stâng, ori mâna stângă şi piciorul drept, ori numai o mână sau un picior, ori şi mâna şi piciorul drept sau stâng. Bolnavul nu mai simte mâna sau piciorul, sânt moi, n'au vlagă în ele şi nu le mai poate mişca de fel, ba de multe ori îi e şi gura fie pe pustiu.

Dacă damblaua e uşoară, atunci se freacă bolnavul pe mâini, pe tot corpul, cu spirt de camfor cumpărat dela spiţerie şi se înveleşte apoi cu o flanelă ca să nu răcească. Se fierbe *leuştean, velniş* şi *slobonov* la un loc şi se spală bolnavul şi se trage pe mâini şi pe picioare. (27).

Dânsele.

lelele. De dânsele se descântă. (27).

Dat.

Vezi Adăpare. (27).

De adus.

Se descântă. (29).

De Dânsele.

Vezi Reumatism. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De dat cu bobii.

Se descântă. (29).

De descuiet.

Se descântă. (30).

De desfăcut.

Se descântă. (30).

Degerătură.

(Congelații). Se leagă foi de *varză* acră (murată) pe partea degerată sau se bagă pi-

cioarele degerate în zeamă de *varză* (moare de *curechiu).* Rănile provocate de degerături se acopăr cu foi de *varză* acră, unse, cu unt. (29). Se unge locu degerat cu apă din fierea porcului. La degerătură, babele învață pe bolnavi să puie o foae de *varză* verde însă cu lumânare de seu, ori să puie foi de *varză* acră; foile să fie schimbate des. Dacă cineva a degerat la mâini și la picioare să ieie o parte de moare de *curechi* și două de ulei de *in*; să le scuture (amestice) bine, până se fac ca o alifie, cu aceasta se unge o petică de in și după ce s'a spălat cu apă caldă se pune pe locul degerat, schimbându-se de două ori pe zi, până se vindecă. Se mai pun la degerătură foi de *curechi* și se unge cu untură de vulpe ori se leagă cu *fasole* fiartă făcăluită (frecată). Să puie pe locul degerat fiere de porc cu *varză* acră. (27).

Se pune fierea de porc ori se oblojește cu plămădeală de rădăcină de *spânz* cu vinars (rachiu). (34).

Să se ungă locul degerat cu unt de naft ori trimitin în toată ziua câte de două trei ori până se va vindeca. (30).

Locul degerat se unge cu fiere de porc.

Biblioteca Centrală Universitară Library Cluj

Se pune frunză de *curechi* murat şi dacă-i degerat tare până la cioni (os) se unge cu măduvă de os.

Se leagă ori se face baie cât mai fierbinte cu sare neagră arsă 'n foc şi stânsă în apă fierbinte. Se mai leagă cu frunze de *curechi* murat sau verde. (8).

Se face oblojeală cu fiertură de *măcieş* ori cu foloştină de *varză* acră. (35).

Se leagă cu fiere (bilă) de orice vită. (9).

De întors.

Se descântă. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De întors argintul viu.

Se descântă. (29).

De întors cuţitu.

Se descântă. (29).

De legat gura lupului.

Se descântă. (30).

De măritat.

Mai mare boală pe capu fetei ca nemăritatu nu găseşti. Pentru măritat se fac tot felul de descântece şi de bozgoane, (35).

Deochiu.

Toate babele, femeile ba şi bărbaţii ştiu descânta de *deochi*. Deochiul e boala cea mai răspândită şi mai cunoscută. Când cineva e bolnav de deochi îl doare capul cumplit, e năuc de cap, îi huesc într'una urechile, nu poate mânca, are vărsături şi o slăbire în tot trupul. Atunci el cere ajutorul babelor şi al descântecelor, de cari sunt foarte multe pentru deochi. Se spune că deochiul sau sositul este o boală foarte grabnică, care cu nimic în lume nu se vindecă numai decât cu descântece. După descântec se pune la frunte şi tâmplă, felii de *cartofi* sau de *lămâie*, felii de *crastaveţi* ori de *gulii*. Se mai pune pe o cârpă *fasole* uscată şi se leagă la cap, la frunte şi la ceafă se pun foi de *varză*, se mai leagă cu frunză de *pelin alb* opărit cu oţet undezat sau cu albuş de ou cu lapte de femeie şi unt de lemn sau legi capul cu *muşăţel* fiert. (27). (54).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Sositul.

De pureci.

Se descântă şi se pune *pelin* în pat. (29).

De pus cuțitu.

Se descântă. (29).

Descuiat.

(Diaree). Se bea fiertură de *slăbănog*, de *coada șoricelului*, de *cimbru*, de *scânteuță* ori de *iederă* (32).

Vezi Trepăd ș. a.

Deșelare. *

Omul deșelat merge strâmb și greu se poate purta ori stă chiar olog în pat. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De șarpe.

Se descântă. (30).

Desfăcătură. *

Orice făcătură, pocitură, bozgoane se poate desface tot cu bozgoane și descântece, dacă omul prinde de veste la timp și-și găsește omul să-și desfacă. (8).

Dezbârnarea degetelor.

Dezbârnarea degetelor dela picioare vine din opăreală sau udeală. Se vindecă

repede dacă se leagă lână de oaie cu usuc. (30).

Dor la inimă.

Se descântă. (29).

Dragoste.

Dragostea e uneori mare pacoste şi boală pe capu omului. Câţi nu se omoară singuri ori unu pe altu din dragoste. De aceia pentru fericirea în dragoste şi ca să-i ferească de primejdii se descântă de dragoste. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dropică.

(Ascită). Se dă să bea rădăcină de *pir*, *rodul pământului* şi *pelin* plămădit în ţuică.

Se mai dă apă trecută prin „duloi de *ceapă*“ şi *rădăcina spurcatului* fiartă în vin. (29).

Omul ce dă în dropică treapădă şi i se umflă picioarele. Se dă să bete 9 păduchi în rachiu. Se face legătoare la buric dintr'o fiertură de tărâţe de *grâu* cu câte trei gândaci de pe *hrean*, *brusture* şi *boz* ori leagă-

toare cu lut şi oţet ori din *cartofi* fierţi şi frământaţi cu său de oaie cu *ceapă* fiartă şi cu untură de porc nesărată. (35)

Ducă-se-pe-pustiu.

Se descântă. Vezi şi Lovitură. (35).

Dureri de boaşe. *

Vezi Seulament. Frântură din vis. (8).

Dureri de cap.

(Cefatalgie). Se ia albuşul de ou, se rade săpun de cel bun într'ânsul, potrivit cu albuşul, se bate bine până se face spumă se mai pun 2 linguriţe de oloi de lemn şi iar se mai bate, apoi se mai pune o linguriţă de spirt, se amestecă puţin şi se lasă până se corăsleşte, pe urmă se ia ce-i de deasupra rachiului, se pune pe păcişele (petece) de in şi se pune la moalele capului după ce s'a uns părul cu unt de lemn, ca să nu se lipească legătoarea de păr. (30).

Se leagă tâmplele şi fruntea cu felii de *cartofi, ceapă, ridichi, lămâie.* Se pun cataplasme reci cu făină de *porumb,* cârpe în-

mulate în țuică sau *lămâi* presărate cu tămâie. Se freacă fruntea, tâmplele, urechile și nasul cu *usturoi*. Se leagă pe frunte și tâmple bucăți de boșogi. (29).

Se pun legători cât poți suferi de calde cu tufe (tulpină) de *romaniță* fierte. (25).

Se spală pe cap cu fiertură de *feregă sălbatică*, se leagă pe frunte frunze de *Poala Sf. Mării* bătute și amestecate cu untură, se spală cu fiertură de *tifordă (lingoare)* ori de *iarbă smidă*. (17).

Se bea ceai de *mintă* și de *tei*. Se spală pe cap cu oțet de vin. Se leagă tâmplele cu *morcovi* sau cu *baraboi (cartofi)* rași pe răzătoare sau cu făină de *mălai* mulată în apă rece. (15).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Legătoare cu apă rece. Apă cu oțet. Legături cu *hrean* ras. *Hrean* ras cu *pere* de pământ (cartofi) puse 'n legătoare pe cap. Se bea mujdei cu oțet apoi lapte fierbinte. Aluat acru de pită se leagă la tâmple. (10).

Se leagă pe ceafă *hrean* și *sfeclă* rasă. (8).

Se leagă pe moalele capului frunze de *mintă* mulate în oțet. (9).

Se leagă pe frunte felii de *crastavete* cu *lostoparniță* pisată, cu *huce*, cu *varză*

acră, cu *cartofi* pisate şi cu oţet, cu seminţe de *floarea soarelui*, cu oţet plămădit cu floare de *trandafir*, cu *ismă* pisată, cu fiertură de *antonică* ori de *sburătoare* ori te afumi cu tărâţe de *grâu* ori cu seminţe de *floarea soarelui*. (35).

Se fac aburi cu fiertură de *peteca vântului*. (14-a).

Se aplică fiertură de *dumbravinc*. (6-e).

Vezi Hulală de cap.

Dureri de coaie. *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dureri de boaşe. Vezi Sculament Frântură din vis. (8).

Dureri de fiere.

Dureri de ficat. (Epatică). Se bea fiertură de *iarba fierii* (certi). (32).

Durere de foale.

Se bea zeamă de frunze de *giugiumă* şi frunzele se leagă la foale (pântece). (34).

Vezi dureri de pântece. De stomac. Boli de pântece. Boli de stomac. Rânză.

Dureri de gât.

(Amigdale. Angine. Amigdalite), Gâlci. (Crup difteric), Guşter. Se leagă năsip cu apă rece, *mălai*, aluat cu unt de lemn, seminţe de *dovleac*, măsline cu său de vacă, fălii de *crastaveţi* muiaţi. peşte sărat, foi de *varză* acră prăjite cu untură. (29).

Vezi Gâlci, Guşter.

Dureri de măsele.

(Carie dentară.) Se pune pe măseaua stricată şi dureroasă *lemn trăsnit, măsălariţă*, ţeperig sau tămâie. Se scot viermi din măsele cu *măsălariţă* adică cu aburi de pe fiertură de *măsălariţă*. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se pune pe măsea ceară frământată cu *piper* sau gaist (vinars) pe vată sau pleuri de *hrean*. Se fierbe aluat de pită şi cu apa cât se poate de fierbinte te speli pe cap şi te înveleşti bine cu o năframă, ca să asuzi. Se aburesc măselele cu fiertură de *cimbru* de câmp. Se scot viermii din măsea, afumându-se cu sămânţă de *măselar* arsă pe cărbuni. (15).

Se pune pe dintele stricat vată cu picături de funingine ori *piper* amestecat cu pâine.

Se abureşte gura cu fiertură de *măsălariţă* ori de *cimbru*. (16).

Se ţine în gură zeama de *urzică* fiartă cu rădăcină cu tot. Se mai ţine fiertură de boboci de *măsălariţă*, sau fiertură de rădăcini de *carul dracului*. (25).

Abureală cu ceai de *măsălari* şi cu *boance*. Se ţine sare ori oţet în gură. La dureri mari de măsele şi săgetături prin cap se face baie de aburi la cap deasupra unei căldări cu tot feliul de buruieni fierte şi apoi se leagă capul cu zeama fierbinte şi se fereşte de orice răceală. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Durerea de măsele sau de dinţi vine din răceală ori din cauză că dintele ori măseaua îi stricată. Pe unii oameni îi dor toţi dinţii, ba şi jumătate de cap; pe alţii numai dintele sau măseaua stricată.

Se piseză *usturoi* şi amestecat cu praf de puşcă, se dă bolnavului să ţie la măsea. Să desgroape bolnavul *părul porcului*, cu rădăcină cu tot şi s'o fiarbă înfundat într'o ulcică. Zeama s'o ţie în gură, iar cu foloştina să facă oblojeală la faică. Să ţie, pe măseaua stricată frunză de *tutun*.

Să ia oţet de vin şi piret dela farmacie şi se fierbe la un loc până scade pe jumătate şi pe urmă zeama caldă, cât o poate suferi, s'o ţie în gură la măsea. Să facă bolnavul ceai de *jaleş* şi să facă gargară (clătească gura). *Coada şoricelului* pisată bine, amestecată cu *usturoi* şi cu sare, să ţie bolnavul la măsea. Se pun la măsea foi de *fragi* şi de *căpşuni* pisate şi amestecate cu sare. Să ţie în gură ceai de *şovârf*, de *rută* sau *dumbăţ*.

Să ţie la măsea o *cuişoară* sau tămâie. Să se clătească bolnavul în gură cu ceai de *lemnul Domnului*. Să fiarbă coajă de *rădăcină de porumbel* şi coajă de rădăcină de *stejar* şi zeama s'o ţie călduţă în gură. Să fiarbă la un loc coajă de *stejar* cu piatră acră şi cu zeama să se clătească în gură. Se pisează *tarhon* cu rădăcină cu tot, se toarnă peste el oţet clocotit, se lasă să stea astupat o jumătate de ceas şi apoi cu el călduţ să se clătească în gură. Se fierb crengi de *trandafiri* şi cu zeama se clăteşte în gură.

Se ia un pumn de furnici cu muşuroiu cu tot şi se pune într'o uleică sau oală cu

apă curată la foc ca să fiarbă. Dupăce a fiert, se strecoară printr'o pânzetură curată şi apoi zeama, ce a ieşit dintr'ânsul se ţine în gură, că apoi durerea înceteazâ. Bolnavul să-şi înfăşure falca cu un săculeţ călduţ, plin cu tărîţe de *grâu* sau cu flori de *romaniţă*. (27).

Dureri de oase.

Bolnavului îi este frig şi-l dor toate oasele se întinde şi trage a somn. Pentru întărirea oaselor se culeg buruieni amare, *spumăriţă, coada şoricelului, rostopaştie, ochii boului, buruiană de cui, de stricăciune* şi *burueni albe;* se fierb în apă şi bolnavul trebue să bea 3 ceşcuţe (ulcele) pe zi: dimineaţa, la prânz şi seara.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se fierb într'un cazan *coaiele popii, boejniţă* şi *buruiană împuşcată* şi se fac scăldători.

Iar dacă cineva şi-a rupt vreo mână sau vreun picior, se vindecă prinzând o căţea, care-i gata a făta şi tăind-o, să scoată din ea căţeii; spinteacă un căţeluş şi înveleşte cu el osul rupt, mână sau picior. Se mai înfăşoară mâna ori piciorul rupt.

Se fac plasturi din cărămidă pisată cu rachiu de drojdie şi tărâţe de *grâu*, pe cari le leagă cu scânduri, la osul rupt. Se mai pune cărămidă pisată cu spumă de săpun şi cărbune pisat. (27).

Dureri de ochi.

(Conjonctivite). Obişnuit durerile de ochi se lecuiesc cu „apă de *viţă*", adică apa ce curge din *viţa* de vie, care se taie primăvara. Se mai spală ochii cu ceai de schinteioară, cu pişat de copil mic sau se mulge lapte dela o femeie cu copil. In alte părţi se spală cu zeamă de foi de *trandafir* fierte şi strecurate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alte ori se suflă în ochi praf de zahăr sau ţuică. Zahărul se suflă cu o ţeavă. Ochii se mai spală şi cu „*gogoşi negre*" în rachiu. Ca alifie pentru ochi se întrebuinţează albuş de ou bătut în ţuică sau se mai păleşte cu o bucată de mămăligă în care s'a pus „şar" şi s'a copt la foc. (29).

Se spală ochii cu mâzga (zama), ce curge din o mlădiţă tânără de *poamă* (viţă) de vie tăiată ori cu apă de pe frunzele de *schin voinicesc*. Se mai spală cu roua adu-

nată într'o sticlă de pe flori. La durere mare de ochi se spală cu chişet (ud) curat de om sau se leagă seara un albuş de ou. (8).

Se spală cu zamă de *pelin*. (9).

Să ia o lingură de miere de roi (stup) foarte curată şi se pune într'un şipuşor (sticluţă) cu nouă fire de *cuişoare*, astupându-se bine; să-l învăleşti într'o bucată de aluat sau mămăligă şi să le înveleşti în spuză (jar cu cenuşă), să fiarbă foarte bine, până mierea din albă să se facă în coloarea cuişoarelor; apoi să se scoată din foc şi să se lăse să se răcorească bine, după aceia, să se toarne câte 1—2 picături în ochii bolnavului, după care sigur se vor vindeca, chiar ochii fiind cuprinşi de albeaţă. Această doftorie se poate întrebuinţa şi la orice vită sau pasăre. (30).

Dezi Peri răi.

Dureri de pântece.

Izdat, Surdumaci. (Colici intestinale). Se bea apă cu tămâie pisată şi amestecată cu praf de puşcă şi seminţe de *busuioc*. Se bea ceai de „*coada şorecelului*“ sau *muşeţel*. Se mai bea apă, în care s'a frecat „pietre roşii“. Se bea vin în care s'a fiert un cui

de *brad,* iar în alte părţi un ou de broască ţestoasă. Se bea rachiu cu *piper.* Copiii mici se afumă cu *iarbă de mare.* (29).

Vezi Dureri de rânză. Boli de pântece ş. a.

Dureri de picioare.

Reumatism. Metrice. Se fac băi de *mărul lupului (iarba fiarelor)* ori *slăbănog.* (17).

Când ai dureri de picioare de nu poţi umbla, să te speli cu fiertură şi zeamă de *lingura vântului* şi de *mătura vântului.* (32).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dureri de rărunchi.

Vezi Dureri de şale. Se bea fiertură de *plumănea.*

Dureri de piept.

(Pleuresie. Pneumonie). Se bea ceai de frunze de *plumănare.* (17).

Vezi Oftică. Beteşug uscat ş. a.

Dureri de rânză.

Se ia ţuică. Brânză de oi, *afinele* (afine) ceai de *mintă.* O frunză de *mintă* sfărâmată în bucăţi se înghiţă cu apă.

Se ia înainte de masă câte un păhărut de băutură de *rotopască* răzălită în vinars. Se mai bea şi vinars cu *creţişoară* (mintă). (15).

Se bea fiertură de *furustău* (32).

Vezi Dureri de stomac. De pântece ş. a.

Dureri de spate.

Se freacă şi se leagă cu un amestec de untură şi de *cătâjnică*. (32).

Dureri de stomah.

Stricarea stomacului se tămăduieşte cu apă de *mintă*, ceai de mintă sau picături de unt de mintă, de care se picură numai 2 mult 3 picături pe zahăr. (30).

Se bea ceai de *iarba cuforilor*, când îl mână pe om afară. (17). Vezi Treapăd. Cufureală ş. a.

Dureri de şale.

Căderea muşchilor. (Lumbago). Se ridică muşchii căzuţi prin frecături însoţite de frământări pe şale, adică se „scutură de muşchi". Acest obicei constă în a îmbrăţişa pe bolnav pe la spate peste mâni, care se ţin îndoite cu palmele întinse pe obraji, al ridica în

sus dela pământ şi a-l scutura făcând o mişcare eaşi cum l-ai înfige în pământ, dar reţinându-l bruse tot în sus. Dupăce nu se mai aude nici o pârâitură se dă drumul bolnavului. Cel care scutură muşchii trebue să fie om puternic.

Se apucă bolnavul cu o fâşie de cârpă de sub bărbie şi se trage bruse în direcţia capului şi puţin pe spate.

Se bea rac fiert în vin. In alte părţi se încing la obrejenie cu *cicoare* peste şale. Dacă toate aceste leacuri nu s'au arătat bune se pune bolnavul să-l calce ursul pe şale, ursul pe care-l joacă ţiganii. (29).

Babeş-Bolyai University Library Cluj

Se fac spălături cu fiertură de frunze de *lipean.* (17).

Se freacă c'o amestecătură de untură cu *ai (usturoi)* sdrobit. (32).

Dureri de ţâţă. *

Se leagă *netoată.* (6-e).

Dureri de urechi.

Năjit. Se afumă urechea cu tămâie. Se ţine urechea pe aburi de mămăligă sau se face aburi cu floare de fân şi o piatră albă

înfierbântată în foc. În alte părți se afumă cu balegă de vacă la care unii mai adaugă și coji de *ceapă* și *usturoi*. Se ține urechea pe o oală nouă în care s'a pus cărbuni aprinși și sămânță de cânepă, care „pocnește", plesnind pe cărbuni aprinși. Alt obicei tot atât de răspândit este picurarea de unt de lemn sau unt topit în ureche, cu vârful unei secere încălzită în foc. Leacul cel mai bun când cu celelalte nu s'a ajuns la alinarea durerilor este „punerea feștilei".

Feștila se face dintr'o bucată îngustă cam de 2 degete și lungă cam de o palmă de pânză de in sau de pânză de cânepă de vară, care se înmoaie în ceară topită și fierbinte, apoi se scoate și se înfășură pe un fus de tors, începând dela vârf spre partea mai groasă, având grijă, ca țeava să fie bine lipită. Dupăce ceara s'a întărit, se trage fusul și rămâne un fel de corn gol. Cornul acesta e „Feștila de năjit", care se vâră cu capătul subțire în ureche, atâta cât intră, iar la capătul de sus se aprinde. Se lasă să ardă jumătatea de sus a cornului și căldura cerii trage puroiul din ureche așa că omul scapă de dureri. După scoaterea feștilei se pune unt de lemn călduț. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se picură în urechi apă sfințită sau zeamă de *urechelniță* (urechiuşe). (25).

Se leagă urechea cu cenuşă caldă sau se face abureală de unt de oi de balmoş şi se picură în ureche. (15).

Când bolnavului i se înfundă urechea, se ia o cârpă de tort (tort urzit, tort bătut) se unge cu ceară, se răsuceşte în formă de tolcer (pâlnie, leică) se bagă în urechea bolnavului. Se aprinde la un capăt aşa ca fumul să intre în ureche. Se mai afumă şi cu zahăr şi *romoniță*. Zahărul şi romoniţa se ard pe cărbuni, iar fumul intră printr'o pâlnie în ureche (16).

Se scurge zamă de *iarba funului* în urechi, când îi senin. La vâjâieli de urechi la gnijarea se spală cu zamă de *gnijareă (coaiele popii)*. Se mai spală cu ceai de *romoniță*. (8).

Se înfierbântă apa cu pietre înroşite în foc, apoi se pune tolceru (pâlnia, leica) deasupra aburului şi cu ţeava în ureche. Când curg urechile se abureşte cu aburi de zamă de *romoniță* printr'un tolcer. (9).

Se stoarce mustul din frunzele de *presecuricea* în urechile bolnavului. (17).

Dureri de vânt.

Când capeţi ghiunghiuri şi mai ales în picioare să te speli cu fiertură de *slăbănog* ori de *brânca vântului.* (32).

Dureri în lontru.

Pentru orice durere în lontru îi bun oloi de *afinic,* de *rujmalin,* picuri de casă, picături de *mintă,* de nadră (mitră), vinars amar, picături de *paie,* licor, oloi de *chimin,* câte zece picături în vinars de drojdie, de băut, dimineaţa, la amiaz şi seara. Picăturile se iau dela farmacie. (16).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dezi dureri de stomac ş. a.

Durerile naşterii.

Pentru uşurarea durerilor se bea zeamă fierbinte de flori de *secară,* de *tei* şi de *muşeţel (romaniţă)* şi se ţine la nas planta *Mâna maicii Domnului.* (34).

Duşmani.

De duşmani se descântă. (30).

Eşirea afară cu sânge. (1).

(Dizenterie). Când are sceun cu sânge.

Eșirea dinților. (1).

La copii când ies al doilea rând de dinți au adeseori dureri.

Eșirea șezutului. (1).

Eșirea matului curului. Când iese matu curului afară omul are mult năcaz până-l bagă la loc. Se fac anumite băi. Cu timpu se vindecă și dacă nu, atunci trebue operat.

Făcătură. *

In popor este o credință foarte răspândită că oricine vrea să facă un rău cuiva poate să-i facă fără să se știe, cerând numai ajutorul babelor, cari cu bozgoanele lor pot aduce boală și chiar moartea asupra cuiva. Tot așa se poate face ca cineva să fie îndrăgit de altă persoană, să se ia laptele dela o vacă și să se dea la alta și multe minuni ca astea. De obicei o făcătură îl pălește pe om din senin. (8).

Digit. Cluj / Central University Library Cluj

Vezi și Fapt.

Facere. (1).

Naștere. Facerea este timpurie, întârziată, târzie, ușoară ori grea. Facerea este

cu atâta mai uşoară cu cât femeia nu s'a ferit de a umbla şi a lucra în timpul cât a fost îngreunată (însărcinată).

Fălos. *

Sfătos. Închipuit. Mândru. Caraghios. Este omul ce umblă cu nasu pe sus de nu-i ajungi cu prăjina la nas. Lumea îl socoteşte măcar de jumătate ţâcnit. (8).

Fălcariţă.

(Trismus). (Tetanos). E o umflătură la falcă. Bolnavului de fălcariţă i se încleştează fălciile şi toate încheieturile capului, nu poate mânca şi strânge gura aşa de tare încât par'că să-i treacă falcă prin falcă. E o boală periculoasă căci mulţi copii mor de ea. Se vindecă prin descântece. (27).

Fapt.

Sgrubuliţe albe pe ceafă la oamenii mari şi la copii pe tot corpul, cari mănâncă foarte rău. Se spală cu apa adunată din stropii adunaţi de pe apa morii. (16).

Se freacă cu o pânzătură sau cu traista din care mănâncă caii ovăs. Tot la fapt se

mai întrebuinţează scaldă făcută din *laptele cânelui* şi *iarba faptului.* (15).

Se spală cu ştertură de *iarba faptului.* (32).

Vezi Dat. Făcătură.

Fărâmat.

Bolnavul are dureri năstrușnice (mari), în tot corpul, îi fărâmat, sdrobit de par'că ar fi bătut în piuă. Baba descântă bolnavului de fărămat în unt proaspăt; cu untul descântat trage pe copil sau pe om, când îl scaldă, pe tot corpul. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fătălău. *

Feteleu. Fătărău. Muieroteă. Sugaci. E bărbatul ce fuge de femei şi-i place să facă lucruri femeieşti, chiar şi plăcerile trupeşti şi le face cu bărbaţi. (8).

Fătărău. Vezi Fătălău.

Feteleu. *

Vezi Fătălău. (8).

Fierbinţeală. (1).

Vezi Lungoare. Arşiţă.

Fior. (1).

Fiorul vine de frică, spaimă, bucurie, cădere, veste rea ş. a.

Flegmă.

Se bea fiertură de rădăcină de *lumânărică* fiartă în vin în fiecare dimineaţă câte un pahar şi aşa va înceta durerea de piept şi se va curăţi toată flegma. Sau se piseză zahăr, se pune într'un pahar ca de două degete şi apoi se pune un gălbenuş de ou prospăt peste zahăr şi se bate cu o linguriţă până va ridica beşici; apoi se toarnă *ceai rusesc* sau *cafea* şi tarăşi se mai amestecă şi se bea. Aceasta va aduce mare folos. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Oftică, Beteşug uscat ş. a.

Foame. (1).

Foamea este boala cea mai rea, când n'o poţi astâmpăra. Ea dă orghiş. Cel sătul nu crede celui flămând şi-i destul de rău că-i aşa.

Fomfănit. *

Fonfănit. Vezi Fornăire. Vorbit pe nas. (8).

Fornărie. (1).

Fornăit. Sforăit. Omul fârnâit vorbeşte pe nas şi nu-l poţi înţelege bine. Asta vine din naştere, din guturai (gutunari) ori din altă boală.

Flori albe.

Se fierb *sufleţei (flori domneşti, lăcrămioare), mălin alb*, coajă de ou sdrobită şi cernută împreună şi zeama se bea fără zahăr câteva zile în şir.

Se face baie călduţă cu piatră acră la fund (şezut). (16).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Flori roşii.

Când vin multe se bea ceai de *ruji de rusalii* de 3 ori pe zi. (9).

Fluerele.

Vezi Plesceaiţa (29).

Frânt.

Vezi Sculament ş. a. (29).

Frântură din vis.

Să se fiarbă *pătrunjel* într'o oală curată, zeama lui să se bea şi cu pătrunjelul, să se

înfăşure membrul bolnav, urmându-se astfel până se va vindeca. Sau să se puie o sticlă cu bere bine astupată în gunoiul cailor, ca să fiarbă, după care să bea bolnavul, aceasta va izbuti ca toată răutatea s'o dea afară şi se va vindeca. (30).

Vezi Seulament ş. a.

Frânturi.

Pentru ruperea oaselor la mâini sau picioare. Indată ce-şi rupe cineva un os fie la mâni fie la picioare fie şi dobitoacele sau pasările, să se caute imediat rădăcina de *iarba lui Tatin* şi să se taie bucăţele mici şi se pune într'o oală nouă plină cu apă şi se fierbe până rămâne apa de jumătate, apoi se va scurge zama cu care se va face o mămăligă adevărată de orz, care se întinde pe o petică atât de mare cât ţine locul vătămat, apoi stropindu-se cu spirt curat se pune pe locul bolnav, după ce mai întâi se vor îndrepta oasele la loc, înfăşurându-le cu cârpe peste care, să se puie lopăţele de lemn de jur împrejurul mânei sau picioruluí rupt şi să se lege cu o sfoară lată aşa fel ca să steie drept, păzindu-se ca bolnavul

BCU Cluj / Central University Library Cluj

să nu facă mişcare, ca să nu sminteaască oasele din loc ţinându-se această legătură în regula arătată 48 ceasuri în care timp să tot uzi legătura cu spirt îndată ce se usucă. La fiecare 48 ceasuri să se schimbe mămăliga lucrând delicat ca să nu să sminteaască oasele din locul lor şi astfel să se întârzie vindecarea sau să se vindece prinzându-se oasele strâmb. Această doftorie făcându-se cu mare luare aminte aşa cum s'a arătat mai sus ruptura se va vindeca cel mult până'n 40 zile. Asemenea doftorii se pot folosi şi la vite. (30).

Biblioteca Universitară Library Cluj

(Fracturi). Mâna sau piciorul rupt se pune în atele sau lopăţele, făcute din scândurele de lemn înguste şi potrivit de lungi, legate între ele la amândouă capetele şi de jur împrejur cu o sforicică. (29).

Vezi Scrântituri ş. a.

Frânturi de oase. (1).

Babe meştere ştiu aşeza şi frânturile de oase adeseori.

Freanţ. (1).

Vezi Cel perit. Sfreanţ ş. a.

Frenţe. (1).

Vezi Cel perit. Sifilis. Frântură din vis.

Frică. *

Spaimă. Teamă. Groază. La unii oameni li-i frică la tot pasul de ceva, de strigoi, de moroi, de mama pădurii, de miezul nopţii, de ştime şi de alte duhuri rele. Este rău când cineva a fost crescut de mic copil cu atâtea năzbâtii şi năluciri că pe urmă ajunge mare şi se teme şi de umbra lui. Ferice de omul care nu se teme de nimic. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Friguri.

Bolnavul de friguri se întinde, îi luat cu fior, frig şi tremurături. Apoi dureri de cap, căldură şi năduşală.

Unele babe dau bolnavului să mânânce câte o perjă (prună), având într'ânsa pus 3 păduchi de cap, fără să ştie bolnavul. Primăvara de timpuriu când ies *bolgari (gălbenele* de munte, piciorul cocoşului) se pisează, se amestecă cu sare şi se leagă la încheietura mânii stângi, unde se lasă vreo două zile, pe locul unde a stat se ridică o beşicuţă, care spărgându-se, frigurile se că-

suflă, apoi se pune unt până se vindecă rana. Se mai întrebuinţează foi şi flori de *pelin* verde, se strecoară printr'o pânză curată apoi se ia dimineaţa câte o lingură pentru a tăia frigurile. Se bea rachiu de pe floare şi frunze de *rostopască*. Se iau foi sau coajă de *salcie* (răchită), se fierb bine cu apă neîncepută, până lasă tot mustul; apoi, înainte de a apuca frigurile pe bolnav, trebue să bea din acest ceai câte un păhăruţ, pe inima goală. Sau se fierb într'o ulcică nouă frunze de *fasole roşii*, apoi zeama se bea rece în ziua când nu te prind frigurile. Se ia un pahar cu vin vechi se pune înăuntru sare cât apuci cu trei degete bine, apoi se sbate şi-l dă de duşcă cel bolnav, înainte de a-l apuca frigurile. In urmă trebue să nu stea locului, să umble cel puţin un ceas. Sau se ia un litru de vin, se pune o mână de sare mărunţică şi se sbate bine până ce face spumă, apoi cel bolnav trage tot vinul de duşcă. Indată-ţi vine greaţă şi prinzi a vărsa tot ce ai mâncat, dacă bolnavul n'a mâncat nimica, atunci varsă numai venin verde. După acest leac nu te mai necăjesc frigurile toată viaţa. Se sfarmă ouă de broască ţestoasă în rachiu, apoi se dă bolnavului de beut.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se fierb 5—6 foi de *leandru (oleandru)* într'o oca de apă, pusă în oală nouă, se strecoară zeama şi se bea. Se dă bolnavului să bea albuş de ou bătut în rachiu, apoi s'o rupă la fugă. Se prinde un liliac şi se plămădeşte în rachiu. Din rachiu se dă apoi de băut celui prins de friguri. Se prinde o muscă de cal, se arde şi apoi se bea cu apă neîncepută. Pentru friguri, din două în două zile, se pune un număr de râme fără pereche în rachiu; se lasă 5 minute, apoi râmele se aruncă. Când începe să-l scuture pe bolnav frigurile i se dă să bea acest rachiu. Se ard râme, se pisează şi se dă de băut bolnavului în rachiu de drojdie. Se fierbe *împuşcată, voejniţă (voeştniţă, ismă), coaiele popii (spânz)* şi *sburătoare (răscoage, iarba lui Sf. Ion)* cu apa bolnavul face baie, iar cu buruienile rămase trebue să se afume bolnavul. Se ia *curpăn*, se pisează şi se leagă la mână cu *buruiană de friguri*. Se spune că bolnavul nu mai spuzeşte la gură. Se fierb frunze de *macriş* şi zeama se dă bolnavului s'o bea călduţă. Dacă bolnavul are friguri din 3 în 3 zile, se plămădeşte într'un şip (sticlă, glajă) cu rachiu, coaje de *nucă*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

verde, apoi se dă pătimașului să bea câte un pahar de rachiu de cu seara înainte de ziua în care are să-l apuce frigurile.

Se fierbe *ghisdei (gisdel, motocei, trifoiști, trifoiști colțurată, vizdei)*, zeama se dă bolnavului de friguri să bea de 3 ori pe zi câte un pahar, că varsă tot veninul de rămâne omul cum l-a făcut măsa. Se fierbe înăduşit *țintaură* cu vin roşu într'o oală de lut nouă, acoperită la gură cu cocă; apoi se dă bolnavului câte 3 ceşti pe zi. (27).

Se bea oțet cu sare sau vin cu *piper*, uneori se mai adaugă şi un gălbenuş de ou. Se bea fiertură de foi de *pelin* la care uneori se mai adaugă şi zeama dela *foi de leandru* sdrobite. Se bea oțet cu miere şi rădăcină de *pepene* galben (harbuz, lebeniță) plămădită în apă, zeamă de foi de *leandru* cu rachiu şi semințe de *laur* pisate cu apă. Se bea de 3 ori pe zi şi înainte de a-l prinde frigurile, albuş de ou, bătut într'o litră de rachiu de *comină*. Se face bae cu o buruiană, care creşte pe marginea bălților, „*Voeşița*". Se afumă bolnavul cu 3 gogoloate de tămâie puse pe 3 cărbuni aprinşi sau se leagă pe dosul braţelor burutana „*gălbioară*"

BCU Cluj / Central University Library Cluj

până băşicâ pielea, iar în alte părţi se leagă flori de *„rostopască“* cu sare. (29).

Să bea zeamă stoarsă din frunzele de *rostopască*. Ori se bea vin fiert cu *piper* cât se poate de fierbinte când îl apucă friguri. (16).

Se bea pălinca (vinars) sărată. Se mai bea şi pălinca în care 24 de ore au stat frunze de *leander*. (25).

Se bea ceai de *mărăraş* de friguri, e foarte amar. (8).

Se bea 4 zile zamă de *rădăcină de cicoare* ori 2 zile zamă de frunză de *soc*. (9).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se bea fiertură de *iarba frigurilor* ori se crede că e ajuns să se bată şi sdrobească frunze de *ochiul broaştei*, să se lege cu ele la o mână ca să scape de friguri. (17).

Se bea zeamă de rădăcină de *mutătoare*, de rădăcină *spini verzi de holeră*, pe vână de *nuc*, de *romaniţă*, de *pelin*, de *ismă*, de *troscot*, de coajă tânără de *salcie (răchită)*, de *oleandru*, de *sărpânţă*, de *sânzâiană* şi chiar de balegă de cal. (35).

Se bea plămădeală de flori de *cocoşei* cu rachiu ori de frunză de *mesteacăn* cu rachiu ori ceai de *urzici crăieşti*. (34).

Friguri de cap. (1).

(Meningită). Vezi Dureri de cap.

Friguri de creştere. (1).

Friguri de lapte. (1).

Friguri de stomac. (1).

Friguri galbene. (1).

Friguri rele. (1).

(Paludism). Vezi Friguri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Friptură.

Indată ce se întâmplă friptura, să se ungă locul fript cu cerneală de scris şi va scoate focul. Sau să pui *ceapă* pisată cu smântână, schimbând des. Sau să iei lut de izvor, care să nu fie humos; să înveleşti locul fript şi să-l schimbi des. (30).

Vezi Arsuri.

Focşoare.

Seamănă cu bubele dulci. Se spală cu apă în care s'au stâns cărbuni. (35).

Fulgerătură. (1).

Vezi Neputință (Epilepsie).

Funicei.

(Crampe). De funicei sau cârcei nu se descântă. Cârceii apucă pe om de mâni, de picioare, degete ș. a.; le sgârcește, le strânge așa că bolnavul nu le mai poate mișca de loc.

Se ia rădăcină de *răjioară (ruiă de rusalii, bujor)*, se pisează bine, se fierbe și se dă bolnavului să bea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bolnavul să se frece cu *mușfar* pe părțile unde simte cârceii, ca să se poarte sângele, apoi să ieie de mai multeori dimineața pe nemâncate câte o linguriță de *mușfar galben* nepisat, după care se bea puțină apă. Sau să se frece bolnavul cu ud de câine. (27).

Se leagă o fiertură de *turtea de munte*. (6-e).

Vezi Cârcei.

Funigei. (1).

(Acnee).

Furnicături. (1).

Ele vin din o înțepătură de albină, de *urzică*, din ședere prea lungă într'un loc ș. a.

Furnicel. (1).

Vezi Buboi.

Furnici.

Pentru alungarea furnicilor să se ia dela spițerie (farmacie) limbricariță și pucioasă și făcându-le praf să presari unde vor fi furnicari. Sau să iei dela spițerie scârna dracului s'o amesteci cu drojdie de ulei de *cânepă* și să torni pe locul de unde vrei să alungi furnicarii. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Furteață.

Rana de pe gingii se freacă cu sare ori se pune miere cu *cimbru* (34).

Gălbinare.

Gălbănare. Gălbinarea iese întâi la ochi, buze, tâmple, degete, piept și apoi se întinde peste tot corpul, până și pișatul îi este galben. Bolnavul are dureri în partea dreaptă

a pântecului, sub coaste, greață, vărsături, limba se îngălbenește și n'are poftă de mâncare. Gălbinarea poate să vie la om din cauza mâncării prea multă, din o durere prea mare, din frică, supărare ș. a. Boala poate să ție 2—3 săptămâni.

Bolnavul să bea dimineața pe inima goală, câte o ceșcuță de ceai de *șofran, rostopatie* și *buruieni mari*. Sau să plămădească bolnavul floare de pucioasă în rachiu de drojdie 24 ceasuri și cu aceasta, să se frece pe corp seara și dimineața. Bolnavul trebue să stea la căldură, să se păzească de răceală, de mâncări iuți, sărate sau acre și să țină curățenia trupească.

Bolnavul trebuie să ieie coajă de *corn* s'o fiarbă bine în apă, apoi zeama s'o bea dimineața. Sau se plămădește în rachiu de drojdie *măceriș* și *șofran* apoi se bea dimineața, Se face scăldătoare cu sare și săpun. Se pune adică la o căldare de apă o oca de sare, 0,5 kg. săpun de spălat cămăși, scăldându-se cel bolnav dimineața și seara timp de 10 zile, făcându-se în fiecare zi scăldătoare proaspătă. Se mai întrebuințează *hrean* ras și amestecat cu miere curată ca

un dulceț 3—4 linguriţe pe zi până la vindecare. In timp de 40 zile se dă bolnavului pe nemâncate să înghită câte 12 *masline* mici întregi cu sâmburi cu tot. (27).

Ieter un obicei foarte cunoscut în toată Oltenia este „Tăiatul de gălbenare“ care se face sub frunte la rădăcina nasului cu un briciu sau cuţit bine ascuţit, pentru a lua cu degetul 3 picuri de sânge cu care se unge bolnavul în frunte şi pe amândoi obrajii. In alte părţi se taie de gălbinare sub limbă. Operaţia e puţin mai delicată. Bolnavul ridică limba în cerul gurei, operatorul bagă în gură o coadă de lingură sau o pană de lemn, într'o parte a aţei limbei, iar cu vârful unui cuţit, bine ascuţit, crestează aţa. Un alt leac este o beutură făcută din rachiu tare cu „mura“ dela un animal tăiat proaspăt şi şi cu buruiana numită, *lumânărică*. Această doctorie se bea de Marţi până Marţi. Se mai obişnueşte a se bea vin de pe *nucşoară* şi *coada vacii* ori se bea *hrean* amestecat cu ţuică sau sânge de 9 fraţi, *nucşoară*, *lumânărică* şi sabur, plămădite în rachiu, ori se bea rădăcină de „*rostopască*“ cu rădăcină de *urzică* şi de *dud*. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se bea fiertură (ceai) de frunză şi de scoarţă de *lemn galbăn.* (17, 9).

Se bea apă dintr'un pahar de ceară şi se freacă trupu cu floare de *lumânărică* (Gent. ascl.). (32).

Se pune la gât legătură de *lostopaniţă* pisată ori se unge trupul cu floare de *lumânărică* pisată. (35).

Se bea plămădeală de rachiu cu rădăcină de *alui.* (34).

Omul care se va simţi că are gălbenare, să iee un păduche al lui şi să-l bea cu ori şi ce soi de beutură în trei zile de sec dea rândul după care va scăpa de gălbenare. (30).

Se dă să mănânce prune useate cu spurc de om ori cu păduchi de porc. (15).

Se bea pălincă (vinars) cu păduchi dintr'un pahar de ceară. (25).

Să bea vinars cu rădăcină de *rostopască.* Se bea apă stătută, dintr'un pahar de ceară de albine în care s'a pus şi un inel de aur. Se bea vin fiert cu coajă de *măcriş iepuresc.* (10).

Se bea ceai de *fasole sălbatică.* La gălbânări galbene când creapă mâinile se bea ceai de *gălbenele* şi de *pojarniţă.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

La gălbânări negre, cu mâna crăpată şi stricare de cap se bea ceai de *gura leului* de câmp şi ceai de *gnintă* (cu băţu negru) ori ceai de *păstăioasă*. (8).

Se bea zeama de fructe şi scoarţă de *acrişor* fierte 'n vin. (9).

Galbenă. (1).

Friguri galbene.

Gălbeneală. (1).

(Cloroză). Se vede de obicei la fete tinere. Le place mult să mănânce fructe crude şi verdeţuri şi asta este chiar un leac bun.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gâlci.

(Amigdale. Amigdalite). Gâlcile, dacă apăsăm uşor sub barba celui bolnav, le simţim ca nişte ghinduri, alune sau nucşoare. Asemenea dacă ne uităm în gât, vedem cele două ghinde că sunt roşii şi umflate; roşaţa se poate întinde peste tot gâtul. Bolnavul are dureri în gât, nu poate ca să înghită şi scuipă des; are guturai, dureri de cap, n'are poftă de mâncare şi s'aprinde de căldură. Gâlcile se nasc din răceală sau din cauza scrofu-

lilor. Unele babe dau bolnavului de gâlci să facă gargară (clătirea gâtului) cu gaz, altele cu spirt, țuică, rachiu de drojdie, ș. a.

Gargară cu gaz se face prin locurile cu puțuri de petrol. Se fac legători cu mațe de *dovleac* prăjite în untură de porc ori cu *cartofi* fripți în untdelemn, ori cu turte de *morcovi roșii*, stropiți cu gaz, ori cu *măsline* pisate la un loc cu slănină, ori se ia un pește sărat, cosac, i se scot oasele, apoi așa, crud, să-l pue la gât, ori putregai de *salcie*, amestecat cu tărâțe de grâu și fierte împreună, ori să pue la gât o turtă de *mălai* (făină) de *nuci* cu *hrean* ras, miere și sare. Toate acestea puse pe piele de cal.

Se fac legături cu slănină fărâmată, amestecată cu gaz, ori cu mămăliguță pripită, întinsă pe cârpe și unsă cu lumânare de seu, ori cu *ceapă* prăjită cu săpun.

Se fac legători cu *măsline* pisate cu sâmburi cu tot și întinse pe mămăliguță pripită, ori cu semințe de *cucută* prăjite cu seu. (27).

Se pisează *jalia* cu unt și se leagă la grumaz. Se leagă gâtul cu mațe de tărtăcuță nefiartă. Se bea puțin gaiț (petrol). Se leagă gâtul cu *gule* și *barabule* rase. (8).

Se pune cenușa fierbinte 'n spălătoarea udă și acestea se leagă într'o cârpă și se pun la gât. (16).

Se fac băi și se pun legători calde cu stroh de fân. (25).

Se freacă gâlcile cu unt, cu untdelemn sau cu gaz (petrol). Se mai fac oblojeli cu voștină de stup. Dacă nu trece cu frecatu, atunci se sparg gâlcile cu degetul muiat în sare.

La gâlci rele se leagă ceapă coaptă sau prăjită cu săpun. Se pun cataplasme cu făină de *in*, lapte, făină de *grâu* cu *masline* pisate, mămăligă caldă, balegă caldă de bou, miez de *dovleac* copt, *iarba lui Tatin*, *morcovi* pisați și prăjiți în untură. Se leagă câcat (spurc) de câine, presărat cu praf de tămâie pisată, o petecă (cârpă) muiată în pișat (ud) de copil mic, broască spintecată de vie, picioare de cârtiță tocate cu pisic sau căței sau cu peliță de rânza porcului. (29)

Se spală în gât cu rachiu amestecat cu untdelemn, se leagă *ceapă* pisată cu untdelemn, *ceapă* coaptă cu săpun, *semințe* și *mațe* de *tărtăcuțe*, mămăligă caldă, *nalbă* fiartă în lapte dulce, rădăcină de *curcube-*

țică fiartă și pisată amestecată cu făină de *păpușoi*. Se mai freacă gâlcile cu clăbuc de săpun. Când au copt le spargi cu degetul. (35).

Vezi Dureri de gât.

Gângav. *

Vezi Gângăvire. Gângăvie. (8).

Gângăvire. (1).

Omul gângav vorbește greu și rupe vorbele.

Gârbov. *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E omul încovoiat, adus de spate de bătrânețe ori dintr'o boală oarecare (8).

Gârbovie. *

Gârbovit. Gârbovire. Vezi Gârbov. (8).

Gărgărițe.

Pentru gărgărițe, să iei pucioasă și zeamă de scrumbie, să ungi hambarul sau groapa de pâne (grâu) și toate vor pieri. Ori să faci leșie cu *usturoi* mult și să ungi groapa sau hambarul înainte de a se pune pâinea (grăunțele). (30).

Gâşter.

Vezi Guşter.

Gâtcă. *

Răguşeală şi umflătură în gât. (8).
Vezi Gâlci.

Găurirea urechilor.

Se face cu ajutorul unui ac pe o aşchie de lemn de plută, petrecându-se un fir de mătase albastră sau de arnici roşu. Locul se unge pe o parte şi alta cu puţină ceară sau unt dulce. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se freacă urechile cu groştior (smântână) apoi se găureşte urechea cu un ac cu păr de cap, lăsând părul în ureche. După aceia se unge iar cu ceară şi groştior, ca să nu se mai facă rană. (15).

Se freacă sfârcu urechii cu sare până amorţeşte apoi se trece un ac cu păr prin ureche. Părul se leagă şi se lasă până ce se tămăduieşte rana. Apoi se scoate părul şi 'n loc se pun cercei. (8).

Unelocuri se bagă un ac cu un fir de mătasă fără să se pregătească urechea cumva. (9).

Gemârlâială.

Vezi Greaţă. Ciurmurluială ş. a.

Gheb. (1).

Ghibă. Cocoaşă. Vezi Ghibos.

Ghibă. (1).

Vezi Ghibos.

Ghibos *

E omul care din pricina unei boli de oase s'a încovoiat aşa de spate de parcă are o pită în spate.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ghiftuire. (1).

Omul care trăeşte prea bine şi mânâncă cât nu-i trebue se ghiftueşte aşa că numai chifteşte slănina pe dânsu. Dar nici într'asta nu-i multă sănătate.

Greaţă.

Aplecate. Gemârluială. (Indigestii.) Se freacă mânile şi tâmplele cu *usturoi* şi cu oţet ori numai cu oţet. (29).

Se ţine sare în gură.

Se leagă la burtc un amestec de mlez de pâne, oțet fiert și frunză de *ismă creață* sfărâmată. (35).

Greieri.

Pentru greierii ce cântă în casă, să iei paie de *mazăre* și să pui în mijlocul casei sara, peste noapte se vor strânge toți greierii pe paie, atunci să iei paiele binișor să le bagi într'un sac și să le dai afară, cu aceasta vei scăpa de cântecul lor cel supărăcios. (30).

BCU Cluj / Babeș-Bolyai University Library Cluj

Greutate de inimă.

Vezi Leșin.

Greutate de cap. (1).

Vezi Dureri și Boli de cap.

Greutate la inimă.

Leșiere. Leșin. Se bea zeamă de frunză de *urzici* fierte, de *porumbele* necoapte și fierte, ori faci legătură la burtc de *orz* pisat ori de zeamă de *hrean* cu rădăcină de *brusture* fierte în borș și îngroșate cu tărâțe de *grâu*. Când greutatea vine din pricina

unei mâncări lacome atunci sugi lapte din câteva fire de *alior*, care-ţi face treapăd şi te uşurează. (35).

Greutate la stomac. (1).

Vezi Dureri şi Boli de stomac.

Greutăţi.

Greutăţi sunt boli de stomac, cari opresc lucrarea regulată a stomacului. Se bea zeamă de *iarba greutăţii*, de *puezea de foale* ori de *iarba mălcedului* fiartă împreună şi cu *prune* uscate. (17).

Cluj / Central University Library Cluj

Groază. *

Pe om îl apucă groaza într'o cădere, fiind într'o primejdie ş. a. dar pe unii bolnavi îi vezi înspăimântaţi, îngroziţi şi cu ochii bulbucaţi fără ca ei să fie în vreo primejdie. (8).

Vezi Frică.

Gujderiţă. *

Malachie. (Onanie). Boala unor femei de a se freca şi a-şi face plăcerea singure fără bărbat. (Mănăştur-Cluj). (8).

Vezi Gujderiţă la vite.

Gură cască. *

E omul ce nu se poate prinde de nici-un lucru, îmblă buimac şi cască gura la toţi oamenii şi la toate porţile. (8).

Gură puturoasă.

Pentru mirosul rău al gurei, să se ia praf de *cuişoare*, praf de rădăcină de *peretru* şi praf de coajă de *rodie*, de toate feliurile câte 2 dramuri. Acestea amestecându-se, să se fiarbă într'o ulcică sau ibricel foarte curat cu patru filigene de oţet de *trandafir* şi scăzându-se un filigen să se strecoare prin petică curată să se ţie în acest oţet fiind călduţ, făcându-se şi gargară câte de 2—3 ori toată ziua, frecându-se totodată şi gingiile cu o periuţă sau cu o petică aspră cu degetul, până ce carnea cea rea dela gingii va cădea fiindcă aceea dă mirosul greu. Cu acest leac să se urmeze mai multe zile până ce se va vedea o vindecare deplină care va da putere dinţilor şi va înceta putoarea gurei. (30).

Guşă.

Se face legătură cu fiertură de scoarţă de *goron*. Se descântă. (9).

Guşter.

(Crup difteric). Se suflă în gât prin o ţeavă de trestie, un praf amestecat din şar, piatră vânătă pisată şi ţipirig sau numai piatră acră pisată. Se suflă praf dintr'un cap uscat de guşter. Se dă să bea apa în care a stat capul sau pielea uscată de guşter. Se face gargara cu fiertură de *jaleş* în vin şi cu piatră acră, ceai de *nalbă*, de *coceni*, de *lămâie* cu sare ori din spirt cu unt de lemn, piatră acră, piatră vânătă şi câcat (spurc) de câne, toate fierte înăbuşit. (29).

Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj

E o răguşeală din strigăt, răcnet. Se vindecă prin rădicarea omului în sus şi scuturarea lui, prins pe sub barbă cu un ştergar. Sau se bea ceai de *tei* şi se abureşte înfundat tot cu ceai de *tei*. (8).

Se bea zeamă de *coada şoricelului*. (9).

Vezi Dureri de gât.

Gută. (1).

(Podagra). Dureri la încheieturi şi umflarea picioarelor.

In Ardeal se zice că l-a lovit pe cineva guta când moare fără veste (apoplexie).

Gutunari. (1).

Vezi Guturai.

Guturai.

Gutunari. De guturai, surărie, troahnă se descântă foarte rar. Boala aceasta vine la om din răceală. Bolnavul, mai cu seamă primăvara şi toamna, răguşeşte încet-încet, îi curg ochii, nasul şi strănută des; apoi durere de cap, căhueală ori tehuială şi un fel de moliciune îi cuprinde tot trupul. Troahna e cunoscută prin durere de cap, căldură şi frig în corp, prin durere de membre, stomac şi slăbiciune generală în tot corpul. Starea asta durează 7—8 zile, în care timp bolnavului i se dă de băut amestecătură de oţet cu *usturoi* pisat; bolnavul se mai freacă cu această amestecătură pe cap, membre şi peste tot corpul. Se afumă bolnavul pe sub nas cu un fir de *busuioc* pus pe un cărbune. Pentru guturai şi durere de cap, se mai miroase *hrean* ras proaspăt pe răzătoare. (27).

Să iai făină de *păpuşoi*, să pui pe cărbuni aprinşi şi fumul, care va da, să-l tragi pe nas. (30).

Se afumă cu fărînă de *mălai* şi pene de găină. In timp ce se afumă se acopere cu o năframă pe cap. (16).

Guzgani.

Pentru stârpirea guzganilor celor mari, să cumperi zurgălăi mici şi să prindă un guzgan sau doi vii şi să legi câte un zurgălău la gâtul lor şi apoi să le dai drumul. Ceilalţi guzgani se vor sperla şi se vor duce toţi de prin prejurul casei de nu vor rămânea nici unul. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hărţăgos. *

E omul cu harţag, care caută cearta, sfada şi bătaia cu lumânarea şi apoi ce caută aceia află. Aceşti oameni bolnavi nu prea mor de moarte bună. (8).

Hectică. (1).

Oftică.

Heftică. (1).

Vezi Oftică. Beteşug uscat. Boală de piept ş. a.

Holbat. *

E omul cu ochii foarte mari deschişi din pricina unei mari curiozităţi, a groazei ori chiar din pricina unei boli, când rămâne holbat. (8).

Holeră

Boala aceasta dă rar peste om, dar când dă, apoi curăţă multe vieţi. Bolnavul are dureri straşnice la stomac, se încârligă, are treapăd şi varsă într'una. Boala venind la om prea repede nu se descântă, ci i se fac bolnavului în pripă oblojeli pentru stomac şi i se dă de băut rachiuri tari. Un om apucat de holeră şi scăpat, nu-l mai prinde boala aceasta niciodată. Când umblă holera, oamenii mănâncă mult *usturoi* şi beau rachiu de drojdie, rom, coniac ş. a., având credinţa că aşa nu-i va prinde holera.

In Bucovina femeile, în timp de holeră, smulg din pământ *holera* cu rădăcină cu tot şi fierbând-o într'o oală cu apă, beau zeama ce iese dintr'ânsa şi spun că mulţi se însănătoşează. Alţii iarăşi fierbând mai multe rădăcini de *holeră* deodată şi turnând apoi zeama aceasta într'o putină, scaldă într'ânsa

pe cei bolnavi de holeră, cari îndată se vindecă. Mulți Români zic, că în anul 1848, când holera a bântuit foarte tare în Bucovina, numai cu zeamă din spinul acesta au scăpat de moarte. Dacă a prins holera pe om atunci se fierb în grabă cârcei de *bostan* cu spin de *holeră* și se dau bolnavului de băut. Sau se fierbe la un loc viță de *mure*, de *bostan* și *crastaveți*, apoi se fac scăldături pentru cei bolnavi. Dacă cumva holera bântue pe timpul fructelor, apoi se iau *3 cepe*, 3 căpățini de *usturoi*, 3 cărbuni, 3 ouă cu coaje și un pumn de *izmă* pisată, se amestecă cu oțet la un loc și făcându-se blastur, se pune la stomac și la moalele capului. Blasturele se ține așa 24 ore. (27).

Se bea rachiu în care s'a plămădit rădăcină de *holeră* și se leagă pe buric o plămădeală de chișleag (lapte bătut) cu făină de *păpușoi* și *zârnă* pisată. (35).

Horcăire. (1).

Sforăire. Horcăit. Horcăială. Sforăială. Unii oameni horcăie totdeauna alții câte odată când sunt răciți ori din altă boală.

Hoţ. *

Tâlhar. E e boală a unor oameni, cari nu-s sătui şi nu-s liniştiţi până nu fură ceva ori de unde şi dela oricine. El când întră într'o casă umblă cu ochii numai după furat şi dupăce o ochit ceva caută toate chipurile să puie mâna şi să-l şterpelească. (8).

Huială de cap.

Se bea rachiu plămădit cu *antonică*. (35). Vezi Dureri de cap.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Idioţenie.

Idiot, ciacanău, prostalău, este omul, care numa nu dă în gard de prost ce-i. (8).

Ielele.

Dânsele. Se descântă. (29).

Îmflătură la buric. *

Se face la copii când răcesc prea mult. Se pune muci dela mamă şi se leagă pe buric. Se face turtiţă de tărâţe de *grâu* şi se pune caldă pe buric. Se leagă strâns un ban pe buric. (8).

Se pune legătoare cu ceară de stup topită ori cu zamă de scoarță de *goron* și frunze de *nuc*. (9).

Înăduşală

Se bea sângele din inima unui iepure împuşcat, atunci sigur va trece ori să faci dulceață de *hrean* și să obișnuești a lua întotdeauna când îți va fi sete. (30).

Hrean ras, mestecat cu miere de stup, pus într'o sticlă înfundată și ținut 4 săptămâni în pământ, se mănâncă 3 linguriţe la zi. Se bea zăr dela stână. (10).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se pun 10 ouă întregi, crude, și 30 de *lămâi* curățite de coajă și tăiate felii într'o sticlă mare, largă și se leagă bine. După o săptămână, când coaja ouălor s'a topit (disolvat), se amestecă bine, se strecoară prin sită și apoi se mai adaugă $^3/_4$ de litru de cognac medicinal și $^3/_4$ de kilogram de zahăr praf. Se bea câte un păhărel de 3 ori pe zi (10).

Ceai de ramuri tinere de *molid* cu frunze cu tot. (8).

Vezi Oftică ș. a.

Încărunţire.

Vezi Cărunţire.

Încrucişat. (1).

(Strabism). Ponciş. Ese omul ce pare că se uită la doi deodată.

Încuiere.

(Constipaţie). Când cineva nu se poate pişa ori n'are ieşire afară sânt sfătuiţi bolnavii să ia cam aceleaşi leacuri şi burueni, şi pentru treaba mare şi pentru treaba mică. Parte din babe sfătuesc pe bolnavi, ce nu se pot pişa, să mănânce cât mai mulţi pepeni verzi sau dacă nu-i pe timpul pepenilor să bea cât mai mult untdelemn.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se bea bere amestecată cu căpuşă. Copiilor se dă pentru discuet găinaţ de vrabie uscat, pisat şi fiert în lapte dulce; bolnavul trebue să bea această doctorie dimineaţa şi pe inima goală. Sau se dă bolnavului să bea dimineaţa moare (zeamă de *varză)* de *curechi* sau să bea făină de cari, fiartă în lapte dulce. Se mai dă bolnavului *trebădătoare (brâe, brei, brie, slo-*

bonov) fiartă în lapte dulce sau coajă de *soc.* Sau să bea bolnavul *caprizoi, (caprifoi, caprafoi, casie)* dospite în rachiu de *chimion; caprizoi* se mai fierb în lapte dulce şi se dă bolnavului.

Se fierbe în apă *părul porcului,* se toarnă deasupra puţin untdelemn şi se dă călduţ să bea. Sau să bea bolnavul, dacă-i uşor înceuiat dimineaţa apă rece cu o bucăţică de zahăr, ori să ia *siminichie (sinanchie)* s'o piseze bine şi amestecată cu apă sau zeamă de *varză* să bea dimineaţa. (27).

Se bagă în fund săpunele de săpun ori untdelemn amestecat cu ţuică ori *faulă* tocată şi fiartă în apă. Se înghit câteva boabe de *cafea* cu sare, se bea zeamă de *faulă* şi gogoşi de *ulm* ori se bea rachiu plămădit cu rădăcină de *boz.* (29).

Se bea o amestecătură de 1 decilitru de oloi de *floarea soarelui* şi 1/2 litru moare de *curechi.* (16).

Se bea lapte dulce fiert şi cu cât mai mult oloi de *floarea soarelui.* (25).

Când nu merge rânza se bea moare de *curechi.* Se mânâncă *ceapă* friptă în unsoare. Se bea în fiecare dimineaţă câte o lingură de oloi de lemn. Ceai de *frunzele mamei.* (10).

Se bea ceai de făină de cari. (8).

Se bea ceai de *coada calului* sau de *cicoare* sau de *troscoțel.* (9).

Se bagă în șezut un dop făcut din praf de cărămidă și miere de stup. (35).

Încuiet.

Să se fiarbă sămânță de *cânepă* cu lapte dulce se face o legătoare și se leagă înainte de culcare. (30).

Vezi Încuiere.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Încuietură.

Se bagă în șezutu bolnavului un amestec îngroșat și cald făcut din o prăjitură de sare (2 linguri) și de miere (1 lingură). (34).

Vezi Încuiere.

Încurcătură de mațe. (1).

(Ocluziune intestinală). Vine din mâncare prea multă, din mâncare stricată, nepotrivită ori din altă boală.

Îndevânt. (1).

De îndevânt se descântă.

Înecăciune. (1).

Vine dintr'o mâncare înecăcioasă ori neplăcută. Aşa perele pădureţe sunt înecăcioase. Celui înecat i se înfundă câţiva dupaci (pumni) în spate

Înecaţi.

Ajutorarea înecaţilor. Se aşează ori se ţine bolnavul cu capul în jos, ca să i se scurgă apa înghiţită şi i se face frecături. Se apucă bolnavul de picioare şi se învârteşte repede pentru a vărsa apa, apoi se culcă pe un căpătâi umplut cu paie şi se freacă ori se gâdălă în gât pentru a vărsa apa, înghiţită. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Înfocăciune de gură. *

Se pune fiertură de *luminiţă de munte*. (6-e).

Înfundarea nasului. (1).

Nasul se înfundă mai ales la copiii mucoşi dar şi la oameni mari când au gutunari, răceală ori altă boală cu fierbinţeală.

Vezi Guturai.

Îngrijirea părului.

Vezi Căderea părului.

Inimă.

(Dizenterie). Poporul deosebeşte această boală de celelalte numai când vede scaunele cu sânge şi coji pe care le numeşte „maci". În acest caz leacurile sunt desigur mai tari. Aşa se dă: zeamă de colţani, *secară* arsă. Bolnavii sunt puşi să şadă pe fundul cald al ceaunului de mămăligă sau al căldării. Li se dă ceai de gogoşi de *tufan* şi fluturi de *arţar*, fiertură de *orz* şi *ovăz*, se mai dă „lulachii" cu apă neîncepută, tuică cu *izmă* şi cenuşă. Pe burtă se pun cataplasme cu *izmă* ori cu balegă, se mai dă sgură de cărbuni cu apă, funingine de pe coşul casei, *cafea* arsă, cărămidă pisată, praf de pâine arsă cu rachiu de drojdie. Foarte întrebuinţat este sângele de 9 fraţi, pisat în apă sau se dă scursoare de *plopi* şi de *duzi*. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se fac tot felul de legători cu *ceapă*, *mere pădureţe*, — cu ouă şi cu oţet, — cu *pelin*, huce şi spuză, — cu floare de *trandafir* şi oţet, — cu huce şi *ceapă*, — cu

hrean şi oţet, — cu *sfeclă* crudă şi rachiu ş. a. (35).

Vezi Cruşală. Pânticărie. Treapăd. Rast, ş. a.

Inimă rea.

Se mânâncă *coacăze* proaspăte ori uscate la soare. (34).

Vezi Dureri de stomac. Inimă. Piroteală ş. a.

Întâlnitură.

De întâlnitură, tâlnitură, întâmpinat, tâmpinătură, bolnavul are junghiuri prin tot trupul, vâjîeli de cap, ameţeli şi fierbinţeli.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Contra întunchinatului găsim următorul leac: Se ia dela 9 pomi diferiţi câte 9 crenguţe şi dela 9 focuri de pe câmp 9 cărbuni. Se fierb bine în apă, se face feredeu (scaldă cu aburi), apoi cărbunii se duc îndărăt de unde s'au luat. (27).

Întâmpinare.

Se fac oblojeli pe la încheieturi cu apă caldă şi apoi tot mai rece şi înainte de scaldă să bea vin cu untdelemn. (34).

Întâmpinat.

Vezi Întâlnitură.

Înțepături.

Când te umfli din pricina unor înțepături se unge cu rășină roșie de pe *brad* amestecată cu untură de porc. (32).

Se leagă o plămădeală de chișleag (lapte bătut acru) și cu făină de păpușoi pe locul umflat ori se astupă locul înțepat cu ciei din ureche. Când nu poți scoate spinul se pune untură de iepure, care grăbește coacerea și spinul se scoate ușor. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Înțepătură de urzică.

Vezi Mușcătura de urzici.

Înțepenire. (1).

(Anchiloză). Amorțire. Înțepenește gâtul ca la lup, o mână ori un picior din șezut rău ori din somn. Se freacă cu mâna ori se pune obloială caldă mai ales la gât.

Istoveală. (1).

Istovire. Omul muncit din calea afară ori cuprins de-o boală cade istovit de puteri.

Izbitură.

Bolnavul de izbitură prinde să nu mai vază bine, îl dor ochii şi simte aşa par'că îl înglodeşte (înţeapă) ceva sub pleoapă.

Pentru izbitură se dă bolnavului să pue la ochi, apă de *vie* sau câlţi de *in* plămădiţi în rachiu de drojdie. Ori se bea ceai de *sânzâene (Drăgaică, Sânzâiene, Sânzănie).* (27).

Izdat.

(Colici intestinale). Boala aceasta se aseamănă mult cu Vătămătura din Moldova. Bolnavul de izdat are dureri straşnice la inimă (cârcei de stomac). Se svârcoleşte, se strânge, se sgârceşte şi cade jos grămadă, unde-l găseşte boala. Se fac descântece. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Surdumaci. Pază.

Jâg.

Jâgâraí. Jâgal. (Piroză). Când vine pe gât aeru şi cu răgăieli din stomac, se ţine sare lutoasă 'n gură şi se înghite până se topeşte de tot. Se mânâncă humă ori zahăr. (8).

Se linge sare ori se bea zamă de rădăcină de *cicoare.* (9).

Vezi Boli de pântece.

Jegărai.

Vezi Boli de pântece. Jâg.

Jeguială.

Se bea lapte dulce amestecat cu untură râncedă. (34).

Vezi Boli de pântece ş. a.

Jolne.

Vezi Scrofuri, Cârtiţe ş. a.

Julitură. (1).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Belitură. Rosătură. (Excoriaţiune).

Junghiuri.

Cuţit. (Pneumonie. Pleurezie. Pleurodinie). Numele de junghi se dă oricărei dureri ce vine repede pe neaşteptate, dar mai cu seamă durerilor din spate şi piept. Se lecueşte, legând locul dureros cu o piele de iepure stropită cu spirt, *piper, ardei,* ori legători cu mămăligă şi piper, cu cărămidă pisată, făină de *muştar* şi ou proaspăt sau cu tămâie, săpun şi cărămidă pisată ori se mai face legătoare din albuş de ou amestecat cu o jumă-

tate lingură de ţuică, săpun ras, toate bătute bine şi întinse cu o lingură pe o hârtie ori albuş de ou pus pe *cânepă*, *tutun* cu miere, *hrean*, ceară, boştină, drob de sare încălzit, cărămizi calde, lână de oaie nespălată, cu „usuc“ (lanolină). (29).

Pentru junghi se găsesc descântece şi oblojeli prin toate părţile ţării. Cineva poate căpăta junghi din vânt, din răceală, din apă rece băută pe nerăsuflate, ba şi din joc, jucat necumpănit. Intâi bolnavul simte o durere ascuţită la un loc, sub ţâţă, sub coaste şi în piept; — da simte aşa durere, de mai că nu-şi mai poate trage nici sufletul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De junghi se fac cataplasme de *in* sau de mămăliguţă pripită sau de său de lumânare cald cât poate suferi bolnavul, care se pun deasupra junghiului. Junghiul se mai poate vindeca cu legători de *hrean* ras pe răzătoare, fiert cu apă şi îngroşat cu făină de *popuşoi*, se mai pune pe legătură împreună c'un ou, tămâie şi *piper*.

Dacă vreo femeie se întâmplă să aibă cumva junghi sau tăieturi la părţile ruşinoase, atunci să ia o cărămidă, să o încălzească în foc până se înroşeşte, s'o pue

într'un lighean, hârb, strachină sau oală de noapte şi deasupra cărămizii să puie oţet şi *cafea*. Prin alte părţi se pune pe cărămidă oţet şi rom. Bolnava trebue să stea deasupra cărămizii, astfel încât, tot fumul şi aburul, ce iese din cafea şi oţet să o înăduşe la pântece. (27).

Se leagă frunză ori fiertură de *iarba junghiurilor* ori de *săgeţică*. La junghiuri în picioare se pune *iarba căşmăturii*. (17).

Se fac felurite legători cu pâne muiată în vin roş, — cu miere şi *tutun*, — cu balegă de bou coaptă, — cu făină de *păpuşoi* ori de *grâu* şi mestecată cu *cröiţă* şi *piper negru*. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să bei zeamă proaspătă stoarsă din balegă de cal şi învelindu-te bine îţi va trece. Ceai de *sudoarea calului* să bei şi învelindu-te până vei asuda îţi va trece. (30).

Se leagă *hrean* ras amestecat cu aluat. (16).

Se pun pe locul unde-i junghiul frunze de *tutun* unse cu miere de albine. (25).

Se pun legători de *hrean* răzălit cu *pere de pământ* răzălite sau de făină de *muştar* muiată în apă sau de apă rece şi de vinars. (10).

Se spală cu zamă de *săgeţică*. (8).

Se pune legătoare cu terpenten. (9).

Jupuială.

(Pelagră). Se spală dimineaţa şi seara pe mâini, faţă, piept şi picioare, cu apă adunată din foile de *scăeţi* ori se ung cu *„laptele cânelui“*. (29).

Este o boală grea unde trebuie să vie în ajutor medicul.

Vezi Belitură. Pelagră.

Jupuitură.

Juitură. Belitură.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lăcomie *

Lăcomia n'are omenie. Omul lacom îşi pierde prietenii, îşi pierde liniştea şi chiar sănătatea. Din lăcomia de mâncare se trag multe boli. (8).

Lăi *

E omul cu părul de jumătate ori aproape alb. (8).

Lamostele.

Bolnavul de lamostele varsă şi are treapăd (diaree). Se descântă. (27).

Lâncezeală. (1).

Omul lâncezeşte din pricina unei supărări, griji, năcazuri, boală, dragoste nenorocită ş. a.

Leacul este ca omul să se iete cu plimbare, să petreacă cu oameni veseli şi caute să dea uitării pricina aleanului.

Vezi Inimă. Dureri şi Boli de stomac.

Lasă-mă să te las. *

E omul bleg, molâu, târâe brâu, care nu-i bun de nici-o treabă. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lăsătură în boaşe.

Ori boaşe mari la copii se fac din pricină că mamele nu scurg cofele, când merg la fântână. Aşa se zice, dar noi nu credem. Copiii cu boaşe mari să mânânce mult *pasat* fiert. (35).

Vezi şi Vătămătură. Boşorogeală. Surpătură. Dureri de boaşe ş. a.

Leapadat.

Unele femei ca să lepede copilul beau zeamă de rădăcină de *urzică*. (35).

Vezi Naştere. Pierderi

Legatul bărbatului.

Femeia care vrea ca un bărbat oarecare să nu meargă la alte femei ori să nu le poată face poftă se apucă şi-i descântă în fel şi chip. (35).

Lene. *

Omul leneş sau trândav de multeori nu-i bucuros de viaţă. El nu se poate mişca şi nu dă D-zeu să se apuce de-un lucru. El găseşte totdeauna o pricină că nu poate lucra, fie dintr'o boală, dintr'o scârbă ori din altceva. Mulţi cerşitori nu-s altceva decât că suferă de boala lenei (leneviei). (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lepră. (1).

Lepra este o boală grea aproape necunoscută astăzi în România, pentrucă leproşii se strâng toţi la un loc zis leprozerie şi aşa ei nu mai pot molipsi şi alţi oameni. Inainte vreme când nu erau măsurile medicilor de azi erau foarte mulţi bolnavi.

Leprică. (1).

Vezi Jupuială. Pelagră.

Leș. (1).

Vezi Greutate de inimă.

Leșiere. (1).

Vezi Greutate de inimă.

Leșin.

(Sincopă). Bolnavul simte o slăbire în tot trupul, ameţeşte, se face palid la faţă şi pierzând puterile, cade jos.

Se stropeşte în grabă cu apă rece. Se freacă cu putere vinele dela mâini, dela gât, tâmplele şi se stropeşte cu apă pe piept. Se dă bolnavului să miroase oţet de *trandafiri* sau alte mirodenii tari. Se strânge de nas cu putere şi se freacă cu oţet sau spirt. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se udă cu apă şi se dă să tragă pe nas oţet tare. (16).

Se freacă tâmplele cu apă rece (32)

Se bea spuză de cenuşă cu oţet ori ceai de *giugiumă creaţă*. (34).

Vezi Greutate de inimă.

Lespede.

Când ai lespede la inimă (stomac) te legi cu o plămădeală făcută din *sfeclă*,

morcovi, ridiche, pătrunjei, rase pe răzătoare şi cu ouă, oţet, untdelemn şi borş şi se ţine o zi legată la lingurice (lingura pieptului). (35).

Libidinos. *

Zoios. E omul veşnic stropit, unsuros, greţos de nu-ţi vine să te apropii de el. (8).

Limbric cordelat. *

Limbric mare. (Tenia). Se mânâncă una, două scrânghiţe (scrumbii, hirincă) sărate şi se bea zeamă de coajă de *soc*. Se bea zeamă de *lămâie* cu oţet. (8).

BCU Biblioteca Centrală Universitară Library Cluj

Limbric mare. (1).

Vezi Limbric cordelat.

Limbrici.

(Ascarizi). Bolnavul de limbrici are la început limba albicioasă-gălbue, scuipă des, i-e greaţă, are râgâituri, ba chiar şi varsă, slăbeşte, are faţa palidă, vânătă ca plumbul, ochii i-s duşi în fundul capului şi-l mânâncă nările şi vârful nasului; cu toate acestea ştim sigur că bolnavul are limbrici numai atunci când îi dă afară.

Se dă să beie fiertură de măduvă de *soc* în lapte dulce sau fiertură de *usturoi* pisat şi amestecat cu lapte călduţ. Se bea cu apă *tabac* rămas pe fundul pachetului de tutun. Scurgi zeama de *alămâie*, amesteci cu untdelemn şi dai bolnavului să bea sau iei sămânţă de *cernuşcă (chimion negru)*, o pisezi ca pe o făină, o amesteci cu moare de *curechiu* şi o dai bolnavului; sau iei beţe de *soc*, cureţi coaja cea neagră de pe deasupra bâtului, rămânând cea verde pe care o cureţi numai pe ea; o pui într'o oală nouă sau ibric cu lapte dulce şi o fierbi bine. Apoi scurgi laptele din coajă şi îl dai bolnavului să bea, după care îi va face pe toţi şi va scăpa de limbrici.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se fierb frunze de *corn*, frunze de *mălin*, iar din zeamă să bea câte o lingură în 3 dimineţi, pe nemâncate; s'au se fierbe *secară* la un loc cu puzderie (pleavă) căzută din melitatul *cânepii* şi cu 3 capete de frânghie, apoi se bea dimineaţa, pe inima goală, câte o cană; sau se ia măsgă de pe lemn de *soc*, se fierbe cu lapte dulce, apoi se bea dimineaţa; sau se mânâncă dimineaţa pe inima goală, câţiva căţei de usturoi. (27).

Se bea fiertură de *iarba limbricilor*. (17).

Bolnavul să mânânce căței de usturoi cu ceai de „*limbricariță*". Se mai întrebuințează mult „cofeturile de limbrici" (santonină) cunoscute și vândute peste tot. (29).

Se pune pe buric *ai (usturoi)* pisat și i se dă să mânânce dimineața pe inima goală pâne unsă cu *ai (usturoi)*.

Se bea ceai de *nintă*. Se mânâncă *ai (usturoi)* sau zahăr cu naftă (petrol pentru lampă) și se ung cu naftă pe la buric. (15).

Se bea murătoare de sare și să se frece pe pântece cu *ai (usturoi)* sdrobit. (25).

Se bea zamă de coajă de *soc*, de cozi de *usturoi*, mujdei cât de mult, zamă de pozderie de *cânepă*, de mâzgă de soc ori de paie de *mazăre*. (8).

Se bea mujdei ori băutură făcută din vinars cu praf de coajă de *nucă* verde. (9).

Se bea fiertură de *iarba limbricilor*. (32).

Lingoare.

Este tot una cu Lungoare. Bolnavul aiurește, are dureri de cap mari și-i cade părul. Se spală cu fiertură de *tifordă (lungoare)*

ori se îmbracă chiar în cămaşa muiată în această fiertură. (17).

Vezi Holeră.

Lingurice.

Când te doare la lingurice pui o legătură cu *troscot, holeră* şi *roşcove* pisate. (35).

Vezi şi Lespede.

Lipsă de poftă de mâncare. (1).

Ea vine din felurite pricini greu de aflat şi de aceea bolnavul face cel mai bine dacă se arată unui medic.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lipitură.

Bolnavul de lipitură sare din somn, bâigue şi slăbeşte, văzând cu ochii. Lipitura vine la om de obicei din frică ori din dragoste. Bolnavul se afumă cu *pana sburătorului* şi cu părul lupului.

In Muntenia se dă bolnavului coate (boaşe) de cal negru, ars, pisat şi amestecat în rachiu de drojdie.

In Moldova se afumă bolnavul cu *avrămească* şi se scaldă în scăldători de *drenţe, sburătoare* şi *fulgoace*. (27).

Vezi şi Ceas rău.

Lipitori. (1).

Lipitorile se folosesc adesea de oameni la felurite boli ca să sugă sângele cel stricat.

Lovit de gută. *

(Apoplexie). Săgetătură. E omul ce moare fără veste.

Lovitură.

Se descântă. Se mai zice şi Ducă-să pe pustiu. **(35).**

Lipsă de lapte.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Femeile, la cari le seacă laptele, obişnuesc să mânânce *ceapă* cu măsline sau *ceapă* verde cu pâine ori mălai. (29).

Lipsă de sânge. (1).

Ca şi la lipsa de poftă de mâncare bolnavul trebue să se arate la medic.

Lipsă de somn. (1).

Bolnavul să se arate la medic.

Luare. (1).

Vezi Luatu din vânt. Dambla.

Luat. (1).

Vezi Luatu din vânt. Dambla.

Luatu din vânt.

Cel mai răspândit leac este balega de vacă coaptă 'n foc, pe care o leagă fierbinte pe locul unde-l doare. Lecuirea se cheamă „pălitură cu balegă". Se mai afumă bolnavul cu aşchii luate din colţurile casei. Se bea apă în care s'a pus un fier, înroşit în foc. (29).

Vezi Dambla.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Luatu Ielelor. (1).

Vezi Luatu din vânt.

Lună. (1).

Vezi Rânduri ş. a.

Lunatic. (1).

Este omul ce umblă noaptea fără să se trezească. Uneori se urcă pe case şi atunci nu-i iertat să strâgi la el că de-l trezeşti el cade jos.

Lungoare.

Boală mare. (Tifos. Febră tifoidă).

Bolnavul are fierbinţeli mari, obrajii aprinşi, sete mare, iar noaptea bâigue şi sare din somn.

Bolnavul de lungoare se trage cu mujdei de *usturoi*, i se dă de băut vin vechi fiert cu *chiper*, inibahar *(ghimberi) scorţişoare* şi zahăr, apoi se înveleşte bine şi se culcă.

Se moaie un cearşaf în oţet de vin fiert cu rădăcină de *leuştean* şi se înfăşoară bolnavul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I se face bolnavului abur cu o cărămidă fierbinte, peste care se toarnă oţet de vin fiert cu *usturoi* şi rădăcină de *leuştean.*

Când cineva zace de lungoare, atunci ia viţe de *curcubeţică (titvă de pământ, împărătească, brei)* cu totul, iar fructele i se pun bolnavului pe sub spinare, până la grumaz, să zacă pe ele. *Curcubeţeaua* scoasă din pământ proaspătă se taie felii şi se pune legată pe tălpile picioarelor. Se mai face bolnavului scăldători cu *iarba raiului.* (27).

Se încălzeşte la roşu o ţeglă (ţiglă) se pune într'un vas mare (deje), bolnavul se

acopere bine cu un cearşaf, se pişă pe cărămidă şi cu gura căscată să tragă aburi cât mai mulţi. (25).

Se face scăldătoare cu *lungoare* şi *fasole sălbatică*. Se piseză şi pune la tălpi şi 'n moalele capului *lungorică*. Se bea apă de pe rădăcină de *iarbă de mare*. (8).

Se leagă la cap, la picioare şi la inimă cu frunze de *captalan* sdrobite. (9).

Un leac răspândit în Oltenia este de a face bolnavului „aburi cu floare de fân" spre a-i scoate boala din oase. Se fierbe într'o căldare floare de fân. Se ard în foc câteva pietroaie din albia unui râu până se roşesc. Bolnavul se aşează în picioare lângă căldarea cu floarea de fân, plecat uşor deasupra ei şi acoperit cu o pătură care i se pune peste cap până jos la picioare. Se introduce în căldare un pietroi înroşit, care sfârâie, făcând aburi mulţi sub pătură cu miros puternic de flori. Pietroaiele se bagă în apă rând pe rând, iar bolnavul trebue să tragă aburul în gură până asudă bine. „Punerea pe abur" se mai face şi 'n alte boale în aşa-numitele, „răceli" din credinţa, ce o au sătenii că în fân sunt multe flori şi

buruieni de leac. Se mai fac aburi cu floare de fân, cu *iarbă mare*, cu foi de *nuc* şi sare cu „*larba lui tatin*“, cu „*părul porcului*“, cu foi de *salcie albă* şi cu buruiana numită „*Potval*“. Alte ori se afumă bolnavul cu *iarbă mare*. Se mai face abur turnând pe o cărămidă arsă 'n foc, *hrean* ras cu oţet şi cu foi de *leuştean* sau *usturoi* pisat cu oţet şi se mai pune *hrean* ras pe picioare ori *usturoi*, pisat cu oţet. In foarte multe locuri bolnavul este învelit în lână de oaie nespălată şi muiată în apă caldă. Mai există un leac răspândit pentru tot felul de boli cu fierbinţeală de a îmbrăca bolnavul într'o cămaşă muiată 'n ţuică. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să se ia 3 dramuri de rădăcină de *şarpe verghinie*, pisată bine ca praful, să se amestece cu o litră de apă de *orz*, să se puie într'o oală la foc să fiarbă foarte bine după care o vei lua dela foc se lasă să se răcească şi se strecură prin petică şi se dă bolnavului dela vârsta de zece ani în jos, la două ceasuri câte o lingură de masă, iar dela vârsta de 10—20 ani la două ceasuri câte o jumătate de ulcică şi dela 20 ani în sus câte o ulcică plină cu asemenea doftorie.

Să se ţie bolnavul aşa până se va îndrepta. Cât va ţinea această boală, să se facă în casa bolnavului aburi de oţet de 2 ori pe zi şi în toată ziua să se puie şervete calde la spate şi la stomac, silind bolnavul să aibă scaun cât mai des sau cel puţin odată la zi precum şi a păstra aşternutul curat. (30).

Lupare.

Când copiii suferă de lupare se spală cu fiertură de *iarba lupării* ori de *colţu lupului.* (32).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Malachie. (1).

(Onanie). (Masturbaţie). Când bărbatul ori femeia în loc să-şi facă plăcerile împreună şi le face fiecare singur. Este o boală care a fost de când îi lumea, dar când omul face prea mult atunci dă uşor şi în alte boli că poate ajunge şi la nebunie (bolânzie). Bolnavul să ceară ajutorul medicului, de altfel leacul cel mai bun este căsătoria ori împreunarea naturală.

Vezi Gujderiţă.

Mâlcaviță.

(Reumatism articular). Frecături cu gaz și spirt, băi cu floare de fân. Oblojeli cu lână nespălată, muiată în apă fierbinte. Oblojeli cu măturî de *peliniță* fiartă în apă, cu foi de *nuc* fierte, cu coajă de *dafin* fiartă în rachiu de *ismă*. Băi cu *bozi* și tărâțe de *grâu*. Oblojele cu foi de *molift*. Cei din Jirov se ung cu măduvă din piciorul dinainte al calului. (29).

Mama pădurii.

Se descântă. Vezi Muma pădurii. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mâncărime de inimă.

Mâncătură de inimă. Se descântă copiii bolnavi. (35).

Mâncărimi de cap.

Contra mâncărimilor de cap se spală cu o fiertură de *iarba guștericii*. (17).

Vezi Căderea părului.

Mâncărimi de nas.

Se spală cu fiertură de *iarba orbalțului* și se afumă tot cu ea. (Act. sp.) (32).

Mâncărimi de trup.

Se oblojeşte cu fiertură de *stevie*. (35).

Mâncărimi în palmă.

Nu se ştie de unde vine, dar omul trage nădejde să primească bani. (8).

Mâncătură. (1).

Sfreanţ. Sfrenţe. Cel perit. (Sifilis).

Mărin.

Nitreseturi. Se fierbe puţin un ou, fără ca gălbenuşul să se întărească, se curăţă, se taie 'n două şi se pune pe mărin. (25).

Mărini.

Sunt nişte bube uricioase, ce se fac la şezut. (35).

Mătreaţă.

De mătreaţă sufere multă lume. E un fel de tărîţe ce cade dela rădăcina părului şi care face multă mâncărime capului. E greu până se porneşte, să se scarpine cel ce o are, că pe urmă nu se mai poate opri.

Babele sfătuesc pe cel ce are mătreaţă, ca să facă o lăutoare. Sâmbătă seara, să

puie în lăutoare o *ceapă* întreagă crăpată în patru, câteva fire de *iarba rândunichii*, puţină răsătură de săpun de casă, tărâţe de *grâu*, foi de *nuci*, coajă de *stejar* şi o mână de sare de bulgăre. La limpezeală să bată două gălbinuşuri de ou şi să se ungă pe cap, iar înainte de pieptănat să-şi frece pielea capului cu saramură în oţet. In Moldova se spală pe cap cu zeamă de rac. (27).

Se mai spală pe cap şi cu fiertură de tărâţe de *grâu*. (16).

Se spală capul cu zeamă de seminţe de *floarea soarelui*. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mătrice.

Copilul bolnav de matrice are dureri straşnice de stomac, se svârcoleşte şi ieneşte des. Ţâţă, lapte sau mâncare nu primeşte şi dacă i se dă ceva cu sila, varsă.

Se dă de băut copilului ceai de *cimbru* de *romaniţă*, de *anason*, de *chimion* sau de *iarba raiului*. (27).

Se aplică fiertură de *dumbravnic*. (6-e).

Mătrici.

Reumatism. Dine umflate. Metrici. Se fac scăldători cu frunze de *nuc*, de *brad (molid)*, de *bosie*, de *curpen* de *mure* şi de sare. (25).

Când se umflă vinele dela picioare se freacă cu zeamă de rădăcină de *mătrăgună* ţinută 'n spirt. (9).

Se freacă cu *iarba metricii* ori se spală cu zeamă de *iarba metricii.* (32).

Se freacă cu o plămădeală făcută din rădăcină de *unsoarea pământului* cu spirt şi cu camferă (în Bihor).

Metrice.

Vezi Reumatism.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Miros din gură.

Pentru înlăturarea mirosului din gură se ţine un ram de cetină de *brad* în gură. (32).

Se spală gura cu ceai de *tarhon* ori *sacna calului.* (35).

Vezi Gură puturoasă.

Miros de picioare.

Se spală cu ceai de *tarhon* ori de *sacna calului.* (35)

Mistuire grea. (1).

Vezi Boli şi dureri de stomac.

Modâlcă. (1).

Vezi Umflături. Scurte. Broască. Gâlci.

Moleți.

Bolnavul are nasul uscat, fără muci și se freacă mereu la el; trece prin el urdina, treapădă, arde și geme. Baba descântă în capul copilului cu un pieptene, cu unt și cu nouă viermișori (moleți). După descântec unge copilul în moalele capului cu untdelemn sau unt topit, în care s'au omorât vermușorii. Moleții arși se pun într'o lingură cu apă și se dau copilului să-i bea. (27).

Molii.

Pentru ferirea straelor de molii se pune *sulcină* uscată printre haine, care dă miros plăcut și alungă moliile. (30).

Moroi.

Se bănuește că umblă moroii prin sat când e boleșniță mare, când mor oamenii pe un cap și când bolnavul nu se poate vindeca cu nici un neam de buruieni sau descântec. Bolnavul prins de moroi întâi e

luat cu fior şi frig, nu mânânce, îl doare la inimă, iese afară subţire galben ca şofranul apoi când i se sparge fierea, dupăcum spun babele — bolnavul iese afară sânge şi venin şi moare. Vezi Boli şi dureri de pântece, de stomac. Treapăd cu sânge. Pânticărie cu sânge.

Moroiul e de mai multe feluri: Moroi de oameni, de vite şi de păsări. De această boală cred babele că nu se poate scăpa decât prin multe farmece şi descântece şi prin arderea moroiului. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mucezeală. (1).

Când casa este umedă şi aerul se primeşte rar atunci pereţii şi lucrurile din casă prind mucezeală şi mucegai, aerul se strică şi mai mult şi sănătatea tuturor celor din casă va suferi.

Mucos. *

E copilul sau omul căruia îi putrezeşte nasul de muci, căci e veşnic cu muci la nas. (8).

Muierotcă. *

Bărbatul căruia îi plac lucrurile femeiaşti (M-ţii Apuseni)

Vezi fătălău.

Muma pădurii.

De Muma pădurii suferă numai copiii mici. Tresar noaptea din somn, ţipă şi de multe ori se scapă cu udul în pat.

In afară de felurite descântece, se unge copilul cu *usturoi* cu tămâie şi se fac *răscruci* din umărul drept la piciorul stâng şi din piciorul drept în umărul stâng. Tămâia şi *usturoiul* pisat se dau în apă să le bea copilul. (27).

Vezi Mama pădurii.

Muscă. (1).

Musca nu este boală, dar poate aduce boli de aiurea şi da oricui prin aceia că înţapă omul şi se înfige în toate mâncările, deaceia e bine ca tot omul să caute să le stârpească cât mai mult.

Vezi Muşte.

Muşcătură de albine. (30).

Vezi Obrinteala. Inţepătură de albine.

Muşcătură de câne.

Cel muşcat să se afume cu părul dela cânele care a muşcat şi să bea zeamă de *iarba spaimii*. (32).

La muşcătură de câne turbat se spală rana cu borş acru. (35).

Muşcătură de câne turbat.

Se bea vin cu serum de raci arşi ori apă cu serumul părului de câne. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Muşcătură de coropişniţă. *

Lumea se păzeşte mult de această muşcătură căci se zice că este veninoasă. (8).

Muşcătură de nevăstuică.

Se spală cu apă de pe o piele de nevăstuică. (35).

Muşcătură de omizi.

Se freacă cu *boz*. (35).

Muşcătură de pepcilă (gândac).

Se leagă *urzică mărunţică* amestecată cu ţărână şi se va desumfla. (32).

Muşcătura de şarpe.

Rana se leagă cu *soc* pisat ori cu laptele în care s'a spălat o piele de şarpe.

Vezi Muşcătura şarpelui. (34).

Muşcătura de ţânţari.

Să iei puţin tiriac şi să-l amesteci cu unt de *migdală*, cu care ungându-te la muşcătură-ţi va trece. Sau să iei frunză de *boz* verde şi pe atâta *rută*, să le pisezi în piuliţă, să scoţi zeama din ele, s'o amesteci cu oţet şi cu 2 dramuri saramură fiartă, care asemenea este de folos dacă te ungi. (30).

Muşcătura de urzici.

Se freacă cu *boz*. (35).

Muşcătura lupului.

Oamenilor muşcaţi de lup, li se descântă de speriat şi se afumă cu păr de lup. Se unge rana făcută de lup cu serum ieşit din creasta cocoşului. (27).

Muşcătura şarpelui.

De muşcătura şarpelui se leculesc unii oameni cu descântec.

Şarpele este mai iute, mai rău şi mai veninos primăvara şi vara, când soarele pripeşte. Muşcătura de şarpe se spală bine cu zeama fiartă din frunze de *alun*.

Se bea rachiu (vinars) cât mai mult şi rana se spală cu vinars. Alt leac e arderea repede a ranei cu chibritul sau cu jar. (27).

Se leagă rana pe 2 locuri ca să nu se tragă veninul în sus şi se pune apă rece. (16).

Se fierbe *anison*, cu vin, se face blastur şi legându-l la rană va scoate tot veninul. Frunza de *omac* şi *iarbă neagră* se fierbe cu vin să-l bei şi să-l pui la rană. (30).

Se leagă o *lămâie* tăiată în două la orice muşcătură veninoasă. (35).

Vezi Muşcătura de şarpe.

Muşte.

Pentru alungarea şi uciderea muştelor, să fierbi frunză de *lemnul Domnului*, frunză de *chimion* şi de *cimbru* şi să stropeşti prin casă. Sau să pui aiazmă într'un vas şi câte muşte se vor pune pe dânsul vor peri. (30).

Vezi Musca.

Mutenia.

De mutenie sunt felurite descântece.

Când omul sau copilul nu e mut deabinelea, ci numai şepeleşte ori e peltic, atunci i se taie aţa de sub limbă cu o para de argint. (27).

Uneori copiii muţesc dintr'o frică (groază) prea mare.

Năbădăi. (1).

(Epilepsie). Vezi Boala copiilor. Neputinţă ş. a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Năduf.

De năduf bolnavul suflă greu şi simte aşa par'că i se urcă un boţ în gât. Ba din cauza boţului de multe ori bolnavul tuşeşte în sec.

Să ia bolnavul o *ridiche* neagră, să o scobească la mijloc, să puie într'ânsa miere cu *hrean* ras şi aşa s'o bage în cuptor pentru ca să se coacă. Dupăce s'a copt *ridichea* şi a fiert mierea bine într'ânsa, bolnavul trebue ca să ia în toate dimineţile câte o linguriţă. (27).

Să bea ceai de *soc* până-i trece.

Năduşeala.

De năduşeală sufer mult cei slabi de piept. Bolnavul asudă, se înnăduşă noaptea de par'că ar sta într'o baie. Mulţi din cei cari se înnăduşe noaptea, se primenesc numai decât cu o altă cămaşă şi se mulţumesc numai cu atât, fără să-şi mai bată capul cu vre-un leac, alţii însă cată să izgonească această boală dela ei cu diferite burueni şi leacuri.

Bolnavul să facă bae cu tărâţe de *grâu* şi scuturătură de fân. In toate dimineţile câteva hapuri de slănină rânced㠠şi să bea borş crud cât de mult. Să bea bolnavul de mai multe ori pe zi ceai de floare de *croiţă (ocheşele, văzdoage, bofte, burueni domneşti, perfon).* Să bea bolnavul ceai de floare de *ciubotica cucului.* Să bea sânge de coţofană. Să facă bolnavul frecături pe corp cu apă sărată. (27).

Vezi Oftică. Beteşug uscat ş. a.

Năjit.

Bolnavului îi pocneşte des urechea şi apoi simte într'ânsa o durere din ce în ce mai tare.

Se bagă în ureche un grăunte de *usturoi* muşcat şi învelit în vată. Cu un vârf de secere caldă pici o picătură de unt în ureche; apoi pui într'o oală nouă puţină sămânţă de *cânepă*, încinzi (înfierbânţi) oala şi când boabele încep să plesnească, bolnavul ţine urechea deasupra. Se pune în ureche *usturoi* bine pisat şi pus într'un tulfan, sau mir, se bagă în ureche. Sau mămăliguţă caldă, sau o *măslină* să se puie în ureche şi bolnavul să se culce pe ureche. Se ia gogoaşe de *petuţă* şi se stoarce în ureche, dacă urechea e împâslită. Se pun în ureche faguri de viespe muiaţi în apă călduţă şi se afumă cu baligă de vită. Se face bucium din pânză. Se coace în spuză *praz* cu untdelemn şi zeamă călduţă se stoarce în urechi. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se afumă cu sămânţă de *cânepă*.

Vezi Dureri de urechi.

Nălucire. (1).

Dedenie. Năzăreală. (Alucinaţiune. Iluziune. Ipocondrie).

Nas de beţiv. (1).

Este un nas roş şi cam gogonat uneori ca o barabulă (cartofă).

Nas bobotit *

E un nas umflat din răceală ori din altă boală. (8).

Naștere grea.

Pentru naşterea uşoară se bea fiertură de *losnicioară* sau *brustur* şi cu miere şi apoi după naştere 3 zile ceai de *romaniță* şi vin fiert la un loc cu *orz*. (27).

Să beie apă caldă cu zahăr. (16).

Bolnava să stea în vapori de apă. I se pun haine calde sau apă fierbinte. (25).

Când se smineşte matca se aşează la loc şi se bea ceai din rădăcină de *mătcuță*. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Legături cu zamă de scoarță de *gorun*. (9).

Vezi Durerile naşterii.

Naștere uşoară.

Să umble femeia mult, când va fi cu o lună înaintea vremii facerii, să beie *mintă* fiartă cu vin sau *limbricarniță* albă. (30).

Să bea zeamă de *slobozitoare*. (32).

Năuceală. (1).

Vedenie. Năzăreală. (Ipocondrie) ş. a. Uneori omul e năuc de cap fără să vadă

nimic ce-i în jurul lui, alteori vede prea multe. Boala vine dintr'o supărare mare, din dragoste ori din altă boală.

Vezi Buimăceală.

Năucie. (1).

Vezi Năuceală.

Năzăreală. (1).

Nălucire. Vedenie. Halucinaţie. Când omul vede ce nu este pentrucă-i bolnav. Se caută să se vindece boala ori se descântă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nebuneală.

Când nu merge cu leacurile băbeşti, să se cerceteze medicul. (27).

Inebunesc cei cari mănâncă *mătrăgună* ori seminţe de *nebuneală* sau *laur*. (35).

Nebunie. (1).

Bolânzie. Vezi Nebuneală.

Nedormire.

Nedurmire. Babele dau bolnavului, care nu poate dormi câte leacuri şi buruieni de

toate, dar mai vârtos şi cu folos dau fiertură de *mac*, dar asta nu-i bine căci s'au văzut întâmplări, când mamele, după învăţatul babelor, au dat copiilor, ca să-i adoarmă zeamă de mac şi i-au adormit pentru totdeauna. Cel mai bine e să se cerceteze un medic. (27).

Se afumă omul şi patul cu corn de bivol, cu *sulcină* albă şi cu tămâie. (16).

Se bea câte puţină fiertură de flori ori de coji de *mac*. Se mai bea câte o linguriţă din un amestec de găinaţ de păsări sburătoare (vrăbii) cu lapte de femeie (a mamei). (25).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Nesomn.

Negi.

De negi, neg, negel, negei, nu se descântă. Bolnavul vede cum îi cresc nişte umflături mici şi tari, ce se fac pe mâni ori pe faţa omului.

Legi negelul cu un fir de păr din cap, porţi legătura 3 zile şi negelul cade. Aprinzi o *iască* dela scăpărătoare şi arzi cu ea negii. Alţii sting negii cu apă tare. Se freacă negii cu peliţă de rânză, luată dela o raţă.

Dai pe negi cu sânge de şopârlă sau cu sânge de şoarece. Se rupe *alior (laptele cânelui, rostopastă)* şi cu laptele ce curge se ung negii. (27).

Se freacă cu sare. Se leagă cu păr. Se taie cu bricî şi se pune sare multă. (16).

Se ung cu lapte de *ceapă* ori cu zeamă de *alămâie* şi salamură ori cu peliţă de pe rânza găinii. Se mai freacă negii uzi cu o ramură de *măcieş* înfierbântată în foc. (35).

Negreaţa trupului.

Se duce dacă te scalzi în scăldătoare de *romaniţă*. (35).

Nejerniţă.

E o boală ce se capătă din răceală, cu junghiuri. Se pun frunze de *tutun* cu miere. Sau se pune pe o cârpă var stins încălzit şi se pune cu cârpa către piele. (25).

Se spală cu zamă de *nejernică* împreună cu alte plante. (8).

Neputinţă.

(Impotenţă). De neputinţă se vindecă bărbaţii pătimaşi, căror le-au secat pute-

rile trupeşti, căţând măciucă de *scai voinicesc*, până dă peste una în care se află unul sau doi germi. Fierb germii la un loc cu *coada mânzului* şi beau zeama.

Se fierb gogoşi de *poroinic (sculătoare, salep)* şi zeama se bea ca un ceai.

Se fierbe rădăcină de *pochivnic (popilnic)* şi zeama se bea de 3 ori pe zi. (27).

Când omul nu are poftă şi putere la femei să bea fiertură de *sculătoare* în vin. (9).

Neputincios e şi omul, care se scapă în pat în amândouă felurile ori nu-şi poate ţine beşinile.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se afumă cu *buruiana smeului* ori cu *mama pădurii*. (35).

Vezi şi Boala cea rea. Spasm. Neputinţă bărbătească.

Neputinţă.

(Epilepsie). Când îl apucă neputinţa de îl sfarmă grabnic, să-l muţi din locul acela, să iei un ac, să-l împungi la degetul cel mic dela o mână ca să dea sângele şi să i se dea să bea cârbune pisat că-l va slăbi boala. (30).

Vezi Boala cea rea. Spasm. Epilepsie ş. a.

Neputință bărbătească.

(Impotență). Se fac scăldători nu prea reci și 'n scăldătoare omul bea vin vechi și-și bate pasărea trupului. (34).

Vezi Neputință.

Nesomn.

Omul care din vreo pricină nu poate dormi, să caute câteva căciulii de *mac*, să le taie mărunt și să facă ceai din ele că-i va veni somnul la loc. Sau să caute *buruiană somnoroasă* de pe câmp s'o pue sub cap în așternut, care iarăș îl va liniști sau un bulgăre de camfor sub căpătâi. (30).

Să se facă scăldătoare seara cu fiertură de tot feliul de flori adunate de prin grădini și de pe câmp. Este un leac sigur, bun și pentru oameni mari și pentru copii. (15)

Vezi Nedormire.

Netrebnic. *

E „omul de nimică" pe a cărui vorbă și faptă nu te poți bizui niciodată. (8).

Nevoia Marinii. (1.)

Vezi Călcătură. Stropșală. Neputință.

Nitreseturi. (1).

Vezi Mărin.

Nodoros. *

Ciotoros la degete. (8).

Oblojeli. (1).

(Cataplasme. Fomentaţiuni). Legători şi oblojeli se fac cu felurite fierturi şi amestecuri la felurite boale.

Oboseală. (1)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Truda, osteneala, oboseala, vlăguiala, istovirea puterilor, slăbia (surmenaj) ş. a. arată o sleire a puterilor omului în urma muncii sau a unui drum lung. Nu sunt o boală, dar dacă ele se prelungesc prea mult şi se repetă adesea ele pot pregăti patul multor boli în trupu omului. Sunt şi întâmplări de acelea când omul nedormit de 3—4 zile şi mort de obosit a căzut şi nu s'a mai sculat.

Obrinteală.

Obrintitul după cum se crede vine din răceală şi poate aduce mare suferinţă, dar

pentru a scăpa de obrintit, se ia făină de *păpuşoi* amestecată cu chişleac (lapte bătut, lapte acru nefiert) se pune la locul obrintit, care pe loc va scoate focul durerilor şi apoi să se schimbe des. Această doftorie foloseşte şi la muşcături de albine. (30).

Se unge cu untdelemn şi se fereşte degetul de răceală. (16).

Se pun legători cu *sfeclă* rasă, prăjită cu untdelemn. Sau se spală cu fiertură de rădăcină de *boz*. (8).

Se ţine partea dureroasă în fiertură de stroh de fân. (9).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se obrinteşte o bubă, o tăetură sau o rană, care a fost descoperită la frig. Se pune la rană pâine cu vin. Se amestecă *mei* cu oţet şi se pune pe bubă. Se ia *mei* şi se încălzeşte într'o tigae, prăjit cu untură şi se pune la buba obrintită. (27).

Obraz mâncat de vărsat. *

E obrazu cu găuri sau ciupit de vărsat a omului ce-a suferit de vărsat negru. (8).

Ochi de găină. (1).

Vezi Bătături.

Oftică.

Osfică. (Tuberculoza pulmonară). Se mânâncă mult *usturoi* şi se bea lapte nefiert şi mai ales lapte de capră roşie nefiert. Se mânâncă slănină crudă cu *usturoi*, se bea ceai de floare de *alun*. Se pune într'o „oca" de miere o „litră" de *hrean*, o mână de foi de „*avrămeasă*", „*cârstăneasă*", *busuioc* şi „*buruiană împuşcată*", adăugându-se şi o „litră" de apă. Se mai pune pe piept pisică neagră tăiată. (29).

Să tragi în piept fum de *urzică* pusă pe fier roşu. Să beai ceai de *salcâm*. (35).

Se mânâncă *hrean* cu miere de stup ori miere de stup cu *iarba codrului* câte 2 linguriţe pe zi. Se bea fiertură de *mure* cu untură ori de *coada şoricelului* şi cu untură. (34).

Vezi Beteşug uscat. Tusă seacă ş a.

Oftigă.

Bolnavul de oftigă îi slab şi chiar dacă îi gras, slăbeşte din zi în zi, văzând cu ochii. Noaptea înnăduşe, n'are poftă de mâncare, iar către seară îl ia cu fior şi apoi arde de căldură. Tuşeşte des, scuipă o flegmă gălbue şi de multe ori scuipă şi sânge.

Pentru potolit tusea, se pune într'o ulcicuță zahăr negru, suc de *lemn dulce*, cam de 4 degete de lung, ca o mână de *limba vecinei* câteva *roșcove* câteva *smochine* și o bucată de zahăr de ghiață, (candel). Se umple ulcica cu apă, se astupă bine la gură și se pune la foc, să fiarbă până scade de vreo 2—3 degete; se strecoară și se bea. Coțofană împușcată, arsă pisată și amestecată se bea cu rachiu de drojdie. Bolnavul să facă scăldături de zer, să spele cămașa numai în zer, când se culcă să se învelească în blăni de oaie până asudă și dimineața să bea zer. O șopârlă vie fiartă cu jumătate ocă (litru) de untdelemn se desparte în trei părți și se dă de beut la bolnavi, în 3 zile dearândul. Se fierbe *iarbă mare* cu vin alb și se bea dimineața și seara câte un pahar. Se ia rădăcina de *iarbă mare* și *larba lui Tatin*, se rad pe răzătoarea de verze se amestecă cu miere și se ia câte o liguriță în fiecare dimineață. In Moldova bolnavii beau borș crud și înghit bucățelușe de slănină, dimineața, de amiazi și seara. Aceasta în trei luni dearândul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rădăcina de *nalbă*, arpacaș, câteva *smochine*, câteva *curmale* și un litru de apă, să

se pună într'o oală astupată bine, să fiarbă până rămâne pe jumătate şi apoi să se pună peste aceasta încă un litru de lapte dulce, să fiarbă împreună până scade de 3 degete, se strecoară şi se bea. In Oltenia se bea ceai de *porumb* roşu şi *trandafir*.

Cu vin şi cu pâine ţinute 6 săptămâni în cosciugul unui mort de oftigă, se vindecă bolnavul de oftigă.

Să se mânânce 40 de zile ficat de morun fript pe grătar. In Dobrogea, Lipovenii dau bolnavilor contra tusei şi pentru ca să scuipe flegma, să bea lapţi de morun, pisaţi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In Banat, pentru durere de piept se foloseşte *Tăciunul* şi, după cum mărturisesc muierile ştiutoare, face minuni băut ca pe ceai; apoi rădăcina rasă şi fiartă în lapte, se pune caldă pe piept, ca o turtă.

In Muntenia pentru oftigă se culeg frunze şi rădăcină de *pătlagină*, se toacă mărunt şi se fierb în lapte dulce; în urmă se strecoară, se bea laptele de către bolnav, fără zahăr: trei ceşcuţe pe zi, iar foile se pun calde pe piept. Se urmează cu această doctorie 6 săptămâni. Se bea, fiertură de sămânţă de *cânepă* proaspătă. (27).

Ojâg. (1).

Jâg. Jegulială. (Pirosis). Vezi Jâg.

Ojig. (1).

Vezi Jâg. Boli şi Dureri de pântece.

Ojiguială. (1).

Vezi Jâg. Boli şi Dureri de pântece.

Ologeală.

Se freacă cu untură de urs, unsoare de şarpe, gaz şi rachiu. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi De dânsele.

Opăreala.

Când copiii mici se opăresc între picioare din cauza udului, se presoară după scăldătoare părţile opărite cu humă făcută praf, sau cu făină de *păpuşoi* cernută prin petece dese. Se mai presoară crohmală (scrobeală) făcută praf sau pudră. Se spală cu ceai de *tei* şi se presoară bolnavului praf galben de *brădişor*. Iar dacă cineva s'a opărit cu apă clocotită, se pune deasupra opărelii albuş de ou, amestecat cu

unt proaspăt şi deasupra albuşului de ou lut (pământ) muiat, până să tămăduie. Se unge bolnavul în pripă cu cerneală şi apoi se pune deasupra o foaie de *varză* dulce, unsă cu seu de lumânare. Se mai pune la opăreală baligă proaspătă de oaie şi lână cu usuc (murdărie, mătreaţă). (27).

Se presoară părţile opărite cu praf dela prag. (16).

Se presoară cu mal. (15).

La opăreală cu apă fierbinte se unge cu lapte închegat (acru) ori cu unt de ouă făcut din ouă bine bătute şi aproape arse, ori cu unt de lemn. (32).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Foi de *arin* şi făină de *cucuruz*. (34).

Vezi Fripturi. Arsuri.

Opăreala copiilor mici. (1).

(Eritem). Copiii mici se opăresc între picioare mai ales. Se pune humă pisată.

Vezi Opăreală.

Opăreala picioarelor.

Se pune picioarele în oţet cu sare ori se leagă cu *iarba mustitului*. (32).

Oprirea sângelui din nas.

Să iei dela ferari praf din jghiaburi, unde moare pământul, să-l amesteci cu oțet de vin, să legi la ceafă și sângele se va opri. (30).

Să pue ștergar cu apă rece pe vinele dela ceafă. (15).

Vezi Curgere de sânge din nas.

Oprirea udului. (1).

Când se oprește udul (pișatul) și nu se știe din ce pricină atunci bolnavul trebue să se ducă cât mai degrabă la medic, că altfel i se otrăvește sângele și moare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se beau ceaiuri de *pătrunjel, chimen, rădăcină de grâu,* coajă de *mesteacăn,* mătasa *cucuruzului.* (34).

Vezi Oprirea udului la vite. Zăpreală.

Opritu sângelui.

Când curge cuiva sânge din nas, babele spun celui pătimaș să ia oțet de *trandafiri,* să se ude la ceafă, în creștetul capului și să tragă pe nas.

Se udă cu apă rece gropița din ceafă de asemenea să tragă apă rece pe nara

bolnavă. Bolnavul să bea călduţ sânge de răţoi negru. Dacă se taie cineva la mână, picior sau în altă parte, pune cenuşe ori sare, apoi se leagă cu o cârpă. Se rade var de pe părete şi se pune la tăetură.

Dacă bolnavul varsă sânge atunci baba îi dă să bea floare de *mutătoare* fiartă în vachiu de drojdie sau în apă. (27).

Vezi tăietură.

Orbalţ.

(Erisipel). Orbalţul vine la oameni din cauza murdăriei, din necurăţenie şi nespălare. Bolnavul de orbalţ are călduri, pielea îi este umflată, întinsă, lucioasă şi dureroasă. Apăsând foarte uşor cu degetul pe umflătură mărim durerea. Preumblând cu degetul peste partea bolnavă şi cea sănătoasă, simţim marginea unde se desparte una de alta. Orbalţul se face pe cap şi pe faţă. Se moaie făină de *păpuşoi* în lapte dulce şi se leagă partea dureroasă a bolnavului. Se moaie în apă caldă o bucată de piele de cal nedubită şi se pune la orbalţ. Sau se fierbe bine o căpăţână de câne şi se spală bolnavul cu zama pe faţă. Sau se culeg buburuze de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

arin negru se fierb într'o oală nouă şi cu zeama se spală la orbalţ. Sau se unge falca sau locul bolnav cu miere şi pe deasupra se presară cu praf de *mintă* uscată. Sau se spală orbalţul cu muştar alb amestecat cu lapte dulce. Se oblojeşte bolnavul cu frunze de *podbol* opărite. Sau se arde miez de *ridiche neagră* la un loc cu sopon şi apoi cu aceasta se spală partea bolnavă de orbalţ. Sau se beleşte coaja de *soc* tânăr, verde, se încălzeşte între două pietre calde şi apoi se leagă la orbalţ, mai fac scăldători şi spălături din *blăbornic (bobornic, bobâlnic, bribornic, pribolnic), iarba porcului (brână)* din coajă de *corn*, din *coaiele popii (clocotiş)* şi din *iarba tâlharului (cristozoră, iarbă de orbanţ)*. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să se spele cu zeamă de *iarba orbalţului*. (32).

Se pune mămăligă nesărată, fierbinte. (25).

Orbeală. (1).

Vezi Orbire. Albeaţă.

Orbire. (1).

Este multă lume oarbă. Unii se nasc orbi, alţii orbesc mai târziu din oarecare

boală. Cel mai cuminte lucru este ca îndată ce se vede ceva la ochi omul să se arate medicului de ochi.

Orbu găinilor. (1).

(Emeralopie). Când omu nu mai vede îndată după asfinţitu soarelui se zice că are orbu găinilor.

Se stoarce în ochi zeamă de *lămâie*. (34).

Orzişor. (3).

Vezi Ulcior.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Os de şarpe.

Când ţi se umflă talpa piciorului şi se tămăduieşte greu. (35).

Vezi Trântitură.

Os mort.

Se leagă pâne caldă. (34).

Otmă. *

Buboi gogonat. E o bubă mare, ce se face pe vine. Se leagă maţe de *bostan* încălzite. (8).

Se leagă cu frunze de *brustur*, frunze de *soc* şi frunze de *lemnu cânelui* fierte 'n lapte. (9).

Otrăvire. (1).

Vezi Adăpare. Otrăviri.

Otrăviri.

Feritrea de otravă.

Să se bea în fiecare dimineaţă câte un litru de lapte dulce. S'au să-ţi faci un vas de lemn din care se fac enuperele şi dintr'ânsul, să bei; mai vârtos *enuperele* să le moi în vin şi să le bee omul beteag, când va merge la feredeu (bate de aburi). (30).

Se bea lapte dulce mult amestecat cu zahăr mult. (32).

Păducel.

De păducel suferă şi oameni mari, dar mult copiii. Păducelul se face în talpa piciorului la cei ce umblă desculţi. El aduce o mâncărime atât de grozavă, încât cel ce are păducel îi vine să puie piciorul pe foc. Cel ce suferă e bine să-şi spele piciorul în oţet sau să puie peste păducel *pădureţe*, coapte, fierbinţi.

Se taie mărunțel lemn de *trandafir* și se pune să fiarbă bine în apă. După ce a fiert, îl toarnă cu apa în covățică sau în alt vas, unde se vâră piciorul bolnav de păducel. Se mai înfierbântă un băț de *trandafir* și se bate cu el fierbine, locul bolnav. Se piseză *coada șoricelului* și așa mustoasă se pune la păducel.

Se înfierbântă în spuză de foc băț de *alun* verde și cu el se frig păduceii de pe tălpile picioarelor.

Se pisează frunze de *arin* și amestecate cu sare se pun la păducel. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se arde cu fier roș. (15).

Se pune pe el fotoghin (petrol). Se pișă pe el. Se mai pune apă sărată. Se mai ține piciorul în fiertură de frunze de *păducel* sau se pun comprese (legători) cu aceste frunze. (25).

Se spală cu zamă de piele de ariciu ori cu zamă de *păducel* ori se frige c'o coadă de lingură fierbinte ori se freacă cu sare și gaiț (petrol). (8).

Se leagă cu *măr pădureț* fiert, ori cu zamă de scoarță de *păducel*, piatră acră și frunză de *măr acru*. (9).

Păduchi de cap.

Păduchii se fac la copii şi la oameni mari din necurăţenie şi murdărie.

Cel ce are păduchi în cap, trebue să se ungă cu alifie făcută din untură de pore, *cuişoare, scorţişoară,* gogoşi (iarbă) de peşte şi săricică (otravă).

Să se spele bolnavul pe cap cu leşie de ciocălăi (cocenl de *porumb*).

Se unge pe cap cu gaz (naftă, gaiţ, petrol). (27).

Se spală cu fiertură de frunze de *omac* ori cu fotoghin (gaiţ, gaz, petrol). (32).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Păduchi de lemn.

Păduchii de lemn numiţi în Moldova ploşniţe, iar în Oltenia şi în Ardeal stelniţe, se omoară cu gaz sau se presoară, pe unde sunt, praf de var şi se stinge cu apă. Sau se astupă bine toate uşile şi ferestrele, se pune în mijlocul casei un ceaun, cu mangal, apoi se pun deasupra cât mai mulţi *ardei* roşii de ard. Sau se pune pe cărbuni în casă praf de pucioasă, dar mai întâi trebue să scoţi totul din casă, căci altfel se îne-

gresc toate lucrurile. Sau se pune sub lăicere (velniţe), sub saltele şi sub perine, floare de *curcubeţică*. Cică mirosul urât al acestei plante goneşte ploşniţele afară. (27).

Vezi Ploşniţe. Stelniţe.

Păduchi laţi.

De păduchi laţi scapă omul cu greu. Păduchii laţi ies ca puzderia pe om şi se prăsesc aşa de repede, că intră prin ochi, prin urechi şi prin nas până moare omul.

Bolnavul trebue să radă părţile unde îi are, să facă băi, spălături cu fiertură de foi de *tutun*, cu fiertură de *ţintaur*, seminţe de *pătrunjel* şi *nucuşoare*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se ia săricică, camfor, argint viu, albuş de ou, rachiu tare, să le amestece toate bine la un loc şi să se ungă pe trup. Să se spele des cu leşie făcută din cenuşă de ciocălăi şi să se ungă cu untură de porc, amestecată cu pucioasă. In amândouă cazurile de păduchi, unii se mai ung cu alifie vânătă (mercurială) alţii cu gaz.

Când mâncărimea lor devine mare şi bolnavul îşi sfâşie pielea scărpinându-se, se fac scăldători, băi de pucioasă şi se bea zeamă făcută din *coajă de China*. (27).

Pălitură.

Pentru pălitură (lovitură) se pisează o *ceapă* cu muchea toporului, se presează cu sare, se stropește cu rachiu și se leagă la locul lovit. Se repetă de mai multe ori. Se pune pe locul lovit pâine mulată în rachiu sau în vin. (27).

La pălitură și umflătură pun țăranii apă de plumb, dar nu folosește așa de mult și n'are efect așa grabnic ca balega proaspătă și încălzită legată pe umflătură. Dacă e la picior se poate face și bate cu balegă cât suferi de fierbinte. *Barabule* (cartofi) crude rase pe răzătoare cu *ceapă* și cu sare, prăjite cu puțină apă, se leagă cu o frunză de *brustur* pe pielea goală. Tot așa se pune rădăcina de *brustur* rasă și prăjită. Cu măduvă de vită se unge locul pălit (lovit), dupăce ai uns locul cu spirt și se trece durerea ca cum ai lua cu mâna. Se mai pune rădăcină de *iarba lui Tatin* pisată. (8).

Vezi Lovituri. Dânătăi.

Pântecos. *

Vezi Burtos. (8)

Pânticăraie. (1).

(Diaree). Vezi Inimă. Treapăd. Cufureală. Urdinare.

Pânticărie cu sânge. (1).

(Dizenterie).

Păpușele.

Se descântă. (29).

Păr la deget.

(Panariţiu). Strună. Se face la unghie şi se umflă de se face o beşică. Pentru vindecarea ei îndată, să se ia un fir de aţă de lână sau de cânepă, vârându-o prin urechile acului apoi se va petrece acul prin beşică, lăsând aţa acolo şi înodată se va vindeca. (30).

De păr la deget sufăr mai mult fetele şi femeile, ce cos cu acul şi se înţeapă. Părul se face ca o bubuliţă la degetele dela mâini şi e foarte dureroasă. Dacă nu se iau din pripă cu leacuri, se întâmplă să cadă şi degetul (zic babele). Se leagă la deget *ceapă albă*, coaptă, amestecată cu tămâie pisată, *busuioc* şi frunză de *calapăr*.

Se leagă la deget turtă (pâine) muiată în untdelemn.

Se spintecă o broască râioasă şi se pune la degetul cu păr. Se ung frunze de *nalbă* mică cu stuchit şi se pune la degetul bolnav. Se vâră degetul bolnav de păr într'un *castravete* murat şi se ţine aşa o noapte întreagă. (27).

Vezi Strună.

Pârleală. (1).

Adecă pârlit de soare ori la foc, când n'o ajuns para focului să-l ardă tare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Ars de soare. Jupuială.

Pârţuică. (1).

(Diaree). Pânticărie. Treapăd ş. a.

Patimă. (1).

Omul pătimeşte de o boală oarecare, dar el poate fi şi sănătos şi atunci par'că vrea să-şi caute boală, căzând în patima beţiei, a fumatului, a curviei, ş. a.

Pază.

Omul bolnav de pază sufere ca şi de isdat. Cârcei la lingurică şi de multe ori cade jos gheomotoc.

Se freacă pe bolnav cu rachiu (vinars, ţuică, holercă) pe tot trupul. (27).

Vezi Isdat.

Pecingine.

(Eczeme. Favus) Pepingene. Pecinginile sau Curu găinii sunt nişte pete scorţoase aspre pe pielea omului, cari fac o mâncărime de-ţi vine să-ţi rupi pielea. Uneori scărpinatul ajunge până acolo, că începe să dea sânge din pată. Pecinginea se face mai ales pe mâini, obraz şi picioare. Pecinginile se lăţesc aşa că unde la început era cât o părăluţă, uneori ajunge să se întindă pe tot braţul.

Se unge la pecingine cu alifie făcută din gândaci de turbă, arşi, pisaţi şi amestecaţi cu unt alb. Sau se strânge cu mâna gândacul de mijloc, până iese din el un fel de puroi, apoi cu acest puroi se unge bolnavul la pecingine. Se arde un vătrai şi se pune pe un huhurez şi cu untul ce se prinde pe vătrai se unge bolnavul la pecingine.

Se unge cu alifie făcută din sânge de porumb şi undelemn. Se ia mămăligă de pe făcăleţ (melesteu) şi se lipeşte pe pecingine.

Se unge cu untură de caltaboş (chişcă) fiert. Se pun câteva boabe de *grâu* pe un fier înroşit în foc şi se apasă asupra lor cu un vătrai fierbinte, iar cu arsura, ce rămâne din ele se unge la pecingine. Se unge cu *usturoi* pisat, amestecat cu iarbă de puşcă şi miere.

Se unge cu argint viu amestecat cu unt proaspăt nesărat. Bolnavul se unge la pecingine cu laptele curs din frântura (ruperea) plantei *laptele cânelui.* Se pune pe locul bolnav *măslină* fără sâmbure, coaptă în spuză. Se unge pecinginea cu must din coajă de *nucă* verde. Cei ce au pecingine, o spală mai întâi cu zeamă călduţă de *rostopască* şi pisând-o bine o pun pe pecingine. Pecinginea în scurt timp după aceasta se vindecă. Alte femei nu fac nimic altceva decât ung pecinginea cu lapte din această plantă. Se mai pisează rădăcină şi frunze verzi din *ştevie* şi cu zeama se unge locul bolnav. (27).

Se unge cu său de căprioară ori de cerb şi pe deasupra se pune cenuşă de corn de ţap ori de cerb. (32).

Se unge cu apă de *alun,* rădăcină de *ştevie* cu *usturoi* şi sare, alifie cu funingine

BCU Cluj / Central University Library Cluj

de pe coş, cu coji de *nucă* verde. Se spală cu mustul unui lemn de *corn* ars la un capăt. Se unge cu unt de hârtie. Adecă se face un corn de hârtie, care se aşează cu partea largă pe o farfurie, dându-i foc la vârf. După ce hârtia a ars cu desăvârşire, pe farfurie rămâne un produs unsuros, conţinând foarte probabil creosot. Se ia cu degetul această unsoare şi se unge locul bolnav. (29).

Să se spele în fiecare seară cu pişat. Când începe să se scorţoşeze faţa se spală cu lapte dulce şi cu săpun de glicerină. Nici cu un fel de alifie, să nu se ungă pe faţă. (16)

Se unge faţa cu unt de vacă sau de oi. (15).

Se unge cu şanţ de pipă, e scrumul, ce se scoate din ţeava de pipă cu un fier subţire. Se mai unge cu un amestec de cenuşă albă cu sudori de pe ferestrău. (25). *

Se spală cu rouă de pe iarbă. (8).

Se spală cu zeamă de *sânceuere* şi de *coada calului.* (9).

Se freacă cu un căţel de *usturoi (ai).* (35).

Vezi Pete pe obraz. Curu găinii.

Pecingine rea.

Vezi Pelagră. Jupuială.

Pelagra.

Bolnavul de pelagră sufere mai mult primăvara, când e soarele mai iute. Pielea se aprinde, îi iese o spuzeală pe obraz şi se jupoaie pe faţă, pe gât, pe mâini şi pe toate părţile corpului, cari sunt descoperite şi le bate soarele. Pielea se pârleşte, îl ustură şi-l mănâncă. Bolnavul are o slăbiciune în tot corpul. Îl dor muşchii, ameţeşte şi-l roade rău la inimă. Cele mai multe babe de prin Muntenia şi Oltenia dau bolnavilor de pelagră să bea buruieni amare: *Spumăriţă, coada şoricelului, răstopastie, ochiul-boului, buruiană de cui* de stricăciune şi *buruieni albe.* Se fierb în apă neîncepută şi se bea ca pe ceai, 3 ceşcuţe pe zi, dimineaţa, la prânz şi seara.

Se ung părţile bolnave cu unt de naft şi se pripeşte lângă foc. Se face ceai din buruiană numită *apărătoare*, se spală părţile bolnave şi se bea odată la fiecare spălătură, de 3 ori din acest ceai. Se plămădeşte

rădăcină de *roştofol* în rachiu sau în apă neîncepută, se spală şi se bea de câte 2 ori la fiecare spălătură. *Urechia iepurelui* se fierbe cu lapte dulce de oaie neagră, se spală pe unde sunt rănile şi se bea. Bolnavul să mânânce raci prinşi din luna Martie. Bolnavul să nu mânânce acru, sărat şi ardeiat *(ardei)*. (27).

Pentru dânsele.

Partea trupului, care este cuprinsă de boală, să o frece cu salamură în mai multe rânduri ori să se caute untură proaspătă de bursuc. Încălzindu-se să frecî bine locul, ce te doare, trei sau patru zile şi după aceasta, să înveleşti bine cu o flanc, ca să nu răcească şi astfel în curând vor înceta durerile. (30).

Vezi De dânsele.

Perdea (1).

Vezi Perdele pe ochi.

Perdele pe ochi.

(Cataractă). Să se ia un ou de găină proaspăt, să-l coci bine în spuză până va

fi vârtos, taie-l în două, lapădă gălbenuşul, ca să rămâie albuşul curat, pune jumătate de dram praf de vitriol alb bun în găvanul albuşului şi acopere cu cealaltă jumătate de albuş, apoi se lasă, să se răcească şi va lăsa o zeamă pe care o vei amesteca cu albuşul de ou, după care să se stoarcă prin o petică curată într'o ulcică, iarăş curată, după aceea pică câte o picătură două în ochiul cu perdea toată ziua, stând câte un sfert de ceas cu faţa în sus şi făcând asta în toată ziua perdeaua se va topi şi vederile vor veni. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Albeaţa.

Pepingene.

Vezi Pecingine.

Peri răi.

(Trichiază). De peri răi, bolnavul îi înghioldit (înţepat) în albuşul ochilor. Peri răi se fac pe pleoapele ochilor şi sunt foarte supărăcioşi.

Baba întoarce pleoapa pe dos şi cunoaşte perii răi după rădăcina lor neagră. Ii apucă binişor cu un cleşte anume şi-i

smulge din rădăcină sau se rad cu o para (ban) de argint.

Perii răi se mai smulg cu o cimbristă. Perii răi se scot şi se rad numai în zile de post şi când e soare.

Vezi Dureri de ochi.

Pestriu. (1).

(Efelide). Pistrui. Chistrui.

Vezi şi Pete pe obraz.

Pete pe obraz.

(Efelide). Pentru curăţirea petelor de pe obraz să se ude petele în 2—3 rânduri cu felii de *lămâie* şi petele se vor vindeca, rămânând faţa curată. (30).

Se freacă faţa cu gogoaşe verzi de pe frunzele de *stejar* şi de *goron*. (25).

Se spală cu zamă de *iarbă roşă*, — cu zamă de *alămâie* ori de *pelin* fiert ori cu zeamă de tot felul de flori. (8 35).

Vezi Pecingine. Curu găinii.

Piatră la băşică.

De piatră la băşica udului, povăţuesc babele, să sape bolnavul iarna din pământ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

culbecii (melci de vie), înfundați prin locurile unde cresc aluni și se pun într'o oală nouă. Oala se lipește cu aluat la gură, se dă în cuptor, după ce s'a scos pâinea și se lasă până a doua zi. Culbecii astfel uscați se pisează și se ia câte o lingură de masă de 3 ori pe zi într'un pahar cu apă rece. — Ochi de rac pisați și băuți în apă rece. (27).

Pierderi.

Pentru ca femeia să piardă vârâ în lăuntru rădăcină de *creață*. Dacă femeile beau fiertură de *iarba stârpitului* atunci leapădă (pierd, avortează). (32).

Vezi Leapadat.

Pierderi albe. (1).

(Leucoree). Poala albă.

Pierderi de sămânță. (1).

(Spermatoree).

Pierderi roși. (1).

Curgere de sânge din mitră. (Metroragie).

Piroteală.

Bolnavul de piroteală îi tras la somn şi-l doare oasele.

Baba îl trage cu mujdei de *usturoi*, seara şi înainte de culcare, îi dă să bea ceai de *romaniţă*, de *tei* sau de *salcâm*. (27).

Vezi Ciumurluială. Slăbie ş. a.

Pişatu în pat.

Se pişă în pat mai mult copiii mici, dar câte odată se scapă cu udul şi oamenii mari. Babele descântă celui pătimaş de mama pădurii şi-i dau felurite leacuri şi buruieni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se aprinde o mătură şi se ia la bătaie cel pătimaş, în timp ce doarme. Iar ca să nu se pişă copiii în pat sunt opriţi de a se juca cu foc, cărbuni sau tăciuni aprinşi. Se face ruşine mare celui bolnav zicându-i între străini că s'a pişat în pat.

Se iau 3 ouă şi se coc în var, adică se stinge var peste ele. Apoi se dau ouăle să le mânânce cel pătimaş. (27).

Vezi Chişatu în pat.

Pizmă. *

Pizmaş, (invidios) urâcios e omul ce nu mai începe de alţii. Dacă ar putea el ar

ucide pe toţi şi ar da foc la toate numai să rămâie el singur, să aibă el de toate, să se lăţăiască în bine şi să trăiască uşor. Pizmaşul bolnav vorbeşte de toată lumea de rău şi se bucură de nenorocirea oricui. Este fiara cea mai spurcată cu cap de om. Este omul de care trebue să te fereşti ca de ciumă şi de holeră. (8).

Plămădeală.

Plămădirea inimii. E o boală la copii. Se descântă şi se dă să mânce miere cu muguri de copaci pisaţi. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Plămădeala inimei.

Se descântă. (29).

Plămădit.

Se descântă. (29).

Plânsu cel rău.

Se dă copiilor ceai de *anison* şi *romoniţă*. (34).

Plânsu copiilor.

Copiii care plâng noaptea se afumă cu *iarbă mare* şi se descântă. (29).

Plânsori la pădure.

Se descântă. (30).

Plecate.

Vezi Inimă.

Plescaiță.

Pleşcaiţă. Plescaviţă. Bube în cap. (Ecsema. Echima. Impetigo. Rupia). Fluerele. Bolnavul la început simte pe turloaiele picioarelor un fel de spuzeală ca blânda, apoi îl mânâncă mai tare. Dacă se scarpină nu nu scapă uşor, căci se întinde spuzeala până se face rană de-a binelea. Sunt mai multe feluri de plescaiţă (boli de piele).

Se unge cu unt de *pojarniţă (sunătoare)* sau se unge cu spumă de pe oale amestecată cu spuză din vatră ori cu balegă de cal proaspătă. (27).

Să se caute buruiana *plescaiţă*, ce este pe câmp, o strângi mănunche, o pui într'o oală cu apă, o fierbi până va scade a treia parte din apă, o iei dela foc, o laşi de se răceşte pe cât poţi suferi. Apoi oblojeşti (legi) bubele, zise plescăiţi, repetând aceasta

în toată ziua de câte două ori până se vor vindeca. (30).

Se ung cu serum de pieptene amestecat cu untură de porc. (35).

Pleşuvie.

Vezi Chelie. Chelbe.

Ploşniţe.

Steliniţe. Păduchi de lemn. Pentru stârpirea păduchilor de lemn sau a ploşniţelor dintr'o casă, se va aduce peste proaspăt şi se va spăla. Să se strângă zoaia (spălătura) aceia şi să se stingă varul cu ea, apoi să se văruiască casa peste tot, însă înainte de aceasta, să se caute mucuri de *cânepă* sau *haldane,* să se astupe bine ferestrele, coşurile sobelor sau hornurilor şi toate crăpăturile de pe la uşi, apoi să se dea foc în vatră ca fumul să iasă tot în casă. Astfel păduchii vor ieşi din toate crăpăturile şi otrăvindu-se, vor peri. După ce se vor răzălui bine pereţii se va văruí casa. Sau să stingi var nestâns în casa unde sunt ploşniţe de 2—3 ori şi fumul acela pe toate le

BCU Cluj / Central University Library Cluj

stârpeşte. Cu untdelemn sau mai bine cu unt de naft, să se ungă crăpăturile pe unde se arată ploşniţe şi toate vor pieri. (30).

Vezi Păduchi de lemn.

Poală albă.

(Leucoree). Se bea o fiertură făcută din 1 kg. sămânţă de *cânepă*, 2 kg. apă şi o lingură de sare. Se strecoară după 3 zile şi se bea câte un pahar dimineaţa. (16).

Se bea ceai de *busuioc alb* până se vindecă. Sau ceai de *mălin alb*. Se beau ouă pisate cu făina în vinars de drojdie. (15).

Se bea ceai de *sulcină*. Sau se fierbe 'n vin alb flori de *crin*, de *salcâm*, de *sulcină* şi de rădăcină de *bojor*. Sau ceai de *sulcină albă*, *crin alb*, *trifoieş alb* şi rădăcină de *bojor*. (8).

Poceală. (1).

Neputinţă. Boala cea rea. (Epilepsie),

Pocitanie. *

Pocit e un om schilod şi deosebit de ceilalţi. (8).

Pocitură.

(Emiplegie). Se descântă şi se afumă cu *pelin*. (35).

Vezi Luare. Reumatism.

Pocitură din ele.

Vezi Pocitură.

Poftă de femei.

Când omul nu are poftă de femei şi nu le poate face treaba să bea fiertură de vin cu *sculătoare*. (9).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi şi Neputinţă.

Pogană. (1)

(Afte).

Pojar. (1).

(Rugeolă). Vezi Bubatu ăl mic.

Ponciş. *

Încrucişat la ochi. (8).

Potcă.

Când se face potcă la cineva se leagă cu o plămădeală făcută din *iarba potcăi*

sfărămată (sdrobită) mărunt şi potea va sparge. (32).

Poticneală. *

Poticneşte calul când dă într'o groapă, dar şi pe om îl poticneşte Dumnezeu cu o boală ori cu o nenorocire oarecare, când lucrează împotriva oamenilor şi-a bunelor rânduieli dumnezeeşti. Atuncea se zice că l-o poticnit D-zeu. (8).

Prag.

Este partea de sub burle a pântecelui. Ca să nu te doară să nu mănânci splină de porc. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prânzuri.

Turtele. Se descântă.

Prostalău. *

Ciacanău. Prostănac. (8).

Puchinos. *

Puchios. E omul ce pare că are orbu găinilor, e roş pe la ochi, urduros şi se uită cu ochii de jumătate deschişi. (8).

Puchios *

Vezi Puchinos. (8).

Puhav. *

E omul umflat la față și la trup, e moale ca perna fie din natura lui fie dintr'o boală. (8).

Purici.

Puricii să prăpădesc cu *pelin* verde culeș în ziua de rusalii și pus în pat sau se mătură în casă cu mătură de pelin. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pușchea.

Vezi Pușchei.

Pușchei.

Pușchea. Pușchele. (Afte).

Pușcheiul, pușcheanul sau pușcheaua e o beșicuță mică, ce se face pe limbă aproape de vârf pe partea dreaptă sau stângă. Babale spun că această beșicuță se face atunci, când mânânci după urma șoarecilor. Beșicuța e puțin dureroasă, dar nu ține decât cel mult o zi. Boala aceasta prinde mai mult pe copii. (27).

Se ard cu piatră acră. (35).

Puturos. *

E omul leneş, trândav, care răspândeşte adesea şi putoare în jurul lui. (8).

Puturoşenie. *

Trândăvie. Vezi Puturos. (8).

Rac. (1).

(Cancer). Este o boală grea, ce se poate face oriunde pe trup ori înlăuntru. Medicii duc luptă grea pentru tămăduirea acestei boli.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Răceală.

Se bea miere fiartă cu rachiu, ori fiertură de boabe negre de *soc* cu zahar ori rachiu cu *creaţă* ori fiertură de sămânţă de *lobodă* ori zeamă de pe *cucuruz* fieri. Se mai afumă cu făină de *porumb (cucuruz, păpuşoi)* ori cu unghii de cal (vite) şi se freacă cu murătoare. (32).

Venind răceala cu sudoare, îndată să bei ceai de *romaniţă*, ceai de *soc, ceai rusesc* şi dacă cu acestea nu va ieşi sudoarea şi răceala să beai ceai de *sudoarea calului* şi îndată răceala va trece. (30).

Se bea ceai de *soc*, de *romaniță*, de *mintă*, de floare de *acăț* fierte toate la un loc. (15).

Se leagă cu ștergar uscat (comprese seci). (25).

La răceală grea cu fierbințeală se înfășoară tot trupul cu *hrean* ras. (8).

Ceai de floare de *soc*, de *romaniță* cu miere de stup și cărămidă caldă la picioare. (9).

Vezi Tusă. Lungoare.

Râgăieli. (1).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Râgăituri are omul când stomacul nu lucrează bine.

Râgăitură.

Vezi Râgăieli.

Răgușală.

Omul răgușește când strigă tare, când chiue și când răcește.

De răgușală se înfierbântă apă la foc apoi bolnavul se apleacă asupra vasului și înghite aburii. Sau bea lapte călduț. Sau

face ceai de tărâţe de *grâu*, bătut cu zahăr şi gălbinuş de ou proaspăt şi bea seara la culcare. Sau să bea ou crud. (27).

Să bea lapte fierbinte cu unt de lemn şi zahăr. Laptele să fie cât se poate de cald şi să stea în pat. (16).

Se bea lapte fierbinte cu untură de gâscă. (8).

Râie.

Scărpineală. (Scabie). De râie sufere foarte multă lume dela sate. Boala vine din cauza murdăriei şi a necurăţeniei. Omul se umple de râie dela oi, cai, câini, ş. a.

Centrul de Cercetări Etnologice Ioan Chiş Cluj

Se unge râiosul cu alifie făcută din pucioasă, piatră acră şi piatră vânătă.

Se ia *iarbă mare*, se covăseşte cu sămânţă de *cânepă* (covăseala constă în aceea că se fierbe *cânepă* şi se toarnă peste ea sămânţă de *cânepă* pisată), apoi se bat împreună vreo jumătate de ceas şi în urmă se pun la căldură vreo 3 zile. Se spală râiosul cu apă caldă, apoi se unge cu această covăseală. Când râiosul e rănit, se unge cu o pană de gâscă; când nu, cu o petică. Se face alifie din pucioasă cu *stirigoaică* şi se unge râiosul, dacă nu are răni.

Se omoară argint viu în untură proaspătă de râmător, până nu se mai văd globurele de argint, iar unsoarea negreşte. Se spală mai înainte corpul râiosului bine cu apă curată, totdeauna înainte de a unge. După ce s'a uns, se aşează bolnavul pe lângă cuptor, ca să se încălzească, adică să intre unsoarea în piele. (27).

Un leac răspândit constă dintr'o alifie făcută din *ceapă* fiartă în untură, la care se adaugă praf de pucioasă. Un alt leac tot aşa de răspândit este şoricioaică fiartă năbuşit în vin, cu care se ung bolnavii numai după ce li s'a făcut o baie de leşie de coceni de *porumb* sau de coajă de *cer (gorun, stejar).* (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se fierb coceni de *cucuruz* şi se spală copiii cu apa aceasta, frecându-i şi cu un cocean. Se mai fierbe scoarţa de *lemn câinesc* până se încheagă şi apoi se unge corpul cu ea. Se mai spală şi cu sodă de haine în care s'a pus puţină apă, dar îi mai periculos, căci arde. (15).

Se face o alifie din piatră vânătă cu unsoare şi se unge corpul. (25).

Se spală cu zeamă de rădăcină de *sterregoaie*, apoi cu leşie de cenuşă de ciucălăi

(cocean de cucuruz). Se unge cu ir (alifie) făcută din tot felul de flori de pe câmp, sămânță de *cânepă* pisată, unt de lemn și untură de porc, toate fripte în smântână. Pe urmă se spală în apă caldă. Se mai unge cu alifie făcută din ouă, piatră vânătă și unt de lemn amestecate împreună. După aceea se face baie cu apă caldă. (8).

Se face scaldă de frunze de *nuc*, de frunze de *brad*, de *coada calului* și cu pucioasă. (9).

Să iei floare de pucioasă și silitră câte 15 grame, pe care mestecându-le și făcându-le praf, să se dea bolnavului de 3 ori pe zi câte o linguriță mică să bea; pe urmă să iei pucioasă vreo zece grame și s'o sfarmi, nisadir 20 grame și untură de porc 20 grame, pe care amestecându-le faci alifie și ungi odată pe cel râios, dar întâi să fierbi moare de *curechi* și să speli trupul peste tot cu aceea, ca să iasă toată râia din trup și apoi să-l ungi cu alifia arătată mai sus. A doua zi se face baie cu leșie din cenușă de ciucălăi de *păpușoi*, care ustură, dar vindecă de bună seamă. (30).

Se spală cu fiertură de *steregoaie*. (32).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rana trânjilor. (1).

Vezi Pelagră. Jupuială.

Rânduri muiereşti.

De rânduri, period, soroc, lună, regulă, belea, menstruaţie, când nu-i vine femeii la timp, face baie cu floare de pucioasă. Când s'a oprit periodul, să bea ceai de *moţul curcanului.* Dacă cumva femeii îi vine period prea mult, atunci trebue să bea ceai de *mintă creaţă*, de *coarne*, de *roşcove* sau de *papură.* Dacă din cauza sângelui închegat şi a nespălării la vreme femeia face spuzături (bubuliţe), se spală cu ceai de *muşeţel* şi se pune *pătrunjel* călduţ, fiert în lapte dulce. Se ung bubuliţele cu untură luată dela răruncheii (rinichi) de iepure.

Se mai bea ceai de *romaniţă* cu sânge de 9 fraţi sau se bea borş şi se mânâncă acreli ori se bea ceai de *ştir roşu.* (27).

Se foloseşte buruiană zisă *cocoşei* fierţi. (17).

Se bea zeamă de flori de *pintenaşi de câmp*, de *nemţişor de câmp*, fierte cu vin roşu. Se fac şi băi calde. (25).

Când n'are rânduri regulate face ceai de *trifoi alb* şi anume din florile ce stau în sus, se ia ceai când au prea multe rânduri şi din florile îndreptate în jos când n'are rânduri regulate. Când se oprese rândurile se bea ceai de *răchiţică*. (8).

Când merg rândurile prea tare se bea zeamă de *sasău* cu frunză de *coada calului*. Când nu merge rândurile se bea zeamă de *vâsc* cu *sânzâiene* şi *nalbă mare*. (9).

Se bea fiertură de flori de *albiţele*. (32).

Răni.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Scoaterea materiei dintr'o rană.

Să se spele rana cu apă caldă, fiartă cu buruiana *cinci degete*, să se usuce bine rana cu seamă şi apoi pe o peteacă, să se ungă cu seu de capră curat, să o pue deasupra ranei şi îndată va scoate materia şi se va vindeca, chiar dacă va fi înegrită. Sau să iei sămânţă de *in* s'o pisezi până se va face făină s'o amesteci cu miere şi s'o frământi până se va face aluat şi apoi, făcând o turtiţă, să se pue deasupra ranei, să se schimbe de mai multe ori, că va scoate tot puroiul şi se va vindeca. (30).

La răni cu viermi se mai pune *iarba viermilor* și *iarba tăieturii* la tăieturi. (17).

Răni de mușcătură.

Vindecarea rănii în urma mușcăturii.

Să iei unt proaspăt să-l întinzi pe petică, să pui pe rană și să o schimbi la vreme, că va folosi foarte mult, dară untul nici de cum să nu fie sărat. Cu *curechi* să nu se lucreze nici de cum la rana mușcăturii că nu este bine. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rânză.

(Dispepsie). Bolnavul de rânză are grețuri, dureri prin stomac și gura amară.

In Muntenia bolnavul bea de 3 ori pe zi țuică sau miere cu *busuioc.* Sau se plămădește în rachiu rădăcină de *osul epurelui (asudul calului, dărmotin, sălășitoare, sudoarea capului),* rădăcină de *pătlagină* și *izmă,* apoi se dă bolnavului să bea dimineața pe nemâncate. Sau se fierbe *pelin* cu miere și vin și se pune la buric. (27).

Vezi Dureri și Boli de pântece ș. a.

Rapăn.

De rapăn suferă mai mult copiii mici, dar câte odată prinde această boală şi pe oamenii mari. Bolnavul face pe cap nişte bubuliţe mici, aprinse de mâncărime şi chiar scot un fel de puroi puturos.

Se face bolnavului în fiecare Sâmbătă sau în zile de dulce o lăutoare cu *tutun;* apoi se unge pe cap cu o alifie făcută din seu şi cu argint viu. Se mai face lăutoare de *ciocălăi* şi se spală cu sopon negru sau se unge pe cap, până trece rapănul cu pişat amestecat cu *usturoi.* (27).

Babeş-Bolyai University Library Cluj

Se fac scăldători cu leşie şi se unge cu untură. (34).

Rast.

Boala numită rast, splină mare sau vătămătură nu-i cunoscută decât în Moldova şi Bucovina. Bolnavul se umflă şi simte un boţ mare la stomac, care se plimbă de colo până colo. Bolnavul scapă anevoie de rast.

In Moldova se fierbe în lapte dulce burete de *nuc*, apoi se înfăşoară pântecele şi se ţine 3 zile de-a rândul. Se fierb *mere pădureţe* cu tărâţe de *grâu* până se îngroaşă

zama, se întinde pe o petică şi se pune pe pântece la rast. Sau se ia o mână de *cătuşnică* pisată bine, o mână de *ceapă* bine tăiată şi 3 ouă; se amestecă la un loc, se prăjesc cu unt proaspăt, untdelemn sau untură de gâscă se întind pe o bucată de pânză de *in*, se pun şi se ţin cât poate să sufere de cald la locul unde e durerea, schimbându-se la fiecare 2 zile. In tot timpul acesta se mai face ceai de *cătuşnic* uscat şi se bea la fiecare două ceasuri câte o ceşcuţă. Se mai fierb *dovleci* şi se pun bolnavului pe pântece. Sau se coace în cuptor *harbuz (pepene verde, lubeniţă)* se scurge zeama şi se bea; iar cu miezul cald se oblojeşte bolnavul. (27).

Pui la pântece *pochivnic* fiert. (35).

Să pui nouă ghiocei în oţet tare la căldură până se vor topi şi să-i dai în toată dimineaţa pe nemâncate bolnavului câte-o linguriţă să bea. *Harbuzu* copt (lebeniţa) cu tărâţă şi pus pe petică (cârpă) să-l înfăşori unde va fi rastul. Să iei o jumătate de litru de lapte dulce, săpun proaspăt, să razi în lapte, să le amesteci foarte bine, să-l pui la căldură 3 zile şi apoi înainte de mâncare

să ungi o frunză de *tutun* tare şi să o pui pe pântece cât rastu de 3 ori, după care va porni treapădul (diareia) şi vărsătura şi va folosi. (30).

Vezi Incuiere. Vătămătură. Splină mare. Friguri.

Răstit. *

Răstit e omul care vorbeşte parcă se sfădeşte şi mai ales când e întrebat de ceva atunci el ca spăriet răspunde ca şi când ar vrea să sară la bătae. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rău de mare. (1).

Vezi Boală de mare.

Rău de munte. (1).

Boala munţilor.

Rău copiilor.

Se descântă. (30).

Regulă. (1).

Vezi Rânduri.

Regule. (1).

Rânduri. (Menstruaţie).

Reumatism.

Bolnavul are dureri mari şi înjungheturi pe la încheieturile picioarelor şi a mâinilor, prin muşchi, oase şi mai cu seamă când se schimbă vremea durerile sunt mai grele. Boala vine la om din răceală, din umezeală, şi din slăbiciune. Această boală se mai numeşte şi de-dânsele şi pocitură.

Durerile de reumatism se potolesc, dacă bolnavul leagă la încheieturi huşti de borş (tărâţe din borş, foloştine). Se ia sămânţă de *laur*, se pune în rachiu de drojdie, apoi se unge cel bolnav, pripindu-se la soare sau pe lângă foc. Sau se freacă bolnavul cu gaz seara înainte de culcare sau cu măduvă scoasă din oase de cal. Sau se fierbe *urzică moartă* în vin şi se dă bolnavului să bea dimineaţa, la amiaz şi seara. Sau se ia un litru de untdelemn, se pun în el trei cucoane chifterite, se lasă se stea la soare, apoi se freacă cu el bolnavul la încheieturi, când îl prind durerile. Sau se ia un furnicar, se opăreşte într'o apă, care a fiert în clocote, apoi se înfăşoară cu el partea bolnavă. Sau se ia untură de şalău cu maţe cu tot, se dogoreşte la foc, apoi se unge bol-

navul seara pe locul unde-l doare. Sau se ia un şoarece ars şi cu scrumul se freacă la reumatism. Sau se pun la reumatism *cartofi* fierţi şi terciuiţi. Sau se piseză bine rădăcina de *păpădie*, se prăjeşte în smântână proaspătă, se întinde pe frunză de *brusfur*, apoi se pune pe locurile unde se simte reumatismul. Se ţine aşa 24 de ceasuri, repetându-se de mai multe ori. Dacă bolnavul cu toate celea încercate nu-i trece întră la fumuri sau bea „salce" cunoscute de babe. (27).

Se face o murătoare fierbinte cu sare cât de multă se moaie un ştergar şi se pune pe mâna sau piciorul, care te doare şi pe deasupra te legi cu un ştergar uscat. Legatul îl repeţi 3 săptămâni în şir şi boala va trece cu siguranţă. (16).

Se fac băi calde se ung cu fotoghin (petrol) şi cel bolnav stă lângă foc. (25).

Din frunze de *frasin* tinere înainte de a fi roase de gândaci, se bea ceai câte o ulcică de cafea de 2—3 ori la zi. Sau într'o căldare mare se fierbe bine grăunţe de *ovăs, secară, orz, grâu, păpuşoi,* câte 1 kg. se mai pune cetină de *brad, molid, solovăţ,*

coajă de *arin*, frunze de *nuc* şi tot felul de flori de pe câmp. Se adaugă 1 kg. sare şi pucioasă. Se face o scaldă mare şi cât de fierbinte şi se stă în ea cam 1/2 ceas. Baia se face seara. Când iese din baie se înfăşură bine în foale şi perini şi stă aşa toată noaptea. Să nu beie apă rece. A doua zi să fie bine îmbrăcat ca să nu răcească. Se fac cam zece băi vara pe căldură, cam la 2—3 zile una. Cine a făcut şi nu s'a răcit a avut leac sigur chiar la reumatism învechit.

Se face frecătură cu plămădeală făcută din rădăcină de *unsoarea pământului* rasă mărunt pe răzătoare cu spirt şi camforă. (8).

S'a dovedit că sunt foarte bune băile cu fiertură de *gălbenele* sau *dreţe* (Lys. Num.), frecături şi legători cu plantele fierte. (43).

Rohii.

Rohini sau Spurcăciuni sunt nişte bube pe cari le fac copiii la 40 zile după naştere. Se ung cu smântână amestecată cu un ou ars. (35).

Roşaţă.

Pete roşii pe faţă şi umflătură la cap. Se descântă. (35).

Vezi Pelagră. Jupuială.

Roşaţa gingiilor. *

(Scorbut). Se ţine în gură zeamă de *studeniţă* (8) ori de frunză de *caprafoi* cu *cimbru şi cu* piatră acră. (9).

Rosături.

Cel ce are rosături se unge pe la rană cu unt proaspăt sau cu unt de *pojarniţă*. Sau se pune pe rană o frunză de *vie* sau de *pătlăgină*. Sau se ia mucl dela nas şi se pune pe rosătură. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rosuri.

Să se fiarbă *politrică* şi să bei în loc de apă. Sau să bei rachiu de drojdie amestecat cu unt de lemn curat de 3 ori pe zi. (30).

Ruptură de apă. (1).

Vezi Umflătură de apă.

Săgetătură.

Se descântă. (30).

Săgetături. (1).

(Apoplexie). Vezi Junghiuri.

Sălhui. *

Un om care visează minuni şi marea cu sarea. (15).

Samcă.

De samcă se descântă. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şancru. (1).

Şancăr. Vezi Boli lumeşti. Frenţe. Cel perit.

Sarcină. (1).

Îngreunare. Femeia la care se vede că-şi poartă copilul în pântece se zice că-i îngreunată (însărcinată).

Sbocoteala ochiului. *

Vezi Sbocotirea ochiului. (8).

Sbocotirea ochiului. *

După cum joacă (se sbocoteşte) ochiul drept ori stâng se va întâmpla ceva bun, pe plac, va veni un noroc ori ceva rău. (8).

Scăldători.

Pentru copii şi bătrâni se fac *scăldători* din *antonică*, de *schin de spăriet*, de *poala sântămăriei*, de *cătuşnică*, *boance*, *ocheşele*, *cimbru de câmp*, *crăpusnic*, frunze de *nuc*, *sânzâiene* şi *urechea porcului* ori de *cătuşnică* cu *mintă* şi cu puţină frunză de *nuc*. (8, 9).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Scârbă. *

Amărăciune. Supărare. Alean. Unii oameni, cari şi-au pierdut ceva scump ca avere, soţ, soţie, prieteni sunt aşa răi de scârbă că pot înebuni şi întra chiar în mormânt. Este mai bine dacă omul nu se dă aşa uşor scârbei şi se face mai ne păsător. Să se ieie cu oameni veseli şi cu lucru până va uita de năcaz. (8).

Scărpineală.

Vezi Râie.

Schilod. (1).

Schilozenie. (Infirmitate). Războiul a schilozit atâția oameni de i-a lăsat fără mâini, fără picioare, fără ochi. Vai și amar de lumea lor. Alții s'au născut schilozi ori s'au schilodit din cine știe ce întâmplare. Ce jale ți-e când îi vezi, dar și mai mare când auzi că oameni întregi se apucă să-și facă râs de ei strigând: Chiorule, orbule, șontorogule, șchiofârnogule ș. a.

Șchiofârnog. *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E omul șchiop. (8).

Schiopare. (1).

Omul schiopătează când nu-i bun un picior.

Sclăbire. (1).

Nu se știe cum se arată boala. Contra ei se folosește la Săliciua buruieni de *slăbănog* ca și contra durerilor de picioare (reumatism).

Sclintitură.

De sclintitură (scrintitură) se dau leacuri și buruieni, dar se și descântă. Sclin-

titura nu trece până nu se trage bolnavul, ca să vie osul la loc.

Se tămăduește, dacă se trage cu amoniac, se pune un plastur (legătoare) făcut din albuș de ou proaspăt, rachiu de drojdie și săpun, bătute la un loc și se pune pe câlți. Plasturul trebue lăsat să stee mult ca să aibă putere „să fiarbă osul și să-l dea la loc". Sau cel scîntit trebue tras la roată până pocnește mâna sau piciorul. Trasul la roată se face astfel: bolnavul bagă mâna sau piciorul scîntit între spițele unei roți, iar femeia trage până pocnește osul la loc. Sau se ia un pui de găină neagră, se spintecă de viu, apoi se înfășoară cu el, sângerând, umflătura din scrintitură. Sau se fierbe *Tătănească*, se pisează și se leagă cu dânsa la locul frânt sau scrintit. Se prăjește rădăcină de *larba lui Tatin* în untură de porc ori în lapte dulce de vacă și apoi se leagă cu ea mâna sau piciorul scrintit, care îndată forostroește și se vindecă pentrucă rădăcina are puterea de a trage toată răutatea. Sau se amestecă miez de pâne cu vin și cu *pelin* verde tăiat mărunt. Se întinde moleuț pe o cârpă apoi se leagă la scînti-

tură. Sau se fac aburi cu piatră arsă în foc, peste care se toarnă apă fiartă, se freacă cu untdelemn şi se leagă cu huşti de borş, prăjite cu seu de lumânare. (27).

Se fac legători făcute din *iarba scălitului* bătută cu unsoare de obicei cu slănină. (17).

Vezi Scrântitură.

Scorneală. *

Scornitură. Bârfeală. Scorneala este o mare boală îndeosebi a unor babe, care nu-s sătule pânce nu scornesc câte ceva pe sama ori cui din sat. Acestea sunt deobicei femei sărace şi ca să-şi afle treabă să mai ciupească câte ceva dela una mai bogată la care ştie că-i place să-i mai aducă câte-o mâncătună, atunci ele născocesc ceva din senin şi apoi se duc într'un suflet de cutreeră satu să dea sfoară ce au aflat. Aceste scorpii sunt şi mari pizmaşe şi aduc mult rău şi multă zăzanie între oameni. Nu odată se întâmplă şi omoruri din pricina scornelilor, iar bătăi, sfezi, despărţiri şi judecăţi câtă ploaie. O babă ca asta e o adevărată boală pentru sat. (8).

Vezi Bârfeală.

Scorţos. *

Aspru ori grunzuros la piele poate fi cineva dela natură ori din pricina unei bolĭ oarecare. (8).

Vezi Pelagră. Jupuială.

Scrântitură.

Vine încălecate. (Entorse. Luxaţiuni).

Legători cu fiertură de „*scrintioară*“ şi cu „toval“. Se fac trăsături de săpun. (29).

Se fac legători cu frunze de *pătrunjel* fierte sau cu frunze de *mărul lupului.* (25).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se leagă cu rădăcină de *boz* pisată şi prăjită 'n untdelemn. (8).

Scrofuri.

De scrofuri, jolne, sau cârtiţe nu se descântă, nici leacuri sau buruieni nu se dau scrofuloşilor, decât atunci când sparg scrofurile şi ies la suprafaţă.

Copiii se nasc cu scrofuri sau poate să capete scrofuri după naştere, dacă sunt înţărcaţi prea de timpuriu, dacă au o mâncare proastă, dacă sunt munciţi peste puterea lor sau dacă sunt ţinuţi în răceală, în

umezeală, în odăi întunecoase, nesănătoase şi 'n cari soarele nu pătrunde. Boala se cunoaşte numai când iese la gât, la ceafă sau sub falca de jos.

Scrofurile se vindecă dacă sunt mai uşoare, cu scăldături făcute din frunze de *nuc* verde, în cari se pune şi câte un pumn de sare. Scrofuloşilor li se mai dau de băut ceaiuri făcute din buruieni amare. Sau se ia casa (placenta) copilului şi se înfăşoară cu ea gâtul scrofuloşilor. Sau se ia scârnă (baligă) de pore negru, se amestecă într'o strachină cu o lingură de untdelemn franţuzesc, se bate şi se fărâmă bine, apoi se pune ca oblojeală pe locul unde au ieşit scrofurile. Dacă se urmează mereu aşa atunci scrofurile ies ca oul. (27).

Sculamentul.

Frântură de vis. (Blenoragie). Această boală, ca şi râia, ca şi pârleala, e foarte mult răspândită în popor. Mai cu seamă pe la sate unde vindecarea sculamentului se face cu multă greutate din cauză că boala se ţine ascunsă în taină.

In popor seulamentul (blenoragia) se mai numeşte frânt, boala câinească, sfrenţie, frenţie, scurgere pe ţeavă ş. a. şi se crede că vine din somn sau când omul se pişe în bătaia vântului.

Bolnavul cade pe gânduri şi slăbeşte văzând cu ochii. Mulţi tineri ascund boala de ruşine, până cade seulamentul în boaşe, când bolnavul nu mai poate umbla şi cade la pat.

Cel mai răspândit leac este gândacul de turtă (gândăceii) apoi untdelemnu.

Bolnavul de seulament se vindecă cu *eniper*, rădăcină de *pătrunjel*, rădăcină de *urzică* în deopotrivă cătime, să se fiarbă într'o oală în apă curată până va rămâne de jumătate. Din această doctorie să bea pătimaşul câte un păhăruţ de mai multe ori pe zi până la vindecare, care va urma fără alte doctorii. Sau se plămădeşte în rachiu şi oţet gândăcei de turtă, sânge de 9 fraţi, rădăcină de *pir*, rădăcină de *boz* şi ochi de rac, apoi se dă bolnavului să bea pe nemâncate. Sau se ia 9 gândăcei, li se rup capetele, iar trupurile se pun în o litră de rachiu cu untdelemn; se lasă 2—3 zile să

plămădească, apoi se ia de 3 ori pe zi, dar în timpul acesta bolnavul nu trebue să mânânce acrituri. Sau se bea ceai de frunze de *boz*. Sau se ia un *pepene* verde *(harbuz)* se coace în cuptor cu untdelemn şi se dă bolnavului să bea dimineaţa. Sau se fierbe *pătrunjel* în lapte dulce cu 3 gândaci fără cap, apoi se dă bolnavului să bea dimineaţa. Sau se vâră în părţile ruşinoase ale femeii lână de oaie nespălată (usuc) şi lumânare de seu. Apoi după ce cade lâna jos, se leagă *lămâie*. In urmă se spală bolnava cu ceai de *muşeţel* sau de frunze de *nuc*. Sau se ia o *ridiche neagră*, se scobeşte miezul, se toarnă untdelemn şi se coace în cuptor şi zeama se bea dimineaţa. Sau se strânge *corobatică (corovatică)*, când este în floare, se fierbe în 3 părţi apă şi 2 vin şi se face feredeu (scăldătoare 4 sau 5 zile. Afară de aceasta se ia rădăcină de *festinade*, se fierbe în apă până scade o parte din ea şi ceeace rămâne se bea la fiecare ceas câte o lingură. Sau se mai dau bolnavelor de scursoare (poală albă) ca să bea ceai de *gherghină*, de *lăcrămioare*, sau din frunză de *mure*. (27).

Hreanul ras se ţine 3 zile în bere şi apoi se bea. (15).

Se bea 15 zile fiertură de vinars de drojdie cu terpentin subţire cu *pătrunjel de câmp* şi încetează sculamentul. (9).

Se bea o fiertură din rădăcini de *urzici*, *pir*, *hrean* şi găinaţ de gâscă sau găină. Se mai dă rădăcină de *boz* fiert în vin, ceai de *„ciocul berzei"* de *vâsc*, fiertură de *hrean* şi de *soc*. Apoi fiertură de seminţe de *cânepă*, rachiu de drojdie cu untdelemn şi o băutură de o buruiană zisă *maricuţa* stătută în rachiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un alt leac obişnuit este o băutură făcută din *scorţişoară* şi *cuişoare* plămădite în rachiu de drojdie, la care se adaugă untdelemn şi sânge de 9 fraţi. Dar cel mai răspândit leac este cel de „gândăcei" adică cu cantaridă pisată şi plămădită în rachiu sau pusă numai în apă.

Cei din Romanaţi bat recordul în prepararea gândăceilor, căci iată formula: 3—4 gândăcei puşi în vin vechiu alb, piatră vânătă ca un bob de *porumb*, o lingură de rugină de pe fier vechi, o litră de untdelemn, o lingură de săpun, 5 miezuri de *lă-*

mâie şi 9 *ridichi* de lună. Toate acestea se fierb înăbuşit 3 ceasuri şi se bea câte o ceaşcă pe nemâncate. (29).

Vezi Boală bărbătească.

Scurgeri de urechi.

(Otoree). Se pică fiere de pasăre în urechi şi se mai pune şi serum de lână de oaie. (29).

Pânză nouă făcută din tort cu tort se moaie bine în ceargă, se răsuceşte pe un fus, se bagă în ureche iar capătul rămas afară se aprinde şi astfel se scoate tot răul din ureche. (25).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se pune fiertură de *prescurea*. (32).

Vezi Dureri şi Boli de urechi.

Scurgeri pe ţeavă. (1).

Vezi Seulament ş. a.

Scurtă.

(Adenită). Scurta vine din rosături la picioare sau în alte locuri. Se freacă cu muchea săcurii încălzită. Ca să se coacă se leagă *ceapă* coaptă, aluat de pâine cu

săpun sau turtițe de ceară. Se mai fac legături cu balegă. Se scaldă partea bolnavului în fiertură de rădăcină de *ghimpe tăpălog* sau se spurcă cu udul (pișatul) unui bolnav. După ce buboiul a spart se leagă cu foi de *pătlagină* și foi de *potbal*, pentru a trage coptura. (8, 15).

Se bea ramuri de *vâsc* de pe păr. (25).

Se pune frunză de *brustur* călduță ca să ușureze durerile. (15).

Se freacă cu o cute fierbinte până se duce. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sdrobeală.

Când cineva pică dintr'un pom se zice că-i sdrobit. Se pun lipitori ca să-i sugă sângele cel rău. Se bea vin roșu cu sare multă. (35).

Sefelitis.

Sfreanț. Dacă sefelitisu ori sfreanțu pe lângă rană va fi și umflat, locul acela să se facă baie de aburi de tărâțe de *grâu*, până se va desîmfla, după care să iele seu de capră curat, să se ungă o peticuță de *in* cât rana de mare și să se puie pe rană,

înfășurându-se bine, schimbându-se aceasta de trei ori pe zi și vindecarea este sigură, fiind lucru încercat. (30).

Se amestecă praf de *urzică mărunțea* cu miere de stup și se mănâncă dimineața și seara. (9).

Vezi Frențe. Cel perit.

Setea.

Pentru potolirea setei. Un călător însetat negăsind apă de beut, să ție în gură un plumb sau un bumb și balele ce va face îi va potoli setea. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Șarpe în om.

Se scoate șarpele din om legându-l cu gura în jos deasupra unui ceaun cu lapte fiert și șarpele iasă afară. (34).

Sfântă de boală. (1).

(Dizenterie). Pânticărie cu sânge. Treapăt cu sânge. Urdinare.

Sfârșeală. (1).

(Lipotimie). Ameteală grabnică, ce sfârșește adesea prin leșin.

Sfârşenie. (1).

(Inaniţie). Când omul stă să-şi dea duhul.

Sforăire. (1).

Horcăire. Sfornăiélă. Horcăie în somn când i s'a înfundat nasu din răceală ori din altă boală.

Sfreanţ. (1).

Vezi Sfrenţie.

Sfrenţie. (1).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Frenţe. Sefelitis. Cel perit.

Sgaibă.

Când se ţâpă sgaiba la mână se pune frunză de *sgaibă*. (9).

Sgaibe dulci. (1).

(Eczemă). Jupuieli. Bubuliţe.

Sgârcenie. (1)

(Avariţie). De-un om sgârcit se zice: Acela-i o sgârcitură de-şi mănâncă de sub dânsu, e-un sgârâie brânză, îşi acaţă slănina la grindă şi-i arată mămăliga.

Sgârci. *

(Crampe). Câud te apucă sgârciul de stomac ori de picioare mai nu poţi nici sufla, noroc că nu te ţine mult. (8).

Sgârciuri.

Vezi Strânsul.

Sghihuială. (1).

Neputinţă. Stropşală. (Epilepsie).

Sglintitură. (1).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Scrintitură. Pălitură.

Sgrăbunţe. *

Coşuri şi bube pe faţă. (8).

Slăbiciune.

Pentru întărirea copiilor slăbănogi (bicisnici) se fac scăldători de *corn*, de *alun*, de *plop*, de *secară*, de *boz*, de *cătuşnică*, de *mierea ursului* şi se dă rachiu plămădit cu *vâsc* ori zeamă de *plăpână*. (35).

Slăbănogie. (1).

Vezi Amorţire. Înţepenire. (Paralizie).

Slăbiciune. *

Este şi slăbiciune din muncă ori boală, dar se mai zice şi atunci când are o poftă, o patimă pentru ceva ori pentru cineva. Aşa unul are boală (slăbiciune) pentru femei, iar altu la băut. (8).

Slăbie. (1).

Vezi Piroteală ş. a.

Sminteală. *

Nebunie. Aiureală. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Smintirea laptelui.

Se descântă. (34).

Smintit de cap. *

Nebun. (8).

Soare sec.

(Congestie. Insolaţie). Bolnavul are dureri mari de cap din cauză că a fost bătut de soare.

Boala se vindecă cu un plasture (legătoare) numit acâe din *in*, sau cu o mână de

cârlți din *in* sau de *cânepă*. Mai întâi se sirică un ou luându-se numai albușul, se scurge într'un vas, se toarnă rachiul (spirt), se pun cârlții, să se moaie acolo, se unge cu unt de lemn capul și pe urmă se pun la cap cârlții muiați în untdelemn. (27).

Vezi Dureri de cap.

Sobol.

Când se umflă țâța femeii lăuze de face pristău și se descântă. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Socote. (1).

Vezi Zilizit ș. a.

Sohote. (1).

Vezi Zilizit ș. a.

Somn.

Ca să poată dormi copiii bine se dă să bea fiertură de *iarba somnului*. (32).

Somn regulat este temelia sănătății, iar somn neregulat, somn furat ori nesomn poate pricinui multe tulburări, năcazuri și chiar boli, slăbind omul pe nesimțite.

Vezi Nesomn.

Şopârlaiţă. (1).

Şopârlaiţa cea rea. Sopârlaghiţă. (Difterie). Este o boală de gât şi gură însoţită de tuse şi fierbinţeli.

Soroc. (1).

Vezi Rânduri ş. a.

Spaimă.

Când cineva e bolnav din spaimă e bine să bea fiertură de *iarba spaimei.* (32).

Se afumă cu *avramască* şi se bea vin cu sare până li se pare toate pe dos. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Copiii din spaimă îşi pierd uneori graiul, iar cei bătrâni pot căpăta alte boli.

Vezi Speriat.

Spălarea feţei.

Un om care are plăcerea de a avea faţa curată trebue să pregătească din vreme apa următoare: iei apă de *trandafiri,* apă de *soc,* apă de *pelin,* apă de *liliac,* apă de *crin* şi apă de *căpşune* din toate câte un litru, amestecându-se, le pui toate apele într'un cazan foarte curat. Pe urmă iei albuşul dela

10 ouă de găină, proaspete, le pui într'un castron, apoi le baţi până se va face spumă şi le amesteci bine cu apele din cazan. Astupi cazanul bine cu capacul şi prinprejur cu aluat, ca să nu se răsufle. Îl pui cazanul pe foc să fiarbă lin dând focul potrivit ca să nu svârle capacul. Să se scoată cu picătura ca trei litri, punându-se într'un clondir şi astupând cu dop de plută, punându-se la răceală, ferindu-se de căldură cât şi de îngheţ, iar cealaltă rămăşiţă din cazan, să se lepede. Cu această apă se şterge obrazul cu o batistă curată şi se va scoate toată negreaţa şi va albi peliţa obrazului, dându-i un lustru ca la un copil tânăr. Pe lângă aceasta fereşte faţa de coşuri şi jupuituri, scoţând şi petele, ce sunt prinse din timpul verii. Această apă se întrebuinţează după vârsta omului în modul următor: La etatea de 20 ani odată pe zi, la 30 ani de 2 ori, la 40 ani de trei ori, păzându-se a nu se şterge de mai multe ori căci provoacă jupuirea obrazului în loc s'o apere. (30).

Spân. *

E omul fără musteţe. Fapt ce-şi are pricina într'o boală de boaşe (coaie). (8).

Spărios. *

E omul fricos, care se zice că se teme şi de umbra lui. (8).

Vezi Spaimă. Frică. Speriat.

Speriat.

De speriat sufăr mai mult copiii mici, dar sufăr şi oamenii mari. Bolnavul de spaimă (de speriat) e frică să stea singur, e frică să iasă afară, se sperie de orice, i se arată câte jigănii toate şi când i se năluceşte ţipă, priveşte speriat în toate părţile şi cu anevoie poate fi potolit. Pentru potolire se fac felurite bozgoane şi descântece.

Se unge bolnavul cu o alifie făcută din untură de porc amestecată cu *usturoi* şi cu sâneală (albestreală de haine) în fiecare seară. Sau se ia smirnă şi tămâie dela Paşti, se pune în apă neîncepută şi se bea 3 seri dearândul. Tot în acestea 3 seri se afumă bolnavul cu restul de smirnă şi tămâie. Sau se ia păr dela animalul, care l-a speriat şi se afumă de 3 ori. Se afumă copiii cu *salcie* luată dela biserică în ziua de Florii. Sau se

fierbe *crucea pământului*, apoi zeama se toarnă în capul bolnavilor în zile de sec; acel ce toarnă, dă cu mâna numai în jos, nu și în sus. (27).

Se bea praf de măsea de porc, măseaua să fie din fundul gurii, câte un pic cu apă. (9).

Vezi Spaimă.

Splină mare. (1).

Vezi Rast.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Spurcat.

Se fac scăldători copilului cu buretele *lingura frumoaselor*, flori de *vârsta miresei* și *bujor de munte*. Se descântă. (34).

Spurcăciune.

De spurcăciune se descântă. (29).

Spurcăciuni.

Vezi Rohii. (35).

Spurcare

Se descântă. (29).

Spuzeală.

(Erpes). (1).

Stârpit.

Adecă femeile, cari vreau să lepede, să chiardă ori să n'aibă copii beau seamă de *iarba stârpitului*, măcar că se zice că-i păcat de moarte să foloseşti aşa leacuri. (17).

Vezi Pierdere.

Stelniţe.

Vezi Ploşniţe. Păduchi de lemn.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sterpiciune. (1),

Stărpăciune. Femeia ce nu poate face copii.

Strâns.

De strâns suĝăr mai mult copiii mici. Bolnavul are sgârciuri, cârcei, ţipă, plânge şi nu poate dormi. Se face o scăldătoare de foi de *nuc* şi scuturătură (stroh) de fân. Inainte de a se băga copilul în scăldătoare se trage bine pe tot corpul cu undelemn. Se face copiilor legătură mare cu untdelemn

şi balegă de cal multă. Balega aceasta amestecată cu untdelemn se fierbe bine la un loc cu vin alb, apoi se înfaşă copilul până la gât şi se ţine aşa cam 3 ciasuri, ca să asude bolnavul. Chiar de ar fi să tasă sufletul copilului, nu trebue desfăcut şi nici dat apă să bea. Se mai fac copilului scăldători de *şovârf* în floare, mestecat cu scuturătură de fân. (27).

Se dă să bea ceai de *pojarniţă (sunătoare).* (35).

Strânsuri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se bea lapte dulce cu zeamă de muşeţel. (34).

Strănut.

Strănutăm din pricina unei răceli ori când a intrat în nas ceva neplăcut.

Stropşeală.

Stropşitură. Neputinţă. Călcătură. (Epilepsie). (1).

Stropşitură.

Vezi Stropşeală. (1).

Strună. (1).

Vezi Beşică.

Strună la deget.

Vezi Păr la deget. Sugel.

Studenită.

Se descântă. (30).

Subărie.

Vezi Guturai. Troahnă. (1).

Sugaci. *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Fătărău. Feteleu. In părţile Făgăraşului la fetelei li se zice sugaci.

Sugel.

(Panariţiu). Sugiu. De sugel (sugiu) nu se descântă. Boala vine din didiochi. La început să întăreşte buricul degetului, dureri mari, apoi coace şi face un fel de puroi. Câte odată doare ce doare, apoi dă îndărăt fără să coacă. Se bagă degetul fierbinte în apă clocotită. Sau se vâră degetul repede, de 3 ori, în curul unei vaci după ce s'a bălegat. (27)

Vezi Sugiuc. Păr la deget.

Sughiţ. (1).

Când sughiţu ţine mult, să te prinzi c'o mână de nas şi alta s'o ţi-i ridicată în sus, apoi să nu răsufli cât mai mult timp. O ţii aşa pânce sughiţu încetează.

Uneori se sperie omul ori i se spune o noutate mare ori se întreabă ceva greu la care omul, să se gândească adânc şi sughiţu adeseori dispare.

Sugiu.

Vezi Sugel. Sugiuc.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sugiuc.

(Panariţiu). Se bagă degetul într'un *crastavete* murat, în apă fiartă, în *sfeclă* coaptă, în curul (fundul) unei vaci sau se ţine degetul în aburi fierbinţi ori în ceară caldă. Se spurcă cu scârmă de câine. Se mai leagă *ceapă* coaptă sau prăjită în untură. Se desfac foile unei *cepe* şi se pun între ele săpun ras, se coace pe cărbuni şi se leagă calde pe deget. Se leagă o broască ţestoasă. Un obicei răspândit este de a se strâma sugiul cu ajutorul unui ac cu fir de aţă. Se înţeapă

cu acul pentru a curge puroiul şi se petrece un fir de aţă, care se lasă pe loc. (29).

Vezi Păr la deget. Sugel.

Şui. *

Tont. Ţâcnit. Este omul într'o ureche, ţâcnit, care nu ştie multe, când o apucă într'o parte se tot duce, cu el nu prea poţi face şăgi (glume) că nici nu ştii ce i se năzare şi odată te porneşte. (8).

Şuiu

(Emfizem pulmonar). (1).

Biblioteca Universitară Library Cluj

Supărare. *

Vezi Scârbă. (8).

Surd. *

Vezi Surzenie.

Surdumaci.

Vezi Dureri de pântece. Izdat.

Surdumaşi.

Boala şi descântecul de surdumaşi (surdumaci) nu-s cunoscute decât în Oltenia. De

această boală suſăr numai copiii. Copilul bolnav se svârcoleşte nu suge şi face un fel de coji în cap. Baba chemată, ca să descânte, caută pe sub lemn, pe sub ţoale sau pe sub lăzi un surdumaş viu (un fel de viermuş galben-cafeniu, lungueţ cu picioare multe şi care se face pe la umezeală), se arde viermele în vatra focului, se pune într'un pahar cu apă şi să dă copilului să bea. (27).

Surpătură.

Surpătură. Boşorogeală. Coios. Cui de stricăciune (Hernie). Se plămădeşte într'o oca de ţuică tare, ficaţi fripţi a unei vidre. Din această plămădeală bolnavul bea câte un păhăruţ în fiecare dimineaţă. Se bea rachiu în care s'a plămădit maţe şi ficaţi de broască ţestoasă ori să bea ouă de broască ţestoasă plămădite în ţuică de drojdie timp de 4 zile. Din acest leac se bea numai Vinerea. Se mânâncă ţest de broască ţestoasă pisat şi pus în untură. Ori se face o fiertură din o litră de vin roşu şi o litră de ţuică, cu rădăcină de *ismă*, de *leuştean*, de *cimbru*, o mână de măduvă de *soc*, un bob de tămâie şi o lingură de alazmă, care fierb

BCU Cluj / Central University Library Cluj

până seacă pe jumătate. Din această fiertură se ia câte un pahar pe zi. In alte părți se bea „pietre roșii" frecate în rachiu. Uneori se practică masajul sau frecătura și încingerea cu un brâu lat. Se mai leagă pe pântece sau burtă *ceapă* prăjită și țuică de drojdie cu camfor. In toată Oltenia se obișnuește purtarea de către bolnavi a cercurilor legătoare de hernie (vătămătură) lucrate cu multă pricepere de meșteri fierari, de obicei de țigani. (29).

Se cere să se facă operație.

Vezi Vătămătură. Vatăm.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Surzenie.

Asurzire. Surzire. Când nu aude din născeare ori din altă boală. (1).

Suspin.

Se bea fiertură de *urzici crăiești*, de *vâsc* cu vin, și apă cu tăciune de *cucuruz*. (34).

Vezi Oftică. Boli de piept ș. a.

Șancăr.

Șancru. De șancăr se vindecă bolnavul cu greu, din cauză că omul ascunde boala

şi nu spune la nimeni ce are, până când aproape să-i cadă carnea de pe trup. Bolnavul să ia scrum de ţigară de foi şi să presare pe rană; apoi fiindcă ustură rău, bolnavul trebue s'o ia la fugă, până oboseşte. Când durerile sunt prea mari, atunci bolnavul trebue să se spele în apă sărată. Făcând bolnavul de 2—3 ori aşa, la siguranţă îi trece. Sau se presare pe rană praf de piatră vânătă. Sau se presare pe rană praf de calaican şi scrum de *tutun.* (27).

Vezi Frenţe. Cel perit. Sfreanţ.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şchiop. *

Şontorog e omul cu un picior bolnav ori mai scurt şi e silit să meargă clătinându-se, în cârjă ori sărind într'un picior. (8).

Şepelit. *

E omul ce vorbeşte cu limba între dinţi de parcă soarbe zamă fierbinte. (8).

Şoareci.

Pentru stârpirea şoarecilor să se ia pilitură de fer dela ferar, s'o amesteci cu aluat şi mâncând aceasta trebue să piară. Sau să

pisezi sticlă şi iarăş să amesteci cu aluat din care mâncând şoarecii vor peri. Sau bagi frunză de *arin* în bortele şoarecilor de care deasemenea vor peri. (30).

Şontorog. *

E omul şchiop rău. (8).

Şopârlaiţă.

De şopârlaiţă se descântă. (30).

Tăieturi.

(Plăgi). Tăietura de ar fi cât de rea, să razi var de pe pereţi şi să pui la rană; sau să pui ud (pişat) de om şi grabnic se va vindeca. (30).

Se pune sare ori slănină (clisă) ori cărbune pisat, muci, petrol, păcură, frunză de *plătangină (limba oii, minciună)*, de sfeclă ori casa păiangenului. (10).

Se mai pune pe tăietură frunză belită de pe peliţă de *iarbă grasă*, funze de *limba şerpelui*, de coada şoricelului ori *răsuflătoarea pământului*. (8).

Se leagă un amestec de untură cu său, cu miere şi cu rachiu. Se pune frunze de *podbal* ori răşină roşie de *brad*. (32).

Se leagă gălbănuş de ou ars. (35).

Pe tăieturi se pun foi de *varză*, foi de *pătlagină* sau de *buruiana voinicului*, funingine de pe coş, lână nespălată cu pişat (ud), cârpe udate cu pişat de copil mic, pulbere de şopârliţă. Un leac răspândit e untul de *sunătoare*, adică untdelemn, în care se pun florile de *sunătoare*. Se mai unge cu alifii făcute din ceară, *coada şoricelului* şi tămâie sau alifie cu piatră acră pisată şi piatră vânătă pisată cu unt proaspăt ori untdelemn cu apă de var. Scurgerea sângelui se opreşte de obicei cu zeamă sau răsătură de curea, pulbere, de *coada şoricelului*, pânză de pănjen, sare, făină de *porumb* ş. a. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se pune frunză şi floare de *lilie* (crin). Se spală cu fiertură de *luparitâ* (15).

Se pune o alifie făcută din *coada şoricelului* sdrobită şi amestecată cu unsoare. (25).

Vezi Opritu sângelui.

Talan.

Vezi Venin. (34).

Tălhărie. *

Vezi Hoţie. (8).

Tâlnitură.

Vezi Intâlnitură.

Tâmpeală. (1).

Tâmpenie. Prostie. (Demenţă). Pe omul tâmpit în zadar vrei să-l deştepţi că tot tâmpit rămâne.

Tâmpinat.

Vezi Intâlnitură.

Tâmpinătură.

Vezi Intâlnitură.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tatarcă.

Se descântă. (30).

Teamă. *

Vezi Frică. Frieos. Spaimă. Groază. (8).

Tehui. *

Hăbăuc. Tont. Zălud. (8).

Temere. *

Frică. Omul de ce se teme de aceia nu scapă aşa mai bine dacă se mai lasă şi în voia sorţii. (8).

Toană. (1)

(Manie). Când e omul în toane rele lasă-l în pace, când e în toane bune poţi face cu el ce vrei. Omul cu toane e ca vântu şi ca gându, când l-apucă toana nu-l mai opreşti.

Toflăgos. *

Neajutorat. Târâie brâu. Papă lapte. (8). Vezi Slăbănogie.

Tont. *

Prost. Idiot. Hăbăuc. Prostalău. Tontalău. Tontalancă ş. a. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Toropeală. (1)

Moleşire (Apatie). Omul e toropit de căldură, dar şi atunci când este bolnav ori când sufere de ceva şi stă de parcă nu i-s oile acasă.

Vezi lâncezeală.

Tragăn.

Scurtă. Cute. (Adenită). Se pune pe umflătură jimblă cu *şofran* şi smântână. Pentru spargerea bubei se pune făină de vin. (34).

Trândăvie. *

Lene. Puturoşenie. Lenea din născare leac nu are. Păşeşte ca închedecat, lucrează dormind şi la vorbă să te ferească D-zeu că nu-i scoţi vorba cu cleştele. (8).

Trânjii.

(Emoroizi). De trânji, bolnavul se vindecă câte odată uşor, dar câte odată sufere ani de zile până poate scăpa.

Trânjii se fac la ochi, la degete şi la şezut. Omul capătă trânji la ochi sau la unghii, atunci când priveşte la un alt om cum se pişă sau când s'a umplut dela alt bolnav care are trânji. La şezut se capătă din şedere, din încuiere sau când omul nu iese regulat afară. Bolnavul de trânji iese cu sânge afară, are dureri mari la şezut şi-i creşte un fel de ţâţâni (ghindurele), cari-l supără şi-l slăbesc.

Se ia *pătlăgele* vinete se taie de-a curmezişul ca nişte roţi mici şi se opăresc, apoi cu apa, cu care s'au opărit pătlăjelele, se spală cât îi călduţă la şezut, iar pătlăjelele se pun la trânji. Se ia *usturoi* mult, se pisează şi s'amestecă bine cu sare se pune

într'o cârpă, apoi se leagă la şezut. Se fierb foi de *stejar* şi cu zeama se spală la şezut, iar foile se pun la trânji. Se fac spălături cu ceai de *muşeţel*. Se pune într'o oală de noapte o cărămidă fierbinte, se toarnă terpentin şi oloi de lemn peste ea, se dă foc cu un chibrit, apoi s'aşează bolnavul cu şezutul pe oală. Se fierbe înăduşit *baranţă (otrăţel)* împreună cu *urzică* şi *pelin*, apoi zeama se bea. Se ia rădăcină şi frunză de *hrean*, se pune într'o oală la un loc cu o cărămidă nouă, sare şi *usturoi*. Se toarnă peste ele apă clocotită, apoi se abureşte şezutul celui bolnav. Să se bea *secară* prăjită şi râjnită. (27).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să se adune curpene de *pepini (castraveţi)* şi cu *hrean*, să se puie într'un ceaun cu apă şi să fiarbă foarte bine, turnând apoi într'un ciubăr, să te pui cu şezutul la abur, mai pe urmă, să te moi cu totul înlăuntru şi să stai până ce se va răci, după aceasta să ai pregătită carne de vacă proaspătă, dacă s'ar putea să fie şi caldă, să pui la şezut şi se va vindeca, fiind lucru încercat. Sau să fierbi *praji*, să te oblojeşti adeseaori la şezut, apoi să iei alifie galbenă dela

spițărie, să te ungi seara când te culci și te vei folosi. Acel ce pătimește de trânji să bea des cafea de *secară* și va cunoaște mare folos. (35).

Se afumă cu coji de *ceapă* ori cu pucioasă. (8).

Se bea ceai de căpățină de *porc*, de semânțe de *pepeni galbeni* și de chipăruși de *drăcilă* (macriș păsăresc). Cu jumătate din aceste ciaiuri se spală trânjii. De asemenea se mai dă ceai de *nalbă*, de *cânepă*, de *ghimpi drăcești*, de creastă de *ceapă* și de *merișor*. Se mai face bae la șezut cu pâzdări de *cânepă*, puzderii rămase dela meliță. (29).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se bea zeamă de *săcară* fiartă. (35).

Trântitură.

Bubă mare pe talpă ori în călcâiu. Se pune *ceapă* coaptă.

Se leagă cu găinaț de gâscă ori cu balegă de vacă bine sărată sau cu o conopisteriță. (8).

Se leagă cu găinaț de vrabie ori cu bostan. (8).

Se face legătură din *făină* de *grâu* cu lapte de femeie ori din *său* de vacă, ceară de stup cu galistru din potică. (9).

Vezi Os de şarpe.

Treapăd.

(Diaree). Cufureală. Pânticărie. Se bea *cafea* neagră cu rum, vinars cu *piper*, cu *chimin* ori cu *scorţişoară*. Pentru alinarea durerilor dela şezut se încălzeşte o cărămidă, se stropeşte cu oţet şi omul stă pe aburi. Se bea zeamă de *coarne* uscate, frunze de *bob* şi cu *cornuţ (spin de holeră)*. (10).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Treapădu se propreşte şi cu ceai de flori de *pojarniţă*. La copii se propreşte cu ceai de frunze de *forostoi (vintricică)* ori de *nintă de picuşuri* ori ceai de frunze de *băgişoară*, de *bob* ori de *săcărică*. (8).

Când mere foalele se mânâncă pere *pădureţe* ori se bea zeamă din ele ori de *măcrişul calului*, de scoarţă de *goron* cu oţet ori de rânză de *arin*. (9).

Vezi Urdinare.

Treapăd cu sânge. (1).

(Dizenterie). Pânticărie cu sânge. Moroi.

Trecătură.

(Gastro-enterita). Se dă copiilor să bea *usturoi* pisat în puţină apă cu praf de puşcă. Cu usturoi pisat, praf de puşcă, lulachi şi şar se face o alifie cu care se ung copiii la burtă deasupra buricului. Se mai pun legători de *izmă*, (nintă) sau de *iarba lui tatin*. (29).

Vezi Treapăd. Dureri de pântece. Urdinare. Pânticărie.

Tremurătură. (1).

Omul tremură de frig, de frică, dar vai de aceia cari trebue să tremure fără popas când sunt loviţi de boala tremurării. Se zice că au tremurici.

Tremurici. *

Vezi Tremurătură. (8).

Trezirea poftei de femei. *

Femei şi bărbaţi, cari doresc să-şi trezească ori să-şi întărească pofta de împreunare beau ceai de *sculătoare*. (9).

Vezi Neputinţă bărbătească.

Tripăl.

Vezi Boală bărbătească. Sculament ş. a.

Troană.

Troagnă. (Catar). Vine din răceală. Omul tuşeşte, îl doare capul, îi curg mucii, nasul îi roşu şi arde. Tragi pe nas fum de păr din coada mâţii ori fum de *tutun*. (35).

Vezi Boleşniţă. Guturai.

Tumăceală de cap. *

Vezi Buimăceală. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Turbare.

Pamfir Piuraş din Rodna-Veche, vindecă turbarea la om şi la mărhăi (vite) prin aceea că rade fluturaşii albi de sub limbă cu un bănuţ de argint şi apoi spală rana cu spirt ori o arde cu fieru roşu, apoi dă la om să mânânce miere amestecată cu o boarză (gândac), iar la vite le dă mujdai (mujdei) cu oţet.

Astăzi avem în ţară spitale foarte bune, cari vindecă turbarea, numai omul să meargă

din vreme îndată ce a simţit că a fost muşcat de un turbat. Altfel după ce omul turbă nu mai este nici o scăpare. (12).

Turtele.

Prânzuri. Se descântă.

Tusă.

Oamenii şi mai cu seamă copiii tuşesc foarte mult primăvara şi toamna când răcesc uşor.

Tusea din răceală se vindecă, dacă bolnavul bea ceai de tărâţe de *grâu*, strecurate şi amestecate cu miere, ceai de floare de *tei*, lapte fierbinte cu grăsime de gâscă, ţuică caldă cu zahăr, ceai de *roşcove* cu *strahide (strafire, stafide, struguraşi)* şi cu *smochine*, ceai de floare de *soc*, ceai de *nalbă* şi zeamă de *mere* fierte. Se coc mere, se dă bolnavului să le mânânce. Se fierbe o mână de *orz* sau *grâu*, apoi zeama strecurată se dă bolnavului s'o bea dimineaţa şi seara. Sau se dă bolnavului să bea lapte de măgăriţă. Sau se arde un ciocârlan, se pisează, s'amestecă cu ficat de bou ars şi

BCU Cluj / Central University Library Cluj

pisat se plămădeşte în rachiu de drojdie, apoi se dă bolnavului să bea câte o ceaşcă în fiecare dimineaţă. Sau se fierbe porumbel (hulub) roş şi zeama se dă bolnavului s'o bea înainte de culcare. Sau se încălzeşte un prapur de oaie şi se pune pe pieptul celor bolnavi de tuse seacă. Sau se usucă *afine*, se fierb şi zeama se bea. Se mai bea ceai de *iederă*, de *limba vecinii*, de foi de *pătlăgină* cu vin fiert şi de *spin albastru*. (27).

Se bea fiertură de fructe de *măceş*, vin cu *ardei*, ceai de *leuştean* sau de flori de *tei*, zamă de *pătrunjel roşu* ori zamă făcută din un ou crud amestecat cu lapte şi cu untură de gâscă, ceai de foi de *soc*, de *romaniţă* şi de *izmă* ori rachiu (vinars) cu unt de lemn stins pe fier roşu ori zamă de *porumb* fiert. Se mai afumă cu boabe de *porumb*, cu făină de *porumb* sau se leagă pe piept tărâţe de *grâu*. (29).

Cel mai bun ceai de tusă este cel făcut din *scai albaştri*. Sau se fierbe o *ceapă* mare întreagă, flori de *tei*, flori de *acăţ*, flori de *soc* fierte cu zahăr şi stoarse printr'un şervet. (15).

Biblioteca Centrală Universitară Cluj

Ceai de flori de *tei* fierte în lapte sau ceai de frunze de *jai*. (25).

Ceai de flori de *nalbă*, flori de *coada şorecelului*, de floare de *urzică* şi de *urzică creaţă*, floare de *liliac* (mălin) floare de *tei*, floare de *soc* şi de floare de *iasmin*. (8).

Bei lapte cu untură de gâscă, ceai de tărâţe de *grâu*, zeamă de coaje de *nucă* ş. a. (35).

Să se scuture *mături de grădină*, să se facă ceai şi să se bea seara în aşternut ori să bea gălbenuşu de ou bătut bine cu puţină apă caldă şi pus în *cafea*. Se mai bea ceai de sâmburi de *gutui* cu zahăr de ghiaţă ori cu tărâţe de *grâu*. (30).

Tusă coaptă. (1).

Vezi Oftică. Beteşug uscat.

Tusă măgărească.

(Tusa convulsivă). Un leac cunoscut este să se dea celor bolnavi, să bea lapte de măgăriţă sau să-i afume cu balegă de măgar. Se mai dă ceai de boabe de *porumb*, de pate de *ovăs* cu zahăr candel, ceai de *orz*,

de *leuştean*, de flori de *tei*, de *busuioc* de *nalbă* ş. a. Se mai bea zeamă de broască ţestoasă. E bun şi laptele de iapă neagră sau de bivoliţă precum şi zamă de *stirică* (coţofană). (29).

Să se beie lapte de măgăriţă cum îl mulge şi se vindecă sigur. (16).

Se mâncă pâine unsă cu unsoare de câine şi cu lapte fierbinte. (15).

Se bea zeamă de balegă de măgari ori ceai de *trifoiţă*. (8).

Se mai bea ceai şi se face legătoare de *coada şoricelului* cu miere de stup. (9).

Mănânci ouă de broască ţestoasă. (35).

Ceaiul de *spin albastru* se zice că e cel mai bun. (42).

Tusă neagră.

Se bea zeamă de coţofană ori de broască ţestoasă şi lapte de măgăriţă (35).

Ţanţoş. *

Fălos, mândru este o boală a unor oameni care cred că ei sunt buricu pământului şi tătă lumea se învârteşte în jurul lor. (8).

Vezi Fălos.

Ţâfnos. *

E omul căruia nu-i poţi întra în voie niciceum. E veşnic supărat, morocănos şi la întrebări răspunde răstit. (8).

Ţâcnit. *

Ţâcnitu şi cu Ţanţoşu sunt fraţi buni. Poţi să-i pui pe-o creangă. Amândoi sunt cam de jumătate smintiţi. (8).

Ţâcneală *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Ţâcnit. (8).

Ţăpi şi cuţit.

Se descântă. Vezi Soare sec.

Ţâţe roase.

Pentru femeile cari alăptează prunci aspri la supt ţâţă, să se ia unt de ceară, să se ungă de două, trei ori pe zi, grijind ca atunci când va alăpta copilul, să-şi spele sfârcul ţâţelor cu lapte. In caz când nu va merge bine cu aceasta să ia alifie de *morcovi* şi să se ungă că se va vindeca. (30).

Ţâvlit. *

E omul care vorbeşte subţire ca femeile uneori ori totdeauna cum vorbesc scapeţii adecă bărbaţii giugăniţi (scopiţi), la cari li s'au scos boaşele (coatele) de mici. (8).

Udmă.

(Adenită). Cute. Buboaie. Pentru coacerea şi spargerea udmelor.

Udma ori uia e o bubă mare şi adâncă ce se face pe cap, la gât ori subsuoară. Să se caute *prahaghiţă* şi să se moaie în lapte dulce cald şi punându-se pe udmă legat bine nu va trece 24 de ceasuri şi udma se va sparge şi se va deşerta de puroi. (30).

Se leagă o alifie călduţă făcută dintr'o fiertură cu *ceapă*, sopon şi lapte până ce se coace. După ce s'a copt se leagă *sfeclă* rasă şi fiartă în lapte dulce până sparge. (16).

Se leagă cu făină de *in* fiartă în lapte sau cu zamă de scoarţă de *goron*. (9).

Se face legătoare de *cartofi* fierţi ori de scob cu păcură (35).

Uimă.

Vezi Udmă.

Uituc. *

De un om uituc se zice că uită dela mână până gură, adecă poate să iele mâncarea din blid şi să uite să o ducă la gură. Mai uituc nici că se poate. Este şi asta o boală (8).

Ulcior la ochi.

Se pune mămăligă cât poţi suferi de fierbinte pe pleoape, schimbând-o cât de des şi se va vindeca. (30).

Se ia dimineaţa apă depe fereastra asudată şi se unge cu degetul pe ochi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se spală cu ud (pişat) dela câne negru. (32).

Se freacă (păleşte) ulciorul cu o lingură încălzită la foc. (35).

Umflătură de apă.

Zisă şi ruptură de apă este o umflare a pânteculuí peste măsură din cine ştie ce pricină. Se bea o fiertură făcută din boabe din frunză ori din rădăcină de *boz*. (29).

Umflătură de picioare.

Se spală cu fiertură de *slăbănog*. (32).

Umflătură de vânt.

Să se spele cu fiertură de *iarba vântului* şi dacă se usucă pielea de vânt să se spele cu fiertură de *iarba vântului sec.* (32).

Umflătură din căzut.

Se leagă ori se spală cu o fiertură de *iarba căşunatului.* (32).

Umflătură la deget.

Se pune răşină de *brad* că se coace lute şi sparge lute. (16).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se mai pune frunze de *calapăr.* (15).

Vezi Păr la deget. Sugel.

Umflături.

(Flegmoane). Se face o legătură deasupra umflăturii cu scop de a nu lăsa să mai crească umflătura. Se fac oblojeli cu tărâţe de *grâu* fierte.

Se leagă rădăcină de *gâtlan* pisată. Se face scăldătoare de *pălămidă seacă.* Când se fac din înţepături se face oblojeală cu lapte fiert, *ceapă* şi miez de pâne. (35).

Unghie ruptă.

Se leagă răşină. (34).

Urât.

Plictiseală. Alian. Când omul n'are voe de nimic nici de lucru nici de şedere.

Se descântă. (35).

Urdină.

Vezi Treapăd.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Urdinare.

(Diaree). Se bea ceai de *coada şoricelului* şi de *muşeţel* ori fiertură de rădăcină de *cimbru* cu tămâie pisată, cu rachiu de drojdie sau oţet cu *ismă* ori apă de *orez*, fiertură de rădăcină de *porumb*, ceai de *ismă* cu albuş de ou bătut cu zahăr, apă strânsă din *ceapă*, fiertură de rădăcină de *stevie*, fiertură de *ghindă*, zeamă de *porumb* şi de *grâu* fiert, rachiu depe rădăcină de *pătlagină*, zeamă de *coarne* ş. a. Se mai mănâncă chiag de miel ori de ied. (29).

Vezi Treapăd, Pânticărie, Cufureală, Inima ş. a.

Urdinare cu sânge.

Treapăd cu sânge. Pânticărie cu sânge. (Dizenterie).

Urduros *

E omul cu ochii veşnic plini de papă, urdori. Este greţos şi nesuferit. (8).

Urechiat *

E omul cu urechi mai mari decât la alţi oameni. (8).

Ursit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De ursit se descântă. Vezi Făcătură.

Urzicare.

Beşicuţe pe piele caşi când te-ai fi urzicat. Te frec cu *boz.* (35).

Vâjăituri de urechi.

Vâjâieli. Vezi Boală şi Dureri de urechi.

Vânătăi.

Albestreli. (Echimoză. Contuziuni). Se păleşte cu rachiu în care s'a frecat „pietre

roşii". Se mai ung cu o alifie făcută din: untdelemn, ceară albă, praf de tămâie şi două gălbenuşuri de ou, toate amestecate la o căldură potrivită. Se mai pun şi cârpe cu ţuică rece. (29).

Se pune legătoare, (cârpă) undată cu pălincă (rachiu, vinars, holercă, ţuică, spirt de drojdie). (25).

Vezi Lovituri. Pălituri.

Vânturile cele rele.

(Emiplegie). (1).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vărsat.

Pentru a nu rămâne semne după vărsat să se fiarbă *linte* cu lapte dulce până se va muia şi se va slei, după care să se întindă pe o bucată de batistă, subţire, cât muchia cuţitului de groasă şi să se pute călduţă pe obraz, aproape când urmează a se usca vărsatul câte de 3—4 ori pe zi, făcând astfel nu vor rămâne urme sau ciupituri de vărsat pe obraz. (30).

Vărsat de vânt.

(Varicelă). (1).

Vărsatu negru.

Boala se iveşte azi foarte rar printre copii. Bolnavul are călduri, i e greu la inimă până iese vărsatul apoi are mâncărime mare.

Sunt 2 neamuri de vărsat: vărsatul negru în care trebue bine păzit bolnavul, căci cu greu scapă şi vărsatul din vânt, care nu e aşa de primejdios. In Oltenia vărsatul se numeşte bubat, bubatul cel mare.

Bolnavul de vărsat trebue să stea la căldură 9 zile şi ferit de orice vânt. Ca să nu se închidă vărsatul la inimă, i se dă bolnavului cârmâz cu rachiu, să bea şi să se ungă pe piept cu postav roş. Se mai dă să mânânce *stafide* şi *prune* uscate şi chiar acrituri şi să bea ceai de *floarea soarelui*. Dar orice s'ar da bolnavului de vărsat, nu se vindecă până ce această boală nu-şi face praştia (termenul). (27).

De vărsat negru se leculau românii singuri înainte de a veni medicii învăţaţi aşa: Luau puroi dela om bolnav şi-l puneau pe pielea frecată până la roşu sau pe o sgărietură făcută înadins cu acul la omul sănătos şi aşa erau feriţi de boală. Alţii fă-

ceau şi mai bine, spălându-se cu lapte dela vacile bolnave de vărsat. Astăzi vărsatul negru se vede foarte rar, fiindcă medicii oltotesc (hultuiesc) copiii de mici împotriva vărsatului şi fiecare mamă are grija să se ducă de cu bună vreme cu copilul la medic. (12, 13, 14).

Vărsături.

Borâturi. (Vomitări. Vomat). Vărsături la noi născuţi se lecuiesc cu oblojeli la pântece cu bălegă de vacă. (29).

Când varsă omul de greaţă ori de băutură se bea *cafea* neagră.

Vatăm.

Vătămătură. (Hernie). Este boala când se lasă maţele jos în boaşe.

Se bea zeamă de *iarbă de vatăm.* (17). Dar aici nu ajută decât operaţia medicului.

Vezi Vătămătură. Surpătură.

Vatamat. *

In Bucovina se zice la cei cu vătămătură (hernie) surpătură. In Ardeal se zice

la omul lovit, pălit, dar și la cel lovit cu o vorbă rea adecă a fost bajocorit. (8).

Vezi. Boșorogeală. Surpătură. Lăsătură în boașe.

Vătămătură.

Este o boală iute, te ia cu ghinghiuri, cârcei și dureri mari ori unde, la stomac, la picioare, la inimă, la cap ș. a. Se bea ceai de poamă de *soc*, de *pojarniță*, zeamă de *ceapă* cu *săcărică* ori holercă (vinars, rachiu) cu sare ori cu *potroacă*. Se pune lespede fierbinte ori bulendre (rufe) încălzite la picioare. Se leagă de-adreptul pe buricul gol, rădăcină de *iarba lui Tatin* pisată și friptă cu *ceapă*, la care se mai poate adăuga și puțină holercă. Holerca pusă pe rădăcină de *iarba lui Tatin* se poate și bea. In caz de dureri grabnice se pun ventuze pe pântece sau o lespede ori o cărămidă fierbinte. Se bea holercă (rachiu, vinars) de pe rădăcină de *plămânărică* ori zamă de *pelin*.

La vătămătura de stomac ori piept se bea holercă de pe rădăcină de *rădăchioară*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

şi rădăcină de *cicoare* şi se leagă cu *răcohină* verde pe buric.

La orice vătămătură se leagă pe buric o legătoare făcută din rădăcină de *iarba lui Tatin*, rădăcină de *brustur* ori rădăcină de *mutătoare* cu spirt şi ou.

Cauţi ciolan de cap de câine, îl arzi ş'apoi îl pisezi de-l faci praf ca făina; apoi îl pui într'un pumn de făină de *săcară*, pui untdelemn, rachiu, spirt şi *piper negru* la un loc şi amesteci de faci un aluat, după aceasta îl întinzi pe o bucată de pânză, ca pe o turtă cât fundul unui talger (blid, farfurie) şi pui la locul unde te doare vătămătura. Porţi 3 zile această legătoare şi sigur îţi va trece. (8).

Bolnavul are dureri mari în pântece, jos, Se svârcoleşte şi până nu bea o litră de rachiu amestecat cu untdelemn nu-i trece.

Vătămătură mai zic ţăranii şi la boşorogeală. Această boală vine din ridicătură, din supărare şi din oboseală mare. De aceea mulţi Români şi Romînce poartă brâie mari şi late ca să le ţie mijlocul şi să nu le cadă maţele în jos adică, să nu stârnească vătămătura.

Vezi Surpătură. Lăsare în boaşe. Boşorogeală.

Se ia o jumătate oca (litru) rachiu de drojdie, jumătate oca zeamă de *sfecle roşii*, rase prin răzătoare şi stoarse, o bucată de *iască* bună, uscată în vatră, una turtă a lupului şi sânge de 9 fraţi cam 4 dramuri pisate bine. Toate acestea amestecate, stau la căldură 2 zile, apoi se dă bolnavului de 3 ori pe zi câte un păhăruţ mic. Bolnavul în tot timpul trebue să şadă culcat, să se păzească de acrituri, sărături şi mâncări grele. Sau se plămădesc ouă de broască testoasă în rachiu şi se bea în timpul durerilor. Sau se pisează coajă de culbec (melc, cucurbeu), s'amestecă cu rachiu de drojdie, cu untdelemn şi apoi se dă bolnavului să bea. (27).

Se bea când doare rădăcină de *curcubeţea* rasă în vinars de bucate. (16).

Când îi omu smintit înăuntru de se udă cu sânge îi bine să bea zeamă de *orz* fiert. (15).

La vătămătură se face legătoare cu cenuşă de cârpă arsă amestecată cu fotoghen (petrol) sau cu muci. Se mai pun şi legători cu palincă (vinars). (25).

Vezi Boli şi Dureri de stomac, de pântece. Rast. Incuiere.

Vătămătura femeii după naştere.

(Afecţiuni uterine). Se bea o plămădeală în rachiu de drojdie în care s'a pus burueniile; *scorpat* şi *rucu* sgură dela o clate de fân arsă, sgură din cuşniţa ţiganului, praf de cărămidă nouă şi puţin untdelemn. Femeia bolnavă bea câte o ceaşcă (pahar) dimineaţa timp de şease săptămâni. Se mai bea ceai de *flori de urzică moartă* ori de coji de ouă pisate şi puse în ţuică, zamă de flori de *dafin*, de *potroacă* fiartă în vin sau de *sulfină* fiartă 'n vin. Se mai fac spălături de foi (frunze) de *nuc*. (29).

Vedenie.

Năzăreală. (Alucinaţiune). (1).

Vedere scurtă.

(Miopie). (1).

Vine încălecate.

Vezi Scrântitură. (1).

Venin.

Bolnavul de venin simte că un boţ i se tot urcă până la gât şi de multe ori îi opreşte şi răsuflarea. De venin omul se vindecă uşor, când poate să dea veninul afară. Bolnavului îi vine mereu bale în gură, un fel de apă galbenă-verzuie şi scuipă des. Gura i-e amară şi n'are poftă de mâncare.

Omul se vindecă, dacă bea des zeamă, murături şi nu mănâncă des. Sau bea zeamă de *varză* sau untdelemn cu *piper* negru. (27).

Ca să scape vita de venin se aleargă până asudă apoi i se toarnă pe gât $^1/_2$ litru oţet nu prea tare. (34).

Vezi Talan.

Venin la inimă. *

Vezi Vătămătură. Boli şi Dureri de stomac şi pântece. Incuiere ş. a. (8).

Verme.

Să se ia spirt de sare dela farmacie (spiţerie, potică) şi să se ude o peticuţă curată, să se pună la rana, unde este verme. Vermii vor peri şi rana se va vindeca. Sau

să umple o ceaşcă cu pelin vechi, să pice într'ânsu 9 picături de unt de naft şi să bea tot la 2 zile şi tot câte o picătură mai puţin până la 1, apoi începe iar cu 9 picături şi tot aşa 3 luni de zile. Această doctorie este cercată şi prea folositoare, numai să privegheze la picatul picăturilor ca să nu curgă mai mult decât acea hotărîtă şi să se păzească de a mânca lăptării în vreme cât va urma cu doctoriile. (30).

Bubă ascunsă ce mânâncă până la os. Se fac bolnavului fumuri. (35).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Viermi în urechi.

Se toarnă în ureche zeamă de foi de *leandru*, ori zeamă de frunză de *piersec*, oţet stins cu apă, care se toarnă în ureche după ce a fost pus într'o teacă de *ardei*. In multe locuri se scot din urechea omului ori a vitei cu un cleşte făcut de fierarii satului. (29).

Vezi Dureri de urechi.

Vintere. *

(Dizenterie). Treapăd cu sânge. Aşa în Bucovina zic mamele supărate pe copii

„mâncate-ar vinterea". La treapăd zic „l-o apucat vinterea". (8).

Vintrea. (1).

(Dizenterie). Treapăd cu sânge ş. a.

Visuri. (1).

In visuri se arată în formele cele mai ciudate uneori gândurile, dorinţele, poftele, nădejdile şi năcazurile omului alteori visurile frumoase şi urâte ne arată dacă trupul nostru este sănătos ori bolnav, dacă maşinăria trupului nostru umblă bine ori scârţâie. Adeseori este de ajuns să mâncăm ceva greu ori neplăcut ca să avem visuri din cele mai urâte.

Vorbitu pe nas. *

Fonfănit. Fornăit. Fârnâit. (8).

Vrajbă. (8).

Vezi Zâzanie. (8).

Zăbale.

Se zice că omul face zăbale la gură, când bea apă din ciutură, după urma ca-

lului. Bolnavul de zăbale face un fel de crăpături la colțul gurii și nu se vindecă decât c'un fel de alifie făcută din unt proaspăt și *cafea*. Sau se unge cu drojdie de *cafea*. Sau se freacă cu chiatră (piatră) vânătă ori cu piatră acră. (27.)

Se unge cu ceară din ureche ori se freacă cu coada lingurii de cositor încălzită.

Zăbălos. *

E omul cu zăbale, dar și omul care n'are zăbale, dar îi curg balele mereu așa ca la un bălos. Așa la bălos îi zice și zăbălos. (8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zălud. *

Buimac de cap. Zăpăcit. (8).

Zăluzeală. *

Vezi Buimăceală. (8).

Zăpăceală. *

E omul zăpăcit dintr'o întâmplare oarecare (foc, înec ș. a.) ori din naștere. (8).

Vezi Buimăceală.

Zapor.

Pojar. (1).

Zăpreală.

Anurle. Se fierbe într'o oală năbuşită o turtiţă de pâine, vin şi o buruiană zisă *ciuciurică* pe care le bea bolnavul. Se mai întrebuinţează ceaiuri de mătase de *porumb*, *taulă*, *mătrice*, *pătrunjel* şi *leuştean*.

In alte părţi se fierbe *taula* cu *troscot* sau se bea ceai de rădăcină de *papură*, ori se bea praf de „sicuială“ amestecat cu *boii popii* şi *iarbă dela sfinţi* (mucenici) plămădite toate în ţuică. (Cei din Plenita beau apă în care s'a topit plumb). (29).

Vezi Oprirea udului.

Babeş-Bolyai University Library Cluj

Zâzanie

Vrajbă. Unii oameni ticăloşi şi mai ales babe simt o plăcere drăcească să vâre (bage) zâzanie între oameni, adecă pizmă, vrajbă, ură, duşmănie, bârfind şi purtând poşta minciunilor dela unu la altu. (8).

Vezi Bârfeală.

Zilizit.

Se mai numeşte socote, sohote, boală câinească. Copiii se îmbolnăvesc de zilizit

din cauza mâncării prea multă sau a spurcăciunii. Bolnavul bea apă multă, slăbeşte şi treapădă într'una.

Baba descântătoare duce copilul la o zahana (abator, căsăpie) şi când se taie o vită mare aşteaptă până îi dă borhotul de afară, apoi bagă copilul în bărdăhan. Copilul este vârât aşa fel, să nu-i rămâie afară din bârdâhan decât nasul şi ochii — şi trebue ţinut aşa ca la vreun ceas. Dacă copilul se înroşeşte atunci scapă de zilizit, dacă se învineţeşte atunci moare.

S'au se descântă şi apoi se pisează *pelin* verde, se unge cu seu de lumânare şi se înfăşoară copilul. Sau se fac copilului scăldători cu *părul ciutei (verigariu, paţachină, salbă moale, spinul cerbului)* şi se scaldă de 3 ori pe zi dimineaţa la amiaz şi seara. (27).

Zoios. *

Libidinos este omul murdar, greţos, unsuros, care parcă nu se spală şi nu se curăţă în vieaţa lui. Adeseori vita este mai curată decât un zoios. (8).

Bolile şi leacurile animalelor de casă.

Adusu laptelui.

Când a pierit laptele vitei (vacă, oaie, capră), atunci se descântă de adusu laptelui. Sau se ia o bucăţică de lapte de piatră (piatră de var) se piseză şi se dă vitelor în apă sau în tărâţe, fân ş. a. pentru a nu pierde laptele. Sau ca să dea vitele lapte mai mult, mai gustos şi mai bogat în smântână, li se pune în mâncare *urzică mare*. (28).

Albeaţa.

Albeaţa la vite se face întocmai ca la om. O pată albicioasă îi cuprinde lumina ochiului şi din ce în ce se tot măreşte până întunecă vederea vitei de tot. Se ia o pană întoarsă în formă de seceră, dela coada unui cocoş şi o para (ban) veche de argint. Cu paraua se taie albeaţa depe ochi, iar cu pana de cocoş se descântă. Sau se usucă o albină în vată, se piseză bine şi suflă în ochi. Sau se piseză bine coji de culbec (melc) şi praful se suflă în ochi. S'au se

amestecă jumătate unt proaspăt, jumătate sare pisată, se face un boţ mare cât oul de găină, se vâră în urechea vitei în partea ochiului cu albeaţă şi se leagă urechea, ca să nu curgă.

Sau ce arde dela scoica de baltă şi dela scoica de pe râu scoica (coaja) mărunţel, se pisează, se cerne bine, se amestecă cu zahăr roş, pisat şi se suflă cu o trestie în ochi.

Sau se spală ochiul bolnav al vitei cu lapte dela o vacă muls cald. Sau se ia o sticlă, se adună furnici dela un muşuroi, se pune în sticlă, se toarnă deasupra apă şi unt de lemn, apoi după ce plămădeşte ca un ceas, două se spală vita bolnavă la ochi. (26).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru albeaţă la cal, să iei un dram de vitriol alb, 20 dramuri apă de *trandafiri* şi cu aceasta să speli ochiul după ce se va curăţi cu piatră vânătă încet ca să nu atingi ochiul unde este curat. (30).

Zahăr ori sticlă pisată bine, pusă într'o ţavă, să se sufle în ochiul cu albeaţă. (16).

Pentru albeaţă, să se iele piatră vânătă de cea bună, să se frece albeaţa calului încet.

păzindu-se ca nu cumva, să se atingă ochiul unde este curat. Tot pentru albeaţă să se amestece rădăcină de *piper* cu ochi de sare şi să se sufle calului în ochi. (30).

Vezi Albeaţa dela oameni şi Dureri de ochi.

Apă la cal.

Pentru apă la cal adecă apucare, să se înhame la lucru greu. Să tragă până va osteni sau să se încalece, să se poarte până va asuda bine şi pe urmă, să se puie la un loc unde să se poată odihni şi să se usuce sudoarea. Pe urmă iară să se puie la ham şi să se facă aşa de câteva ori. Pe urmă să se ieie 3 *cepe*, să se taie 'n patru să se puie într'un vas, să se toarne pe deasupra o oca de vin sau oţet şi turnându-se calului pe gât, să se încalece şi să se plimbe nedându-se calului de mâncat nici de beut 6 ceasuri. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Aprindere de creer.

Cailor şi vitelor li se dă să bee un amestec de *ghinţură* cu 2 ouă bătute şi cu rachiu de drojdie. (34).

Aprindere de ochi.

Se suflă în ochi praf de corn de şarpe or zahăr pisat mărunt. La miei se face să sângereze pleoapa de sus şi apoi se spală cu sculpat. (34).

Aprindere de pielea pieptului.

Se trage *spânz* la piept şi se spală cu apă rece. (34).

Aprindere de plămâni.

Se vindecă cu rădăcină de *spânz* ce se trage la piept. (34).

Babeş-Bolyai Central University Library Cluj

Aprindere de rânză.

Se dă vitei să bea un ameste de 4 litri de lapte cu 1 l. unsoare de porc ori juţă de sâmburi de bostan, apoi se pune pe spinare un lepedeu (cearceaf, prostire) ud şi deasupra unu uscat se lasă până se usucă şi se schimbă din nou până vita se face sănătoasă. (12).

Aprindere de uger.

Se spală ugerul vitei cu apă rece ori rouă, scroafele se mai freacă pe spate cu apă sărată. (34).

Ariceală.

Se vindecă cu ud (pişat) şi rouă. (34).

Apucare.

Vezi Apă la cal.

Apucare la cal.

Vezi Boală de vânt.

Arici.

Ariciul e un fel de umflătură, bolfe ce se fac la picioarele vitelor şi mai cu seamă la cai. Se unge vita la picioare cu unt de naft ori cu păcură roşie. Sau se prinde un arici se spinteacă şi fierbinte se pune la umflătură. (28).

Se unge vita de mai multe ori cu unsoare de porc. (15).

Se freacă cu *urzică moartă*. Se arde. Se leagă strâns cu păr din coada vitei şi se trece cu înceţul. (25).

Se spală cu zamă de piele de arici fiartă. (8).

Se dă să beie oamenii şi vitele ceai făcut din frunză şi rădăcină de *pripirig* ori de *urzică mare*. (9).

Armurar.

Armurare. Boala de armurare, ce loveşte pe mânzaţi se lecueşte cu farfurie de cea bună pisată ca praful, amestecată cu apă. Se dă să bea ori cu buruiana ce se chiamă *armurare*, feartă în borş ori în vin din care să li se dea câte 2 linguri pe gât în 3 zile. Această doftorie se dă la cei bolnavi şi la cei sănătoşi, ca să nu se molipsească şi este foarte folositoare. (30).

Dacă se iveşte armuraru sub piele undeva îl tălăm, dacă se iveşte în lontru atunci luăm spure de om şi-l subţiem cu apă şi-l turnăm pe gură în vită. (16).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se străpunge vita se bagă *armurar* pe subt piele şi se spală cu oţet. (15).

Se spală cu armurar cu fiertură din vârfuri tinere de *mălin* (liliac) cu frunze cu tot fierte în pişat de om şi cu apă în părţi egale. (25).

Se dă să bete vitele zamă de *armurar*. (8).

Când vita bătălnieşte (tremură) se culcă şi se scoală, atunci se ascultă pielea unde forcoteşte, acolo se taie şi se toarnă în rană

mujdei cu oţet, apoi se poartă o oală cu cărbuni aprinşi în jurul rănii ca veninul să se strângă acolo şi să iasă. (12).

Bătut de şea.

Când calul este bătut de şea, să se pue îndată baligă de cal proaspătă pe bătătură şi deasupra poclăzile şi închingându-l să stete aşa că îi va trece. (30).

Blasturu cailor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Unsoarea sau blasturul calului ori la ce rană, se face într'acest chip; Să se iete piatră acră arsă, ceară galbenă 30 dramuri, tremetin 8 dramuri, unt de lemn 150 dramuri cari îngroşându-se bine la foc, fac un blastur folositor. Alt blastur se face, prăjindu-se slănină veche, său de capră, răşină galbenă cu unt deasemenea vechiu şi cu ceară de roi. (30).

Boala apei.

Vita se înţeapă la splină, ca să se risipească apa. (34).

Boală de copită.

Când se crapă unghiile se sloboade sânge din copită şi se pune *arnică* sau mal cu oţet de poame. In caz de aprindere copita se spală cu apă sărată şi piatră vânătă amestecată cu ou. (34).

Boală de gură.

Se freacă gura vitei până la sângerare cu sare măruntă amestecată cu făină de *cucuruz* şi piatră acră. (34).

Se ung cu bale toate vitele din când aşa că boala nu se prinde la toate. Se dă să bete piatră vânătă şi la copite se presară tot cu piatră vânătă. (13).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Boală de picioare la oi.

Boala de picioare se lecuieşte dacă li se petrece păr de câne prin ureche. (30).

Boală de splină.

Se sloboade sânge din nas cam o jumătate de litru şi se înfige sula în piept ca sub a treia coastă, apoi leşi sula acolo cam o jumătate de ceas. (12).

Boală de vânt.

Apucarea la cal. Să se radă vre-o câteva calupuri (bucăți) de săpun, să se amestece în vre-o beutură oarecare, să i se dete de băut, și să i se lase sânge din vinele dintre urechi. Dacă se va simți calul din pricina grăunților, să se bage în apă de tot să șeadă un ceas și pe urmă să se alerge până se va umple de suflet și atunci, să i se iete sânge dela amândouă picioarele și se va folosi. Aceste boale mai sus zise lovind pe cal se zice că a luat apă, însă ele nasc din deosebite pricini, precum din vânt, din *orz*, din apă, din frig, din osteneală, din răceală și se numesc ohfat și lampalama. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Boli de picioare.

Dacă se va beteji calul jos la picior, să se iete câteva ouă, să se bată cu cenușă și încălzindu-se, să se puie împrejurul copitei sau mai sus și îi va trece. (30).

Brâncă.

Brânca la vite e rea, mai ales porcii mor pe un cap. De bivoli nu se prinde

această boală. Vita cuprinsă de brâncă se umflă la gât sau la cap şi geme de-ţi rupe inima. Vita se umflă şi moare. (28).

Se dă *brâncă* verde sau amestecată în hâlbe, ca să mânânce porcii. (15).

Se găureşte locul unde-i brânca se bagă rădăcină de *spânz* şi scapă. (16).

Pentru ca să se izbăvească (leculască) mascurii de brâncă, să li se dete *mazăre* fiartă să mănânce. păstorii mascurilor sau un alt om să caute să se pişe în troaca de unde beau dânşii apă. (30).

Se trage (bagă) *spânz* sub piele unde-i umflătura. Cu o sulă se sparge pielea şi în locul acela bagă un fir de *spânz* aşa că puţin să rămână un capăt afară, dar foarte puţin căci la caz de lipsă, să-l poată scoate. (16).

Când porcul se umflă la gât şi stă lungit se spală şi i se dă în lături zamă de *brâncă*. (8).

Broană.

Buba se face pe picioarul vitelor, se sparge cu un schin (spin) de lemn şi se lasă acolo până ce se coace şi sparge. (9).

Broască.

Se înţeapă limba cu acu ca să curgă sângele cel rău apoi se freacă sus şi jos cu sare măruntă. (34).

Broască la vite.

Să se împungă sub limbă. (30).

Dacă se iveşte broasca sub limbă să rumpe, dacă se iveşte în cur (fund), atunci luăm sare în mână şi frecăm locul unde e broasca până când se sparge. Dacă se iveşte în nări atunci băgăm pe nări un băţ mai de multe ori. (16).

Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca

Buba mânzului.

Buba mânzului se bănueşte că ar veni la vite din răceală. Sufăr mai mult caii şi mai cu seamă mânjii. Buba mânzului se face în cap din care cauză vitei îi curg ochii, e tristă, strănută des, îi curge pe nas un fel de coptură şi de mai multe ori se umflă şi gâtul. De buba mânzului se descântă în făină de *păpuşoi* amestecată cu paianjen şi *usturoi* din ziua crucii şi se afumă. (28).

Calu aprins.

Să se ia rachiu slab o oca şi *piper* nepisat sau pisat şi amestecându-se să se toarne calului în gât, dar mai înainte să se înveleaşcă ca să se înăduşească ori să se fărâme şapte ouă cu totul şi prin săceală să i se toarne calului pe gât, ori să se ieie frunze de *curechi* (varză), să se amestece cu *podbal* să se piseze bine şi scurgându-se de zeama dintr'însul, să se toarne calului pe nas. (30).

Calu săgnit.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Să se ieie piele de şerpe, care uscându-se bine să se facă praf şi să se presare pe rană ori *nepita* ori *buriana găinii*. Tot pentru sagnă, să iei smoală de talpă veche arsă şi şoric de porc ars, dar întâi să se spele rana cu dubală dela cojocari şi cu floare de fân să se spele ferbinte, apoi să se presare cu prafuri de acele că-i va trece. (30).

Calu spetit.

De se va speti calul, să-l frecі întâi cu o traistă pe spinare şi pe picioru spetit până

se va încălzi bine apoi să se lovească cu sula în spata cea bolnavă. Pe urmă să-l încaleci şi să-l fugăreşti până se va încălzi bine. (30).

Când vor peri vitele tare.

De vor peri vitele tare să se ieie o broască ţestoasă sau şi mai multe să se puie prin alocure de unde se adapă şi în esle unde li se dă de mâncare. Carne de vulpe să se înmoaie sau să se toace mărunţel şi să se amestece în mâncarea vitelor. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Căpială.

Vezi Căpietură.

Căpiere.

Tontăire. Vezi Căpietură.

Căpietură.

Căpială. Pentru căpietul oilor se pot lecui, sfredelindu-se cu un sfredel cât de subţire deasupra ochiului aceluia în care parte se învârteşte oaia, spre coada ochiu-

lui şi dacă va putea nimeri să spargă o beşicuţă, ce este alăturea cu creerii, din care pricină capie oaia, se tămădueşte, iar nenimerind-o pătimeşte până piere. Dacă căpietura nu se va putea vindeca până aproape de sfârşitul lunei, să se depărteze oile şi câinii din turmă îndată ori să le taie, fiindcă măcar una din ele de va fi lovită în turmă, intrând în altă lună se fac molipsitoare, adică se lovesc de boala aceasta şi altele. (30).

Cărbune.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Dalac.

Cârtiţa la cal.

Trebue să se ardă carnea cea stricată din prejurul rănii cu un fier ars şi pe urmă să se iele apă, de care rămâne în căldare, când scoate rachiu, care se numeşte lagheru, să se spele cu apă de aceia sau cu unt proaspăt, ori cu smântână. La această boală nu trebue să se iele sânge. De cârtiţă se tămădueşte iarăş cu fere de vacă, miere şi oţet tare, care să se lege la rană în trei seri şi trei dimineţi şi pe urmă, să

se ardă cu un fier foarte fierbinte. După care iar să se ungă cu miere sau unt de lemn şi va trece. (30).

Ciucă.

Ciuca sau ciuma, holera găinilor este o boală peste pasări: găini, raţe şi orice orătenie mor pe un cap. De ciucă se piseză *usturoi*, se amestecă cu tărâţe şi se dă la păsări. Sau se piseză floare de pucioasă, se amestecă cu tărâţe, apoi se dă la păsări. Sau se toacă mereu *laba ursului* şi amestecată în tărâţe, îi bună pentru vite mari. Sau se dă păsărilor să înghită boabe de *piper*. Se afumă coteţul (polata) păsărilor cu pucioasă. (28).

Ciuma cailor.

Pentru ciuma cailor se foloseşte carnea de urs tăiată mărunţel şi dată în grăunţe, ori coaje de lemn de *frasin*, să se puie în troacă, de unde beau cail. Aceasta este de folos nu numai pentru cai, ci şi pentru alte vite, după care boala nu le mai loveşte. (30).

Vezi Ciucă.

Ciuma vitelor.

Bolnăvindu-se vitele de ciumă, pentru 10 vite mari să se ieie o broască râioasă, care se pot găsi pe subt tălpile casei, sub pietri sau sub chirestele vechi, să se piseze de vie şi să se amestece câte un pumn de *marule*, de rută de *muştar alb*, de *piper* şi de sare, să se piseze fieştecare deosebit şi să se amestece apoi, să se toarne peste broască, să se puie şi oţet bun, şi după ce se va turna pe gâtul fiecărei vite câte 25 dramuri rachiu încălzit, să se dea şi doftoria aceasta. Tot pentru boala aceasta, să se caute o scrâmbiţă (scrumbie, hirincă), să se taie bucăţi, să se amestece cu păcură, să se puie în pâine şi să se dea la vite. (30).

Vezi Ciucă.

Ciumagiu.

Ciumagiul se bănueşte a fi nişte viermi în pământ, cari strică semănăturile. (28).

Coşii.

Coşii sunt un fel de bubuliţe, ghinduri ca alunele, sub piele pe spinarea vitelor. Coşii deşi nu sunt aşa de periculoşi, unii

țărani zic că slăbesc vita. Se storc sau se ard cu un fier roșu. (28).

Coșuri.

Vezi Coșii.

Crușală.

Când se pișă roșu vitele se dă să bee fiertură de *slobonog* cu *mălai* roșu, dimineața pe inima goală. Se mai dă o fiertură făcută din frunză de muguri de *nuc* amestecate cu scrobeală (năspreală) și un litru de bere, scuturate bine și date la vite în 3 dimineți înainte de mâncare. După aceia nu se dă de mâncare 2 ceasuri și vita se vindecă sigur. (15).

Babeș-Bolyai University Library Cluj

Se toarnă pe gâtul vitei, adică se dă să bea, fiertură din flori de *bujori*, coajă de *mură* verde fierte în vin roșu. (25).

Se mai dă să bee zamă de *voinicel (spinu voinicului)*. (8).

Ori ceai de sânzâiene. (9).

Curățenia pentru cai.

Curățenia pentru cai se poate face în 4 feluri și se obișnuește a se da cailor primăvara și toamna.

1. Oul întreg să i se dele pe gât şi pe urmă să se facă praf şi să se pue unt de lemn, rachiu, *usturoi muştar alb,* şi la vreme de trebuinţă să i se toarne pe gât.

2. Puciosă pisată mărunţel 3 dramuri să i se dea în grăunţe 3—4 zile dimineaţa şi a doua zi seara.

3. Să se fiarbă *secară* în apă de ploaie, să se dea calului 3 zile pe gât şi grăunţele cari se vor da calului să se ude iar cu apă de aceia.

4. Să se găsească fenum-grecum, scârnă de câne, unt proaspăt nesărat şi să se dea calului pe gât 2–3 zile. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Curăţirea copitei.

Când se curăţă copita până la carne să se ieie puciosă, smoală şi său, să se fiarbă şi fierbinte să se pue sub copită. (30).

Curduc.

Curducul se vindecă cu *usturoi* pisat şi amestecat în păcură, ungând de multe ori la rană cu un feleştiuc. (30).

Dalac.

Dalacul numit şi talan sau sânge mohorât ori cărbune e boală ucigătoare. Vita bolnavă de dalac cu greu scapă. De dalac se umple vita sau îl capătă din cauza că e silită, îi gonită (alungată, alergată, fugărită) prea tare îl mai capătă şi din cauza ostenelilor prea mari, din munca peste puterea lor, din hrană rea, proastă şi din cauza apei băută de prin locuri stătute, bălţoace, gropi sau şanţuri. Se înţeapă vita cu o sulă unde se crede că-i splina. Sau se spinteacă urechea vitei. Sau se ia jug de bou, se arde, se pisează, se amestecă cu apă neîncepută, apoi după ce se descântă, se toarnă vitei bolnave pe gât. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Este dalac grabnic şi îngăduit (încet). Se dă să bele zamă de *buruiene de dalac*. Dacă boala se arată printr'o umflătură afară atunci se spală cu acelaş zamă. S'au vindecat multe vite cu acest leac. Ori se bagă rădăcină uscată de *spânz* sub pielea vitei, la piept, în coadă, în bucă şi la porci se pune în ureche. Cu acest leac se întâmplă adesea şi înveninarea mai ales la cai cari's mai gingaşi. *Buruiana de dalac* este mai bună ca *spân-*

ful căci rana de spânț se vindecă foarte greu, face viermi și ține luni întregi uneori. (8).

Dalacul la cal se cunoaște prin o umflătură lungă, ce se face pe pântece și nu poate sta în loc. Indată ce să simte dalacul în pripă să se iele *spânț* (spânz) *de munte* și se vâră trei fire mici cât un fir de orz sub pielea calului la piept, după care să se poarte calul. *Spânțul* va trage toată aceia umflătură la piept, unde va sparge și va curge toată răutatea după care calul se va răcori și se va îndrepta. (30).

Argilă (humă) cu oțet amestecată se pune pe umflătură și aceasta se repetă în mai multe rânduri. Cenușe părăsită, adecă cenușea care o adună femeile depe rufe când le opăresc amestecată cu ud (pișat) de om și încălzâtă se pune pe umflătură și aceasta se repetă de mai multe ori. (16).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Se pune aluat de *grâu* presărat cu praf de pușcă și se dă foc. Buba arde până la rădăcină și se tămăduiește ori se arde cu fieru roșit în foc. (34).

Dalacu la oi

Oile dălăcindu-se, se pot tămădui apucându-se în pripă, să se strîngească, unde

se va arăta capul dalacului, cu strieneală în 3—4 locuri şi apoi să se frece pe la locurile acelea în destul cu ţiperig amestecat cu sare. (30).

Dau în sterp.

Oile dau în sterp când dau lapte puţin şi stricat. Păcurarii le vindecă cu o fiertură de lapte şi cu frunze de *steregoaie* cu care freacă şi spală pulpa oilor tot la 3 până 'n 4 zile. (14).

De-a geaba.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când vita e morângavă, umblă ca ameţită se descântă. (34).

Deochi.

Dacă vaca nu poartă un ciucure (canaf) sau o panglică (cordică) roşie la coadă, se deoache lesne. Un om rău la ochi poate deochia orice vită. Vitelor deochiate li-se descântă 3 zile dearândul în tărâţe sare şi apă. Şi după aceia se dă vitei să mânânce tărâţele astfel pregătite. Se amestecă în tărâţe de *grâu* muguri de *salce*, miere şi aluat, apoi se dă vitei să mânânce. (28).

Doftorii din luna lui Mai.

Doftoria ce se numeşte a lunei Mai şi care curăţă toată răutatea, ce o pot debândi aceste vite din pricina ierni, este coaja de *alun*, oase de cal mort, să se ardă să se amestece cu sare şi primăvara să li-se de a fiind foarte de folos însă coaja de *alun* să nu se ardă, numai să se piseze. (30).

Durere de gât.

Durerea de gât la vite se vindecă cu rădăcină de *iarba lupului* (mătrăgună) pisată şi amestecată cu 'n gălbenuş de ou. Se fac oblojeli. Se arde piele de cal mort, se pisează şi se amestecă cu praf de coajă de *stejar*, apoi se dă mieilor când îi doare în gât. Sau se fierbe vin, se bate un gălbenuş de ou şi se dă vitei pe gât. Sau se freacă gura vitei cu sare şi cu spirt, apoi se clăteşte cu apă. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dureri de gură.

Durerea de gură se vindecă, dacă se spală vita 'n gură cu zeamă de frunze şi de rădăcini de *fragi* fierte la un loc. Sau

se spală vita în gură cu apă în care s'au spălat faguri când se stoarce mierea din ei. (28).

Dureri de gură la râmători (porci).

Când pe râmători îi va cuprinde durerea de gură, ei fac niște băşici pe limbă şi când se învecheşte amuţesc din gât. Să se facă praf de sârmă de antimoniu, să-l amesteci cu puţină făină de *orz* şi cu praful acesta să se frece la limbă. Această sârmă este curăţitoare de sânge, este bună de durerea gurii, de răni, numai trebue curând întrebuinţată. (30).

Piatră vânătă pisată bine se amestecă cu smântână dulce şi se unge la gură şi picioare unde are rană şi după aceasta se presară făină de *porumb* cernută. (16).

Durere de picioare.

Când se ajunge calul cu potcoava la picior, să se ieie pâine caldă, care amestecându-se cu sare multă, să se pue la locul acela în toate zilele şi să se feredueasă piciorul în apă, iar când se va face rană, să se spele rana cu oţet şi să se presoare

cu grinşpan adică sar şi să se pice pe de-asupra cu slănină. (30).

Când îşi va strica calul picioru să se iele bolus arminica 12 dramuri, checermin, adică pământ armenesc, mălai mărunţel jumătate de ocă, albuş dela 10 ouă şi patru dramuri peatră acră, să se fiarbă şi apoi să se oblojască cu această fiertură, după-ce s'a mai aburit picioru cu fiertură de *hemei*. Picioru să se ţie la căldură. (30).

Durerea de picioare vine la vită de multe ori, odată cu durerea de gură. Se fierb frunze şi rădăcini de *fragi* la un loc apoi cu zeama se spală vita bolnavă la picioare. Sau se fierbe *boz*, se amestecă cu zer, apoi se înfăşură picioarele vitei bolnave. Sau se ung picioarele vitei cu unt de naft. (28).

Dureri de splină.

Se împunge vita în splină cu sula. (32). Vezi Umflătură.

Dureri de unghii.

Durerea de unghii se vindecă cu *lepădătoare (coaiele popii, boaşele popii, cu curbeţică, mărul lupului, remp)* cu zeama, frun-

zele şi rădăcina plantei, fierte la un loc, se spală vita bolnavă la unghii. (28).

Ferirea albinelor de şoareci.

Să se pue printre ştiubeie *şoriceasă*, ce se află la farmacie, că ei mâncând vor pieri. (30).

Fulgeratu oilor.

Oaia fulgerată de multe ori se poate lecui, dacă se va freca la şale în câteva rânduri cu zmicele (crenguţe) de *alun*. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gălbează.

Gălbeaza se bănue că vine la oi din zece în zece ani sau din mâncare. Se amestecă în mâncarea oilor floare de *nuc* sau ochi de sare arşi în foc până se fac roşii, fără să se sfarme, apoi se pune pucioasă şi se dă la oi să lingă. Sau se amestecă în mâncarea oilor *masline* negre. Sau se pisează pucioasă, se amestecă cu lapte apoi se dă oilor să bea. Sau se toacă mărunt mai (ficat) de cal, se amestecă în mâncare şi se dă oilor. (28).

Gâlca cailor.

Vezi Zolza.

Galgară la cârlani.

De galgară se lecuesc întâi şi mai de grabă cu *drob*, adică îndată ce se va pricepe că sunt lovite şi le va vedea că trece printr'ânsele, să le dea să pască *drob* şi îndată se curăţesc şi al doilea în lipsă de *drob*, să se fiarbă *chipăruş* roşu în moare de *pepeni (crastaveţi)* şi să li se dea să bea dimineţile câte o lingură sau două până se vor curăţi. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Goneală.

Dacă o vacă nu vrea, să se gonească, atunci i se pune pe spinare o rădaşcă (răgace, caradaşcă, boul lui D-zeu). Sau i se dă în mâncare sare multă. Se mai dă vitei să lingă drob de sare. (28).

Gonitu.

Vezi Goneală.

Guşderiţă. *

Trânji. Viermi în curu calului, aşa că nu-şi află astâmpăr. De aici vine şi vorba

între oameni „stai în loc că doar n'ai gujderiță“ (trânji). (8).

Vezi Gujderiță la oameni.

Gușă.

La miei se dă cu linguriţa să bea o fiertură de coji verzi de *nuci*. (34).

Hăbăucie.

Se sloboade sânge din vâna grumazului (gâtului) apoi se pune apă rece şi se freacă trupu cu terpentină. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Holera găinilor.

Vezi Ciucă. Ciumă.

Iepure.

Iepure fac vitele la gură. Una din buze crapă şi se face o zgancă de te prinde groaza. Se cumpără calaican, se topeşte în apă şi se spală vita la rană. Sau se arde vita la rană cu un fier roş. (28).

Inima cailor.

Când se întăreşte calul la inimă atunci i se umflă inima, şi se freacă îndărăpt la o

parte; pentru lecuire să se taie o bucată de sopon mărunțel și puindu-se într'o jumătate de oca de apă și să i se toarne pe gât, ori să i se de-a zăr cald de capră sau lapte dulce. (30).

Inădușală.

Vezi Oftică la cai.

Încuiere.

Când vita nu se poate pișa sau băliga, se bate (sbate, amestecă) la un loc păcură cu lapte și i se toarnă pe gură sau pe nări; apoi se ia vita la alergat. Sau se dă cu sila vitei pe gât zamă de *slăbănog (brie)* fiert, ori de *părul porcului* ori de *ciumare* ori de *trifoi.* Sau se pun câteva gălbenușuri de ou în lapte dulce, se bate bine, apoi se dă de băut vitei bolnave. Dacă s'a încercat cu toate câte s'a știut și n'a făcut vitei nici un bine, se fierbe *puiza,* înfundată cu capac de cocă și zeama ce rămâne se dă vitei căldicică pe gât. Sau se dă vitei sabor cu apă. (28).

De încuiet la vite se dă să bele un amestec de 4 glăji (sticle) de bere și cu sopon,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

apoi se bagă în teocuș sau pe pasăre la bou ori cal un amestec de *păpricaș* cu sare, ceapă crudă și un păduche, se fugărește vita 2 km. și apoi se pișă. (12).

Vezi Oprirea udului.

Îngrășarea vitelor.

Pentru ca să meargă vitelor bine și să se îngraș̆ă, trebue să se adape de pe broaște țestoase, cari sunt neapărat trebuitoare a se găsi, unde sunt vite multe și a se ținea într'un vas cu apă, ca să se poată măcar viței adăpa cu apa aceea, că le folosește și-i ferește de multe boale. (30).

Jigăraie.

Jigăraia dă în orice vită. Se umflă la cap, la gât și nu mânâncă de loc. Zace așa pe picioare de mai mare mila. De jigărate se pisează *usturoi*, se amestecă cu unt de lemn și rachiu de drojdie și se freacă vita la gât și la cap. Sau se dă de băut vitei bolnave, zamă de *lămâie* amestecată cu unt de lemn. Sau se pisează rădăcină de *iarba porcului*, se stropește cu rachiu, țuică, livș sau vin și se freacă vita bolnavă. (28).

Jigodie.

Jigodia sau rapănul omoară numai câinii. Nu se prea dă leacuri, şi câinele lovit de jigodie îl lăsat aşa să zacă până moare. Se bănueşte că jigodia vine la câine dacă doarme în cenuşe. Câinele bolnav slăbeşte şi-i cade părul, trage toată ziua la somn şi se clatină, se împleticeşte la mers. E plin de bubuliţe mici roşii. De jigodie se unge câinele bolnav cu gaz sau se face leşie din frunze de stejar, apoi se toarnă pe câine. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Jolna.

Jolna pentruca să se lecuiască, să se pârlească cu o lumânare de ceară până va crăpa pielea, după aceasta se usucă şi se tămăduieşte. (30).

Lăcomia scroafelor.

Când îşi mâncă purceii li se dă să mânânce borhan de oaie fiert. (34).

Lampalama.

Vezi Boală de vânt.

Lăpădarea purceilor.

Li se dă scroafelor în mâncare mațe de arici fierte. (34).

Lăsare de sânge.

Țăranii fac lăsare de sânge la vite de obicei din vinele dela gât la cai și la oi din vinele dela bot când se zice că le stricnește cu stricneaua și asta la felurite boli. (1, 8).

Lătrarea.

Lătratu. Pentru ca un câine să fie rău, să latre întotdeauna se unge cu untură de lup. Când cineva vrea să aibă un câine rău, care să vegheze toată noaptea, trebue să-l ungă sub coadă cu untură de lup; când câinele vrea să adoarmă, dă cu nasul sub coadă și miroasă a lup și nu-l mai prinde somnul, Doamne păzește! I se pare că tot vine lupul la el și de frică toată noaptea stă treaz si latră. Sau se dă câinelui când e mic, să înghită 3 boabe de *piper negru*, că latră și se face iute ca chiperu. Sau să-i tai urechile, să i le frigi și să i le dai tot lui să le mânânce. Sau se pune cânele în lanț. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In alte locuri i se tate coada de mic ca să fie rău şi să bată (latre). (8).

Lătratu.

Vezi Lătrarea.

Limbrici.

Limbrici se fac mai mult la mânji; dar câte odată fac şi vitele mari. De limbrici se dă fiertură de lapte dulce, măduvă şi floare de *soc.* (28).

Limbrici la cai.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru limbrici totdeauna trebue să se păzească calul când este lacom; să nu i se dete prea multe *grăunţe* şi *grăunţele* să fie bune, să nu aibă vreun miros, pentrucă din acestea se întâmplă pricini multe. Când şede calul prins şi cu picioru de dinapoi se scarpină la inimă şi clăteşte des capul, sau se muşcă cu gura la inimă, atunci să se facă această doftorie; întâi să se iele coaja de ou pisată bine, praf dela ţigani o a patra parte, pe cât încape în coaje, *piper* o a cincea parte şi amestecându-le în oţet, mai întâi să se toarne calului puţin rachiu cald

pe gât şi apoi să i se toarne doftoria cu oţetul. Tot pentru aceasta se poate da calului şi *piper* pisat, *muştar*, praf de corn de cerb ars şi silitră în lapte dulce ori în vin sau în oţet. (30).

Linte.

Se foloseşte apă de *mazăre*. (34).

Mana vacilor.

Mana se ia şi se întoarce cu descântece. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moartea albinelor.

Când se găsesc multe albine moarte sub stîubei să li se dete miere cu *trandafir* prăjită. (30).

Molimă.

Molima (boala) când e în sat printre vite, babele zic că e un semn rău dela Dzeu. De molimă se piseazâ şar (realgar, sulf roş de arsenic, pucioasă roşie şi aur pigment şi se amestecă în hrana vitelor. Se afumă coştereaţa găinilor (poiata) cu pucioasă şi

iarbă mare. Se pune *busuioc* dela crucea popii în apa unde beau găinile. Se toacă buruiana numită *iarba ursului,* apoi se amestecă cu tărâţe, cari se dau la vite în mâncare. (28).

Mucărie.

Se dă calului să bea lapte în care s'a picurat puciosă topită cu o rudiţă de oţel. (34).

Muscă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vitele bătute vara de muscă slăbesc şi parte din ele nici nu mânâncă. De muscă se scapă vita dacă se scaldă ori se udă cât de des cu apă. (28).

Muşcătură.

Vezi Răni.

Muşcătura lupului.

Muşcătura de lup se vindecă dacă se unge vita la rană cu unt de *pojarniţă.* Sau se arde o buruiană numită *moţul cocoşului* se amestecă cu unt de lemn şi se unge vita

la muşcătură. Sau se caută la vreun vânător colţi sau dinţi de lup, se ard în foc, se pisează, se amestecă cu funingină apoi se pune la rana vitei muşcate. (28).

Muşcătura nevăstuicii.

Muşcătura nevăstuicii se vindecă dacă se stoarce în gura vitei apă scursă prin burduf făcut din pielea de nevăstuică şi cu pielea se leagă la rană. Se mai afumă vita cu păr de nevăstuică sau se arde pielea de nevăstuică, se face scrum şi se presară la rană. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Muşcătura şarpelui.

Muşcătura şarpelui are leac, dacă se prinde curând de veste şi dacă şarpele n'a fost din cei verzi, adică şerpi din cei răi. Cu *bos* fiert în lapte dulce se oblojeşte vita la muşcătură. Sau se freacă rana cu o cârpă până se face albă, atunci se tămădue rana. Sau se unge rana cu unt proaspăt amestecat cu zahăr. Sau se suge repede rana până sângerează, apoi se unge cu păcură şi se leagă. După ce se dă jos legătura, se spală

rana cu gaz. Se arde rana cu chibritul şi se spală cu spirt, rachiu, vinars. (28).

Când va muşca şarpele pe cal să i se dete tiriac să mănânce. (30).

Să se ardă cu fier roşit locul muşcăturii. (12).

Năsădeală.

Se înţeapă vita sub limbă şi se freacă cu sare. (34).

Oftigă la cai.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru oftigă sau înăduşeală, să se iele o jumătate oca unt de lemn şi o şopârlă vie să se puie într'o oală nouă, însă să se lipească cu aluat pe deasupra ca să nu se răsufle, să fiarbă toată ziua şi pe urmă să se împartă în trei părţi, apoi să se toarne calului în gât prin săceală ori prin tolcer (pâlnie, leică). Tot pentru această patimă să se iele unt de lemn, zahăr şi miere câte 150 dramuri de fiecare, sămânţă de *cânepă* 300 dramuri, selvie 8 dramuri, apă, de *trandafiri* 20 dramuri, şi amestecându-se toate la un loc, să se prăjească pe cărbuni şi să

se dele calului pe gât câte o lingură odată şi cu bună seamă se va vindeca. (30).

Ohfat.

Vezi Boală de vânt.

Oprirea udului.

Când se opreşte udul (pişatul). Dacă calul nu se va putea pişa, mai întâi să se bage în grajd, să se ţie ca un ceas şi pe urmă de nu se va putea pişa să se caute de nu are piatră, să se aştearnă puţină frunză de mestacăn sub dânsul, să se scoată un păr din coada lui pe socoteală şi să se bage în svolic (teoc) în lăuntru, iar de beut să i se dea *inibahar* pisat şi rădăcină de *piper* amestecată cu vin. Pentru ca să se scoată piatra de la cal, să se piseze corn de cerb mărunţel, care amestecându-se cu vin sau cu bere să i se dele pe gât şi va lăpăda piatra ori i se pune în teoc *pintrijel* sdrobit. (30).

Să ia o *ceapă* se curăţă de coaje se creapă pe mai multe locuri şi se pune sare pe ia. Ceapa astfel preparată se bagă în

(organul udului) teoc sau svolic ori între buzele dela iapă şi se freacă până vine pişatul. (12).

Osişor.

Osişor fac mai mult cai la picioare. Se unge vita la picior cu unt de naft, ori se înfăşoară vita la picior cu *măsline* pisate şi stropite cu rachiu. (28).

Ouatu.

Ca să facă păsările (găinile) ouă multe, trebuie ca să nu li se dea mâncare multă, să nu se îngraşe, căci altfel găinile nu mai fac ouă. Sau se dă păsărilor să mănânce *orz*. Sau se pisează bine coaje de ou, se amestecă în tărâţe, apoi se dă păsărilor să mânânce. Sau se ia coji de ouă rămase după ce a scos găina pui, se înşiră pe o nueluşe subţire, apoi când găinile încetează de a mai face ouă, se pisează câteva coji dintr'acestea şi li se dă de mâncare sau în apa unde beau. Sau să li se schimbe păsărilor din 2 în 2 ani cocoşul. Sau să se dea păsărilor fărmături de mămăligă rece. Ca

să facă păsările ouă multe ori să se îngraşe li se dă în tărâţe *urzici*, fierte şi tocate sau se amestecă în tărâţe nisip. Pentruca să nu facă păsările ouă moi se fereşte a li se da sare în mâncare. (28).

Păduchi de găină.

Păduchii de găină se fac prin coteţele de pasări din cauza murdăriei. Dacă păduchii apucă să se încuibeze la puii mici şi nu-i curăţă de ei toţi puii mor. Păduchii de găină se fac mai mult la cap şi sub aripioare. De păduchi se scapă păsările, dacă s'afumă coteţul cu pucioasă, sau se ung puii cu gaz pe cap şi sub aripi. Sau se mătură bine coştereaţa (poiata) apoi se afumă de 2 ori pe zi cu *cafea* prăjită. Sau se atârnă în coştreaţă o ramură de *boz*. (28).

Păduchi la vite.

Se spală cu zeamă de *tutun*. (32).

Pauca.

Se ard umflăturile dela picioarele cailor cu fierul roş ca să se scurgă veninul. (34).

Peri de câne.

Când va face calul peri de câne sau peri răi la coadă ori la alt loc, să se ieie lapți de scrumbie, cari spălându-se bine de sare, să se pue unde are perii aceia și vor cădea; ori să se ieie pâine fierbinte de *orz*, să se pue unde este părul acela și pe urmă să se ungă cu untdelemn carnea acolo pentru ca să crească alt păr. (30).

Racină.

Vezi Scală. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Râie.

Râia se vindecă mai cu seamă la câini, dacă se spală cu zeamă de *tutun* fiert. Râia și fudulia e mare boală. „Cade coada caprei de râie și tot dârz o ține. Uite că-l face pe râiosu". La vite râia se face mai mult pe sub burtă, la încheieturi și la gât. De râie se face o alifie din *iarbă-mare*, pucioasă, seu de capră, șoriceasă și vin alb, se unge cu ea, apoi se spală cu leșie de ciocalăi. Sau se fierbe bine o căldare de zer, apoi se spală vita bolnavă. Se mai spală vita cu

fiertură de *urzici*. Sau se unge vita cu o alifie făcută din pucioasă şi seu de câine ori cu untură de porc. Sau se fierbe bine *iarba tâlharului (iarba de orbanţ)* şi cu zeama ei se spală vita bolnavă. Sau rădăcină de *stevie* fiartă şi amestecată cu chişleag (lapte bătut) se unge râia apoi se spală cu leşie. Se mai unge vita şi cu şoricioaică (sărăcica) o anume otravă dela farmacie. (28).

Răni.

Dacă va avea vita rană, precum muşcătură de lup sau altceva, pentru ca să nu facă viermi sau să se cureţe de viermi, să se amestece var nestâns cu piatră vânătă şi să se pue la rană, că se lecueşte, sau să se caute *iarbă roşie* care se găseşte la bahnă (baltă) şi frunza de *pepeni* şi să se stoarcă zeama aceea pe rană măcar câte de 2 ori pe zi până ce se va vindeca. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Când va avea calul rană veche, să se ieie găinaţ vechi, var şi miere, să se amestece la un loc şi să se ungă la rană. (30).

Piatră acră arsă şi sfărâmată şi praf de acesta pus pe rană de vreo 3 ori se va vindeca. (16).

Rana la vite se vindecă cu piatră vânătă topită în apă căldicică şi cu apa se spală vita la rană. Sau se vindecă cu *coaiele popii* (*curcubeţică, mărul lupului, lepădătoare*), fiartă în oţet curat, ori în vin roşu bătrân, se face un stropitor de ţeavă de soc şi cu aceasta se spală şi se curăţă de mai multe ori pe zi rana, vătămarea ori tăetura. Sau se pun pe rană foi de *brusture* cu unt proaspăt. Sau se unge vita la rană cu unt de naft sau cu gaz. Sau se plămădeşte la un loc *pojarniţă* cu unt de lemn apoi se unge vita la rană. Sau se iau *smochine* se tăvălesc în smântână apoi se pun la rană. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Rapăn.

Vezi Jigode şi Umflătura gâtului.

Răpciugă.

Răpciuga se vindecă tare cu greu. Coţofană împuşcată, arsă, pisată şi amestecată cu lapte se dă la cai pentru răpciugă. Sau se face leşie din foi de *boz*, foi de *soc*, fân şi ciocalăi de porumb. Se pune în apă ca o litră de spirt şi o bucată de camfor, apoi sa face un şomoioc de pate s'au cârpe şi

se spală vita peste tot. Pe păr i se presoară praf de pucioasă. (28).

Pentru răpciugă trebue să se iee floare de *soc* şi *nechită, (buruiana găinii),* să se fiarbă 2 ceasuri în apă şi să se deie calului să bea. (30).

Răsfug.

Se suflă în ochii vitelor scrum de tutun (34).

Rosături de ham.

Pentru rosături de ham ori de jug, se spală vita la rană cu zeamă de şarpe fiert. Pielea uscată şi pisată mărunt, se face praf şi se presoară pe rosături. Sau se unge vita cu untdelemn sau cu unt proaspăt. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sânge mohorît.

Vezi Dalacul ş. a.

Sânge rău la cal.

Când calul nu are poftă de mâncare şi are deşertul umflat îi curge din nas, tremură din picioare, se împleticeşte şi şade plecat, atunci trebue curând, să se facă doctorie până nu se umflă picioarele, să se caute la

nas că are trei vine şi între acelea este una umflată, să se ieie un ac cu aţă, să se petreacă pe dedesubtul vinei, să se tragă cu aţa bine cam afară şi pe urmă să se taie cu cuţitaşul o bucăţică de vână şi îndată îi va trece. (30).

Vita capătă sânge rău din apă rece. Se sloboade din nare sânge şi se dă să bete un amestec de vinars cu drojdie şi cu pită. (12).

Sângerătură.

Oile se fugăresc apoi li se crestează urechea. (34).

Biblioteca Cluj / Central University Library Cluj

Scală la oi.

Oaia dacă nu se va păzi ca să steie şi să doarmă la locul curat, din mustul balegilor, din udeală şi din necurăţenie poate căpăta la picioare sgaibă şi scală. Zgaiba se face de-asupra unghiei şi scala între unghii şi este mai rea decât sgaiba. Indată ce va vedea ciobanul pe oaie schiopătând, s'o pipăie la picior şi de va vedea că arde, este semn că a căpătat una din acestea boale, pentru aceea trebue s'o pue cu piciorul în zer fierbinte, pentrucă de va fi

sgaibă se întoarce; iar de va fi scală, trebue să grăbească cu coptul, după care se poate tămădui de multe ori şi scala se întoarce din zăr. Dacă sgaiba nu s'a putut întoarce în pripă şi începe a crăpa de-asupra unghiei, atunci se tămădueşte cu scârnă de câne pisată şi amestecată cu sare. Această legătoare făcută de 3—4 ori oaia se tămăduieşte. (30).

Se leagă pe umflătura dela picioarele oilor piatră vânătă. (34).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Secarea laptelui.

Pentru ca să dea vaca lapte mult şi bun să se taie *urzică* mărunţel să se amestece cu tărâţă şi să se deie vacii să mânânce. (30).

Sgaibă.

Vezi Scală.

Spasmu la cal.

Boala se poate cunoaşte când calul începe a se întinde pe loc, a clăti cu capul, a se uita cu ochi spărioşi, a nu sta cu picioarele pe loc, tremură, cade la pământ

şi-i iese spumă din nări; atunci îndată să se toarne apă pe el şi pe urmă, să se învelească bine ca să se înăduşească până-i va trece boala. Pentru doftorii de spasm, să iei copită de cerb şi o faci praf, apoi să amesteci trei dramuri de aceasta cu jumătate oca de oţet tare şi să se de-a calului trei zile de-a rândul. Tot pentru aceasta să i se de-a silitră în grăunţe, să se afume cu pae de *bob* şi *rută* sau cu *rozmarin*, iar în apă să i se de-a tiriac. (30).

Splină.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru splină, când calul se uită în stânga şi se miroasă la pântece acolo în stânga, este ştiut că are durere de splină, atunci la a treia coastă să se împungă cu sula, atât de adânc până va ajunge splina, după care sigur îi va trece. (30).

Splinare.

O vită se splinează din cauza goanei, din oboseală, din nemâncare, sau din cauză că bea apă multă pe oboseală şi pe nemâncate. Se mai splinează vita şi din cauză că a mâncat *trifoi* sau *rapiţă* multă. Din spli-

nare vita se umflă, înţepeneşte şi de nu se bagă de seamă repede, moare. In Moldova se leagă vita la gât cu un prosop, se strânge bine cu o scurtătură de lemn şi i se ia sânge din cap, dela ureche sau dela gât. Când vita mânâncă o iarbă numită *căpriţa (lobodă)* atunci se umflă, adică se splineză. Trebue ca vitei să-i lase îndată sânge. Sau vita însplinată trebue luată în goană la câmp. Se păzeşte ca vita însplinată să nu bea apă. Sau se fierbe un furnicar şi se pune cald în dreptul splinei. Sau se bagă repede o sulă, prin coastă în splina vitei, ca să răsufle. Dacă se nemereşte splina scapă vita, dacă nu nu. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vezi Umflarea vitelor.

Strechea.

Când o da strechea în vite nu le mai poţi ţine pe loc. Strechea i-o muscă mare, care bâzâe şi înţeapă rău. De streche dacă poţi să ţii vita şi s'o uzi mereu în apă se mai domoleşte. Sau se ţine vita legată şi o scaldă mereu cu apă rece. I se dă să lingă sare ca să aibă sete, căci dacă bea apă se linişteşte. (28).

Suspin.

Se dă calului cât mai mult bostan. (34). Vezi Oftică.

Şopârlaiţă la viţei.

Şopârlaiţa la viţei este boala cea mai primejdioasă, care se tămăduieşte cu zamă de *şopârlaiţă* sau cu şopârlă verde, care se omoară în apă, lăsând-o să i se scurgă sângele acolo, apoi să se dea viţeilor să bea aceea apă şi le va trece. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Şoricei la cal.

Când găseşti pe cal cu şoricei, să se strîngească după ureche cu lanţeta şi cu un ac, să i se scoată şoriceii, iar nările să se strângă cu mâna tare ca să strănute; de se va umfla după tăiere, atunci să se iele oloi de *in* şi amestecându-se cu sare să se ungă; ori să se iele sămânţă de *in*, să se fiarbă cu oţet sau cu vin şi cu *ciapă*, să se puie la ureche şi îi va trece. (30).

Cu cleşte de cari lucrează fauri să se strângă bine ca să se sdrobească şoriceii dacă n'avem timp să-i tăiem şi turnăm la

cal în ureche oțet ori rachiu tare. Tăiatul șoriceilor se face în modul următor prindem cu cleștele mai sus amintite pe sub șoricei și strângem bine și când pielea e întinsă bine tăiem pielea puțin cu un cuțit și stoarcem bine cu cleștele. (16).

Șorlice.

Șoriceele din nările vitei se taie cu cuțitu și se pune sare. (34).

Talan.

Vezi Dalac.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tontăire.

Vezi Căpietură.

Trânji.

Sunt niște viermi, ce se fac în curu calului. Calul e neastâmpărat și bate din picior. Viermii se scot ori se spală. (28).

Cailor cu trânji li se dă să mânânce secară. (35).

Turbare.

Turbarea la vite vine din cauză că a fost vita muscată de altă vită turbată ori că a

mâncat prea fierbinte. Când sunt călduri mari de tot, iar turbează vitele. De turbare vita are ameţeală şi o furie nebună: muşcă pe cine-i iese în cale. Turbarea se vindecă cu cătel de frasin (gândaci de turbă, gândăcei), cari se întrebuinţează astfel în Bucovina:

Se caută Luni după Dumineca mare (Rusalii), când ies şi se află mai mulţi gândaci de aceştia pe frasini şi prinzându-i într'un număr cât se poate de mare se pun într'un şipuşor (sticlă) cu apă şi în apa aceea apoi, în care cu timpul se topesc, îi păstrează tot anul. Iar când se întâmplă ca un câine turbat să muşte vre-o vită, îi spală îndată, cum a fost muşcată, rana cu apă de aceasta şi totodată îi dă şi puţină apă de beut. Sau se iau gândaci de frasin se usucă bine şi după aceia frecându-i bine până se face praf, îi pun în tărâţe; tărâţele acelea se dau apoi vitei bolnave ca să le mânânce.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In Banat se taie cu un ban de argint capul gândacului de frasin şi apoi sdrumicat bine şi amestecat cu altă mâncare se dă animalului muşcat. Sau se pisează gândaci, se amestecă cu vin sau apă şi se

toarnă vitei pe gât. Sau se fierb 5—6 gândăcei de pădure şi *mătură de grădină*, apoi zama se dă pe gât vitei bolnave.

In Moldova, dacă vita a turbat de sete, atunci se dă în mâncare boabe de *mătrăgună* şi se îndreaptă. Se păzeşte vita să nu mânânce fierbinte în timpul căldurilor.

Sau se *afumă* vita cu gândaci de turbă. (28).

Vezi Turbare la om.

Tusă.

Tusa la vite se vindecă de multe ori singură. Totuş dacă vita tuşeşte într'una se încearcă şi ceva buruieni.

De tusă se vindecă vitele şi oile bolnave, dacă se prinde un dihor, se arde, se piseză şi se amestecă cu sare apoi se dă vitelor în mâncare. Sau se fierb tărâţe cu scuturături de fân, se bate un ou şi se dă vitei călduţ. (28).

Tusa cailor.

Calul când îl găseşte tusa, să se caute cât de curând să se tămăduiască ca nu cumva să se apuce a se învechi. Să se ieie

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lemnul domnului, corn de capră, frecat, *hrean*, şi plumb dela postav, care este cu pecete; acesta să se taie mărunţel, să se amestece toate şi dimineaţa şi seara să se deie calului în grăunţe, numai să se privegheze ca orzul sau ovăzul, să nu aibă 'n dânsul vreo pană şi negăsindu-se, doftoria aceasta să se deie calului, fără zăbavă. Se mai adaugă şi *ridichi* tăiate mănunţel în grăunţe în toată vremea. Când se va da apă calului cu tusă să se dea acasă; să se ia *păsat* şi puţină salamură, să se amestece în apă şi să se adape, căci va dobândi mare folos. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

E de ajuns să se dea şi *hrean* curat în grăunţe în mai multe rânduri. (16).

Tusa oilor.

Pentru tusa oilor să se ieie un dihor jupuit de piele şi arzându-se carnea cu oase cu tot, să se amestece cu sare şi să se dea oilor primăvara că din aceea vor cunoaşte odihnă şi leac. (30).

Umflătură.

Vita se umflă la pântece (burduhan, foale) şi poate să şi moară, dacă mânâncă *rapiţă* multă, *trifoi (luhăr)*, sau *luţărnă*.

In Moldova se lasă sânge la vită, iar în Muntenia şi Bucovina se splinează adică se bagă o sulă 'n splină. (28).

Li se toarnă pe gât lapte amestecat cu oloi de *floarea soarelui* ori mujdei cu oţăt. (16).

Umflătură de picioare.

Se vindecă dacă le speli cu fiertură de frunză şi rădăcină de *fragi* ori cu zamă de *curcubeţică* fiartă. Sau se fierbe făină de *păpuşoi* în zer, apoi se oblojeşte vita la picioare. Sau se leagă la picioarele vitei *patlagină* cu unt proaspăt. Sau dacă vita boleşte fără să se ştie ce are, se spală 'n fiecare zi cu fiertură din mai multe feliuri de buruieni adunate 'n ziua de Sânzâiene ca: *Intorcătoare mare, mijloacă (măgnitoare) mică,* fir de *iarbă apărătoare, sporiş, sulfină albă, sânzâiene galbene, coaele popii, boejniţă* şi *buruiană împuşcată.* (28).

Când se umflă calul la picior, să se ieie *mălai mărunţel* jumătate oca (litru), silitră 100 dramuri, smoală tare dela cismar şi fierbându-se tare cu oţet, când vor fi calde, să oblojească piciorul şi, de va fi umflătura veche ori nouă se va vindeca. (30).

Umflătură de uger.

Când îi muşcată vita de uger (ţâţă) de o nevăstuică (nevişcă, helge) se freacă cu o piele de nevăstuică. (25).

Umflătura gâtului.

Când se va umfla calul la gât, să se ieie jumătate oca de slănină sărată, opt dramuri de *rută* murată, o litră de untdelemn, toate să se amestece şi să se ungă calul la locul acela unde este umflat. Aceasta este bună şi pentru rapăn. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In Oltenia se spală vita la gât cu ţuică şi cu săpun. In Moldova se fierbe lapte dulce, se amestecă cu puţin camfor apoi se dă vitei să bea. Sau se înţeapă de mai multe ori vita bolnavă pe partea umflată, apoi se freacă umflăturile cu spirt. Sau vita bolnavă se spală mereu la gât cu *boz* fiert. (28).

Unghii pline.

Unghiile pline sau putrezirea unghiilor se vindecă întrebuinţând următorul leac: Se ia o lumânare de seu, se topeşte toată cu păcură la un loc, se amestecă bine şi se

unge vita la unghii de 2 ori pe zi, dimineața și seara. In cel mult o săptămână vita se însănătoșează. (28).

Unghișoară.

Când se îmbolnăvește calul la unghișoară, să se ungă cât mai curând cu miere la amândoi ochii și vinele dela urechi, să se încresteze în cruce până va da sânge și să se frece cu sare că îi va trece. (30).

Uscarea copitelor.

Când se vor usca calului copitele tare, să se taie *usturoi* mărunțel și miere, balegă proaspătă de cal, lapte dulce, măduvă de bou, să se amestece și să se oblojească copitele calului. (30).

Vărsatu oilor.

Boală primejdioasă la oi este vărsatul pentru care se hultuesc prin urechi și acele lovite și acele nelovite cu un ac de argint în urechile căruia să fie petrecut mătasă, să se taie câte o bucățică de mătase, lăsându-se în bortă pe unde s'a împuns la fiește care oaie. (30).

Clujului Biblioteca Jud. Cluj ROMANIA

Se înstrunează oile cu ac de argint făcut dintr'o piesă de argint. (28).

Păcurarii din com. Caila j. Bistrița când văd că o dat vărsatu în oi, atunci fac o gaură (hudă, vizuine) strâmtă în răzor prin care trec oile de mai multe ori și așa boala nu se întinde nu ține prea mult. (13).

Se trece un ac cu ață prin buba unei oi bolnave apoi prin urechea ori coada oilor sănătoase și așa oile se vindecă ori nu bolesc așa rău. (12).

Viermele din nas la miei.

Pentru viermii ce fac mieii în nas, care vin tot din gălgară, să se ieie *vâsc de stejar* din vârf, să se deie mielilor în mâncare și vor câștiga mare folos. (30).

Verme la vite.

Se descântă. (30).

Viermi.

Viermii se scot cu un gătej (bețișor) și apoi se spală cu terpentină, serum de *tutun* ori piatră vânătă. (34).

Viermi la râmători.

Când mascurii (porcii râmători) vor prinde vre-o rană şi va face vermi, să se piseze piatră vânătă, mărunţel ca făina, şi să se toarne în rană, apoi să se ungă cu untură veche de mascur fiind lucru încercat şi folositor. (30).

Zamă de *ciumăfaie* se stoarce unde are vermi. Tulpină de *ciumăfaie* verde se strânge bine ori se suceşte ca să iasă zamă ori se zdrobeşte puţin şi zama se scurge pe locul bolnav. (16).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Viermi la rană.

Viermi la rană se fac când bate musca la vită. Se topeşte calaican în apă şi se spală vita la rană. Sau se unge vita la rană cu *pojarniţă,* apoi se spală bine cu gaz sau unt de naft. Sau se fierbe *lumânărică (puz, lipan, corovatică, coada vacii, coada boului, coada lupului),* apoi se oblojeşte rana plină de viermi. Sau se piseză mărunt de tot calaican şi se presoară pe rană. Sau se spală rana cu gaz şi se oblojeşte cu zamă de *boz.* Se mai spală cu un amestec de cenuşă cu sare. Sau se piseză la un

loc frunze de *gutui*, curpen de *crastavete* şi vermari apoi zeama se stoarce în rănile cu viermi. Sau se spală la rană cu zamă de *iarbă grasă*. Sau se usucă *iarba roşie*, se piseză mărunt până se face praf apoi se presară pe rana cu viermi şi cu zama de *iarbă roşie* se spală. (28) (35).

Zăbale.

De zăbale suferă mai mult caii. Vita bolnavă de zăbale face un fel de bubuliţe pe buze şi-i curg într'una balele din gură. De zăbale se unge vita cu gaz. (28).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zâmbre.

Zâmbre fac vitele mai cu seamă caii din cauza setei. Zâmbrele sunt nişte bubuliţe mici ce se fac în gură. De zâmbre se vindecă cu fiertură de *nalbă* în care s'a spart un gălbenuş de ou. Sau se freacă gingiile vitei cu sare şi spirt, apoi se spală vita 'n gură cu sare de *lămâie*. Se dă urulală vitelor bolnave ca să mânânce. Sau se clăteşte vita 'n gură cu zeamă de *lemn sfânt*. (28).

Se bagă în gura vitei un lemn gros ca să stele căscată apoi se taie zâmbrele cu foarfecele sau cu cuţitu. Dupăce s'a scurs sângele cel rău se freacă rana cu sare. (34).

Pentru zâmbre la cai, cum se va înţelege calul că nu mănâncă grăunţele bine, să se taie cu foarfecele, două ţâţâni, ce se fac sub limbă şi să se frece cu sare pe acele, şi falca de sus să se ardă cu sare. (30).

Zgaibă.

Pentru zgaibă. Zgaiba îndată ce se va simţi, când va arde piciorul, să se frece între unghie cu arcan de lână până ce se va face carne vie, şi apoi să se opărească cu untură fierbinte, turnându-se pe un bleah (tinichea) roşu, pentru ca să se ardă carnea de acolo şi apoi să se puie strang de păcişale de *in* mărunţel pisat cu slănină, care să se schimbe tot a doua zi până se va lecui. Dacă zgaiba nu se va căuta în pripă după rânduiala însemnată şi va lucra în voie până se va descoperi, atunci ea sapă tot piciorul, îl coşcoveşte pe sub unghie şi se calicească vita de ispravă, din care pricină şi piere. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Zolza.

Gâlca cailor. Când va ieşi gâlca la gâtul cailor tineri îndată să se ungă cu păcură de 2—3 ori pe zi, pentru ca să nu coacă, iar întâmplându-se să spargă gâlca, să se ieie apă curată, amestecându-se cu sare să se spele locul acela, pe urmă să se ieie miere să se amestece cu untură de iepure şi să se pună pe locul acela ca să scoată toată răutatea. Când va fi gâlca mare şi nu va sparge, să se pue untură veche de mascur cu *usturoi* pisat şi dacă se va muia bine, să se împungă cu lanţeta sau stricneala. După ce se va scurge tot puroiul, să se pue la rană *secară* fiartă ca nu cumva să se facă carne putredă. In timpul boalei se poate a i se da şi *secară* să mânânce fiind foarte de folos. Pentru ca să se cureţe calul înlăuntru de boala aceasta, să se ia albuşul dela 4 ouă şi două dramuri de tămâie pisată şi să se toarne calului în gât prin săcială (ciarsală) cât mai repede ca nu cumva să cadă în boala răpciugei. (30).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Plante de leac

cunoscute de

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Țărănimea Română

Plante de leac.

Poporul nostru are credința că orice plantă este de-un leac oarecare numai că nu știm noi pentru ce este bună. In adevăr după lista celor aproape 700 de plante de leac înșirate aici se poate bănui că ea este încă mult mai mare, dar necunoscută nouă. Când ne mai gândim că astăzi se scot leacuri și din plantele cele mai veninoase ca și din cele ce servesc la hrana zilnică și apoi că odată cu descoperirea vitaminelor se descopăr și plante nouă cu vitamine nouă, cine știe dacă până la capăt poporul n'o avea dreptate că toate plantele se vor afla bune la ceva.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pentru întâia oară se prezintă în scris o listă așa lungă de plante de leac cunoscută de poporul nostru. Este de sigur o cinste pentru popor că știe așa multe și va fi și mai uimitor când vom afla mai târziu că știe mult mai multe decât bănuim. De bună seamă că în această listă sunt luate și atâtea plante obișnuite ca plante bune pentru hrana omului

ori pentru nutreţul vitelor, dar ce-o împiedecă pe-o plantă să fie bună şi de hrană şi de leac. Ba ceva mai mult ea poate fi în acelaş timp şi veninoasă. Iată un caz ni-l dă rădichea, care e bună de mâncat e bună şi de leac, dar care folosită într'o măsură prea mare şi la anumite persoane ea poate fi otrăvicioasă! Tot aşa cartofii buni de hrană şi de leac, dar la anumite persoane cartofii prea tineri le face treapăd, iar cei bătrâni când încep a da colţii pricinuesc alte boli, din pricină că în acest timp al încolţirii se naşte în cartofi o otravă care ajunsă în sângele omului îi dă o otrăvire grea. De aceea să nu ne mire faptul când cineva capătă dureri de pântece din castraveţi verzi ori prune necoapte, pe când altul dimpotrivă îi vânează cu plăcere. Fiecare om îşi are sângele său mai mult sau mai puţin deosebit de al altuia, după cum şi fiecare plantă fie de hrană fie de leac are alte însuşiri la tinereţe, altele la bătrâneţe, altele când o mânânci crudă, ori fiartă şi altele când bei numai apa ori numai rachiul plămădit cu planta la un loc. De aceea când spun farmaciştii şi doctorii că cine vrea să vândă

cu preţ bun plantele de leac adunate de pe câmp, să le usuce la umbră nu la soare, ei n'o spun degeaba, pentrucă planta uscată la soare îşi pierde o bună parte din puterea ei vindecătoare.

Dacă grâul, cartofele, mălaiul şi atâtea alte plante vin să ne împrospăteze zilnic puterile noastre, de ce oare ceaiurile şi scăldătorile, pe cari le folosim la zile mari de boală, nu le-am putea folosi mai des pe lângă hrana noastră zilnică, pentru a ne feri de boală? Plaiurile, fânaţele şi pădurile noastre gem pline de plante de leac şi ce păcat că noi nu ne prea grăbim să le folosim şi mai ales să le adunăm ca să le avem la îndemână ori să le vindem la caz de nevoie. Ca să te duci să cumperi o mână de flori de tei dela farmacie cu bani scumpi, atunci când eşti bolnav, din pricină că nu te-ai gândit să ţi-o aduni singur din teiul tuturora — este un păcat. Afară de asta chiar şi gospodăria ţării întregi sufere, când noi trebue să aducem de peste graniţă plantele de leac, de cari noi avem destule şi din cari am putea să vindem şi altor ţări.

Pentru cine se interesează de felul cum trebue adunate plantele de leac, cum trebue

BCU Cluj / Central University Library Cluj

uscate, ce fel de plante şi cu ce preţ se pot vinde, dau alăturat şi o listă de oraşele şi comercianţii, cari se ocupă cu negoţul plantelor de leac. Oricine poate primi lămuriri şi îndrumări dela adresele date.

Ca să nu se creadă că toate plantele din listă sunt plante bune de ceaiuri pentru orice boală mai amintesc aici că lista plantelor a fost făcută după plantele, ce le găsim în carte ca leacuri la felurite boli, iar felul cum se foloseşte fiecare se află acolo la fiecare boală. Afară de asta lista mai serveşte şi la îndrumarea multora, cari nu prea BCU Cluj / Central University Library Cluj ştiu că în ţara întreagă o plantă e cunoscută cu mai multe nume şi atuncea când cineva din Bucovina bunăoară citeşte despre un leac zis ai, care îl folosesc cei din Ardeal, el va trece repede peste leac neştiind ce este aiul, dar când se va duce şi va căuta la lista plantelor va găsi că aiu nu-i altceva decât bine cunoscutul usturoi. Totaşa dacă cineva citeşte că buruiana de dalac (Paris quadrifolia) ori mătrăguna este bună de leac la anumite boli, să nu se creadă că acuma poţi face ceai din ele şi să bei cu duiumul. Aceste plante sunt otrăvicioase şi dacă vă

veţi uita la lista plantelor veţi găsi un semn de cruce alături de acele plante, cari se ştie sigur că sunt veninoase. Dar şi cu alte plante necunoscute trebue să umblăm cu grijă. Să folosim la început ceaiuri în cătime mică şi numai după ce am văzut că ne prieşte, să luăm mai mult, căci după cum spuneam mai sus, acelaş ceai poate unui om să-i priiască şi altuia nu. Afară de asta trebue să grijim ca planta, ce-o culegem pentru leac, să fie şi ea sănătoasă, să nu fie atacată de vreo boală, căci atuncea se poate că şi din această pricină leacul, să nu reuşească ori chiar să ne îmbolnăvim mai rău. Aşa bunăoară cartofele înegrite din pricina unei boli sunt o mare otravă pentru oricine.

Dacă totuşi cineva are poftă să facă un ceai dintr'o buruiană veninoasă, poate să o facă, nu-l poate opri nimeni, dar atuncea o face pe socoteala lui şi nu dă şi la altul. Aşa amintesc aici una din multele întâmplări dela sate, petrecută nu de mult într'un sat din Bucovina. O mamă avea un fecior la casă şi n'ar fi vrut ca odorul ei să se despartă de ea nici pentru timpul armatei şi atunci pentrucă ea credea mult în puterea tainică

a toaiei (omeagului şi a altor buruieni), s'a apucat să-i facă un ceai fecioruluí înainte de a merge la recrutare, în credinţa că aşa se va suci mintea celor mari şi nu-i va lua fecioru soldat. Dar ce ţi-i năcazul că ceaiu o fost cam tare şi buruienile otrăvicioase aşa că în loc să se sucească mintea celor sortiţi s'a întors pe dos mintea fecioruluí. Odorul a ajuns nebun (boland), iar mama pierzându-şi şi ea rosturile umbla înzadar să-şi mai facă fecioru om, cu descântece şi ceatanii (liturghii) pentrucă buruiana veninoasă nu iartă. Destea groaznicei întâmplări a ajuns îndată şi la satele din jur, dar ce folos că aiurea mai departe ori mai târziu după ce se uită faptul se fac alte greşeli. Se zice că în tot rău este şi un bine şi de bună seamă că aşa este; căci dacă ne gândim la mulţimea de plante de leac descoperite de popor în timp de mii de ani, această mulţime nu s'ar fi putut descoperi, dacă oamenii fără frică de moarte nu le-ar fi încercat pe pielea lor proprie şi cine ne-ar putea spune câte mii de oameni nu şi-au plătit curajul de a încerca ceva nou cu preţul vieţii lor. Acestor oameni îndrăzneţi şi cu-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

rajioşi li se cuvine aceeaşi cinste şi admiraţie din partea noastră ca şi cea dată sburătorilor noştri fără a căror curaj omul n'ar fi ajuns astăzi să sboare aşa de sigur.

Prin urmare şi ca încheiere, dacă noi rugăm încă odată pe oricine, ca atunci când cred că au descoperit o nouă plantă de leac sau otrăvicioasă, care nu este în această carte, să aibă bunătatea să dea de ştire printr'o scrisoare la autor (Grădina Botanică din Cluj) ori la dl Prof. Dr. V. Bologa (Universitatea Cluj), o facem aceasta spre binele tuturor. In scrisoare va arăta pe scurt cum s'a întâmplat cazul şi va pune în plic şi o mică parte, uscată, din planta cu pricina. In felul acesta noi ne putem ajutora unii pe alţii, aşa că o întâmplare bună sau rea petrecută în cine ştii ce colţ al ţării, o să poată sluji de învăţătură pentru oricine din ţara întreagă. Prin urmare putem crede şi nădăjdui că cunoştinţele întregului popor, adunate şi păstrate din timpuri străvechi şi până astăzi cu multă trudă, cu multe jertfe şi primejdii, cunoştinţe care umblă azi din gură în gură, multe din ele pierzându-se, puse pe hârtie cu multă grijă vor putea

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ajunge cu timpul să fie cunoscute, prețuite și folosite cum trebue de tot mai multă lume și chiar și de medici.

Cluj, la 26 Mai 1935.

Autorul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Lista oraşelor şi a comercianţilor de plante de leac.

1. *Bucureşti:* Neumann, str. Mămulari 19. — Oficiul de aprovizionare farmaceutic, str. Batiste 14. — Drogueria Standard, str. Zorilor 3. — Drog. Nestor, str. Gabroveni 59. — Laboratorul Iteanu, str. Vasile Lascar 5—7. — Farmacist Vârgolici, str. D. Victoria 126. — Labor. Chemix, str. Berthelot 14. — Farm. Niculescu, Calea Călăraşi 126.
2. *Braşov:* Drogheria „Anphora" — „Chimico-Farmaceutica", S. A.
3. *Cluj:* Cooperativa „Adonis", Calea Mănăştur 3. — Laboratorul Egger.
4. *Chişinău:* Drogheria Carlig, str. Alex. cel Bun. — Drog. Grinfeld, str Alex. cel Bun. — Labor. „Meteor", str. Nicolaevsca 75.
5. *Cernăuţi:* Drogheria Smidt-Fontin — „Sapic" S. A., str. Cuciurul Mare 54.
6. *Galaţi:* Farmacist Grozea, Depozit de medicamente.
7. *Iaşi:* Laboratorul Dr. Racoviţă.
8. *Orăştie:* Cooperativa „Digitalis".
9. *Oradea:* „Herba", str. Oituz 4.
10. *Peciul Nou* (jud. Timiş): Umstädter Iohann.
11. *Timişoara:* Sindicatul de Vest al plantelor medicinale, Piaţa Badea Cârţan 14. — U F A. Comerţ de mărfuri medicale. — Drogheria „GEA" Klapor. — Fischer, str. Ungureanu 14.

Lista plantelor de leac.

A.

Acăț. — Salcâm. Acaț. Acațân. Băgrin. Păsuele. *(Robinia pseudacacia).*

Acrișor * (†).

Afinele. — Afine. Afin. Afinghi. *(Vaccinium myrtillus. V. uliginosum).*

Ai. — Usturoi. (*Allium sativum.* A. *montanum* * A *rotundum.* A. *Victorialis).*

Albițele. — *(Dimophotea aurantiaca *).*

Alămâie. — Citroane. Lămâie. *(Citrus Limonum).*

Alior. (†). — Vezi laptele câinelui.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Alui * (?).

Alun. — Tufă. *(Corylus Avellana).*

Alune. — Fructe de alun. *(Corylus Avellona. C. tubulasa. C. Colurna).*

Anason. — Molură. Anis. Anison. Bădean. (*Foeniculum vulgare. Pimpinella Anisum).*

Anin. — Arin. Arin negru. Anin negru. *(Alnus glutinosa).*

Antonică. — Antonigă. Borșer. Crastavan. *(Angelica silvestris. Chaerophyllum aromaticum).*

Antonica de scăldători. — *(Chaerophyllum aromaticum).*

Apărătoare. — Somnișor. Busuiocu cerbilor. *(Clinopodium vulgare. Mentha Pulegium).*

Ardei. — Băşică. Chipăruş. Paparițe. Paprică. Piparcă. Pipăruş. Pipăruşcă. Piper roşu. Piper turcesc. *(Capsicum annuum).*

Areu (†). — Vezi Laptele cânelui.

Arin. — Vezi Anin.

Armurar. — Armurare. Argințică. *(Silybum Marianum).*

Arnică. — Caru pădurilor. C. zânelor. Cujdă. Podbal de munte. *(Arnica montana).*

Arțar. — Arciar. Aţar. *(Acer platanoides).*

Asmățui. — Asmățuchi. Haţmaţuchi. Turbure. *(Anthriscus Cerefolium).*

Avramască. — Avrămească. Barba boerului. Veninariță. *(Ajuga Laxmanii *. Gratiola off).* **(†).**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

B.

Băchișoară — e probabil = *(Stachys recta).*

Băgișoare * — e probabil = Băghișoară.

Bănuți. — Bănuţei. Părăluţe. Bănuţele. Boglarcă. Boglari. Bumbuşte. Bumbuşor. Fruşiţă. Scânteuţă. *(Bellis perennis)*.*

Barabule. — Vezi Cartofi.

Baranță. = Otrățel. Limba mielului. *(Onosma arenarium *).*

Barba ursului. — Barba sasului. Brădişor. Coada calului. C. iepei. C. mânzului. Codâie. Păru porcului. *(Equisetum arvense. Usnea barbata).*

Beşina porcului. — B. calului. Gogoaşe. Caşu cioarei. Sprăhaiţ. *(Lycoperdon gemmatum (†). Lycoperdon Bovista. Scleroderma vulgare. Lepidium ruderale).*

Blăbornic. — Papucu Doamnei. Gluga ciobanului. *(Cypripedium Calceolus).*

Boance. — Vâzdoage. Bocioi. Bonci. Botânci. Botcane. Budiană. Buruieni domnești. Butucași. Crăiță. *(Tagetes erecta).*

Bob. — Bobă. Favă. *(Vicia Faba).*

Bobâlnic. — Bobornic. Năsturel. Bribornic. Brâncuță. Chreniță. Năsturea. Măcriș de baltă. *(Nasturtium off. Veronica Becabunga).*

Bofte. — Vezi Boance. *(Tagetes erecta T. patula *).*

Boiejniță * (?).

Boii popii * (?).

Bojor. — Știr roșu. Smirdar. Cocăzar. Jederă. *(Paeonia off. Amarantus sanguineus *. Rhododendron Kotschyi* * (†) *).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bolgari. — Bolgari. Gălbenele de munte. Picioru cocoșului. *(Bellis perennis. Ranunculus carpaticus *. R. pedatus *. R. sceleratus* (†) *).*

Bostan. — Cucurbătă. Dovleac. Lubeniță. Lubă. Dovlete. *(Cucurbita pepo).*

Boz. — Boji. Bozie. *(Sambucus ebulus).*

Brad. — Coada calului. Brad alb. Ilașcă. Porob. Silhă. Brădaică. *(Abies pectinata. Picea excelsa. Hippuris vulgaris).*

Brădișor. — Păru porcului. Ienupăr. Cornișor. *(Equisetum arvense. E. maximum. Iuniperus communis. Lycopodium annotinum L. clavatum. L. Selago).*

Brâncă. — Căpriță. Gușterariță. Iarba porcului. I. sărată. Buberic. Muschiu fagului. *(Salicornia herbacea. Scrophularia nodosa. Lobaria pulmonaria *. Stereum hirsutum *).*

Brânca vântului * (?).

Brânduşă. — *(Crocus banaticus *. C. aureus *. Heuffelianus C. variegatus).*

Brânduşele (†) — e probabil = *(Colchicum autumnale)* (†).

Brânduşi (†). *(Colchicum autumnale)* (†).

Breiu părului *. — Slobonov. Trepădătoare. Buruiană cânească. Brei de pădure. *(Mercurialis perennis).*

Briboruic. — Vezi Bobâlnic. *(Veronica Beccabunga).*

Brusture. — Brustur. Lapuc. Lipan. Captalan. *(Lappa major. Petasites off).*

Brusturi de varză * (?).

Bubernică * (?).

Buduieni mari — e probabil = *(Tagetes erecta. T. patula *).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Bujor de munte (†). — Smirdar. *(Rhododendron Kotschyi *).*

Burete de bubă. — *(Ithyphallus impudicus. Morchella esculenta).*

Burete pucios. — Boţiţi. Bozuz. Burete puturos. Pula calului. *(Ithyphallus impudicus).*

Buruiană de cui * (?).

Buruiană de dalac (†). Lăsnicor. Lăsnicoare. Viţa corcilor. V. evreilor. Zârnă. *(Solanum Dulcamara. Paris quadrifolia)* (†).

Buruiana de friguri — Traista ciobanului. Laptele cânelui (†). Boglari. *(Capsella bursa pastoris. Euphorbia helioscopia* (†). *Ranunculus sceleratus)* (†).

Buruieni (Bureni) de orbalţ (†) (*Actaea spicata*) (†).

Buruiană de stricăciune * (?).

Buruiana găinii * (?). — Nechită * (?). Nepită * (?).

Buruiana (Bureana) sgăibii * (?).

Buruiana smeului * (?).

Buruiană somnoroasă * (?).

Buruiana voiniculuí * (?).

Buruieni albe * (?).

Buruieni domnești. — Vezi Boance. *(Tagetes erecta* T. *patula* *).

Busuioc. — Bucioc. Mălăcină. Văsileac. *(Ocimum basilicum).*

C.

Cafea. — Cafeaua. *(Coffea arabica. Lupinus angustifolius. L. albus.* *).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Calapăr. — Calomfir. Carpân.* Calupăr. Caramfil Isma Maicii Precisti. *(Chrysanthemum Balsamita* *).

Cânepă. — Aldan. *(Cannabis sativa).*

Caprafoi. — Caprifoi. Cașie. Cununiță. *(Ligustrum vulgare. Lonicera Caprifolium. L. nigra* * *L. Xylosteum. Spiraea ulmifolia).*

Căpriță — Vezi Lobodă. *(Atriplex littoralis. Salicormia herbacea).*

Caprizoi. — Caprifer. Caprofoi roșie. *(Lonicera Xylosteum).*

Captalan. — Brustur. Buedea ciumei. Cucuruz. Căptălaci. Smântânică. Sudoarea laptelui. *(Petasites off.).*

Căpșuni — Fragi de câmp. Fragi. *(Fragaria elatior* * *F. collina).*

Cârstăneasă. — Vezi Avramască. *(Ajuga Laxmanni*)*

Cartofi. — Barabule. Bandraburce. Baraboi. Crumpene. Napi. Picioici. *(Solanum tuberosum).*

Castravete. — Cucumăr. Pepene. *(Cucumis sativus).*

Caşu dracului * (?).

Cătâjnică. — (*Leonurus cardiaca).*

Cătuşnică. — *(Nepeta Cataria. Melissa officinalis. Marrubium vulgare).*

Ceai rusesc. — *(Thea sinensis).*

Ceapă. — *(Allium cepa).*

Ceapa ciorii. — Brânduşă de toamnă. (†). *(Colchicum autumnale* (†). *Muscari comosum. M. tenuiflorum*. M. botryoides. M. racemosum. Ornithogalum umbellatum. O. tennifolium*).*

Ceapă de mare. — *(Scila maritima).*

Cernuşcă. — Negruşcă. Nigrilică. (*Nigella arvensis. N. sativa).*

Chimen. — Chimin. Coriandru. Secărică. Secărea. *(Curum carvi. Cariandrum sativum).*

Chimion. — Chimeon. *(Cuminum Cyminum. Foeniculum vulgare).*

Chină roşie * (?).

Chipăruş roşie. — Vezi Ardei. *(Capsicum annuum).*

Cicoare. — Cicorie. *(Cichorium Intybus).*

Cimbrişor de câmp. — Sărpun. Sărpunel. Timian. Timişor. Schinduf. *(Thymus serpyllum).*

Cimbru. — Lamâioară. *(Thymus vulgaris).*

Cimbru de câmp. — Vezi Cimbrişor de câmp. *(Thymus collinus).*

Cinci degete. — Iarba degetelor. Ochiu boului. *(Potentilla reptans).*

Ciocălăi. * — Ciucălăi sunt ştiuleţii de păpuşoi cu sau fără grăunţe.

Ciocul berzei. — Pliscu cucoarei. Greghetin. *(Geranium pratense. Erodium cicutarium).*

Ciuboţica cucului. — Anglicei. Oglice. Ţâţa oii. Ţâţa vacii. *(Primula off.)*

Ciuciurică. * — *(Verbascum Thapsus. Campanula glomerata).*

Ciumăfae (†). — Laur. *(Datura Stramonium (†)).*

Ciumare *. — Ciumărea. Iarba ciumei. *(Galega off.).*

Ciuperca bubii *. — Burete pucios. Pula calului. *(Itypallus impudicus).*

Coacăză. — *(Bruckenthalia spiculifolia* *. *Ribes Grossu. laria. R. rubrum. Viburnum Lantana. Vaccinium Vitis idaea).*

Coada calului. — Vezi Barba ursului. *(Equisetum arvense. E. Telmateja. Hippuris vulgaris).*

Coada mânzului. *(Equisetum arvense. Hippuris vulgaris).*

Coada şoarecelui. — C. şoricelului. *(Achillea millefolium).*

Coada şoricelului. — Vezi coada şoarecelui.

Coada vacii. — *(Echium altissimum. Erigeron canadense. Verbascum phlomoides. V. Thapsus. Salvia silvestris).*

Coalele popii. — *(Staphylea pinnata. Aristolochia Clematilis. Evonymus europaeus. Helleborus purpurascens (†). Orchis morio).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cocoșei. — *(Erythronium dens canis. Leucojum aestivum, Muscari botryoides. M. racemosum. Viola odorata).*

Colțu lupului. — *(Linaria vulgaris).*

Comînă. * (?).

Corn. — *(Cornus mas).*

Corobatică. — Dioc. Fierea pămîntului. Ghioc. Floarea florilor. Sglăvoc. Smoc. *(Centaurea phrygia *).*

Corobatică *. — Corovatică. Corovatic. Lumânărică. *(Verbascum phlomoides. V. Thapsus).*

Crăiță. — Vezi Boance. *(Tagetes erecta. T. patula *).*

Crăpușnic. — *(Cirsium arvense. C. lanceolatum. C furiens *. C. palustre. C. oleraceum).*

Creață. — Vezi Ismă. *(Mentha crispa. Malva silvestris).*

Crețișoară. — Vezi Ismă. *(Mentha crispa).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Crin. — *(Lilium candidum. L. bulbiferum. L. Martagon).*

Crucea pămîntului. — *(Heracleum spondylium).*

Cucută (†). — *(Conium maculatum (†). Cicuta virosa (†). Galium Schultesii *. Anthriscus silvestris)* (†).

Cuișoare. — *(Eugenia caryophyllata. Asclepias Cornuti. Dianthus coryophyllus. Ribes aureum).*

Curcubețică. — *(Aristolochia Clematitis).*

Curechi. — Varză. *(Brassica oleracea v. capitata).*

Curmale. — Fructe de curmal. *(Phoenix dactylifera).*

Curpăn (†). *Clematis Vitalba)* **(†).**

D.

Dafin. — Lurbăr. *(Laurus nobilis).*

Dalac. † — Aișor. Boaba vulpii. Bobiță. B. lupului.

Buruiană de bubă. Măru lupului. Struguru lupului. *(Paris quadrifolia). (†).*

Dălăciță * (?).

Dârmotin. — *(Ononis hircina. O. spinosa).*

Dorul Maicii Precestii * — *(Herba capitis Veneris).*

Dovlecel. — Vezi Bostan. *(Cucurbita pepo).*

Drențe. — *(Callitriche vernalis).*

Drob. — *(Cytisus Heufellii *. C. nigricans *. C. leucanthus *. Genista oligosperma *. G. tinctoria).*

Drob. — *(Lotus corniculatus).*

Dud. — Agud. Frăgar. Iagod. Mură. Cirici. Sarcoji. *(Morus alba. M. nigra).*

Dumbăț. — *(Teucrium Chamaedrys).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dumbravnic. — Dobronic. Dumbrainic. *(Melittis Melissophyllum).*

Fag. — *(Fagus silvatica).*

Fasole. — *(Phasoelus vulgaris, Ph. multiflorus).*

Fasole pestriță. — *(Phaseolus multiflorus).*

Ferfon *. Crăițe. Vâzdoage. Bofte. Vezi Boance. *(Tagetes erecta. T. patula. *).*

Ferigă. — *(Aspidium Filix mas).*

Feregă sălbatică. — *(Asplenium trichomanes).*

Festinade. * *(?).*

Floarea soarelui. — Răsărită. Rujă de soare. Soarea soarelui. *(Helianthus annuus).*

Focșor. — *(Anagallisarvensis).*

Focșor *. — *(Gladiolus gandavensis *).*

Forostău. *(Potentilla recta).*

Forostoi. — Vintricea. *(Veronica Tournefortii *. Potentila anserina).*

Fragi. Căpșuni. Pomniță. *(Fragaria elatior. F. vesca. F. Collina).*

Frasin. — Frapsin. *(Fraxinus excelsior).*

Frunza mamei — Păstaia sau fructul. *(Cassia acutifolia* sau *C. angustifolia).*

Frunzele mamei. — Folia Sennae — frunze de *(Cassia angustifolia).*

Fulgoace * (?).

Fumariță. — *(Fumaria off. F. Vaillantii).*

Furustău. — Forostău. *(Origanum vulgare).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

G.

Gălbenele. — Drețe. Banu popii. Duminicea. Gălbenele de pădure. Inima pământului. *(Lysimachia Nummularia. L. punctata *. Ranunculus aureus *. Potentila argentea).*

Gălbioara. — Gălbiori. *(Cantharellus cibarius).*

Gârneață. — Gârniță. *(Quercus conferta).*

Gâtlan. — * *(?).*

Gherghină. — Gheorghină. *(Dahlia variabilis).*

Ghimpăruș *. *(Onopordon Acanthium).*

Ghimpe drăcești. * (?).

Ghimpe tăfălog *. — *(Eryngium campestre).*

Ghințură. — Ențură. Fierea pământului ș. a. *(Gentiana cruciata. G. excisa. G. lutea. G. punctata).*

Ghisdei. — Culbeceasă. (*Lotus corniculatus. L. uliginosus. Medicago falcata* *).

Giugiumă. — Vezi Ismă. *(Mentha piperita).*

Giugiumă creaţă *. — Probabil că este ismă. *(Mentha crispa).*

Gnijarcă * (†). — Coaiele popii. *(Evonymus europaeus) (†).*

Gogoşi negre * (?).

Gorun. — Stejar. *(Quercus peduncalata. Mespilus germanica).*

Grâu. — *(Triticum vulgare).*

Gule *. — Brojbe. Gulii. Pirole *. Napi porceşti. N. turceşti. Mere de pământ. Picioarcă. Napi. *(Helianthus tuberosus).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Gulii. — *(Brassica oleracea v. gongiloides, Helianthus tuberosus).*

Gura leului. — Căscate. Gură dragă. G. Mielului, G. Morunului. G. ursului. *(Antirrhinum majus).*

Gura leului de câmp. — *(Linaria vulgaris).*

Gutâi. — Alâmâioară. Gutui. *(Cydonia vulgaris).*

H.

Harbuz. — Pepene verde. Lebeniţă. *(Citrullus vulgaris).*

Hemei. — Hamei. *(Humulus Lupulus).*

Holdane * (?) Probabil haldani adică cânepa de toamnă sau indivizii femeieşti dela cânepă. *(Connabis sativa).*

Holeră. — Cătină. Cornuţă. Dracilă. Ghimpe. Lipici, Scai rusesc. S. muscălesc. *(Xanthium spinosum).*

I.

Iarbă apărătoare * (?).

Iarba bubelor. — Iarba bubii. *(Satureja vulgaris. Aconitum firmum var. callybotryon *).*

Iarba căşmăturii. — Talpa gâştii. Cione. Coada leului. Iarba flocoasă. Somnişor. Creasta cocoşului. *(Leonurus cardiaca).*

Iarba căşunatului. — l. căşunăturii. *(Stellaria graminea. Platanthera bifolia).*

Iarba cerii * (?). — Iarba ferii * (?) probabil este Iarba fierului. I. fiarelor (†). *(Vincetoxicum off. (†). Drosera rotundifolia.*

Iarba ciutei. — I. lupului. Nevăstuică. Urechelniţă. *(Carlina acaulis. Doronicum austriacum. Sempervivum tectorum. S. assimile *),*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iarba codrului (†). — Vezi Mătrăgună.

Iarba cuforilor. — *(Filipendula hexapetala).*

Iarbă de greutate *. — *(Ajuga genevensis).*

Iarbă de orbanţ. — *(Actaea spicată)* (†).

Iarbă dela Sf. mucenici * (?).

Iarbă de tripăl. — *(Digitalis ambigua).*

Iarba de vatăm — Sculătoare. *(Linaria vulgaris. *. Anthyllis vulneraria).*

Iarba faptului. — *(Galium apparine. Sedum album. Geum urbanum. Potentilla erectum. Anthyllis vulneraria).*

Iarba fierii * (?). — I. cerii. * (?).

Iarba frigurilor. — *(Centaurium umbellatum).*

Iarba găinii. — Nechită *. *(Crepis setosa *).*

Iarbă grasă. — Urechelniță. I. tunului. *(Portulaca oleracea. Sedum maximum. Sempervivum tectorum).*

Iarba greutății. * (?). — Probabil Iarba de greutate.

Iarba gușteriței. — *(Mentha silvestris).*

Iarba junghiurilor. — *(Geranium pratense).*

Iarba limbricilor. — *(Astragalus glycyphllos)*

Iarba lui ceas rău. — *(Lyeopus europaeus).*

Iarba lui Tatiu. — Tătănească. *(Symphytum off.).*

Iarba lupării. — *(Brunella erecta *).*

Iarba lupului. Vezi Mătrăgună (†). *(Doronicum austriacum. Atropa Belladonna).*

Iarba mălcedului. — *(Viola arvensis).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iarbă mare. — Homeag. Toae. Vezi Omag (†).

Iarbă mare. — *(Inula Helenium).*

Iarba marinului * (?).

Iarba metricii * (?).

Iarba mustitului * (?).

Iarbă neagră. — *(Brunella vulgaris. B. grandiflora *. Calluna vulgaris. Scrophularia alata *).*

Iarba orbalțului (†) — *(Actaea spicata)* (†).

Iarba porcului.— I. sărată. *(Salicornia herbacea)*

Iarba potcăi * (?).

Iarba râiei. — Plumb oxidat.

Iarba raiului. — *(Chrysanthemum vulgare).*

Iarba rândunichii. — I. rândunelei. Rostopască. *(Chelidonium majus).*

Iarbă roşă. — *(Bidens cernua. B. tripartita. Polygonum Bistorta. P. Persicaria. P. hydropiper).*

Iarba sclintiturii. — *(Potentilla anserina).*

Iarbă smidă. — *(Teucrium chamaedrys).*

Iarba somnului. — *(Trifolium arvense).*

Iarba spaimii. — *(Hypericum maculatum).*

Iarba stârpitului. — *(Hypochoeris maculata).*

Iarba tăieturii. — *(Betonica off. Chrysanthemum leucanthemum).*

Iarba tălharului (†). — Cristozoră. Iarbă de orbanţ. *(Actaea spicata)* (†).

Iarba tunului. — *(Tempervivum tectorum. S. assimile* *).

Iarba ursului *. — I. osului. Ferestrău. Mălăcel. Mălăloi. Rujă. R. soarelui. Ştârniţă. *(Helianthemum vulgare).*

Iarba vântului. — *(Melandrium album).*

Iarba vântului sec. — *(Geranium columbinum).*

Iarba vremilor (†). — *(Aconitum Napellus)* (†).

Iască. — *(Fomes fomentarius. F. ignarius).*

Iasmin. — *(Philadelphus coronarius).*

Iederă. — *(Hedera helix).*

In. — *(Linum usitatissimum).*

Inibahar. — *(Iuniperus communis).*

Iovă. — Răchită puturoasă. R. moale. Salcie moale. *(Salix capraea).*

Ismă. — Mintă. Gnintă. *(Calamintha Nepeta. C. off. Mentha piperita. M. aquatica. M. crispa. M. silvestris).*

Isopul. — *(Hysopus off).*

Izmă. — *(Mentha piperita).*

Împărătească (†). — Mătrăgună. Cireașa lupului. Doamna codrului. Nădrăgulă. *(Atropa Belladrona)* (†).

Împărătească. — Brei. Cucurbețea. Mutătoare. Tidvă de pământ. *(Bryonia alba).*

Împușcată * (?).

Întoarcătoare mare * (?).

J.

Jalbă albă * (?).

Jalea. — *(Linaria vulgaris. Salvia off).*

Jaleș. *(Salvia off. Stachys recta. St. germanica).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

L.

Labă ursului. — *(Petasites albus. Clavaria aurea. C. condensata *. C. caralloides. Heracleum sibiricum. Lycopodium clavatum).*

Lălet * (?).

Lămâie. — Citroană. Fruct de lămâi. *(Citrus Limonum).*

Lămâiță. — *(Thymus vulgaris).*

Laptele cânelui (†). — Alior. *(Borago off. Euphorbia angulata *. E. virgata. E. platyphyllos. E. carniolica E. Cyparissias. E. Esula. E. helioscopia. E. Gerardiana. E. salicifolia *. E. lucida *. E. agraria. E. glariosa *).*

Laur (†). — Ciumăfaie. *(Datura stramonium)* (†).

Lemn amar. — *(Quassia amara).*

Lemn dulce. — *(Radix liquiriziae).*

Lemn galben. — Drăcilă. Măcriș păsăresc. *(Berberis vulgaris).*

Lemn sfânt * (?).

Lemn trăsnit * (?).

Lemnu cânelui. — Măliniță. Mălin negru. *(Ligustrum vulgare).*

Lemnu Domnului. — *(Artemisia Abrotanum).*

Leuștean. — *Levisticum officinale).*

Liliac. — Argavan. Boroștean. Jorgovan. Mălin. Scrânte. Scumpie. *(Syringa vulgaris. S. Iosikaea).*

Lilie. — Crin. *(Lilium candidum. L. bulbiferum, L. Martagon. Iris germanica).*

Limba vecinei, — Limba cerbului. Năvalnic. *(Scolopendrium vulgare).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Limbricariță. — *(Santolina chamaecyparissus).*

Lingoare. — Tifordă. *(Ononis hircina).*

Lingura frumoaselor * (?).

Lingura Maicii Domnului. — Hrean. *(Cochleoria officinalis).*

Lingura vântului * (?).

Lipean. — *(Lappa major. Verbascum phlomoides).*

Livant. — Livănțică. Aspic. Spichinat. *(Lavandula vera. L. off.).*

Losnicioară. — Lesnicioară. Zârnă. Vița evreilor. *(Solanum Dulcamara).*

Lostoparniță * (?).

Lumânărică. — Coada vacii. C. lupului. *(Gentiana asclepiadea. Verbascum phlomoides. V. thapsus).*

Luminiță de munte * . — *(Melandryum rubrum* *).*

Lungoare. — *(Ononis hircina).*

Lungorică. — *(Leonurus cardiaca).* Vezi Iarba căşmăturii!

Lupariță * (?).

M.

Mac (†). — *(Papaver somniferum)* (†).

Măceș. — Rug. Măcieș. *(Rosa canina. Mespilus germanica).*

Măcriș. — *(Rumex acetosa).*

Măcrișu calului. — Ștevie. Drogomir. *(Rumex patientia. R. conglomeratus).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Măcriș iepuresc. — *(Oxalis acetosella. Berberis vulgaris).*

Măgheran. — *(Origanum majorana).*

Măgnitoare * (?). — Mijloacă mică * (?).

Mălai mărunțel. — *(Panicum miliaceum).*

Mălin alb. — *(Syringa alba. Padus racemosa).*

Mâna Maicii Domnului. — *(Anastatica hierochuntica).*

Măr acru. — Măr păduret. Păduret. *(Pirus Malus. Malus silvestris).*

Măr dulce. — *(Pirus malus).*

Mărar. — *(Anethum graveolens).*

Mărăraș (†). — (*Qenanthe Phellandrium*) (†).

Mărăraș de frigurî. — *(Lepidium ruderale).*

Mărgăritar. — *(Loranthus europaeus).*

Mărgăritar. — Lăcrămioare. *(Convallaria majalis).*

Maricuță * (?).

Marule. — Lăptuci. *(Lactuca sativa).*

Măru lupului (†). — Iarba fiarelor (†). *(Cynanchum vincetoxicum) (†).*

Măru lupului (†). — *(Aconitum cernuum (†). Aristolochia clematitis (†). Paris quadrifolia) (†).*

Măselariță (†). *(Hyosciamus niger). (†).*

Măsline. — Fructe de măslin. *(Olea europaca).*

Mătăcină. — Roiniță. Iarba stupului. *(Melissa off.).*

Mătcuță *. — Turiță. Asprișoară. Cornețel. Lipici. Lipicioasă. Scai mărunt. *(Agrimonia Eupatoria).*

Mătrăgună (†). — Vezi Impărătească. *(Atropa Belladonna. (†).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Mătrice. — *(Parietaria, off. Veronica off.)*

Mătricea. — Mătriță. *(Chrysanthemum Parthenium).*

Mătura vântului * (?).

Măturî de grădină. — *(Kochia Scoparia).*

Mazăre. — *(Pisum sativum, P. arvense *).*

Mere pădurețe. — *(Pirus Malus).*

Merișor. — *(Buxus. Pirus Aucuparia. P. baccata, Ruscus. Vaccinium Vitis idaea).*

Mesteacăn. — *(Betula verrucosa, B. pubescens).*

Micșunea. — *(Cheiranthus Cheirii).*

Mierea ursului. — *(Pulmonaria molissima. P. off.)*

Mijloacă mică * (?). — Măgnitoare * (?).

Mincîună *. — Vezi Pătlagină. *(Plantago gentianoides *. P. lanceolata. P. media. P major).*

Minta broaştei. — *(Mentha aquatica).*

Minta bună. — *(Mentha piperita).*

Mintă creaţă. — *(Mentha crispa).*

Mintă de chicuşuri. — *(Mentha piperita).*

Mintă neagră. — Gnintă neagră. *(Mentha aquatica).*

Mojdrean. — Frasin de munte. Urm. *(Fraxinus Ornus)*

Molid. — Brad. Molift. *(Ptcea excelsa).*

Molift. — Molid. Brad.

Molotra. — Molotru. — *(Foeniculum vulgare. Melitotus albus. M. off. Trigonella Besseriana* *).

Morcov. — *(Daucus carota).*

Morcovi porceşti *. — Gulii. Pirole. *(Helianthus tuberosus).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Moţu cocoşului * (?).

Moţu curcanului. — Nasu curcanului. Ştir. *(Amarantus Blitum. A. caudatus. Polygonum orientale).*

Muma pădurii. — *(Asperula odorata. Spiraea Aruncus).*

Mure. — Fructe de mure, de rug. *(Rubus caesius).*

Muşchi. — Iarbă de şoaldină. Buruiană de trânji. Oloisă. Şarpariţă. Şupariţă. *(Sedum acre).*

Muşchi de lemn * (?).

Muşchi de piatră. — *(Lichen islandica).*

Muşeţel. — Romaniţă. Mătrice. *(Matricaria Chamomila).*

Muştar. — *(Sinapis alba).*

Mutătoare. — Impărătească. *(Bryonia dioica).*

N.

Năjiță * (?).

Nalbă. — (*Lavatera thuringiaca. Malva crispa. M. silvestris. M. rotundifolia*).

Nalbă de grădină. — (*Althaea rosea).*

Nalbă mare. — N. albă. *(Althaea off. A. pallida. A. rosea).*

Nap. — Sfeclă. *(Beta vulgaris).*

Nebuneală. * (†). — Nebunariță. *(Hyosciamus niger (†).*

Nechită *. — Iarba găinii *. *(Crepis setosa *).*

Neghiniță (†). — Probabil e *(Agrostema Githago (†).*

Nejernică. — Nejelnică. *(Glechoma hederacea).*

Nemțișor de câmp. — Cisma cucului. Gâlceavă. Pintenași. Toporași. Toporișî. Totnici. Buruiană de făcut copii. *(Delphinium Consolida).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nepită *. — Vezi Nechită.

Netoată. — Pedicuță. Brădișor. Cornișor. Laba ursului. Nototă. Struțușor. *(Lycopodium Selago).*

Nintă de picușuri. — *(Mentha piperita).*

Nuc. — (*Juglans regia).*

Nucșoară. — *(Myristiua fragrans. Nux moschata. Staphyllea pinnata).*

O.

Ocheșele. — *(Tagetes erecta și T. patula *).*

Ochiu boului. — *(Chrysanthemum leucanthemum).*

Ochiu broaștei *. — *(Ranunculus acris).*

Odolean. — Guşa porumbului. Năvalnic. *(Valeriana off).*

Oiască. — Rostopască. *(Chelidonium majus).*

Oleandru (†). — *(Nerium Oleander)* (†).

Omac (†). — Omag. Omeag. Toaie. *(Acontum cernuum.* (†). *A. Anthora. A. moldavicum *. A. Napellus. A. variegatum. A. lasianithum *. A. romanicum *).*

Omac. — Iarbă mare. *(Inula Helenium).*

Orbalţ (†). — *(Actaea spicata)* (†).

Orz. — *(Hordeum vulgare).*

Osu epurelui. — *(Ononis hircina).*

Ovăs. — *(Avena sativa).*

P.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pădureţe. — Mere pădureţe. Fructe de Păduret. *(Pirus malus).*

Pălămidă grasă * — probabil e = *(Sonchus oleraceus).*

Pălămidă seacă * — probabil e = *(Cirsium arvense).*

Palma maicii domnului * (?).

Pana sburătorului — *(Lunaria annua. Struthiopteris germanica).*

Păpădie. — Papa găinii. *(Taraxum off.).*

Paparoane (†). — *(Glaucium corniculatum. Papaver Rhoeas. P. somniferum* (†).

Papură. — *(Typha angustifolia. T. latifolia).*

Păpuşoi. — Porumb. Cucuruz. *(Zea Mays).*

Păru ciutei. — *(Rhamnus cathartica).*

Părul porcului. — Barba ursului. Coada calului. (*Equisetum arvense*).

Păsat. — Sămânță de mei (mălai mărunțel). *(Panicum miliaceum).*

Păstăioară. — *(Thlaspi perfoliatum *).*

Păstârnac sălbatic. — Păstânac. P. sălbatic. Păstrănog. *(Pastinaca sativa).*

Pătlagină. — Minciună. Limba oii. Vezi Minciună.

Pătlăgică. — Roșie. Fruct de pătlăgele. Porodici. *(Solanum Lycopersicum).*

Pătrânjel de câmp. — *(Peucedanum Oreoselinum. Pimpinella saxifraga).*

Pătrunjel. — *(Petroselinum sativum).*

Pelin. — *(Artemisia absinthium).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Peliniță. — *(Artemisia austriaca. A. annua).*

Pepene galben. — Zămos. *(Cucumis Melo).*

Pere pădurețe. — Fructe de păr sălbatic. (*Pyrus communis*).

Peretru. — (*Pyrethrum cinerariaefolium*).

Perjă. — Fruct de perj. (*Prunus domestica*).

Persic. — Piersec. (*Prunus persica*).

Peteca vântului* (?).

Petrinjel. — Pătrunjel. (*Petroselinum sativum*).

Picături de brad. — (*Spiritus juniperi*).

Picături de hrean. — (*Spiritus sinapis*).

Pintenași de câmp*. — Nemțișori — probabil e = (*Delphinium Consolida*).

Pintrijel de câmp. — (*Peucedanum Oreoselimum*).

Piper. — (*Piper nigrum*).

Pipirig. — (*Heleocharis palustris* *. *Equisetum hiemale. Iuncus effusus. Scirpus silvaticus* *. *S lacustris*).

Pir. — Chir. (*Triticum repens*).

Pizda ţigăncii. — Urzică moartă. (*Lamium purpureum*).

Plămănărică. — (*Pulmonaria molissima*).

Plămănăriţă. — (*Pulmonaria off.*)

Plăpână * (?).

Plătangină. — Vezi Minciună.

Plescaiţă. — (*Malachium aquaticum. Parnassia palustris*).

Plop. — Plută. (*Populus alba. P. nigra, P. pyramidalis. P. tremula*).

Plumănare * (†). — (*Menyantes trifoliata*) (†).

Plumânea *. — probabil este = Plămănăriţa.

Poala Sântămăriei. — Cătuşnica. (*Nepeta Cataria*).

Poala Sfintei Mării. — P. Sântei Mării. (*Chrysanthemum Parthenium. Geranium macrorrhizum* *. *Chaiturus Marrubiastrum* *. *Nepeta nuda*).

Pochionic. — Pipăruş. Chiperu lupului. (*Asarum europacum*).

Pojarniţă — Sunătoare. (*Hypericum perforatum*).

Politrică * (?).

Popaz. — Sămânţă de (*Sabadilla off.*)

Popaziună * (?).

Poroinic. — Sculătoare. Bujori. Gemănariţă. Poranici.

Untu vacii. Coaiele popii. *(Orchis Morio. O. fusca. O. papilionacea. O. speciosa *).*

Porumb. — Cucuruz. Mălai. Păpuşoi. *(Zea Mays).*

Porumbar. — Coţobrele. Porumbele. *(Prunus spinosa).*

Potroacă. — Vezi Potrocea.

Potrocea. — *(Erythraea centaurium).*

Potval. — Podbeal. Podbal. *(Tussilago Farfara).*

Prahaghiţă *. — Prahaiţă — probabil e = *(Bovista plumbea).*

Praz. — *(Allium Porrum).*

Prescurea. * — Rechie. Gaude. Rozeţă. *(Reseda odorata. R. lutea. R. luteola).*

Prescuricea. — *(Saxifraga aizoon).*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Priboi. — Pălăria cucului. Pliscu cucoarei. Cumătră. Floarea vinului. Muşcată. Muşcata jinului. Poala-Sânteî-Mării. Bănat. *(Erodium cicutarium. Geranium phaeum *. G. macrorrhizum *).*

Pribolnic. — *(Orchis Simia. Veronica Beccabunga).*

Pufulete. — Răsuflătoarea pământului. *(Lycoperdon Bovista).*

Puezea pe foale. — *(Sanguisorba minor *).*

Puizá * (?). — E o plantă ce are o putere foarte mare la curăţirea maţelor, face treapăd. (Grig. Rigo, p. 197).

R.

Răchită supărată. — *(Salix babilonica).*

Răchiţică. — *(Polygonum persicaria).*

Răcohină. — *(Stellaria media).*

Rădăcină de micşunele. (*Radix Iridis florentinae*).

Rădăcină de pir. * — (*Radix graminis*).

Rădăcină de salcie ţăpărină *. — (*Radix Sarsaparillae*).

Rădichioară. — (*Geum urbanum*).

Rânzişoară. — (*Piper longum*).

Rapiţă. — (*Brassica Napus v. oleifera*).

Răsuflătoarea pământului. — Pufulete. (*Lycoperdon Bovista*).

Ridiche. — (*Raphanus sativus*).

Rodie. — (*Punica granatum*).

Rodu pământului (†). — (*Arum maculatum*) (†).

Romaniţă. — Muşeţel. (*Matricaria chamomila*).

Roşcove. — Coarne de mar *. (*Ceratonia siliqua*).

Rosmarin. — (*Rosmarinus off.*).

Rostopască. — Rotopască. (*Chelidonium majus*).

Rostopatie. — Vezi Rostopască.

Ruji de rusalii. — (*Althaea rosea*).

Rujioară. — Bojori. (*Paeonia off. P. romanica* *).

Rută. — Floarea raiului. Virnanţ. (*Ruta graveolens. Chrysanthemum cinerariaefolium*).

S.

Săcărea. — Săcărică. (*Carum carvi*).

Sacna calului * (?).

Săgeţică. — Buruiană de junghiuri. (*Geranium pusillum*)

Salcăm. — Acăţ. (*Robinia pseudacacia*).

Salcie. — Răchită. *(Smilax off. S. medica. Salix alba. S. fragilis. S. pentandra. S. triandra. S. caprea. S. babylonica).*

Sânzâene. — Drăgaică. Sânziene. Sânzenie. *(Galium verum).*

Sânzâiene galbene *. — *(Galium verum).*

Săpunariță. — Soponel. Odogaci. Floare de săpun. Fl. albe. Săpunu popii. S. calului. *(Saponaria off.).*

Săpunele. — Vezi Săpunariță.

Sasău. — Saschiu. Bărbănoc. Fonfin. *(Vinca minor. V. herbacea *)*

Sburătoare. — Răscoage. Pufulițe. *(Epilobium angustifolium. E. birsutum).*

Scai. — (*Onopordon Acanthium. Carduus acanthoides *. C. nutans. Cirsium lanceolatum. Echinops sphaerocephalus*).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Scai albastru. — S. vânăt. (*Eryngium planum*).

Scai muced * (?).

Scai voinicesc. — (*Dipsacus silvestris*).

Scăieți. — Vezi Scai.

Scânteuță. — Potroacă. (*Centaurium umbellatum. Anagallis arvensis*).

Schin de spăriet * (?).

Schinel. — (*Cnicus benedictus*).

Schintioară. (*Anagallis arvensis*).

Scorpat *. — Vezi Soc.

Scorțișoară. — (*Cortex Cinamomi. Cinnamommum zeylanicum*).

Scrântitoare. — *(Tormentilla erecta).*

Sculătoare *. — Vătămătoare. Iarbă de vatăm. Iarbă de vătămătură. I. ranei. Ranoloare. Trifoiu racului. *(Anthyllis Vulneraria)*.

Sculătoare. — *(Orchis morio)*.

Scumpie. — *(Cotinus coggygria. Syringa. Iosikaea)*.

Secară. — *(Secale cereale)*.

Sfeclă. — Nap. *(Beta vulgaris)*.

Siminichie. — *(Cassia acutifolia)*.

Slăbănog. — Vezi Slobonov.

Slobonov. — *(Polygonum mite *. Impaiiens Noli tangere. Mercurialis annua. M. perennis)*.

Slobozitoare * (?).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Smeniță. Cătușnică. *(Nepeta cataria)*.

Smochină. — Fruct de smochin *(Ficus carica)*.

Soc. — Scorpat. *(Sambucus nigra)*.

Solovăț *. — Ienupăr. Anaperi. Archiș. Cetenă. Finior. Ialovăț. Inibahar. Iunipăr. Jireapăn. Jneapăn. Jnepen. Turtel. *(Iuniperus communis)*.

Spânț. — Spâns. *(Adonis vernalis. Helleborus odorus. H. dumetorum. H. purpurascens)*.

Spin albastru. — Schin vânăt. *(Eryngium planum)*.

Spinu voinicului. — *(Dipsacus silvestris)*.

Sporiș. — Troscoțel. Troscot. *(Polygonum aviculare. Verbena off)*.

Spumăriță * *(?)*.

Steghie. — Șteve. *(Rumex patientia)*.

Stejar. — (*Quercus sessiliflora*).

Steregoaie (†). — Strigoaie. (*Veratrum album* (†). *V. nigrum* (†). *V. Lobelianum*). (†).

Stodeniță *. — Vezi Studeniță.

Strahide *. — Strafide. Strahire. Fructe uscate de viță de vie. (*Vitis öinifera*).

Strigoaică * (†). — Strigoaie. Vezi Steregoaie.

Studeniță. — (*Arenaria serpyllifolia* *. *Chenopodium Botrys. Scleranthus uncinatus* *).

Sudoarea calului. — (*Ononis hircina. O. spinosa*).

Sufleței. — Flori domnești. Vezi Lăcrămioare.

Sulfină. — Sulcină. (*Melilotus off.*)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sulcină. — Vezi Sulfină.

Sulcină albă — (*Melilotus albus*).

Sunătoare. — Pojarniță. (*Hypericum perforatum*).

Ș.

Șărpânță. — Iarbă de șoaldină. Vezi Mușchi. (*Sedum acre*).

Șofran. — (*Crocus sativus. C. Heuffelianus. Carthamus tinctorius*).

Șopârlaiță. — Plescaiță. (*Brunella vulgaris. Veronica orchidea*).

Șovârf. — Arigan. Broască. Milot. Solovârv. (*Origanum vulgare*).

Ștevie. — Steghie. (*Rumex Patientia*).

T.

Talpa gâștii. — (*Chanopodium hybridum Leonurus cardiaca*).

Tămâioară. — Violă. Viorele. (*Viola odorata*).

Tămâiță. — (*Aiuga reptans. Chenopodium ambrosioides. Ch. Botrys*).

Tarhon. — (*Artemisia Dracunculus. Chrysanthemum Parthenium*).

Tărtăcuță. — (*Coccinia indica*).

Tătăișă albă. — Probabil este = (*Scabiosa columbária**).

Taúlă. —Creţuşcă. Barba caprei. Caprifoaie. Pepeneaua. Smântânică. (*Spiraea ulmaria*).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Taúlă. — Ţintaula. Potroacă. (*Erythraea centaurium*).

Tei. — (*Tilia parvifolia*).

Tifordă. — Lingoare. (*Ononis hyrcina*).

Toaie. — Vezi Omag.

Trandafiri. — (*Rosa canina*).

Trepădătoare. — Brei. Slobonov. (*Mercurialis annua. M. perennis*).

Trifoi. — (*Trifolium pratense. T. arvense. T. repens. T. alpestre. Medicago falcata* *).

Trifoi alb. — (*Trifolium repens*).

Trifoiaş alb. — (*Trifolium repens*).

Trifoiță *. — (*Trifolium campestre* *).

Troscot. — Troscoţel. Hericică. Sporiş. Târsoacă. Troscovă. (*Polygonum aviculare*).

Tufan. — Stejar. (*Quercus pedunculata. Ou. pubescens*).

Turtea de munte *. — Turtă. Ceapă ciorască. Cioropor. Ciortopoloagă. Ciumuhai. Ciuru zânelor. C. zorilor. Găinușă. Punga Babei. Sita zânelor. Tătăișe. Turtea. Turtică. Turturea. Turtie. (*Carlina acaulis*).

Tutun. — *Nicotiana Tabacum*).

Tunezisă *. — (*Veronica chamaedrys*).

Ț.

Țelină. — (*Apium graveolens*).

Țintaur. — Fierea pământului. Frigurică. Potroacă. (*Erythrea Centaurium*).

U.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Unsoarea pământului * — *(Tamus communis).*

Urechea iepurelui. — (*Bupleurum rotundifolium. B. aureum. B. diversifolium* *. *B. falcatum).*

Urechea porcului. — *(Salvia verticillata).*

Urechelniță. — Urechiușă. (*Bupleurum rotundifolium. Semperivivum assimile* * *S. tectorum*).

Urzică crălască. — U. mică. (*Urtica urens*).

Urzică mare. — (*Urtica dioica*).

Urzică mărunțică. — U. mărunțea. (*Urtica urens*).

Urzică moartă. — (*Lamium album. L purpureum. L maculatum*).

Urzici. — (*Urtica dioica*).

Urzici mortărețe. — (*Lamium album*).

Usturoi. — Ai. (*Allium sativum*).

V.

Vârnanț. — Rută. (*Ruta graveolens*).

Varză. — (*Brassica oleracea*).

Vâsc. — (*Viscum album. Loranthus europaeus*).

Vâsc de stejar. — (*Loranthus europaeus*).

Văzdoage. Vezi Boance și Bofte.

Velniș. — Ulm. (*Ulmus effusa C. campestris*).

Verernă. — (*Verbena off.*).

Vetrice. — Buruiană de ceas rău. Fericea. Iarba raiului. Mărunca neagră. Mătrișe. Vetricea. Vetrișe. (*Tanacestum vulgare. Chrysanthemum vulgare* *).

Viță de vie. — (*Vitis vinifera*).

Voejniță. — Voeșniță. Vezi Ismă.

Voeșiță. — Vezi Ismă.

Voinicel * — Vezi Spinu voinicului.

Vrâsta miresei * (?).

Z.

Zârnă. — Lăsnicior. Morea. Umbra nopții. (*Solanum Dulcamara. S. nigrum*).

Literatura.

1. Bianu V. şi Glăvan I. Dicţionarul Sănătăţii. E. II. cu 411 chipuri şi 804 pagini. Cluj 1929.

2. Bologa V. L. — Ursan J. Histoire de la Variolisation et de la vaccination dans les pays habités par les Roumains. „Archeon". 11: 26—40. Roma 1929.

3. Bologa V. L. et Dima L. A. propos de quelques patrons de maladies et de certains saints guerisseurs de la religion gréco-orientale. „Comm. Knoll pour Médecins", 9 p. 7 fig. Mars. 1934.

4. Bologa V. L. Organe und Körpersäfte in der rumänischen Volksmedizin. „Knolls Mitt. f. Ärzte", 4 p. Okt. 1930.

5. Borza Al. Flora grădinilor ţărăneşti române II. Bul. Grăd. Bot. 5. 1925.

6. — Notiţe etnobotanice. Numiri populare de plante. Bul. Grăd. Bot. 11: 51—52, 1931.

6 a) — Gheţarul dela Scărişoara. „Convorbiri Ştiinţifice". 2 (8—9): 7 p. 1918.

6 b) — Grădinile ţărăneşti din Munţii-Apuseni. „Convorbiri Ştiinţifice". 2 (2—3): 10 p. 1918.

6 c) — Prima istorie naturală românească. 12 p. 1920.

6 d) — Primul dicţionar de ştiinţe naturale românesc. „Transilvania" 52 (10—12): 825—836. 1921.

6 e) — Plante cunoscute de poporul român. (Manuscris).

7. Bujorean G. Leacuri ţărăneşti şi plante de leac... (In manuscris) 1927—1934.

8. — dela Bosanci j. Suceava, Bucovina 1927. Culese dela Mariţica lui Ifrim Bujorean, Zamfira D. Oniu, Saveta Bujorean, Frăsina G. Oniu, Ştefana Spoială şi Cătrina T. Găitan. (Manuscris).

9. — dela Floreşti j. Cluj 1934. Dezmireanu Ioan (zis Pătrupop), Flueraş Maria şi soţia lui D-tru Oltean. (Manuscris).

10. — dela Mănăştur j. Cluj. 1934. Silvia Tomuţa. (Manuscris).

11. — dela Maier j. Năsăud. 1927. Aristina Bocşa (zisă Berceoaia). (Manuscris).

12. — dela Rodna Veche j. Năsăud. 1927. Pamfil Piuraş. (Manuscris).

13. — dela Şieu j. Someş. 1927. Şereş Ion. (Manuscris).

14. — dela Spermezău j. Someş. 1927. Toma Zaharie. (Manuscris).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

14. a) — dela Poeni de jos j. Bihor. 1935. Gruia Costan. (Manuscris).

15. Bujorean Livia. Leacuri ţărăneşti dela Năsăud. (In manuscris) 1934. Culese dela Florica Pop şi Firoana Istrate.

16. — dela Reteag j. Someş. (In manuscris) 1935. Maria Barta şi dela Pop (Iclod j. Cluj).

17. Butură V. Plante de leac din regiunea Mocanilor de pe Arieş. Notiţe etnobotanice. Bul. Grăd. Bot. şi Muz. Bot. Univ. Cluj. 13 (1—4), 106—110, 1933.

18. „Chimico-Farmaceutica" S. A. Plante medicinale sălbatice. 53 p. Braşov 1916.

19. Chiriţescu-Arva M. Staţiunea de plante medicinale. Ac. Agric. Cluj. 12 p. 4 fig. 1927.

20. Cuteanu Gh. Plante medicinale sălbatice. 53 p. Braşov 1911.

21. Dimonie M. Plante medicinale. 48 p. Ed. „Cartea Românească". Bucureşti 1926.

22. Dragendorff G. Die Heilpflanzen der verschiedenen Völker und Zeiten. 884 pag. Stuttgart 1898.

23. Dragoş V. Organoterapia în medicina populară românească. 31 pag. Cluj 1929.

24. Flexor S. I. Instrucţiuni sumare pentru colectorii de plante medicinale. Min. Agr. şi Dom. 70 pag. 1929.

24 a) Gheorghiu C. Pragmatismul studiului entnografiei medicale. „Rev. Ştiinţelor Medicale". 24 (4): 491—496. Bucureşti 1935.

25. Giurca V. Leacuri ţărăneşti din comuna Sărvăzel j. Sălaj. (Manuscris). 1934.

26. Goina T. Contribuţiuni la studiul farmacognostic al plantei „Berberis vulgaris L." 78 p. 29 fig. Cluj 1929.

27. Grigoriu-Rigo, Gr. Medicina poporului. Mem. I. Boalele oamenilor. 186 p. Bucureşti 1907.

28. — Med. Pop. Mem. II. Boalele vitelor. 37 p. Buc. 1907.

29. Laugier, Ch. Contribuţiuni la etnografia medicală a Olteniei. 138 pag. Craiova 1925.

30. Lupaşcu, D. P. Medicina babelor. „Ac. Rom." 128 p. Bucureşti 1890.

31. Ministerul Agriculturii şi Domeniilor. Cultura plantelor medicinale. (O serie de foi volante pentru propaganda culturii plantelor de leac).

32. Morariu, T. Contribuţiuni la medicina poporală din comuna Măguri (Munţii Apusenl) (Manuscris) 1934.

33. Nicolescu, O. Plantele medicinale. Tablou cu 53 familii şi 200 specii.

34. Păcală V. Monografia comunei Răşinariu. 528 p. Sibiu, 1915.

35. Pamfile, T. Boli şi leacuri la oameni, vite şi păsări adunate din comuna Ţepu (Tecuciu). Acad. Rom. 13: 87 p. 1911.

36. Panţu, Z. C. Plantele cunoscute de poporul român. Ed. II. 1929.

37. Pater, B. Activitatea staţiunii experimentale de plante medicinale din Cluj pe anul 1926, 11 p.

38. — Plante medicinale sălbatice. 40 p. 37 fig. 1927.

39. — et. Flexor, I. S. La culture des plantes medicinales en Roumanie. 23 p. Bucureşti 1925.

40. — Câteva păreri despre ceaiurile vindecătoare. 1927.

41. — Cele mai noui ceaiuri medicinale şi folosirea acelora.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

42. — Eryngium planum L. als Heilpflanze. „Heil- und Gewürzpflanzen" 14 (3): 112—114, 1932.

43. — Lysimachia Nummularia L. als Heilpflanze. „Heil- und Gewürzpflanzen", 9 (3): 105—108, 1926.

44. — Pastinaca sativa L. als Heilpflanze. „Heil- und Gewürzpflanzen", 10 (4): 181—183, 1928.

45. — Über die wirksamen Inhaltsstoffe unserer Heilpflanzen. „Pharm. Monatsheften", 1—5, 1933.

46. Pax, F. Pflanzengeographie von Rumänien. 1920.

47. Pop—Câmpeanu, I. Pricinuitorii boalelor. şi N. Plantele de leac. Bibl. pop. „Asoc." 64 p. Sibiu 1927.

48. Popescu Teodora. Animalele considerate ca producătoare de boli în medicina populară românească. Univ. Cluj 32 p. 1932.

49. Potlog, A. S. Colectarea plantelor medicinale. „Agric. Nouă" (5—6): 8 p 1934

50. — Problema valorificării plantelor medicinale. „Agric. N." (2): 8 p. 1934.

51. Prodan, I. Cele mai rentabile plante medicinale din România. 48 p. Cluj. 1924.

52. Rosiade, P. Cunoştinţi practice de legumicultură. „Bibl. Agric. Rom." 318 p. Bucureşti 1914.

53. Săulescu N. Primul congres al cultivatorilor de plante medicinale. „Bul. Min. Agr. şi Dom." 5—6 (9—12): 269. 27 p. 1931.

54. Seligmann S. Die Zauberkraft des Auges und das Berufen. 566. Hamburg. 1922.

55. Stanciu Victor. Plantele de leac. „Semănătorul" 100 p. Arad, 1916.

56. Stanciu Virgil. Comparaţie între întrebuinţarea populară şi cea oficială a câtorva plante folosite în medicina populară românească. 46 p., Cluj, 1933.

57. Teodoru D. M. Plante de leac. Ed. Rev. „Satul", 104 p., Bucureşti, 1934.

58. Tschirch A. Handbuch der Pharmakognosie. Bd. I. II. III. 1909—1920.

59. Voiculescu V. Toate leacurile la îndemână. „Cartea Satului", 331 p., Bucureşti, 1935.

60. Volanschi A. Burueni de leac. „Cunoşt. Folos.", Ed. „Cartea Rom.", 32 p. Anul (?).

61. Zaharia O. Dicţionarul plantelor medicinale ce cresc în România. 143 p., Craiova, 1916.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBL. UNIV. CLUJ
5494 19. XII. 1936

Cuprinsul:

Prefață . . . . . Pag. 3
Întâmpinare . . . . . „ 10
Îndrumare pentru folosirea cărții . . . . . „ 18
Nou . . . . . „ 22
Semne . . . . . „ 24
Bolile și leacurile omului . . . . . „ 26
Bolile și leacurile animalelor de casă . . . „ 297
Plante de leac cunoscute de țărănimea rom. „ 357
Plante de leac . . . . . „ 358
Lista orașelor și a comercianților de plante de leac . . . . . „ 366
Lista plantelor de leac . . . . . „ 367
Literatura . . . . . „ 398

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Datorințele bunului român.

I. Ce este Asociațiunea „Astra"?

E cea mai mare și cea mai veche societate românească din Ardeal, pentru răspândirea culturii în sânul poporului român.

II. Ce a făcut și va face Asociațiunea?

1. A ajutat în timpuri grele, cu *burse*, tinerii români la învățătură de carte și de meserii. — 2. A înființat o *bibliotecă centrală* în Sibiu. — 3. A înființat un *Muzeu* minunat, cuprinzând mai ales lucruri făcute de harnicele țărance române, dar și alte celea. — 4. A ținut zeci de mii de *conferențe* poporale la sate și la orașe. — 5 A înființat *cursuri pentru analfabeți* (neștiutori de carte). — 6. A înființat *bănci poporale și cooperative*. — 7. A tipărit, în zeci și zeci de mii de exemplare, *cărți de învățătură și petrecere pentru popor*. — 8. Tipărește revista „*Transilvania*". — 9. A înființat *despărțăminte, cercuri culturale, biblioteci poporale* la sate. — 10. A ajutat construirea de *Case naționale*. — 11. Ajută tipărirea unei biblioteci pentru cărturarii cu școală mai mare (de către Secțiile „Astrei" din Cluj).

III. Ce trebue să facă orice Român bun?

1. Să se *înscrie membru* la Asociațiune (membru fondator 1000 Lei, membru pe viață 500 Lei, membrii activi 50 Lei). — 2. Cărturarii cu știință de carte mai multă să aboneze revista „Transilvania" și să cumpere cărțile tipărite de Secțiile „Astrei". Aceștia, și apoi lumea dela sate *să cumpere* broșurile din Biblioteca poporală a „Asociațiunii" (fiecare coală de tipar de 16 pag. 1 Leu, 50 coale cu 800 pag. 50 Lei).

Să iubiţi Asociaţiunea „Astra“ — cetitori români ai acestei cărţulii!

Dacă iubiţi Asociaţiunea aceasta, să ştiţi că lucraţi pentru propăşirea noastră, a tuturora!

„Astra“ vrea o ţărănime sănătoasă, deşteaptă, vrednică, cu gospodării înfloritoare, cu încrederea într'un viitor strălucit.

Calea „Astrei“ duce spre mântuire!

Ultimele numere ale „Bibliotecii poporale“ sunt următoarele:

Nr. 218. *Calendarul pentru popor al Asociaţiunii* pe a. 1935, întocmit de *Horia Petra-Petrescu.*

Nr. 219. *Povestiri istorice.* Din trecutul românesc al Clujului, de *Ion Filimon.*

Nr. 220. *Munţi, animale şi pământ,* de *Ioan Pop-Reteganul.*

Nr. 221. *Cântece oltenești,* adunate de *N. I. Dumitraşcu.*

Nr. 222. *„Stâlpii satului“,* teatru sătesc în 3 acte de *Petrea Dascălul.*

Nr. 223. *Calendarul pentru popor al Asociaţiunii* pe a. 1936, întocmit de *Horia Petra-Petrescu.*

Nr. 224. *Moartea lui Asan,* povestire istorică de *Ioan Al. Lăpedatu.*

Nr. 225. *Amor şi răzbunare,* povestiri istorice de *Ioan A. Lăpedatu.*

Nr. 226. *Din popor,* de *Petrea Dascălul.*

Nr. 227. *Viaţa unei mame credincioase,* de *Dr. Ioan Lupaş.*

Nr. 228. *Cărticica sănătăţii* de *Dr. I. Beu.*